DOMINICI BAVDI

INDVCIARVM BELLI BELGICI,

LIBRI TRES.

EDITIO TERTIA
prioribus emendatior.

LVGDVNI BATAVORV
Ex Officinâ ELSEV*IRIANA*
ANNO CIƆ IƆ *CXXIX*

Illustrissimis ac Potentissimis

ORDINIBVS VNITARVM BELGII PROVINCIARVM.

DOMINICUS BAUDIUS dicat sacratque.

SI homines corporeis oculis intueri possent ipsam effigiem ac pulchritudinem virtutis atque honestatis, mirificos illa sui amores apud generosas mentes excitaret: sicuti ex adverso vitiorum deformitas ac turpitudo justum odium & fastidium animis ingeneraret. Nunc autem ea est humani ingenij cœcitas, corruptela, perversitas, ut maximæ parti mortalium opus sit quibusdam illecebris ac lenociniis, quibus invitentur ad amplexandam virtutem, & quodam quasi sufflamine, quo à capessendis vitys compescantur ac retardentur. Hoc fine natura insevit magnanimis pectoribus ingenuam gloriæ cupiditatem, & metum ex infamia, re-

verentiamque posteritatis. Gloria stimulus est & calcar, quo sublimes animæ concitantur ad studium rerum honestarum: formido infamiæ frænum est, quo revocantur à prave factis. Hinc Cato major, qui primus claritatem intulit in familiam cæteroqui plebejam atque obscuram, dixisse fertur; eos virtutem adolescentibus adimere, qui à virtute gloriam & honorem segregarent. Adolescentes enim ob lubricum ætatis, & judicij imbecillitatem, simul etiam quod ab affectibus transversi abripiuntur, haud facile gratis arduam virtutis viam insistunt, nisi laudis quasi palpo titillentur ac permulceantur. Hinc Solon, unus è septem Græciæ sapientibus, & solus inter eos qui legibus fundavit civitatem Atheniensium, ajebat duobus vinculis contineri remp. præmio & pœna. Præmiorum delinimento allicimur ad præclaras actiones, pœnarum metu deterremur à peccando. Paucis enim concessum est raro munere cœlestis indulgentiæ, ut solo rectæ conscientiæ pretio ducti virtutem ament propter ipsam, vitia oderint eo ipso quod vitia sint,

& quod

& quod cum ſana ratione pugnent. Sed nihil efficacius penetrat in animos, & permanat ad intimos ſenſus, quam exempla quæ nobis ex annalium monumentis ſuppeditantur. Illic enim tanquam in illuſtri theatro licet contemplari vitas hominum, & haurire quod ex uſu ſit ad mores bene ſapienterque inſtituendos. Flexibiles enim, & ſequaces ſunt mentes bonorum quamcunque in partem clementi & amabili via ducuntur. Vnde graviter à præſtantiſſimo auctore [Platone] *literis proditum eſt, quales in republ. moderatores ſunt, tales reliquos ſolere eſſe cives. Obſequium enim erga principes, & æmulandi ardor plus poteſt polletque, quam formido ex legibus. Quocirca ſive primores populorum ad laudem ac decus adſpirant, optimo de publico ſtatu merentur, quod permulti eorum imitatores exiſtunt: ſive ſe flagitijs contaminant, hoc ipſo perniciosius ac majore periculo peccant, quod plures in contagionis aſſenſum rapiuntur. Idcirco vere à facundiſſimo ſcriptore* [Plinio in panegyrico ad Trajanum] *dictum eſt, vitam principis*

esse censuram eamque perpetuam, nobilibusque ingenijs non tam imperio opus est quam exemplo. Sed ut ex quovis ligno non fit Mercurius, ita non omnibus quorumlibet hominum exemplis adest ea dignitas atque authoritas, ut eorum dicta factaque proponi possint ad imitandum. Hanc prærogativam obtinent Magistratus, qui sedent ad clavum imperij, quorum sive laudes sive culpæ non poßunt à reip. commodo periculove separari. Illud porro specimen est florẽtis status, quum præstantia virorum ingenia de quibus est fama consentiens, præmiis atque honoribus eliciuntur, ad memoriam rerum gestarum sæculo consecrandam, ne virtutibus debita gloriæ merces invideatur, aut flagitiis secusve admissis ignominiæ labes absit, & metus ex posteritate. Quocirca facere non possum, Illustrissimi Patriæ Patres, & magnanimi Mæcenates, quin vobis immortales gratias agam, quod curæ & industriæ nostræ munus istud exornandum adsignare sitis dignati. Perficiam omni studio ac diligentia, ne homini ignavo atque inglorio delatus is honos esse videatur,

deatur,

deatur, nec præclara vestra de me judicia dedecorabo, si qua fortibus honesta sui fiducia est, & bona nostra gratis mētibus interpretari debemus, ut ea publicis utilitatibus devoveamus. Neque enim, ut scribit princeps ingenij ac doctrinæ Plato, nobis solis nati sumus, sed patriæ, quæ communis est omnium parens, cui nos natura primum conciliat: sed parentibus, quorum beneficiis maxime obligati sumus, & quos proxime Deum immortalem omni cultu atque observantia complecti debemus: sed propinquis & amicis, quos aut morum ac voluntatum societas, aut quotidiana vitæ consuetudo, aut commune studiorum vinculum, aut sanguinis & necessitudinis jura nobis conjunxerunt. His ut nostri usum impertiamur, horum ut inserviamus commodis, non solum officij ratio præscribit, sed & ipsa lex humanitatis, ne vitæ stationem deseruisse, & munus adsignatum à Deo subterfugisse deprehendamur. Ac mihi quidem sedulo meditanti, & apud animum reputanti, qua potissimum excercitatione possem de pàtria deque sæculo præclare mereri, ut

bonum civem & virum fortem decet, non alia seges & materies lætior ad sempiternum decus adsequendum visa est, quam si Historiam rerum sub auspicijs vestris gestarum conscribendã sumerem, uti vos velle video, & uti me generosa mentis indoles adhortatur. Offero nunc igitur Illustrissimo vestro consessui hoc breve specimen operæ, sed monumentum rei maxime illustris, ac per totũ terrarum orbem memorabilis, qua haut scio an quidquam fama celebratius, & æternitate dignius sub sole gestum sit abhinc permultis annis. Complexus enim sum tribus libris totam illam negotiationem Belgicarum Induciarum, ad quem actum præsentia sua cohonestandum, sapientia consilioque dirigendum, authoritate corroborãdum advenere Legati summorum Regum ac Procerum, tanquam ad comitia maximarum rerum, & ad evolvendum opus immensæ molis, eximiæque utilitatis. Quid enim magis admirandum, ac minus credibile fieri potuit, quam quod post tam diuturnam armorum continuationem, post tam atroces iras, post tam pertinax &

inexpia-

inexpiabile odium Rex longe lateque dominus, cujus imperium pene iisdem regionum spacijs, quibus solis cursus, terminatur, eo apicem majestatis suæ demisit, ut prior tentaret vias paciscendi fœderis cum populo, quem olim juri suo subjectum & ad omnia legitima obsequia paratissimum habuisset? Cœlo & divino favori non humanis viribus aut opibus imputanda est ejuscemodi commutatio fortunæ, & tam incredibilis, nec opinata rerum felicitas. Deus, in cujus manu sunt corda Regum, eam mentem inspiravit augustis principibus, ut sepositis rationibus quæ eos à tali proposito demovere poterant, serio tandem cogitarent de fine imponendo tot ærumnis & calamitatibus, quæ civili bello comitari solent. Viderunt enim viris fortibus, & extrema passis nihil impervium esse nihil inaccessum. Nam si antea dubitabatur, nostris temporibus ingenti documento compertum est, nulli populo ad libertatem ac decus nato tam degenerem animum esse ut velit, tam afflictas vires ut cogatur, diutius quam necesse sit permanere in ea vivendi

conditione ac fortuna, cujus eum pœniteat. Acerrimi ſunt morſus morientium ferarum, efficaciſſima vis eſt quam ultima neceſſitas extundit, Sæpe ad ſumma quæque adipiſcenda ſpem oſtendit, & facilem viam patefacit rerum omnium deſperatio.

Una ſalus victis, nullam ſperare ſalutem.

Caput & origo malorum fluxit ab intolerabili ſævitia eorum qui ſub prætextu Regiæ authoritatis inclementius ſe gesſerunt quam generoſa Belgarum ingenia mollioribus aſſueta imperijs æquo animo concoquere potuerunt. Hinc illæ lachrymæ, hæc illa fuit intima cauſa ſumendi armorum. Acceſſit ad exuendam obſequij reverentiam violatio privilegiorum, neglecta ſacramenti fides, contempti mores & inſtituta majorum, fas omne ruptum morte Legatorum, quos patria infandis malis oppreſſa pacem oratum miſerat, flos nobilitatis ſubjectus gladio carnificum, provinciæ rapinis & injuſtis exactionibus afflictæ atque exinanitæ, civitates in deditionem acceptæ nefarijs cædibus pene ad internecionem deletæ ac deſolatæ. Sed

tæ. Sed nullum acrius audendi telum extitit quam sacer obtentus religionis. Quo tam illustri exemplo magis ac magis admoneri decet eos, qui in excelso dignitatis fastigio vitam agunt, ne conscientiis vim adferant, quarum jus & arbitrium sola divina Majestas sibi peculiari privilegio reservavit. Homo in corpusculum sævire potest, & Anaxarchi follem tundere, non autem ipsum Anaxarchum. Deus unus est scrutator renum, & inspector arcanarum cogitationum. Homo in faciem, Deus in præcordia contemplatur. Nemo tyrannus ullis cruciatibus exprimet ut quis credat quod non libet credere. Fidei & pietatis augusta sedes est in intimo recessu mentis, in ipsis penetralibus animorum. Vis & minæ non efficiunt Christianos sed hypocritas, purpuræ cultores non veri Numinis. Nihil est tam voluntarium, tam suæ sponte, tam impatiens dominationis, quam religio, quæ si cogitur non amplius est religio, sed fucus & inane simulachrũ. Latebræ pectoris, & involucra dissimulationum soli Deo patent, qui reddet unicuique secundum opera ejus.

Igitur

Igitur principes ac terrarum domini sic imperium temperare & moderari debent, ne supra quam homini concessum est, civibus suæ curæ permissis imperare præsumant, ut que se à suis amari, coli & observari malint, quam timeri. Metus enim est pessimus diuturni magister officij, nec perpetuitas & æquabilis tenor constare potest obsequio, quod à terrore proficiscitur, cui semper odium comes adhæret, erupturum tandem in nervos ubi graviora sunt quæ patiuntur homines, quam quæ ultra formidare queant. Regibus & Proceribus tutela rerum & administratio concredita est, non civium servitus, ideoque pastores populorum appellantur à principe non poëtarum modo, sed omnium philosophorum Homero. Quod si ulla gens unquam fuit quæ servitium pati, & malo cogi doluerit, libera Belgarum pectora liberali modo tractari semper amaverunt. Nec injuria. Non enim bello domiti venerunt in ditionem ac potestatem Burgundiacæ vel Austriacæ domus, ut leges arbitrio victoris accipere debuerint: nec ulla tanta est est ullius monarchæ

narchæ terreni dignitas atque authoritas, quin rectæ rationi, & justis legibus fasces suos submittere, Deoque humiliter servire debeat. Præclarè sapienterque pronuntiat Romana fidicen Lyræ,

Regum timendorum in proprios greges
Reges in ipsos imperium est Jovis.

Tanto magis excellit atque eminet princeps, quo se submissius gerit, nec minus se hominem esse meminit, quam hominibus praesse. Digna vox est majestate regnantis, humilem CHRISTI *servum dicto factoque profiteri. Nulla firmior & securior est tutela, nullum munitius propugnaculum ad decus imperij defendendum, quam principis virtus atque innocentia, quæ plerumque stipata est amore ac benevolentia civium. Optimum & certissimum præsidium præsidio non indigere.*

Integer vitæ scelerisque purus
Non eget Mauri jaculis nec arcu.

Frustra succinctus ibit princeps ingenti satellitio, si charitate suorum septus non fuerit.

Reve-

Reverentia, non terror, est apex veræ majestatis. Nulli magnatum tantæ ſuppetunt opes ut evitare queant ultricem divinæ Juſtitiæ manum. Fata ſemper viam inveniunt. Etiam contemtiſſimorum bipedum inſidijs patent maximi regnatores. Jus vitæ ac necis poſſidet in quemvis qui mortem contempſit. Quod utinam ditiſſimis temporum noſtrorum documentis non eſſet ſæpiſſime comprobatum. Sed quum iſta nefaria perditorum ac profligatorum hominum facinora vix ullis conſilijs & cautionibus averti poſſint, optimum factu fuerit ut Princeps ſui curam cuſtodiamque fatis ac cœleſti providentiæ permittat, ne morte infeſtiorem vitam trahat, ſi perpetua mortis formidine continenter inquietetur. Sed ſi vis major abſit, nullum conſilium ſalubrius dari poteſt principibus ad tuendam ſalutem & incolumitatem ſuam, quam ut metus abſit, charitas retineatur, utque haud falſò verſum hunc uſu ſuum facere poſſint.

Malo vereri, quam timeri me à
meis.

Metus

Metus enim, ut ante dixi, est infirmum pignus ac vinculum stabilitatis: amor autem & benevolentia fidelis est vel ad perpetuitatem. Hæ voces pueris inculcantur in scholis, sed viri fructum percipiunt ex diligenti meditatione tam utilium sententiarum, & sceptrigeri Reges gravi suo malo comprobant earum invictam veritatem. Rex ille Salomon non Apollinis mendacio, sed divinæ vocis oraculo Sapientissimus omnium mortalium pronuntiatus, effatur hanc immotæ certitudinis sententiam, Regnum à gente in gentem transfertur propter injustitias, & injurias, & contumelias, & diversos dolos. *Non enim populus Regis causa constitutus est, sed Rex in gratiam populi ut omnia sua consilia, dicta, facta dirigat ad salutarem metam publici boni, oblitus commodorum suorum, utque salutem propriam salute communi posteriorem ducat. Talia dum contemnuntur, aut ignorantur à violentis consultoribus, qui benignas mentes principum ab inclinatione naturæ ad asperiora impellunt,*

huc

huc tandem ventum est ut maximus ille dominator Philippus, tot populis ac regnis late imperans, ut vix eorum titulis recensendis memoria ipsius sufficiat, flore sui patrimonij devolveretur sine spe recuperandi, utque jam cum suis olim subditis æquo jure pacisci non adspernetur, Visum est igitur hoc argumentum dignissimum quod literis, & annalium monumentis illustraretur ad memoriam posteritatis sempiternam. Quoniam autem hæc negociatio, ut solent omnia magni moliminis exorsa, multiplices habuit actus, totumque fere triennium suspensas tenuit hominum mentes ancipiti spe & exspectatione quorsum tandem evasura res esset: partem hanc historiæ haud indignam existimavimus quæ à cætero rerum gestarum contextu separatim tractaretur, ad exemplum principis Historicorum Sallustij, qui conjurationem Catilinariam, & Jugurthinum bellum à perpetuis, & continentibus suis scriptis separavit. Idem antea teste Tullio plures Græci factitarunt. Nam Callisthenes Troicum bellum, Timæus Pyrrhi, Polybius Numantinum à reliquo corpore su-

ore suorum operum seorsim exposuerunt. Tribus igitur libris, ut ante commemoravi, totam historiam Belgicarum Induciarum complexus sum. Priore libro comprehensum est quidquid gestum fuit quasi in antecessum, priusquam Legati Regis Hispaniarum & Archiducum Hagam advenirent. Secundus ea continet quæ interea contigerunt dum isthic commorati sunt. Tertius colophonem & supremam operi manum imponit, complectiturque summam eorum quæ conclusa sunt post d[i]scessum eorundem Legatorum donec de duodecennalibus Induciis tandem utrimque c[on]ventum est. Sequutus sum in re nutum vestræ voluntatis, quæ mihi instar legis est, à qua scribendi auspicium sumam. Cujus voti & animi mei pignus atque obsidem cupio esse hanc epistolam, ut mihi deserti muneris atque ordinis flagitium exprobretur, ni promissi fidem rebus ac factis cumulate ad[i]mplevero. Tantum illud, quod æquissimum est, à vobis paciscor ut mihi ex parte vestra seges scribendi suppeditetur, hoc est fida rerum gestarum acta & monumenta, ne per impro-

vidam

vidam credulitatem, quæ optimo cuique facile imponit, peccem in sacrosanctam veritatem, quæ lumen & animæ historiæ censeri debet. Ego manupretium dabo, & cætera quæ ab Historici munere atque officio requiruntur, abunde, vt spero, præstabo. Quidquid enim studio, industria & arte possum, id omne sub auspicio vestræ gratiæ & authoritatis militabit, si modo favor vester laboribus & conatibus nostris liberalem auram inspirare dignetur, vt animo à minutis & sordentibus curis vacuo tam serijs atque præclaris occupationibus incumbere possim. Dedi operam, quoad ejus fieri potuit, ut oratio nostra ad antiquitatis indolem conformaretur. Neque tamen serviliter ac superstitiosè stylum adstrinxi Tullianæ imitationi, vt existimarem nefas esse verba genio sæculi, & rerũ usibus accommodare. Vtendum enim est sermone tanquam nũmo, cui publica forma pretium suum adsignat. Viderint magistelli qui nihil Latine scribi putant nisi quod haustum sit ex fontibus dictionis Ciceronianæ. Sit, vt esse libenter fatemur, Marcus Tullius

Flos

Flos delibatus populi, ſuadæque medulla,

*ſummus Eloquentiæ magiſter, at non ſo-
s regnum fandi obtinet, & plures admitti
ſſunt in hujus gloriæ conſortium ac ſocie-
tem. Nemo tam contemptim ac faſti-
oſe de noſtra dicendi ſcribendique facul-
te opinari debet, ut credat nos per igno-
ntiam peccare, quum non dubitavimus
i vocabulis publici ſaporis, ſi non trans-
arinæ venuſtatis. Judicio id fecimus, &
editate deliberatoque conſilio, quod exem-
i cauſa non temere quidquam mutamus
ca ſolennes inſtrumentorum formulas.
abet enim in talibus ipſa barbaries ſuam
andam elegantiam, ut nævus egregio
pori inſperſus aliquando pars eſt haud
decora pulchritudinis, & compoſita ne-
gentia magis commendat naturalem for-
m, ſicuti matronæ tunc bene olere dicun-
quum nihil olent. Nobis jampridem ab
bili ferula nihil periculi eſt, nec ſuperci-
m pædagogorum magnopere formidamus.
oſcet mihi genius Priſciani, qui jam-
dum placida pace compoſitus quieſcit, ſi
inter-*

interdum in scriptis nostris occurrent voces, quæ sacrum quendam horrorem incutere potuissent populo Romano Quiritium, & quas lustralibus februis expiari oportuisset, si exaudita olim essent non dicam cinctutis Cethegis, sed feracissimo virtutum ævo Cæsaris Augusti, qua tempestate floruerunt præclarissima scriptorum ingenia. Quapropter benignus Lector non debet arbitrari se purgamentum aliquod calcare, aut delatum esse in solas terrarum oras, quo monstra mitti solent, si quando versabuntur ante oculos vocabula Romuli nepotibus inusitata, quæ nunc terit viritim publicus usus,

Quem penes arbitrium est, & vis,
& norma loquendi.

Ex hoc censu est investitura, feudum, parlamentum, audientiarius, commissarius, & si quæ sunt generis ejusdem. Quas equidem voces veteri Latio insolentes atque omnino inauditas fuisse confiteor, sed religio mihi fuit recedere à communi consuetudine, quæ optima est rationis interpres ac moderatrix. Jejunæ cujusdam & minutæ ambitionis esset in talibus ineptijs captare glo-

riam

riam elegantiæ, & abire seorsim à solenni-
ıus formulis quas præsens mos atque usus
ıpprobavit. Nos nemini supplicandum ha-
emus ut Romana simplicitate loquamur,
& dilucide cogitata mentis enuntiare possi-
nus, quæ præcipua dos est styli & eloquu-
ionis. Turpe est difficiles habere nugas,
ıtque ita per ambages fabulari, ut rerum
estarum interpres intepretis operam desi-
lerare videatur. Silere omnino satius est,
quam ea loqui aut scribere quæ mirentur
homines potius quam intelligant. Vt in cæ-
eris rebus, sic in hoc genere vitiosa & odio-
sa est omnis affectatio. In titulis celsitu-
dinum, & majestatum fui paulo parcior ac
restrictior, quia me historiæ scriptorem, non
cæremoniarum magistrum profiteor, nec
magni principes à designatione Academici
doctoris fortunæ suæ legem accipient. Ta-
men quoties idonea occasio sese obtulit, liben-
ter claros viros, & nomine ac meritis insi-
gnes pro captu medriocritatis debita laude
sum prosequutus, virtutemque etiam in ho-
ste meritis elogiis honestare non dubitavi.
Iustitiæ enim munus est suum cuique tri-
buere,

buere, primaria lex Historiæ, veritatem venerari, reginam illam rerum divinarum atque humanarum, nihil falsi dicere propter aucupium gratiæ, nihil veri subticere propter metum offensionis. Sed quia minime sufficit Historicum non esse mendacem, hoc est carere vitio insigni ad deformitatem, multaque sunt aliæ virtutes administræ comitesque veritatis, obnixe studuimus efficere ut hoc quamlibet exiguum ingenij monumentum omnibus numeris absolutum, nullaque parte defectum in lucem exiret. Brevitas mihi, si cuiquam mortalium, vehementer arridet: sed eam verborum numero metiri non oportet, verum pondere & gravitate sententiarum. Multi magno conatu magnas nugas agunt, & plurimis verbis paucissima dicunt. Quis brevitatis gloria comparandus est cum Sallustio? Is tamen liberrime solet evagari, & plurimus est in digressionibus, apprime quidem illis ad vitam utilibus ac fructuosis, sed quæ sæpiuscule parum ad propositum faciant, & ex præparato quæsita esse videantur. Mihi idem licere permisi. Nam pluris est apud

me tan-

tanti script oris authoritas & exēplum, iam aridissima minutorū Rhetorum præcepta, qui sine populi suffragio dictaturam literas exercent. Porro nunquam per somnium imaginati sunt, quid sit Historiam iæ magistram pro dignitate temporum ad ernitatem memoriæ cum utilitate legentin scribere, qui nuda simplicique rerum gerum narratione contenti, prætermittunt quæ ad mores, quæ ad vitam, quæ ad cilem prudentiam informandam faciunt. uid enim lectoris aut posterorum inter, t scire quo consule bellum aliquod suscem aut finitum sit, quisve triumphans in m quadriiugo curru vectus introierit, io consilio, qua mente quave ratione quidre sit administratum, ignoremus? Dicam m Asellione Gellij id fabulas pueris est rrare, non historias scribe[illegible] sed quia mi decretum est oportuniori [illegible] loco hac nobilissima materie plenius [illegible] itius differere, non diffundā me i [illegible] xiori oratione. Quod autem int is serijs ac severis sales & facetias on admodum excusandum arbitro.

que enim culpam commeritus esse videor, & omnes elegantioris doctrinæ fautores huic amabili vitio facile veniam daturos omnino mihi persuadeo. Si quem offendet ea venustioribus ingeniis agnata luxuries, Gratiis & Musis sacrificet priusquam jus sibi sumat carpendi ea quæ more majorum, & exemplo probatissimi cujusque scriptoris usurpavimus. Profanum & imperitum vulgus non moramur; cui nisi quod ipse facit nihil rectum videtur. Hæc sunt extra territorium, & supra eorum jurisdictionẽ. Scimus nos vivere in regno & domicilio almæ Libertatis, utimurque fælicitate temporum, qua & sentire quæ velis, & quæ sentias fidenter effari licet. Bona sæculi non satis intelligerem, si ob inculpatam festivitatem, quæ nullius famam lædit, nemini jus suum detrahit, judicia Silonum & Capitonum vehementer extimescerem. Multo minus invidia mihi deprecanda est, quod [illegible]ationibus interdum oratio nostra ludit, [illegible]ur, & affingit verba quæ nunquam fuerint. Satis est si tali tempore, tali [illegible] articulo non incommode dici potuerunt.

t. Qui id nobis vitio dabit, per latus
um petet quidquid est melioris notæ Hi-
icorum, seu Græcos seu Latinos ad testi-
nium citare quis velit. Servavimus ta-
n in hoc lubrico scribendi genere modum,
ntique sumus, sed libero incessu monu-
nta consignata literis, quæ nobiscum
ice communicarunt viri insignes, qui re-
gerendis publica cum authoritate inter-
unt. Quum autem sub auspicatissimi
ninis vestri præsidio ac patrocinio quid-
d istud est laboris atque oneris suscepe-
, nefas erat alios circumspicere Mæce-
es, quibus has primitias operum dedica-
n animum inducerem. Sumite volen-
& placidi parva exordia majoris in po-
um curæ ac meditationis. Vester labor
explorare, quo in genere scribendi nostrā
ustriam exerceri velitis. Ego nihil as-
o præter obsequij gloriam, & ut posteri-
norit, frementibus famelicis ac venali-
linguis, me vixisse non degenerem mun-
ncolam, nec inficiandum seculo nomen.
pensate quæso, & in usum publici com-
li seponite dona, quibus hunc civem ve-

B strum

strum cœlestis benignitas munerari dignita est. Jamdudum enim serio mentem meam invasit generosus ardor mandandi literis ea monumenta, quæ pertineant ad patriæ decus, ad temporum gloriam, ad posterorum utilitatem. Deus O. M. vestra consilia, facta, dicta, cogitata rite, secundare, & cœlesti favore suo complecti, atque ad felicem eventum exitumque provehere dignetur. Datum Lugduni Batav-Kalend. Maij cIↃ. IↃ CXIII.

Βαυδιάδην τὸν πάνυ, ποιητήν τε καὶ λογογράφον τῶν νυνὶ εὐδοκιμέντων ἐν τοῖς μάλιστα, τὰ μετὰ τὸν τῆς ἐκεχειρίας χρόνον συμβεβηκότα κατὰ τὴν Βελγίδα, μάλα σοφῶς τε καὶ λαμπρῶς ἱστορήσαντα καὶ ἑρμηνεύσαντα· τὸ νῦν εἶναι δὲ ταύτην τὴν ἱστορίαν ἐκδιδόντα.

Ἄρεα θυμολέοντα, μέγαν μήστωρα φόβοιο,
Μοίρης ἀνδρομένης τέκτονα θαῤῥαλέον,
Αἵματι καὶ λύθρῳ κεχαρηότα, τειχεσιπλήτην,
Ἀιστῆρα κακὸν Βελγίδος ἡμετέρης,
Πολλοὶ ἐφημίξαντο· Βατανῶν ἐν δαΐ λυγρῇ
Ἦτορ ἀτάρβητον καὶ νόον ἐνθέμενοι,
Ὅσσα τ' ἐλευθερίης ὕπερ εὐνομίης τ' ἐμόγησαν,
Προσδοκίῃ δόξης οὔποτε παυσομένης.
Αὐτὰρ ὁ Βαυδιάδης θεοείκελος, αἰθέρι κύρων
Πολλῇ τῇ σοφίῃ καὶ πιθανολογίῃ,
Εἰρήνην λάχε μοῦνος ἑαῖς βίβλοισι γεραίρειν,
Μητέρα Μουσάων, ἀρχὸς ἀοιδοπόλων,
Φοῖβε, σὺ δ' εἶν ἑνὶ φωτὶ δυοῖν ἀντάξια δῆες,
Μοῦσαν Μαιονίδεω καὶ λόγον Ἡροδότου.
Τοῖς πρότερον γὰρ ἕκαστα τεοῖς ἱερεῦσι μέμηλε,
Τοῖσι μὲν εὖ μέλπειν, τοῖσι δ' εὖ ἱστορέειν.
Μοῦνος ὅδ' Ἀστεροπαῖος· ἐπεὶ περιδέξιός ἐστι·
Πρίν ποτε τῇ μολπῇ, νῦν δ' ἀτὰρ εὐλογίῃ.

τῆς αὐτῆς ἱστορίας πέρι, πρὸς τὴν Εἰρήνην.

Εἰρήνη φιλόμουσε, τεὸν κατὰ πίονα βωμὸν
Τὴν δ' ἀνέθηκε φέρων Βαυδιάδης σελίδα,
Εὐεπίης πηγὴ καλλίρροος, ἐννεάκρουνος,
Νόσον τερπνοτάτη σὺν διαγραψάμενος·
Ὥς ποτε, δηρὸν ἄϊστος ὑπὲρ τραφερῆς τε καὶ ὑγρῆς,
Δεύτερον αὖ πάτρην ἤλυθες ἡμετέρην·
Ἀλλὰ λιπὼν ἑτέροισι, τὰ μηδ' ὤφελλε γένοιτο,
Οἰμωγὰς κταμένων, καὶ φόνον ἀργαλέον
Εἰκόντων κατ' Ἄρηα. παλιώξεις τε βαρείας
Τῶν πρὶν τειρομένων δηΐῳ ἐν πολέμῳ.
Σοὶ γὰρ μούνῃ, ἄνασσα, πόθοι φιλίη τε μέμηλε,
Καὶ σοφίη πάσῃ, καὶ κλυτὸς εὐεπίη,
Δῶρά τε Μουσάων ἐρικυδέα· πὰρ δέ σοι αἰεὶ
Θελξίνοοι μολπαί, πὰρ δὲ χοροστασίαι,
Κρητήρ τ' εὐζώρου κεκερασμένος ἡδέος οἴνου,
Ἄνθεος εὖ ὄζων, εὐφροσύνης θεράπων.
Ἄλλοι σηκὸν Ἄρηος ἀαάτου κατὰ δῆειν
Τεύχεσι κοσμείτων αἵματι δευομένοις:
Τοῖς κόρυς ἀμφὶς ἄρηρε, καὶ ἀστράπτουσα κυδοιμὸν
Ἑπταβόειος ἴτυς, τεῖχος Ἐνυαλίου.
Μοῦνοι δ' Εἰρήνης γλυκεραὶ σάλπιγγες ἔασιν
Μουσοπόλοι· Πειθοῦς τέκνα φυγοπτολέμου.

DANIEL HEINSIVS.

DOMINICI BAVDI DE INDVCIIS BELLI BELGICI,

LIBER PRIMVS.

EX omni genere monumentorum, quibus præclara ingenia memoriam nominis ſui grata cum recordatione ad poſteros tranſmittere ſtuduerunt, ij optimam partem videntur delegiſſe, qui res æternitate dignas à populis, regibus & optimatibus, bello ſeu pace deſignatas conſectare perpetuis annalibus, & ab oblivionis injuria vindicare ſunt agreſſi. Nam ſi ſcripta illa ferunt omne punctum, quæ cum ingenua delectatione ac voluptate ſeriam utilitatem adæquarunt: cui potius ea laus tribuetur quam legitimo hiſtoriarum conditori? Heic velut in ſpeculo mores & inſtituta gentium contem-

plari licet, ut inde civilem prudentiam hauriamus, illam vitæ ducem ac magiſtram, directricem & moderatricem humanarum actionum, quæ ninil eſt aliud, quam ex præteritis eventibus, conſilijs, dictis ac factis clarorum virorum, de præſentibus futuriſque rebus ſapienter ordinandis recte meditata ratio conſultatioq;. Quanquam autem & legum ſanctiones, & præcepta philoſophorum conſecrata literis in æternum manſuris, permagnam vim habent ad ingenerandum animis bene natis amorem honeſtatis, & odium turpitudinis: tamen ita natura moribuſque comparatum eſt, ut generoſæ mentes ſponte ſuaderi malint quam malo cogi, flecti quam frangi, duci quam trahi. Quod optime fit propoſitis virtutum & vitiorum exemplis, unde cordatus Lector ſumat quod ex uſu ſit, fugiat quæ cum dedecore & flagitio conjuncta eſſe videbuntur. Nam ſi olim poſterorum animos ad virtutem accendebant diſpoſi-

positæ in atrio majorum imagines, quæ nihil præter externam corporis figuram intuentibus repræsentabant: quanto magis ad æmulandi ardorem excitari convenit viros gloriæ cupiditate flagrantes, quum ad vivum expressam vident effigiem illam divinioris auræ, qua potissimum parte dignitas generis humani censeri debet? Quocirca mihi jampridem consilium fuit in hoc genere scriptionis experiri vires ingenij, & gratiam candidæ posteritatis demereri: sed animus à semet ipso diffidens, & assiduo curarum insultu jactatus, vix tandem secum in gratiam reverti potuit, ut assurgeret ad ullum excelsæ laudis inceptum, dignum ijs artibus ac disciplinis, quarum gloriam semper adamavimus. Nunc postquam liberalitate potentissimorum & illustrissimorum Ordinum, invitamur ad hanc honorificam operam communibus bonis impartiendam, nullus est ultra contationi locus, nec desidiæ excusatio carere po-

test flagitio desertæ stationis. Igitur fretus auspicio, benevolentia & authoritate optimorum Mæcenatum, quorum fidei custodiæque concredita est imperij dignitas, populi salus, cura patriæ libertatis, & antiquæ religionis, quibus me meaque omnia libens ac merito dicavi, consecravi, quod publico bono fiat, & ad sæculi decus pertineat, conabor exponere ijs quorum in manus hæc scripta venient, arduum illud & multis obseptum difficultatibus negotium pacis & induciarum, quod tandem post multiplices actus, præter multorum spem contra pene omnium opinionem felici exitu terminatum est, inter maximum regum Philippum & Serenissimos Archiduces cum illustrissimis Ordinibus unitarum Belgij Provinciarum, Deum O. M. datorem omnis boni ex intimo pectoris penetrali quæso veneror que, ut manum mentemque meam dirigat ad nominis sui gloriam, & ad publicam utilitatem,

atem, utque dictis meis libertas, fides, veritas constet, animusque contingat à studio partium liber, & uni æquus rectæ conscientiæ.

Quum jam prope per annos quaraginta Belgicæ gentes vel continuis bellorum civilium tempestatibus agitatæ, vel per speciem tentandi vias reconciliationis sævius quam aperto Marte vulpinis artibus oppugnatæ essent: tandem multæ graves utrinque causæ intervenerunt, cur serio vel de perpetua pace, vel de longis à bello ferijs deliberatio institueretur. Rex Hispaniarum ingenio placidus, & in gremio pacis educatus, nec sua sponte abhorrebat à quietioribus consilijs, & tædio sumptuum morarumque fatigatus honestam aliquam rationem vel ultro quærendam, vel sponte oblatam non esse repudiandam judicabat, qua salvo Majestatis fastigio ad finem tot incommodorum commode perveniri posset. Videbat enim immensas opes nequidquam absum-

 ptas,

ptas, nec aliud effectum ſæviendo in cives ingenuos, quam ut populus antea quietis amantiſſimus diuturno armorum uſu vires ſuas intelligeret, quod eſt imperitantibus maxime formidoloſum. Illud etiam uſu edoctus ſecum reputabat, perexiguam ſpem oſtendi fore ut unquam unitæ Provinciæ bellica vi domitæ ad veteres dominos reverti cogerentur, quamdiu nomen iſtud re & factis comprobarent, unionemque inter ſe, & pacta fœdera cum vicinis Regibus, ac Proceribus Imperij ſancta & inviolata conſervarent. Nihil igitur magis expedire, quam ut dulcedine otij mitigatæ mentes paulatim exuerent inveteratum in Hiſpanos odium, & forte progreſſu temporis vel per mutuam communicationem, vel per affinitatum conventiones, ut multa ſæpe adfert volvendus dies, & ex tranſverſo caſus incurrunt quos vix audeat quis optare, redituram aliquando ſubditis priſtinæ Majeſtatis reverenti-

rentiam præ fastidio minutorum satraparum. Denique si jacienda sit alea, satius esse videri ultro concessum quod jam perditum & amissum esset: Archiducibus ad pacem & tranquillitatem propensis, nihil æque erat in votis, quam ut eam Belgarum partem quos habebant dicto audientes, sine vicinorum metu placide moderari, & in obsequio ac fide retinere possent. Ordinibus etiam multa quidem prosperrima, sed & nonnulla evenerant adversa, nec omnia ex voto successerant, quæ pro disciplina & salutaribus monitis esse possent, ut magnitudinem ac potentiam hostium reputare, & ambiguos bellorum casus, incertamque Martis aleam revereri in animum inducerent, neu fortunam amplius experiri mallent, quam haut iniquis pacis conditionibus facilem assensum præbere. Non enim cupidine proferendi imperij, nec alio fine sumpta arma,

quam

quam ut ab exitio & ſupplicijs vitam, à tributis modum omnem ſupergreſſis fortunas ſuas defenderent, cives ita nati & aſſuefacti, ut tantum abhorrerent à ſervitio, malorum omnium extremo, quantum ad legitima officia & obſequia prompti paratique eſſent. Sed ingens heic difficultas, & vix ſolubilis nodus exoriebatur. Nam fixum penitus & immotum ſedebat proceribus unitarum Provinciarum, nullam omnino compoſitionis mentionem admittere, nec Legatis pacem petentibus ullam in publico conventu audientiam commodare quandiu Rex aut Archiduces quidquam juris in confœderatas Belgij Provincias prætenderent: & videbatur inferius Majeſtate tantorum Principum, ſub tam indecora lege cum populis paciſci, quos ſubditos rebelles judicabant, & quibus Burgundiacæ Auſtriacæque domus potiſſima incrementa debebantur. Primus ad explorandos hominum

animos, & velut prætentandum vadum nomine Archiducum Hagam venit [cIɔ Iɔ CVI. *prid. 9. Maij.*] Walravius à Wittenhorst, Horstij Dominus, vir nobili genere natus, & efficax alliciendis mentibus, sed re infecta discessit, nonnihil tamen bonæ spei domum reportavit, & hactenus mansueta ingenia reperit ut retineret animum revertendi. Nam sub ejusdem anni finem [x. *Kal. Jan.*] rursus in Hollandiam profectus est una cum Licentiato juris Johanne Gevartio, qui visus est non inidoneus ad obeundã ejuscemodi legationem. Mandatis Archiducum, quæ cum paucis primariæ dignationis & authoritatis viris communicarunt, continebatur ipsis nihil esse exoptatius, quam ut hoc diuturnum ac lugubre bellum fida pia perpetuaque pace consopiri posset, & afflictæ Belgarum res in antiquum decus ac splendorum restitui. Cujus boni potiundi spe tam æquas & honestas conditiones propositum iri, ut

iri, ut verisimile sit moram nullam in Ordinibus fore, quominus ijs merito ac libenter sint assensuri. Nemini esse ignotum jus quod ipsis â natura competat in universam Belgarum gentem, nihil à se nisi patrium & avitum heredium postulari. Proceres unitarum Provinciarum vicissim exigere posse quidquid ad eorum securitatem faciat, nihil se recusaturum quod cum justitia & recta ratione consentaneum esse judicetur. Siquidem in animum inducere vellent de pace, vel plurium annorum inducijs colloqui, designarent tempus & locum, quo id commode fieri & administrari queat. Sin consultum videretur non in publico consessu, sed secreto coram paucis negotium istud tractari, conditionem non displicere Serenissimis Archiducibus, quorum animus ab omni fuco & fraudandi consilio semper fuit alienus, ut qui norunt ex fiduciæ formula; inter bonos bene

agier oportere. Quibus expoſitis cæperunt ultro citroque commeare ſermones, ſed quia nullæ literæ ab Archiducibus ad publicum conſilium ſcriptæ erant, non eſt viſum expedire ut ea monumenta publice proponerentur, aut omnino diſpaleſcerent in vulgus, donec amplioribus mandatis inſtructi eſſent. Ejuſce rei gratia Gevartius confeſtim Bruxellas ſeſe contulit, & mox impetrata ab Archiducibus pleniori declaratione voluntatis propenſæ ad ſtudia pacis, reverſus eſt Hagam, ubi cum collega Wittenhorſtio poſtulavit audientiam ab Ordinibus, atque in eorum conſeſſu multa dicta ſunt ſuper clementia & manſuetudine Sereniſſimorum Archiducum, quam ſemper averſi fuerint à cædibus & diſcordijs, quam omni ope ſtuduerint finiri hæc funeſta bella inter populos linguis, moribus, inſtitutis conſentientes, ni fatorum vis quædam major obſtaret, quæ fratres inter

ſe cru-

ſe crudeli Marte committeret. Ponendum tandem aliquando pertinacibus odijs & diſſidijs finem, redeundum in viam, conſiderandum quantæ ſint viciſſitudinis rerum humanarum, quam ſit anceps & varia fortuna Martis, nuſquam minus quam in bello eventa votis reſpondere, pacem omnibus triumphis anteponendam, & certam victoriæ ſpem ſæpe graviſſimis calamitatibus expiari, quæque alia plura poſſunt in eam ſententiam adduci, ut homines cordati & circumſpecti fortunam reverenter habeant, neu nimium confidant rebus proſperis, & ad nutum fluentibus, quum futuri temporis exitus in incerto ſit, nec cuiquam mortalium liqueat quid ſerus veſper vehat. Proinde ex diuturnis bellorum tempeſtatibus reciperent ſe in portum quietis; & tranquillitatis: ſequerentur reliquarum Belgij Provinciarum conſenſum, fidem & erga legitimos Principes obſequium, ut junctis viribus & animis

certa-

certatim univerſi Belgæ ad eoſdem dominos, & ad veteris imperij formam revertantur. Ad iſta paucis diebus interjectis reſponſum eſt ex parte Ordinum, perexiguam vel potius nullam compoſitionis ſpem proponi, quandoquidem Archiduces in priſtino & inveterato illo errore mentem obfirmatam gererent, ut aliquid ſibi ſupereſſe juris in Provincias unitas arbitrarentur, quum apud omnes pene totius terrarum orbis populos conſtet, nullo colore, niſi vi & armis prætextum iſtud fundari. Contra Proceres earum Provinciarum pro certo & indubitato credunt cauſam ſuam optima lege ſubnixam videri, quum in Ordinum ſolenni conſeſſu, [IV. *Kal. Febr.* cIↄ Iↄ LXXIX.] in unione Ultrajectenſi decretum ſit, ut armis repeti ac retineri poſſint, quæcunque loca viribus armorum expugnata, vel fraudibus circumventa ſe à communi cauſa diſtraxerunt. Hujuſce conſulti authoritate graviſſimis & juſtiſſi-

justissimis de causis renunciatum [vii. *Kal. Sextil.* cIↃ IↃ lxxxi.] esse dominationi Regis Hispaniarum, statutumque ut cives harum Provinciarum soluti legibus externorum Principum viverent, & pro libera republica censerentur. Decretum id transisse in rem judicatam lapsu viginti quinque annorum, comprobatumque fuisse suffragio & assensione multorum Regum ac Principum Christiani orbis, ut ex diversis actibus publicis, fœderibus & pactis conventis liquido confirmari potest. Quocirca sibi judicatum esse pio justoque duello recuperare quæ per vim aut fraudem contra decretum istud in potestatem hostium redacta essent. Nihil in præsens aliud ad postulata Serenissimorum Archiducum respondere posse, quam quod olim declarassent Imperatori, alijsque Principibus qui suas partes interposuerant ad componendos hosce motus Belgarum. Nimirum nullam unquam

quam fore nec divino, nec humano jure tutam & securam rationem compositionis ullius auspicandæ cum ijs, qui aliquid in medium consulere, aut attentare præsumerent contra vim & authoritatem illius decreti, quod à patriæ libertatis vindicibus unanimi conspiratione sancitum, & multorum civium ac fortissimorum militum sanguine obsignatum esset. Hoc esse quasi pignus imperij, hoc Palladium publicæ securitatis. Omnia potius extrema sibi experiri certum esse, quam ut à tali præsidio prôpositoque sese demoveri paterentur. Postremo si quid calamitatis impendeat cervicibus harum Provinciarum (quod Deus omen avertat) ex caussa dissidiorum & alienationis animorum, ejusci rei culpam penes Archiduces hæsuram, qui tam justis & legitimis vindicijs molestum impedimentum objecissent. Cum tali responso dimissi Legati Bruxellas sese receperunt, & in-

& intra paucos dies ad Ordines literas miſerunt in hanc ſententiam. Non eſſe nec fuiſſe propoſitũ Archiducibus in hoc tentamento pacis aut induciarum, quidquam de forma publici regiminis eorum delibare, aut omnino jus aliquod in ipſos ſibi vindicare. Manerent ſuis legibus, moribus & inſtitutis. Sin finem miſeriarum cuperent, quæ bello civili comitari ſolent, & à fœdere aut inducijs non abhorrerent, libenter eo mentes Celſitudinum ſuarum inclinaturas. Haud multo poſt finem Februarij menſis reverendus Pater Joannes Ney, Generalis (ut vocant) Commiſſarius Ordinis Franciſcanorum miſſu Archiducum profectus eſt in Hollandiam, ut inchoatam negotiationem promoveret. Is educatus fuerat in ea religione, quæ à ſtudio inſtaurandæ purioris doctrinæ reformata nominatur, & (ut ex ipſomet audivi) annum jam agebat vigeſiſimum priuſquam hominem mona-

chali

chali habitu indutum unquam vidiſſet. Poſtea conceſſit ad Romanam Eccleſiam, & ut ſeveriori genere vitæ fidem faceret ſeriæ atque ex animo profectæ converſionis, aggregavit ſe militiæ cœleſti, factuſque eſt unus è grege Minoritarum. Vir induſtrius, efficax, multarum linguarum peritus, aulicarum artium minime rudis, & qui naturam verſare poſſet in varias partes, ac velut alter Proteus multiplices formas aſſumere, quas ei fors objeciſſet, aut officij ratio aſſignaſſet. Credebatur tamen abeſſe fraus & fucus ab ejus pectore, nec facile quemquam decepturus qui ſibi fidem habuiſſet. Is quod artificio colligendæ benevolentiæ plurimum polleret, & quia ex diſciplina ſectæ precari ſoleret pacem vivis, requiem defunctis, viſus eſt idoneus qui annuntiaret Evangelium pacis. Poſtquam venit in Hollandiàm, ſubſtitit aliquantiſper in pago haud procul ab Haga, ſede olim ac domicilio Comitum

tum Hollandiæ, fecitque Ordines de ſuo adventu certiores. Poſtquam intellectum eſt quænam perſona & quam ob cauſam veniſſet, atque ipſe præſens cum Principe Mauricio ſermonem ſociaſſet, Hagam ingreſſus eſt: multique mortales novitatis ſtudio, & cupidine humani ingenij ad viſendum & conſalutandum fratrem acceſſerunt. Mandatis ejus continebatur ut ſignificaret Ordinibus, omnia ipſis integra fore, conſuetam regendi formam, libertatem, religionem in priſtino ſtatu manſuram, jura, privilegia nullam partem imminutum iri, ſi de pace vel inducijs cum Archiducibus convenire in animum inducant. Ne vana ſpe lactarentur mentes adverſariorum, & ut ſimpliciter Batavica generoſitate tolleretur occaſio tot itionum ac reditionum, dictatoria denunciatione reſponſum eſt, nullum tentandæ compoſitionis auſpicium fieri poſſe, ni prius Archiduces ipſi

ipſi declaraſſent ſe Ordines fœderataſque urbes ac provincias pro libera republica, ſuique juris ac dominij populo cenſere. Non latebat ſagacem animum patris Ney, quanta labes hinc fieret dignitati Principum, quorum vices ac perſonam tuebatur: tamen ne offenſionis aut timoris ſuſpicionem præberet, ſi intelligere videretur, ſuſcepit in ſe munus ſignificandi rem omnem Archiducibus, bona cum ſpe futurum ut cuncta ſuccederent ex animi ſententia, nec indulgentiſſimos Principes quidquam denegaturos, unde ſalutaris pax, aut longa requies ab hoſtilitate Belgis affulgere poſſet. His ita peractis redijt ad ſuos dominos, qui paucos intra dies eumdem ad Ordines remiſerunt, cum literis in hanc ſententiam conceptis. Nihil ſibi prius eſſe, nihil antiquius, quam ut non ſolum cives dextræ ſuæ permiſſi, verum etiam cætera natio Belgarum tot calamitatibus ac miſerijs, quas longa continuatio

bello-

bellorum civilium intulit, liberari queant. Ea fini ſeſe paratos eſſe cum Ordinibus unitarum Provinciarum paciſci, tanquam cum libero populo, in quem nihil amplius juris prætenderent, ut tandem aliquando lamentabili huic bello finis imponi queat pia, fida, & æterna pace: vel ſi protinus hoc impetrari non poſſit, pactione induciarum ad duodecim, quindecim, aut viginti annos, prout Ordinibus viſum erit, idque ſub æquis & honeſtis conditionibus. Non enim ſe aliena concupiſcere, ſed ſatis habere ſi quiſque ſua tueri, placideque poſſidere queat, niſi forte ex mutuo conventu fiat utrinque permutatio quorundam locorum aut urbium, ubi ſecuritas publica commoditaſque ambarum partium poſtulare videbitur. Ac ne qua fraudis aut inſidiarum ſuſpicio mentibus Ordinum inſidere poſſit, quum ad negotiationis efficaciam interſit plurimum quibus adminiſtris res gerendæ committantur,

tur,

tur, ſpondent Archiduces ſe ad eam rem non uſuros alienigenarum opera, ſed Belgici generis & ſanguinis hominibus id omne munus demandaturos, tali numero, tali loco, quem ipſi Ordines præfiniendum judicabunt. Atque ut commodiori via, & feliciori auſpicio deveniri poſſit ad portum beatæ pacis, ultro offerunt ceſſationem ab armis in octo menſes, quo tempore ſuperſedebitur utrinque ab omni hoſtilitate, ab urbium, aut caſtellorum oppugnatione, ab obſidionibus, aut clandeſtinis irruptionibus, ab arcium novarũ exſtructionibus, alijſque paratibus, aut molitionibus unde fraus aliqua pactioni induciarum fieri queat. His literis in publico conſeſſu Ordinum recitatis auditoque Patre Ney, Senatus adhibito in conſilium Principe Mauricio ita cenſuit: placere Patribus conditionem oblatam ab Archiducibus in ſpem ſequuturæ pacis, curaturos ſe ut ea de re perſcribatur ad omnes

quorum intereſt. Inducias octo menſium publico conſilio ratas haberi, ijs legibus quas Archiduces propoſuerunt, utque earum initium procederet ab IV. Nonas Maij [cIɔ Iɔ CVII.] atque intra Kalendas Septembreis ex utraque parte delegarentur certi homines, qui de ſumma re colloquium & conſultationem inirent. Eadem opera convenit inter Ordines & patrem Ney, pro ea poteſtate qua inſtructus erat, dolum omnem abfuturum, bonaque fide ſervatum iri pactas inducias, ſi quid contra eas, vel in fraudem commiſſum aut attentatum eſſet, id protinus reparetur. Viciſſim ſpoponderunt Archiduces Regem Hiſpaniarum intra trimeſtre ſpacium conventionem eam ratam habiturum, eoque nomine bina inſtrumenta confectum iri, quorum uno prædicta ratihabitio continebitur, altero declarabit regia Majeſtas, ſe nihil quicquam juris aut dominij prætendere in cives, incolas, urbes &

bes & regiones fœderatarum Provinciarum. Quanquam hæc ita gesta erant in frequentissimo conventu Dominorum Ordinum, ut statim fama per omnium ora diffunderetur, tamen visum est Ordinibus literas super ea re publice expediri, ut pro tam ingenti & insperato bono preces, laudes, grates supremo Numini bonorum omnium datori ac dispensatori voverentur. Dictus jejunio, & supplicationi dies VII. [cIↄ Iↄ CVII.] eidus Majas. Interea mittitur Theodorus Dousa Commissarius Ordinũ, qui à Patre Ney posceret eique vicissim ex parte Ordinum traderet literas, de quibus ex mutuo convẽtu fuerat actum, quumq; super quibusdam verborum formulis nonnihil scrupuli ac difficultatis esset injectum, ut Pater Ney rebus & factis ostenderet, Serenissimos Archiduces sine fuco & fallacijs ex animo rem gerere, continuo literas ex postulatu Dousæ in Ordinum verba concipiendas curavit,

easque per expeditum nuncium Bruxellas ad Archiduces transmisit; unde statim remissæ fuerunt in solenni formula subscriptæ manu munitæque sigillo suarum Celsitudinum. Donatus est aureo torque Dousa, quem ei pater Ney obtulit nomine Archiducum. Quoniam autem publice erat ipsi attributa talis potestas & authoritas, ut si quid oriretur ambiguitatis aut controversiæ circa materiem Induciarum, ejus esset nodum solvere, & sententiam, mentem ac voluntatem Serenissimorum Archiducum interpretari, post nonnullam altercationem Dousa sibi persuaderi passus est, ut una secum Hagam proficisceretur. Quod absque Ordinum mandatu factum nonnulli improbaverunt, sed Pater Ney tanta cum dexteritate munus suæ fidei ac prudentiæ concreditum administravit, ut omnibus offensis & sinistris opinionibus ansa præcideretur. Quinetiam tollendas curavit difficultates, quæ super regun-

gundis Induciarum finibus terra marique objiciebantur. Articuli publicis actis consignati sunt, quos vitandi legentium fastidij causa prætermittemus. Neque enim est ex dignitate scriptoris historiarum, nec magni interest posteritatis talia particulatim mandari literis, sufficit si summa rerum magnarum fastigia sequamur. Hunc ad modum transacta conventione Induciarum, & concepta spe sanciendi exinde perpetui fœderis, post pugnata bella per tot annos, sequuti sunt varij motus habitusque animorum. Plerique votis, & imaginatione redituram auream ætatem augurabantur, alij quos cædes & discordiæ civium alebant, omnem pacis & induciarum mentionem, tanquam inauspicatum omen detestabantur. Signa tamen externæ lætitiæ passim omnis ordo præ se ferebat. Finitimi Reges & Principes benevolentia, fide & fœderibus cum Ordinibus juncti vehementer admirati sunt, quid

tam inopinatum evenisset, cur sic repente se nescijs & inconsultis negotium tanti momenti conclusum fuisset. Non enim videbatur verisimile, vel adeo metuendam esse potentiam ac vires unitarum Provinciarum, vel copias & opes Archiducum tam ad incitas cogi, ut ultro mitterent rogatum pacem à populis olim suo juri subjectis cum conditionibus Austriaca sublimitate indignis. Igitur multi aliquid monstri ali credebant, eo magis quod ita subito ac secreto tanta res inter paucos gesta erat. Quum Christianissimus Rex Galliarum ex Ordinum literis certior factus esset de successu totius negotij, moram nullam interponendam putavit, quin extemplo mitteret ad unitarum Provinciarum Proceres solennem & magnificam legationem, cui obeundæ delegit tres viros fama meritisque insignes. Nomina consecrata erunt perennitati donec in pretio virtus erit. Quanquam nec à mea laude quid-

quidquam ornamenti accedere potest magnis heroibus, uti nec hilum decedit ex malignorum obtrectatione, tamen ſine piaculo non poſſum nec debeo tacitus præterire virum ampliſſimæ dignitatis, & eximiæ virtutis, prudentiæ ac ſapientiæ, Petrum Janinum, Senatus Divionenſis Præſidem, interioris apud maximum Henricum admiſſionis, cujus in obeundis arduis muneribus fidem, ſolertiam, & magnitudinem animi nulla unquam obſcurabit oblivio. Is quum fatali quodam motu concuſſæ fuerunt improvidæ mentes Gallorum ad excutiendam veterem erga Reges ſuos venerationem, vi majore quaſi tempeſtate delatus eſt in partium certamen: ſed quod tali tempore vix ab ullo mortali ſperari poterat, rectum ſemper clavum juſtitiæ ac moderationis tenuit, cavitque quantum humanis conſilijs provideri potuit, ut ſcelera pœnis plecterentur, & ne quid in tanta rerum omnium perturbatione

committeretur, quod venia & oblivione ſanari non poſſet, quodque omnem ineundæ reconciliationis aditum intercluderet. Nec vero tu ſilendus, aut ſine cura dicendus es, Buzanvali, ſi qua cura reſtat ſepultis eorum quæ in terris geruntur, quem antea perfunctum maximis honoribus, & ex ambitionis occupationibus in otioſæ dignitatis portu quieſcentem Magnus Henricus blando imperio, & amica vi perpulit, ut hunc extremum laborem Francico nomini atque honori devovere ne gravareris, propter exactam rerum Belgicarum experientiam, quam diuturna legatione conſequutus eras, & quia gratiſſimam tui memoriam in Ordinum mentibus defixeras. Tertius hujus ordinis erat Elias de la Place Dominus de Roiſſy non indignus collega præclaro iſto triumviratu. Hi ut Hagam advenerunt, paucis poſt diebus in conſeſſu Ordinum verba fecerunt, quibus ſumma cum facundia commemo-

memorarunt,& laudibus haud vanis in cœlum extulerunt Regis ſui erga ipſos amicitiam,ac ſingularem benevolentiam non adumbratis ſignis,aut inani jactantia fucatam, ſed omni genere officiorum, largitate ſubſidiorum & commeatuum, rebuſque ac factis cumulatiſſime comprobatam. Quæ quum nulli ſint obſcura, leniter offendi Regem, ut benignum patrem decet, quod ſe non adhibito in conſilium Inducias cum hoſte pepigiſſent. Tamen Majeſtatem ſuam in priſtino bene merendi propoſito conſtanter perſeveraturam,nec ulla in re defuturam ipſis qua conſilio, qua copijs atque opibus, ſive pacem ſive bellum mallent. At extremum petebatur ut publica authoritate delegarentur nonnulli è collegio Ordinum quibuſcum ſigillatim cõmunicarent ea, quæ in mandatis habebant, junctiſque conſilijs deliberarent de ijs quæ in uſum communem fore viderentur. Poſt exquiſitam gratiarum

actionum, quæ solennis formula est omnium cum dominantibus, designati sunt ab Hollandis Johannes ab Oldenbarnevelt, Advocatus provinciæ, sigillorum custos, & scriniorum magister, vir fama & factis ingens, omnique laude major, quem verè alterum Periclem unitarum Provinciarum, & patriæ libertatis Atlantem appellare possumus. A Zeelandis Jacobus Maldereus flagrantis apud Principem Mauricium gratiæ, & præcipuæ apud suos Mattiacos dignationis atque autoritatis, quas dotes non auræ popularis aucupio, captavit, sed integritatis & fidei commendatione promeritus est. Erant & alij ex alijs Provincijs, interque eos ærarij Quæstor de Bye, vir patriæ amans, & civis haud indignus memoria gratæ posteritatis. Hisce delectis viris id curæ & oneris impositum est, ut cum Legatis Galliarum consilia conferrent, eosque publico nomine rogarent, ut Regis vicem præsentia sua supplerent, & rebus

rebus gerendis lucem consilij, gratiæ atq; authoritatis commodare dignarentur, dum negotiatio illa pacis atque Induciarum disceptaretur. Haud multo post missi sunt ad Regem Magnæ Brittanniæ Legati duo, nimirum ex parte Hollandorum Johannes Berckius, Consiliarius & Syndicus civitatis Dordracenæ, quæ secundum Equestrem Ordinem jus habet dicendæ primo loco sententiæ in Ordinum Hollandiæ consessu. A Zeelandis delectus est is, quem paulo ante memoravi, Jacobus Maldereus, vir equestri dignitate præditus, & qui id muneris in consilio Zeelandorum obtinet, ut Mauricij Principis personam sustineat, & nobilium primus appelletur. Hi ut venerunt in Britanniam adsumpserunt in partem curarum Natalem Caron, qui jam plures per annos etiam sub regno ingentis Elisabethæ, multa cum laude fidei ac prudentiæ resedit in ea Insularum Regina, vir naturali judicio pollens,

& mul-

& multo rerum uſu ſubactus, in ſumma digniſſimus munere ſuo Legatus Ordinum. Excepti ſunt ab optimo Rege perquam humaniter, admiſſique haud ſemel ad colloquium in penetrali parte ſecretioris aulæ ſummotis arbitris, nulloque præter regiam Majeſtatem adſiſtente qui ſermones eorum aucuparetur. Nullum genus civilis animi,& comitatis omiſſum eſt unde ſignificatio veræ benevolentiæ colligi ſolet. Confeſtim & abſque ulla tergiverſatione impetrarunt quæ deſiderabant, nec indonati abierunt. Rex ad Ordines legavit generoſum Equitem Richardum Spenſerum, familiarem domus ſuæ,& Rodolphum Winwood pariter Equitem,qui antea ſub Agentis titulo conſilijs Status intereſſe ſolitus, tanta cum dexteritate, fide ac diligentia provinciam iſtam geſſerat, ut majori ſemper honore dignus judicaretur. Iam ante diximus ſpopondiſſe Archiduces Regem Hiſpaniarum ratam habiturum pactio-

pactionem induciarum inter ſe & Ordines conventam, idque intra ſpatium trium menſium. Adhibita eſt à Sereniſſimis Principibus omnis diligentia quæ à fidei obſervantiſſimis deſiderari potuit. Simulatque perlatæ ſunt in Belgium literæ, quibus à Rege comprobatur authoritas rerum geſtarum, impetrato commeatu profectus eſt in Hollandiam Ludovicus Verreycken magnæ apud Archiduces dignationis & gratiæ, cujus officium Audientiarij vocabulo deſignatur, vir natura genitus, & induſtria factus ad humanitatem, & ad devinciendas popularium voluntates maxime idoneus, ſumma in homine morum comitas & commoditas, cujus indicia vultus ipſe exhibet, præ ſe ferens mixtam cum gravitate miram ingenij feſtivitatem. Is ea cauſa miſſus eſt ad Ordines, ut haſce quas dixi literas ipſis exhiberet. Eo ipſo die quo venit Hagam Senatus ipſi datus eſt. Erant enim arrectæ mentes hominum.

num impatienti desiderio, & expectatione cognoscendi tam insperatum & horribile secretum. Quia non sunt in transcursu, nec propter viam adoranda magna numina, nec perfunctorie lustranda divûm oracula; nos ipsum carmen de verbo ad verbum Latine interpretari conabimur. Postquã regia Majestas inspexit quæ hoc scripto continentur, misso sibi à charissimis fratre ac sorore Illustrissimis Archiducibus Alberto, & Isabella Clara Eugenia Principibus suprema potestate præditis, dominis, ac proprietarjis Belgarum seu inferioris Germaniæ, super cessatione armorum in VIII. menses, utque abstineatur ab hostili interceptione urbium, oppidorum, castellorum, ab aggressu & invasione regionum, neve nova propugnacula pendente eo tempore exstruantur, utque ex utraque parte certi homines delegentur, qui de pace longisve bellorum ferijs simul deliberẽt, quemadmodum prædicto

ſcripto comprænhenſum eſt. His maturo conſilio accurate examinatis, ne quid remoretur, aut impediat commodum quodinde ſperari poteſt, Regia Majeſtas declarat ſe ceſſationem illam armorum laudare, approbare, firmam & ratam eſſe velle, quemadmodum hoc inſtrumento laudat illam, approbat, firmam & ratam eſſe vult in omnibus articulis prædicta ſuſpenſione & ceſſatione armorum comprænhenſis, quatenus ea res ad ſe ullo modo pertinere poteſt. Polliceturq; ſub fide & affirmatione Regali, ſe prædictum iſtud ſcriptum rite ſervaturum, & opere completurum, tanquam ſi ab initio conſenſum ſuum interpoſuiſſet, ac negotiũ ſe duce & auſpice geſtum foret, nec unquam commiſſurum, ut quid ſecus feciſſe dicatur. Ad adſtruẽdam fidem, regia Majeſtas nomen ſuum huic inſtrumento ſubſcripſit, & ſigillum adtexendum curavit in urbe Pincia, ſeu Valladolit ult. die menſ. Junij [cIↃ IↃ CVII.]

Hæ li-

Hæ literæ quum essent in Ordinum consessu perlectæ, quia non levia aut ludicra præmia petebantur, sed de summa reipublicæ, de statu libertatis certamen erat, itum est in consilium de singulis vocabulorum apicibus; ne quid inexcussum patriæ patres reliquisse viderentur. Multa fuerunt ob quæ callidi rerum, & publicæ dignitatis observantes judicabant hanc ratihabitionem minime ratam haberi oportere, nec approbationem ullo modo approbandam videri. Culpabatur prætermissio defectusque solennitatum nequaquam negligendarum in tam gravi negotio: quod in papyro non in membrana conscriptum instrumentum esset, quasi sumptus aut operæ pœniteret, quodque Rex nomen suum subscribere non esset dignatus, uti assolet, quum ad Principes scribit juri suo non subjectos, sed superbum illum titulum substituisset, *Io el Re*, Ego Rex, quasi retinens, antiqui juris & exprobrans

brans liberis civibus crimen perduellionis. Nec abivit inobservatũ, quod per fastum & contemptũ minusculo non majore sigillo tantæ rei monumentum obsignatum esset, quo jaci debebant fundamenta sperandæ in æternum pacis, inter populos qui pene per annos quadraginta bellum pro libertate, ac legitima sui defensione toleraverant. Sed præcipue fœcundam offensionibus materiẽ præbuit, quod Archiduces ibi nominantur Principes, Domini & Proprietarij totius Belgicæ, quod ex adverso pugnat cum proposito renunciationis. Hæc hallucinatio quum esset objecta Audientiario Verreycken, ingeniose culpam rejicere conatus est in incogitantiam scribæ, cui non venerat in mentem esse recedendum à solennibus titulorum formulis. Sed nullo schemate poterat excusari, quin de industria consultoque consilio factum esse crederetur, quod ibidem non apparebat ulla mentio unitarum

Pro-

Provinciarum, tanquam liberi populi, ſuoque jure utentis reipub. Id vero ſine mêditamento fraudis prætermiſſum non fuiſſe, haud magis quam in ſacramentis adminiſtrandis ſacramentalia verba, aut hæredis inſtitutio in ordinandis teſtamentis omitti poteſt. Cui enim non ignaro patriciarum artiũ perſuadebitur, hujus inſtrumenti concipiendi munus formulario cuipiam reſignatũ fuiſſe, ac non potius conſultiſſima rerum humanarum ingenia nervos omnes judicij in expendendis vocabulorum ſenſibus explicuiſſe, ne quid Regia Majeſtas & Hiſpana ſublimitas caperet detrimenti? Legatus Verreycken, ut experientem virum & fidelem adminiſtrum decebat, vertit ſe in omnes formas, ut ex animis hominum aboleret quidquid hærere poterat incommodæ opinionis, ex nimis ſcrupuloſa & anxia verborum cavillatione. Non convenire ſimplicitati generoſorum civium cum maximis

Regi-

Regibus contrahentium hærere circa syllabas, & aucupari voculas, quum ex contextu totius instrumenti cuivis non sinistro mentis interpreti satis liqueret de consensu ac voluntate circa summam & caput præcipui negotij quod gerebatur: nimirum circa comprobationem rerum ab Archiducibus concessarum. Id in præsentia sufficere debere hominibus qui litium causas non captarent, & serio de pace ineunda finiendoque bello cogitarent. Cum Regibus regio more esse agendum, qui altioribus curis intenti essent, quam ut ad hasce solennium carminum minutias sese demittere consuevissent. Nihil tam caute & circumspecte dici vel concipi posse, quod speciosam perjurio latebram non aperiat, si quis scripturam pluris æstimet, quam promissi fidem & jurisjurandi religionem. Nunquam hominibus fallendi cupidis ansam defuturam cur pacto non stetur. Ordinibus concedi à potentissimo Regum

gum

gum quod vix antea votis auſi eſſent optare, & quo nihil majus exſpectare poterant poſt feliciſſimos bellorum exitus: nempe ut ex æquo cum populis olim ſuo juri ſubjectis ad pactiones deſcendere dignarētur. Non admodum firmo ſtabilique munimento fundatam fore dignitatem, libertatem, decus & exiſtimationem unitarum Provinciarum, ſi non ſuis viribus ſtarent, ſed penderent ab ambiguitate verborum, vel omiſſione cautionum, quas tam rigido examine perſcrutari magis ad cauſidicorum anxiam diligentiam pertineret, quam ad Ordinum ampliſſimorum gravitatem. Non poſſe nimis firmo præſidio muniri cauſam publici ſtatus, ſed interdum præ ſtudio modum excedi, dum minimis eam rebus intempeſtive ſolliciti cives conſtabilire contendunt. Quum Ordines hiſce rationibus, & quæ ſuper tali negotio plura dici poterant, non acquieſcerent, Audientiarius dierum IV. dilationem petiit,

petiit, intra quod ſpacium dominos ſuos de tota re certiores redderet, ut reſponſum ad eas difficultates habere poſſet. Id haud gravate ipſi conceſſum. Poſtridie Kal. [cIↄ Iↄ cvii.] Auguſti literæ Archiducum exhibitæ ſunt Ordinum conſeſſui, quibus Sereniſſimi Principes perſuadere conabantur approbationem ex Hiſpania allatam recte & ordine conceptam videri, ratamque eſſe oportere, nec nodum in ſcripto quærendum. Sibi tamen curæ fuiſſe, ut ad Regem eo nomine perſcriberetur, quo ipſis abunde ſatisfieret, & ne quid amplius obtendi poſſet unde negotiatio pacis aut Induciarum ulterius prolataretur. Interea rogabant ut naves quæ oram Hiſpanicæ regionis infeſtabant edicto Ordinum revocarentur, id ſibi futurum fidum pignus amicæ erga ſe voluntatis, & non averſæ à ſtudio pacis. Dies aliquot ſedendo deliberandoque conſumpti ſunt. Tandem ex conſilij ſententia decretũ fuit, actum

rati-

ratihabitionis imperfectum, multiſque neceſſarijs partibus defectum ac mancum videri. Vitium eſſe non in forma tantum propter omiſſionem ſolennium: ſed in contextu ipſo conceptuque verborum, quod nomen Philippi non eſſet ſubſcriptum, ſed ſolus Regis titulus, quaſi ad ſubjectos populos ſcriberet, ut imperata exequerentur, quod ibi ſigillum majus non extaret, ſed minuſculum, quaſi de lana caprina certamen foret, ac non de ſanciendo ſtatu liberi populi. Sed hæc utcunque ſpecioſis coloribus obvolvi poterant, illud nullam videbatur admittere excuſationem, quod Archiducibus tribuebatur nomen Dominorum, & Proprietariorum univerſæ Belgarum ditionis. Quid enim aliud inde elici, quam ut unitæ Provinciæ habeantur pro acceſſione & appendice Hiſpanicæ dominationis? Quid magis pugnare cum animo reſignandi quæcunque jura ſibi vindicavit olim Auſtriaca domus

domus in hasce fœderatas regiones? Nimis insolenter illudi, non dicam civibus ad libertatem provocantibus, sed hominibus communi sensu præditis, si quis ejusmodi Solœcismorum notam transferat in tabellionum imperitiam aut negligentiam. Consilio non casu tanta peccari, non à plebeijs, sed à dictatoribus, quorum fide ac prudentia mens manusque Regis gubernatur. Nec hoc erratum ad fortunam aut humanam fragilitatem relegari posse, nisi ab iis in quorum pectore non est mica salis aut rectæ rationis, quod nusquam unitæ Provinciæ nominantur tanquam liber populus suis legibus suisque moribus vivens, nec ullum agnoscens dominum. Id quod erat rei gerendæ caput, & in quo cardine tota causa vertebatur. Quibus incommodis ut obveniretur, illustrissimi Ordines tradiderunt Audientiario formulas concipiendæ ratihabitionis triplici sermone conscriptas, Latino, Gallico, Belgicoque,

que, unius ejuſdemque ſententiæ, quas cupiebant eſſe velut legitimum ſacramentum, in cujus verba Rex fidem ſuam obligaret. Interea ne gratiam & benevolentiam Archiducum adſpernari viderentur, edixerunt Ordines ſe revocaturos eſſe naves, quæ circa fines Hiſpaniarum inſidiabantur occaſionibus, & piratarum loco habituros, ſi quis illic intra ſeſquimēſem à IX. Kal. Sextileis hoſtile quidquam admiſiſſet, curaturoſque ut præda reſtitueretur. Sed quod antea conditionem tulerant, ut intra Kal. Septembreis initium fieret de pace aut longis Iudicijs utrinque deliberandi, id non poſſe effectum dari priuſquam ex Hiſpanijs adveniſſent literæ ratihabitionis, & renuntiationis Regiæ ad eum modum cujus formulam conceperant. Antequam miſſionem obtineret Audientiarius, prætereundum non eſt ſilentio quæ verba facta ſunt ab Advocato Hollandiæ Johanne ab Oldenbarnevelt, cujus no-

jus nomen ſæpe jam commemoratum notum eſt Eois & Heſperijs. Is gravi oratione, ut eſt fandi ſummus artifex, incuſavit præpoſteram, & ſplendide ſordidam rationem patris Ney, quod largitionibus & ingentibus jacturis, tanquam illitis hamo cibis & opertis præda laqueis ineſcare conatus eſſet eos, quorum fidelitati commiſſa erant arcana dominationis. Id non videri factum niſi ex occulto mandato, & authoritate Archiducum. Neque enim fratri paupertatis gloriam affectanti, cujus præcipuum votum eſt, nihil poſſidere, pecuniam non attingere, tantas adeſſe copias & facultates, ut de ſuo largiri queat unde publicæ mentis arcanorum depoſitarij corrumpi queant, ut enuntient quæ ſacri ſilentij horrore obſignanda ſunt. Rogabanturque obnixe Sereniſſimi Archiduces, ut quantum ipſis cordi eſſet pacificationis negotiatio cum civibus qui ſe liberalitate dignos judicarent, ne ejuſ-

cemodi nundinationes instituere in posterum vellent, alioqui severiter animadversum iri in eos qui talibus viscatis muneribus deliniri paterentur, cujuscunque ordinis & dignitatis essent. Non minus turpe esse pacem pretio & largitionibus redimere, quam Pyrrhus ille Rex Epirotarum, alioqui dedecorũ pretiosus emptor, indignum genere Æacidarum censebat bellum cauponari. Nunquam fore fideles externis, qui se pecunia corrumpi sinerent, ut suis infideles essent. Frustra quoque has artes tentari in tanta multitudine eorum, qui rebus gerendis præficerentur. Nam nec singulorum cupiditates ullis copiis exsatiari posse, nec tanta studia sequutura paucorum, quibus manus inunctæ sint, quanta plurimorum odia, qui se præteritos esse ob abstinentiæ opinionem cum offensione gaudebunt, vel ob avaritiæ sordes indignabuntur. Hinc legitimam caussam præbitum iri Ordinibus, ne ul-

terius

terius in ſuſcepto negotio progredi velint. Commode quidem cecidiſſe, quod hamata dona fratris obtigiſſent viro notæ probitatis & abſtinentiæ, qui protinus indicium ad principes hujus Reip. adminiſtros detulerit, ſed communis boni cauſa cavendum, ne quid ſimile in poſterum tentetur. Multa enim ſunt hujuſmodi, quæ ſi in homine aliquo non habuerunt efficaciam labefactandi loco fidem & conſtantiam unius, tamen ſemel propoſita ſpe impunitatis, quæ maxima eſt illecebra ad peccandum, præſertim ubi ingentis commodi fulgor animos perſtringit, ſerpit contagio latius, & perniciosum in rempublicam exemplum introducitur. Audientiarius omni ope conſilioque ſtuduit ab hac ſuſpicione vindicare ſuos Principes, nec id publica authoritate factum eſſe, ſed privata calliditate patris Ney, qui (ut eſt plerumque avidum atque avarum genus hominum Eccleſiaſticorum) alios ex

ſuo ſuorumque genio metiens, in animum induxiſſet interdum prava remedia non inutiliter adhiberi, ut honeſtum & laudabile propoſitum ſecundo exitu terminari poſſit. Conſilia debere aptari temporibus, nec ſemper ex uſu eſſe illud ad laudem cum virtute directum iter, cui mores ſeculi pares non ſunt. Nemo unquam fuit infenſior hoſtis ambitus quam Cato, nemo retinentior antiquæ ſeveritatis, ut non immerito viva virtutum imago appellaretur. Is tamen quum adverſus factionem C. Julij Cæſaris per centurias pecunia pronunciaretur, non abnegavit eam largitionem ex rep. fieri. Honeſta oratio viſa eſt, ſed cui major dignitas aderat, quam fides. Quis enim niſi animi vecors crederet (ſicut ante ratiocinabamur) profeſſum divitiarũ hoſtem, & mendicitatis patronum, tantis opibus ac facultatibus abundare, ut cenſum provinciæ elargiri poſſet ad expugnandas mentes eorum, qui

gratia & authoritate plurimum poterant, quique arcana interioris consilij penitus nosse, credebantur? Postea quoque cognitum est à Marchionis Spinolæ Oceano rivum istum defluxisse. Itaque vulgi rumoribus multum diuque exagitata res est, nec urbanioris notæ homines secundam famam spargebant de non nemine, quem Advocatus provinciæ satis excusaverat apud benignos humanæ fragilitatis æstimatores. Nam quum ante contactum, mammonæ iniquitatis rem ad primarios viros detulerit, satis conscientiam suam exonerasse videbatur, imo specimē edidisse continentiæ & fidelitatis. Etenim si dapis appetens fuisset, & fugitās rixæ atque invidiæ, quidni tacitus pasci potuisset, ut corvus ille Horatianus? Nam ut alto vultu rejiciantur dona nocentium & ut oculo irretorto spectentur ingentes acervi, disciplina nostrorum temporum non est capax tam rigidæ severitatis. Difficile tamen

eſt imperare linguis, & imperitiſſimorum judicia cohibere, qui dono libertatis abutuntur ad effrenem licentiam, & ſine populi ſuffragio cenſuram in ſuos rectores excercere non verētur. Quum hæc ad eum modum gererentur, & negotium iſtud magnæ molis, ut aſſolet, lento gradu procederet, varij ſermones paſſim jactabantur, non ſolum apud Belgas theatrum huic fabulæ peragendæ deſtinatum, ſed etiam apud exteras gentes, atque adeo per omnes fere terrarum populos non crebrior ulla differendi materia curioſis hominibus offerebatur. Qui vires & potentiam Regis Hiſpaniarum ſeria æſtimatione perpendebant, quique typhum ac ſuperbiam gentis noſſe putabantur, nullo pacto adduci poterant, ut crederent dominum tam longe lateque imperantem majeſtatis ſuæ faſces eo humilitatis ſubmiſſurum, ut cum ijs quos à primordio belli ſemper pro rebellibus habuiſſet, ea conditione pacif-

paciſceretur, qua Principes ſolent cum libero populo, nullis ultra legibus, quam ſpē novorum fœderum ſecum devincto. Nimis manifeſtam fore imbellicitatis denudationem, ſi ad tam degenerem & abjectam conventionē delaberetur. Fruſtra igitur eſſe, vanæque credulitatis palpo lactari eorum mentes, qui promiſſam illam ratihabitionem, nedum renunciationem ab Heſperia venturam ante Kalendas Græcas imaginarentur. Hoc agi, ut injecta mentione pacis aut Induciarum, animi civium relangueſcant, & ab ardore propugnandæ libertatis, famæ ac religionis ad ſpem falſam fallacemque traducantur fruendi aliquando tranquilliore ſtatu. Differebatur contra, Regem Hiſpaniarum eſſe illum quidem Regum omnium facile Principem amplitudine tractuque immenſo terrarum ac regionum quibus dominatur, ut iiſdem, pene metis ac finibus ditiones ejus, quibus ſolis curſus, terminentur.

Sed recte æſtimantibus hoc ipſo videri imbecilliorem,quod ſi nimis vaſtum & ingens corpus, diffuſum in partes varias, lociſque ſejunctas,ut ſe toto uti non poſſit. Omnem poteſtatem quæ modum ſupergreditur, etiamſi externa vis abſit, ſua mole collabi,ſuiſque viribus fatiſcere. Pleraſque gentes quæ imperio ejus reguntur, non liberalitate & clementia contineri in obſequio, ſed vi & terrore compeſci, quæ ſunt infirma vincula diuturnitatis. Non in caſtellis, aut propugnaculis arcem Majeſtatis collocari oportere, ſed in domicilio animorum. Nec ſpatiis,& latifundiis regnorum ac regionum veram magnitudinē ac potentiam eſſe metiendam, ſed fide, benevolentia, veneratione ſubditorum. Hanc regiam eſſe gazam, hunc pretioſiſſimum regni theſaurum qui nec ab India ſubvehitur, nec auro Philippeo parari poteſt. Non abſque provida mente Cæſarem Auguſtum poſt diuturnam

turnam regnandi experientiam agitasse de imperio intra terminos coërcendo. Neque enim minor est virtus partas opes conservare, quam semper inhiare rebus novis, ad instar Tantali egentis inter effusam copiam, sitientis in mediis aquis, & esurientis inter exstructas regali luxu dapes. Abunde jam patefactum esse, quantis urgeatur incommodis ac difficultatibus Rex ille cæteroqui potentissimus, quod quum tot jam annis labentibus una cum gente continenter bellum gesserit, nihil aliud immensis sumptibus, & vix credibili profusione humani sanguinis assecutus est, quam ut palam fieret id verum esse quod exemplo Privernatum impulsus effatur communiter Senatus Romanus, neminem populum diutius quam expediat, in ea conditione permansurum cujus eum pœniteat. Satis animi, satis virium suppetere ad se defendendum miseris & fortibus viris; quum graviora sunt

quæ patiuntur ; quam quæ formidare possint. Ea sorte sunt cives qui pro libertate dimicant, quibus decretum est omnia potius extrema pati, quam ut subire velint jugum acerbæ servitutis. Iam exhaustum esse sumptibus ærarium, consumtam fidem nec superesse spem promptam ac paratam unde jactura resarciatur, bellum sine pecunia geri non posse, quemadmodum corpora sine nervis ambulandi facultate destituuntur. Idcirco minime mirum, nedum incredibile videri debere, si Rex Hispaniarum suadente utilitate, vel cogentibus rerum angustiis ingentes animos remittat; eoque se perduci patiatur ut obsecundet temporibus, ut, quod in gravissimis tempestatibus periti gubernatores facere solent, quum reflantibus ventis rectum cursum tenere nequeunt, obliqua velificatione tandem quo velit pervenire queat. Non enim esse inconstantis, sententiam, velut navigium aliquod, ex regni aut reip.

tempe-

tempeſtate moderari. Sunt enim Reges, & rerump. adminiſtri in ea ſtatione collocati, tanquam in ſpecula & liberali cuſtodia, ut invigilent communibus bonis, & quum aliqua vis major ingruit, eam deligere partem debent, ad quam eos convertit inclinatio temporum, ratio concordiæ, ſalus populi, quam ſemper pro ſuprema lege & optimo more cenſeri oportet. Nec verendam eſſe ullam inde Majeſtatis imminutionem, quæ nunquam deprimitur, niſi quum vitiis contaminatur, aut ſeſe turpi aliqua & inhoneſta conventione devincit. Hanc autem pactionem vel obtentu neceſſitatis excuſandam, quæ magnum eſt patrocinium humanæ imbecillitatis, vel ſpe redimendæ pacis laudibus dignam videri judicio recte ſentientium, qui ſciunt potentiam non eſſe ſitam in ampullis ſeſquipedalium titulorum, ſed in ſolida magnitudine quæ ſuis viribus opibuſque communitur. Qui altius volunt videri

deri penetrare intimos recessus consiliorum, etiam illud cogitant, jura Majestatis nec lapsu annorum, nec ulla convẽtione præscribi posse, quin, pateat regressus ad pœnitentiam, & restitutio in integrum, si non beneficio Prætoris aut rescripto Cæsaris, saltem ea lege quæ apud potentiores sacrosancta habetur, ut in summa fortuna id æquius melius censeatur, quod sit validius, & quod aliqua specie rationis incrustari possit. Infirma fidei vincula sunt literæ magnificis pollicitationibus & resignationibus refertæ cum subscriptione manus regiæ, & ibidem appenso majore sigillo, nisi mens composita sit ad pacta conventa regie religioseque custodienda. Nihil est jurejurando sanctius apud eos qui Deum ultorem perfidiæ credunt ac reverentur, sed quam multi sunt qui perjuriis ludunt ut pueri astragalis? quibus sacramenta sunt tanquam everricula omnium malitiarum? Huc accedit quod multo-

rum

rum juris authorum consensu firmata opinio est, nullam ratam esse conventionem inter Principem & subditos, qui adversus eum arma sumserunt, nisi ea lege ut in obsequij viam revertantur, & pœnitētia clementiam ejus elicere ac demereri malint, quâm iniquis, & per vim extortis pactionibus animum exacerbare. Nec immutat rei naturam, aut legis vim elidit protestatio contraria actui, quam ajunt pragmatici homines nihil operari, nulliusque esse momenti. Quæ quum vera sint, aut ad veri similitudinem proxime accedant, labantem Regis animū haud difficulter impelli posse, ne largiri gravetur hostibus jam in possessione constitutis prædictam ratihabitionem & resignationem, nomina verbis speciosa, rebus inania; quæ donatori nihil auferunt præter evanidos atque inutiles titulorum fumos, & adversariis nihil tribuunt præter invidiosam honoris laciniam, & insignia sumptuosæ dignitatis. Id hoc

rerum

rerum articulo facilius impetratum iri, quod non optimo loco erant res rationesque tum Archiducum, tum ipsius Regis Hispaniarum. Nam præter eas incommoditates, quas paulo ante retulimus, vehementer infestabantur à seditiosis militibus non solum Archiducum ditiones, verum etiam Eburonum ager, & Juliacensis Ducatus, aliaque loca finitima, nisi imperatam pecuniã repræsentarent, ruinis & incendiis agri vastabantur, cædibus etiam in miseros sæviebatur, multique sese desertoribus adjungebant, qui direptionibus, minis, concussionibus omnia late territabant; quos necesse erat aut placare præsentibus numis, aut vi & armis debellare. Sed alterum fieri non poterat ob rei pecuniariæ angustias, alterum cum periculo conjunctum esse videbatur ne latius contagio serperet, & miles detrectaret certamen ubi ad manus ventum foret. Habebant enim in Archiducum castris turbidi milites suas

manus, multiq; tacitis votis incœpta eorum fovebant, & eventum ſpeculabantur, conſilium atque animos ex ſucceſſu ſumpturi. Nec exile momentum ad perſuadendum Regi Hiſpaniarum ne quidquam denegaſſe vellet Archiducum poſtulatis ac deſideriis, allatura videbatur inſignis illa victoria navalis, quam magnanimus heros Jacobus ab Heemskercke reportarat ex claſſe regia, quæ Gaditanum fretum innatabat, niſi fortunam ejuſce diei obnubilaſſet cædes ipſius ducis, qui fortiſſime dimicando ob patriam ſuis triſte deſiderium reliquit, ſibi gloriam immortalem morte quæſivit. Si nihil aliud actum eſſet eo prælio, ſaltem illud planum factum eſt, quod minime pro nihilo putari debet, Hiſpanam claſſem quæ judicio multorum inſuperabilis putabatur, etiam ſub patriæ mœnibus ante oculos ſuorum potuiſſe vinci. Adde quod paſſim naves Ordinum circumſiſtebant oras Hiſpanici maris, unde

unde aſſidua cauſa terroris ſupra caput erat, nec leve impedimentum objiciebatur, quominus Hiſpana claſſis è portu ſolvere auderet ad ſuſcipiendas longinquas navigationes, unde auream meſſem metunt, robur ac munimentum Ibericæ potentiæ ac dominationis. Hollandi enim non ſolum regias naves deprædabantur, quum occaſio ad ea rem ferebat, ſed claſſibus omni apparatu virorum armorumque & commeatu munitiſſimis negotiabantur cum Auroræ populis, unde ignota vis aromatum aliarumque mercium devehebatur, non ſine ingenti detrimento copiarum atque opum Philippicarum. Adde quod ditiſſimi mercatores unitarum Provinciarum, per illa tempora ſub auſpicio & fide Illuſtriſſimorum Ordinum inierant ſocietatem, & conſilium ceperant de inſtauranda præpotenti claſſe, qua navigaretur ad novi orbis incolas, eamque Indiam quæ ſpectat occaſum ſolem, ut, ſi fieri poſ-

ſet, interciperent immenſos auri argentique proventus, quos inde Rex Philippus regnumque ejus percipere conſuevit. Hoc incæptum ſi proſper eventus ſecundaret, quorſum res evaſura eſſet, facile cuivis conſiderato liquere poteſt. Poſtremo iſtud venire poterat in mentem ijs qui conſilium Regis participant, ſi ita ferret ſors infeſtior, ut Ordinibus veniendum eſſet ſub ditionem ac poteſtatem alicujus domini, potius eos ſeſe Regi Galliarum aut Magnæ Brittanniæ dedituros, quam ut ad priſtinos Principes reverti cuperent, Nullam enim eſſe ſpem fidæ reconciliationis cum iis quos tam implacabiliter offenderunt. Quippe natura inſitum eſt humanis ingeniis odiſſe quem læſeris. Nec facile unquam perſuadebitur iis qui ſemel jugum excuſſerunt, memoriam talium offenſarum bona fide deleri poſſe. Manent hæc repoſita ſub alto pectore, nec magnates unquam injuriarum obliviſcuntur, quamvis iram

iram ad tempus taciti concoquant, ne professi odia perdant vindictæ occasionem. His & similibus conjecturis, rationibus, & argumentis movebantur plerique haud incallidi morum ac temporum, ut crederent Philippum Regia sublimitate despecturum hanc imaginariam contumeliā, nec quidquam decessurum fastigio Majestatis, si quæcunque postulabantur ab Ordinibus, & jam concessa erant ab Archiducibus, fortem animum tolerare jussisset, eaque omnia suffragio suæ authoritatis cōprobasset. Ex adverso multa proponebantur, quamobrem non videretur esse ex usu commodoque unitarum Provinciarum ullam pacis conventionem admittere. Non enim alio consilio speciosum istud nomen obtendi, quam ut delinitæ civium mentes amore otij & tranquillioris status, tanquam degustata loto, exuerent paulatim reipublicæ desiderium, & cum veteribus dominis in gratiam redirent. Hunc esse ge-

nium Belgarum,ut nec totam liberta-tem , nec totam servitutem pati possint. Alioqui nulla gens unquam majori observantia coluit suos Principes, quamdiu clementiæ & mansuetudinis artificio clavum imperij temperaverunt. Si quis ab ultima origine velit exquirere causas armorum, quæ sumpta sunt contra Regem Philippum II. præter ineluctabilem vim fatorum,& arcana consilia divinæ providentiæ, quibus evolvendis impar est humana fragilitas, inveniet præcipuam mali labem fluxisse ex impotenti dominatu Ducis Albani,& aliorum qui sub prætextu Regiæ authoritatis immisericorditer sese gesserunt erga cives natos ad humanitatis cultum, & mitioribus imperiis assuetos. Longius à proposito evagaretur oratio nostra, si principia motuum Belgicorum sigillatim coner expromere: sed hoc extra controversiam ponendum esse arbitror, non alio fonte derivatam originem omniũ malorum,

quam

quam ab intolerabili ſævitia Buſiridis iſtius Albani, qui civibus ingenuis uſus eſt, tanquam mancipiis bellica vi oppreſſis ac ſubjugatis. Quod ſi ex eo tempore, quo tam inclementer graſſata eſt ejuſmodi clades & calamitas, adhibita fuiſſent fomenta lenitatis & benevolentiæ, rediſſet ilico reverentia & obſequium, quemadmodum exigui pulveris jactu conſidunt apum certamina. Nam ut irritabiles ſunt animi bonorum, ſic levi momento placari poſſunt. Sed nihil fuiſſet præſentius atque efficacius ad abolendas penitus omnes offenſas, quam ſi Rex ipſe in haſce regiones venire dignatus eſſet, ut quaſi exortum ſolis jubar vultu conſpectuque ſuo lucem patriæ redonaret, ac nubem mentibus detergeret. Nec hoc neſcivit provida mens Philippi, ſed dum nimis ſecuritati conſulitur, ne Regem objectare periculis viderentur, elapſa eſt è manibus occaſio rei bene gerendæ. Permittere debet aliquid

quid fortunæ, qui ad præclaras actiones accingitur. Non enim fit ſine periculo facinus magnum & memorabile. Carolus V. parens ejus exiguo ſtipante comitatu, per reconciliati hoſtis fines iter facere non dubitavit, ut unius urbis tumultum præſentia ſua componeret: quemadmodum olim Auguſtus Actiacas legiones ſeditionem meditantes ſolo adſpectu, & Majeſtate vultus compeſcuiſſe traditur. Quanto gravior cauſa hortari debuit filium, ut paternum exemplum ſequi vellet, quum univerſum prope Belgium quaſi ab imis ſedibus concuſſum eſſet, & fatali quodam inſtinctu concitaretur? Sed aliter Deo placitum, [*Prov. 21. c.*] *in cujus manu eſt cor Regis ſicut diviſiones aquarum, quocunque volet inclinabit illud.* [*Eccl. 10. c.*] *Is eſt qui regna transfert de gente ad gentem, propter injuſtitias, & injurias, & contumelias; & diverſos dolos.* Sicuti Socrates exſecrari ſolebat eos, qui primi honeſtatem ab utilitate ſejunxiſ-

ſent,

ſent, res inter ſe naturali conſortio & ſocietate devinctas, quam opinionem ajebat eſſe cauſam omnium incommodorum quibus humana vita infeſtaretur: ita jure poſſumus accuſare graviſſimi erroris eorum inſanientem ſapientiam, qui leges civilis prudentiæ à recta cõſcientia, & à pietatis officio divellere ac ſegregare ſtuduerunt. Quidquid dicant aut ſentiant Philoſophi vel Politici de ortu & interitu regnorum, civitatum aut rerumpublicarum: Deus eſt qui ſupra nos negotium curat, cujus verbum manet in æternum. Rex dum violentis conſiliis obtemperat, & ab innata bonitate deſciſcit, eo florem patrimonij ſui redegit, ut pene unanimi Chriſtianarum gentium ſuffragio cauſa cecidiſſe optimo jure cenſeatur. Nunc ita pleriſque perſuaſum eſt, Provincias unitas quamdiu conſpirantibus animis in commune bonum conſulent, & concordiam inter ſe colent, nunquam vel ægre admodum

dum sub cujusquam externi Principis legem venturas, nisi suis ipsæ vitiis atque intestinis seditionibus collidantur, discordique libertate lasciviant, quæ tanquam gladius est in manu furiosi, nisi moderate homines, ac temperanter ea utantur. Contentionum autem ac dissidiorũ semina non possunt aptius in turbam spargi, quam per illecebras pacis aut Induciarum. Nulla venena præsentius nocent, quam quæ sapidissimis cibis admiscentur. Pisces non caperentur hamo, nisi escam morsũ appeterent. Similiter nulla pestis efficacior est ad nocendum, quam quæ sub plausibili vocabulo tegitur, & cui popularitatis favor adblanditur. Non igitur frustra timentur insidiosæ pacis mala, neu credulos Belgas Induciæ inducant in fraudem ac tentationem. Nam quum bello contẽditur, hostilis timor optimum est concordiæ vinculum, & cives in obedientia fideli continet, postquam remoto externo metu simulta-

multates exercere vacat, plerumque civitates opulentæ mutuis æmulationibus inte se cõfligunt, & patriæ vires in matris viſcera convertuntur. Qua ratione motus Scipio Naſica Catoni adverſabatur, & nolebat æmulam Imperij Romani Carthaginem exſcindi, veritus ne ſoluta metu civitas deliciis ac luxu virtutem antiquam effœminaret. Porro ſi tale quid exoriatur quodnã erit mali remedium? cujus authoritate lites iſtæ & certamina dirimentur? Huc accedit quod per pacis conditiones neceſſe erit exauthorari maximam partem militum, urbes pleraſque præſidiis nudari, ceſſabunt contributiones à neutrarum partium ſequutoribus ſolvi ſolitæ, ad redimendum ne quid hoſtile patiantur. Nec erit color cur aliter fiat, præſertim ſi id ab Archiducibus indulgeatur. Nulli porro facilius opprimuntur quam qui nil timent, aut qui imparati ſunt ad reſiſtendum. Quibus autem ſubſidiis aut opibus tue-

buntur unitæ Provinciæ maris possessionem, quod caput est ipsorum potentiæ ac magnitudinis, si portoria, si commeatus non solvantur? Adhæc quibus ex aurifodinis eruetur unde publica nomina dispungantur, ærario tot sui partibus acciso & imminuto? Nec dubium habebatur, quin res Batavorum mirum in modum bello crevissent, unde hoc saltem utilitatis perceperũt ut vires suas non ignorent, quod imperij arcanum evulgari minime Regibus ac Principibus acceptum esse solet. Erant qui dicerent degustata semel pacis dulcedine Martiales illos spiritus enervatum iri, nec facile compelli posse, tametsi bellandi necessitas ingruat, ut iterum arma capere meditentur. Nec deerant qui se vereri simularent, ne cessante bello argentatis hastis res gereretur, & donis ac promissis sollicitaretur fides eorum qui sedent ad clavum reip. quo more Rex Macedoniæ Philippus ex Apollinis ora-

culo pugnare jussus est, insidiasque struxit libertati Græcorum. Tales ultro citroq; voces pro cujusque captu, spe aut metu in ore famæ vagabantur: sed omnibus probe subductis rationibus, in hanc sententiam inclinabat optima pars eorum, qui rerum humanarum instabilitatem varietatemque fortunæ vereri didicere, ut existimarent; communiter expedire pacem fieri, aut saltem longi temporis missionem fessis concedi. Satis enim esse magna utrinque accepta incommoda, quibus æquum esset admoneri bene præparatas mentes, ne ultro oblatam finiendi ærumnas occasionem adspernarentur. Non esse exspectandam ultimam necessitatem ut atrati pacem petant, quemadmodum orator Demades de Atheniensibus intempestivo belligerandi ardore flagrantibus ajebat. Tunc videri tempus oportunum agendi de pace, quum adhuc uterque viribus suis fidit, & pares ambo vidētur. Ipsis etiam

etiam qui victoriam in manibus habeant pacem non esse abnuendam, nedum iis qui tanto temporis spatio quasi æquo Marte decertassent, Victoriam in ambiguo, pacem in arbitrio deliberantium sitam esse. Non oportere sapientem spe incerta fallacique fructum præsentium commodorum repudiare, nec sinere lubricam occasionem è manibus elabi. Vitia & incommoda, quæ ex pacis infidæ palpo metuuntur, posse prudentibus consiliis caveri, concordiæ remedio sanari, severis legibus coërceri, & quæ similia venire in mentem poterant iis, qui nõ solum ea quæ ante pedes sunt vident, sed eminus prospiciunt, & in longum præsentiunt ea quæ verisimili conjectura possunt evenire. Prudentissimus quisque potius adversos rerum casus animo commentabitur, quam sperabit secundos, ut ad eos avertẽdos adhibeatur præparatio diligens. Sed quia non est nostri muneris aut instituti nimis philosophari, ad

ri, ad ordinem narrationis redeamus. Dum ſuſpenſi hærent animi exſpectatione literarum ab Heſperia, perfertur nuntius, eas adveniſſe, [*Prid. eid. Octobr.* cIↄ Iↄ c v i i.] petitoque & impetrato ab Ordinibus commeatu venerunt Hagam duo collegæ legationis pater Ney & Audientiarius Verreycken, quibus poſtridie quam advenere Senatus eſt datus, [i x *Kal. Novembr.*] ibique perlectæ ſunt literæ, quarum hæc fuit ſumma. Primum declaratio Archiducum, & quæ fide ſua ſpoponderant Ordinibus ad verbum idiomate Hiſpanico tranſſcripta erant, quibus ſubjiciebatur approbatio Regis ad hanc formulam. Poſtquam Sereniſſimi Archiduces fidem devinxerunt à nobis impetratum iri literas in forma ratihabitionis, conſenſus & declarationis, (quemadmodum Ordines jam antea eas obtinuerunt à Sereniſſimis Archiducibus) cum clauſulis uſurpari ſolitis in actibus renuntiationum &

obliga-

obligationũ. Nos poſt maturam deliberationem ex certa ſcientia, & liberrima voluntate, pro jure & imperio Regiæ poteſtatis conſentimus, nobiſque placet quatenus id noſtra intereſt, ut Sereniſſimi Archiduces efficiant quod promiſerunt, procurentque ſuo vel noſtro nomine præcipuum tractatum pacis aut Induciarum cum Ordinibus, quos habemus pro regionibus, provinciis & populis liberis, in quos nihil juris prætendimus. Ratumq; eſſe volumus & agnoſcimus, quidquid ſuperiore ſcripto Sereniſſimorum Archiducum continetur, id omne approbamus ſub fide & affirmatione Regia, cupimuſque ad effectum perduci, tanquam ſi ab initio noſtra promiſſio, conſenſus & authoritas interveniſſet, nec patiemur ut quidquam adverſus ea committatur. Quod ſi quid tale acciderit ſecuſve factum fuerit directe aut indirecte, pollicemur fore ut id reparetur, & in integrum reſtituatur. Fidemque re-

giam eo nomine obſtringimus, cum generalibus & particularibus clauſulis renuntiationum & obligationum: idque ſimulatque de pace vel Induciis conventum erit. Et quidquid neceſſarium videbitur ad ſtabiliendam conſervandamq; ejuſmodi conventionem, id in meliori forma protinus expediendum curabimus, & ad Ordines mittemus. Quod ſi negotiatio pacis aut longi temporis Induciarum non ſortiatur effectum, omnia nobis integra manebunt, & hæc ratihabitio nullius erit momenti, tanquam ſi à nobis nunquam profecta fuiſſet, nec Ordinibus ullum eo nomine jus competet rebus in priore ſtatu permanentibus. Quum hoc monumentum exhiberetur Ordinibus, pater Ney miris in cœlum laudibus extulit candorem & ingenuitatem Regis, animumque ſimplicem ac purum ab omni fraude & diſſimulatione, quod non de ſua unius ſententia negotium iſtud adminiſtraſſet, ſed re multum

diuque cum consilio deliberata, ut æterna esset authoritas, quod ipse mentis suæ interpres esset, si quid ei humanitus accidisset, nec ulterius fidem suam obligari voluisset, quam quatenus re ipsa paratus erat exsequi. Quod si aliquid occultaret in recessu pectoris, si quæreret ambages & effugia, si fucum facere credulis & improvidis mortalibus meditaretur, nō tam anxie nec scrupulose de concipienda formula sollicitus fuisset. Cur enim verba & voces denegaret, à quo impetrari potuit id quod erat supra spem contraq; opinionem omnium, ut populum olim suæ ditioni ac potestati subjectū agnosceret tanquam liberam Rempublicam? Quo plura dicebat vir disertus, & insigni fide erga suos Principes eo magis ad pompam & ostentationem composita verba videbantur, minusque fidei obtinebant apud eos qui aulicis artibus insueverant, & ingenia Hispanorum probe callebāt. Nam ut humane con-

cedi posset ipsam Regis personam regia magnanimitate, & ex sincero cordis affectu rem factam cupere, quis crederet in eandem voluntatem serio conspirare mentes cõsiliariorum & administrorum ejus, quos constat capitali odio, & prorsus inexpiabili cum Ordinibus dissidere? Subsequutus est orationem patris Ney Audientiarius Verreycken, nec minus splendide ac magnifice deprædicavit sinceritatem, clementiam & mansuetudinem Serenissimorum Archiducum, quam semper abhorruerint à cædibus, & civilibus discordiis, quam flagrãti desiderio inclinarint ad pacem. Cujus rei non esse quærendum aliunde illustrius exemplum, quam domesticum, quod nulla necessitate coacti, nisi generosæ voluntatis instinctu, tam prompta & propensa facilitate indulsissent Ordinibus ea, quibus nihil majus vovere poterant post longam seriem calamitosissimi belli. Nam ut legitima causa, vel saltem hone-

honestus color fuerit cur subditi gravibus ærumnis oppressi in dominos insurrexerint, non eadem æquitatis ratio militabit si justæ conditiones pacis repudientur. Nihil enim aliud armis quæsitum, aut quæri oportere, quam ut tuto ac secure in pace vivatur. Prætextum belli fuisse propugnationem capitis ac libertatis contra nimiam vim & sævitiam regiorum præfectorum. Quod postea tentatis frustra multis remediis ad hæc extrema ventum sit, ut publico consilio decerneretur Regem omni genere hostilitatis persequendum civesque sacramento fidelitatis solutos videri, id eo pertinere ut sua tueri debeant cum moderamēto inculpatæ defensionis, non autem ut aliena invadant cum maleficio & injuria, nisi forte placet illud improbissimi cujusque facinoris emplastrum, nihil esse iniquum quod cum utilitate & emolumento conjunctum sit, nec honesta à turpibus ratione vel natura, sed usu com-

modiſque diſtingui. Quanquam talia cum plauſu & favore influebant in animos ſimplicis turbæ, tamen Ordines pro communi ſalute ſolliciti omnia tuta timebant, nec adduci poterant ut rem ex animo bonaque fide geri perſuaſum haberent. Iuſtæ ſuſpicionis hæc erant indicia, quod regium diploma vitiis laboraret, tum in forma, tum in ipſo contextu. Primum quod non in membrana ſed in charta conſcriptum erat, quod non erat ſubſignatum nomen Philippi, ſed illud ſuperbæ inſcriptionis elogium *Ego Rex*. Sed iſta non erant magni momenti ad informandam inſtrumenti authoritatem, quum nulla ſubeſſet falſi ſuſpicio, nec quiſquam in dubium vocaret quin eſſet ipſiſſima Regis manus. Illud in argumẽtum fraudis trahebatur, quod literæ perperam negligenterq; ſcriptæ, multaque verba conſulto omiſſa erant, ſubſtitutis aliis quæ in ancipitem ſenſum torqueri poterant, & præbere fœcundam mate-

materiem caluminandi. Relatum est ea de re ad Legatos Galliarum Magnæque Britanniæ, quorum de consilij sententia quæsiverunt Ordines ex patre Ney & Audientiario, num impetrari posset à Regia Majestate aliud instrumentum ratihabitionis, quod esset extra omnem exceptionis aleam, & careret ejuscemodi defectibus, ad medendum supervacuæ fortasse, sed non improbæ sollicitudini eorum, qui pro collocanda in tuto libertate minimis etiam offendiculis cōmoverentur. Responsum est; Non videri id ullo modo sperandum, vel admodum ægre Regiam Majestatem exorari posse: verendum esse potius si saxum istud toties volveretur, ne Majestatis offensam incurrerent, animumque ejus exasperarent: sed ubi in rem præsentem ventum esset, & negotium pacis aut Induciarum feliciter progredi cœpisset; tunc sanatum iri quatenus in Rege situm erit, quidquid in animis scrupulosorum

homi-

hominum residere potest incommodæ suspicionis, aut vanæ sollicitudinis. Cæterum satis ex illa syngrapha ratihabitionis planam & perspicuam esse mentem ac voluntatem Regis & Serenis. Archiducum, tum in genere, tum expressis disertim articulis: nimirum eorum judicio Provincias unitas instar liberæ reip. populique suis legibus utentis fruentis haberi, in quos neutra pars quidquam juris sibi vindicaret. Hanc illam esse Helenam pro qua tanta bella pugnata sint. Deniq; si conveniri nõ posset de pace vel Induciis cum Rege Catholico & Sereniss. Archiducibus, abunde illis superesse virium, qui libertatem tueri possint, præsertim quum tot Regum, Principum ac Rerumpub. opibus auxiliisq; sustententur, quibuscum fœdere & amicitia devincti sunt. Deliberatio quid super ea re statuendum esset, per aliquot dies consessum Ordinum occupatum tenuit, adhibitiq; sunt in consilium legati Regum, nec

non & Princeps Mauricius. Tandem ad hunc fere modum respondéri placuit [III. *Non. Novembr.* cIↃ IↃ C V I I.] literas ratihabitionis non videri congruere cum promissis, nec respondere votis & exspectationi Ordinum. Vitium esse nō tantum in stilo, sed in subscriptionis modo, in insertione & omissione quorundā verborum. Quod autem rei caput est, ex ultima clausula posse elici, secundum ea quæ ipse pater Ney non dubitasset proponere in Ordinum concilio, nullius plane momenti, & penitus irrita fore quæcunque Rex & Archiduces solenniter promisissent super agnitione libertatis unitarum Provinciarum, nisi negotiatio pacis, aut longarum belli feriarum rite succederet. Quibus verbis aperte declaratur pendere ab incerto casu & eventu conditionē civium, & Ordines censeri pro Statu liberis, quum Rex, Archiduces eorumq; administri satis superq; compertum habeant proceres unitarum Provin-

Provinciarum tanquam liberæ reipublicæ moderatores, qui præter Deum, neminem Dominum agnoſcunt, fretos ope & auxilio divini Numinis, æquitate & juſtitia cauſæ, copiis atque opibus finitimorum quibuſcum fœdere junguntur, tutari poſſe decus & gloriam, ſalutem & incolumitatem civium atque incolarum, quibus eos Deus præeſſe voluit, nec quidquam ex eo jure delibari, aut præflorari debere à Rege aut Archiducibus in negotiatione pacis aut Induciarum, ſine nota fidei parum religioſe obſervatæ. Et quanquam ejuſcemodi ſcrupulus merito injicere potuit ancipitem curã amplius deliberandi, utrum longius progrediendum eſſet, necne: tamen ne quid in mora ſit quo minus tam pium & ſalutare opus inſtituatur, ſuſceptum ea ſpe ut hæ provinciæ quaſſatæ diuturnis bellorum procellis in placida ſtatione fidæ, ſtabilis & honeſtæ pacis conquieſcere poſſint, Ordinibus curæ erit ut ad urbes & provin-

provincias ſuæ fidei commiſſas mittantur exempla literarum Regis, quatenus authoritate ſua comprobat promiſſionem ab Archiducibus factam, & quatenus declarat, ſibi placere ut ſuo nomine tractetur de pace aut Induciis cum Ordinibus, quos teſtatur ſe habere pro civibus liberis, in quos nullum jus vindicare præſumit, cum clauſulis renuntiationum & obligationum ibidem inſertis, ut intra ſeſquimenſem fieri poſſint certiores Legati Archiducum; utrum nihil obſtante hoc impedimento procedendum ſit ad ineundam pacis aut Induciarum conventionem, nec ne: ſub expreſſa proteſtatione, ſe nullo modo poſſe ratum habere, nec unquam habituros, quidquid in illis literis directe vel indirecte ſcriptum vel intellectum videri poteſt, contra prædictam ratihabitionem, vel declarationem Regis, contraque pollicitationem Archiducum. Quod ſi conſultum eſſe judicabitur ulterius progredi

ſuper

ſuper inſtituto pacis aut Induciarum tractatu, plane confidunt Ordines futurum, ut nihil ex parte vel Regis vel Archiducum proponatur, aut prætendatur cõtra promiſſi fidem, quod ullo modo ad immutandum præſentem ſtatum, & formam regiminis unitarum Provinciarum pertinere poſſit. Atque intra dies decem poſtquã certiores redditi fuerint Legati Archiducum de conſilij ſententia, ſperant Ordines miſſum iri Hagam viros abunde mãdatis & authoritate inſtructos, ut ex eorum relatu ſimpliciter & ingenue ſententiam Sereniſſimorum Principum perſpicere poſſint: utque ij viciſſim mentem ac volũtatem Ordinum intelligant, quo via muniatur ad facilem & expeditam rerum determinationem. Hoc ſi fiat, Ordines etiam ex parte ſua delegabunt idoneos homines, munitos pari poteſtate, vel quæ negotio explicando ſufficere poſſe videbitur. Quum tale reſponſum Legatis Archiducum redderetur,

retur, interrogati ſunt an authẽticum ratihabitionis Regiæ inſtrumentũ Ordinibus tradere vellent, quod quum negarent ſe audere citra mandatum facere, ne quid ea res ſuſcepti negotij curſũ retardaret, pater Ney vir actuoſus & efficax, temperãdoq; Reip. clavo, [*Non. Novembr.*] quam clauſtro magis accõmodus, ſuſcepit in ſe onus excurrendi Bruxellas, confeſtimq; ſe in viam dedit, ut quis ſuper ea re ſenſus eſſet Archiducum reſciſceret. Hagam reverſus [XVIII. *Kalend. Decembr.*] ſignificat Ordinibus, ſibi eſſe permiſſum ab Archiducibus ut autographum ipſis traderet, ſed ea conditione ut viciſſim ab ipſis ſyngrapham acciperet qua declararent Archiduces promiſſionum fidem impleſſe, ſeque promitterent depoſitum reddituros, ſi negotiatio quæ præ manibus erat, non eſſet ſortita fœlicem eventum. Ea res non eſt viſa carere magnis difficultatibus. Nam neque fides Archiducum ſatis liberata videbatur, quan-

quandoquidem tam multa deſiderabantur & reprehendi poterant in iſto actu ratihabitionis, de quibus abunde ante diximus, nec Ordinibus placebat tanti myſterij depoſitum reſtitui, quo deſtruebatur eorum decus ac dignitas, ſi negotiatio inſtituta ſucceſſu caruiſſet. Igitur pater Ney, homo cœleſtis naturæ quæ perpetuo motu gaudet, rurſus ad heros ſuos proficiſci [xv. *Kal. Decembr.*] coactus eſt, rebuſque ex ſententia confectis rediit [III. *Kal. Decembr.*] cum mandatis, ut ſacrum illud imperij pignus ſine omni cura recipiendæ cautionis, aut ſtipulandæ reſtitutionis Ordinibus utendum fruendum concrederet, quamdiu ſol & luna curſus ſuos obtinerent. His ita tranſactis [*Poſtrid. Kal. Decembr.*] ipſe & collega deceſſere ex unitis Provinciis, & ad ſuos reverſi ſunt exſpectabundi quid Ordines intra conſtitutum tempus decreturi eſſent. Eodem anno [cIɔ Iɔ cvii.] ſub finem Novembris

bris reversi sunt è Dania Jacobus Boulenius, Nicolaus Simonius, & Jacobus Magnus, tres viri Consulares, magna cum laude fidei, prudentiæ & integritatis functi præclaris honoribus, addicti semper optimis partibus, & strenui defensores patriæ libertatis. Tertio postquam advenerant die renuntiarunt legationem, intellectumque est ipsos diligenter ac fideliter administrasse munus curæ suæ concreditum ac demandatum, itemque perhumaniter ac benigne exceptos fuisse à Rege, qui suam erga Provincias unitas singularem amicitiam ac benevolentiam multo cum honore testatus est, nullumque comitatis officium prætermisit, seque propediem recepit missurum delectos regni viros, qui cum Ordinibus, cæterisque Regum ac Procerum Legatis consilia sua conferrent, ut publico Christiani orbis bono cederet suscepta pacis sive induciarum negotiatio. Quum rerum gestarum nuncius ad Cæ-

ad Cæſarem perlatus eſſet, Ordines cœpiſſe vias compoſitionis cum Rege Hiſpaniarum & Archiducibus, literas ad eos miſit [vii. *Eid. Octobr.*] quarum hæc erat ſumma. Nemini obſcurum eſſe quantum curæ, ſollicitudinis atque ſumptuum pater ipſius Imperator Maximilianus impendiſſet, ut Belgarum motibus finis imponeretur, & honeſta aliqua reconciliatio iniri poſſet. Se paterni affectus heredem, ejuſque veſtigiis inſiſtentem perſeveraſſe in eadem mente ac ſententia, quemadmodum planum & perſpicuum eſſet ex multis conventionibus, & legationibus quas talē ob cauſam inſtituiſſet. Quocirca haud injuria mirum ſibi videri rem tantam non modo injuſſu ſuo, ſed ſe prorſus inſcio atque inconſulto cœptam fuiſſe, ut in reipublicæ formam Provinciæ unitæ redigerentur, quum Ordines nequaquam ignorent, quin eæ Procinciæ ſint feudum deductum à ſancto Imperio, quemadmodum ex archi-

archivis Imperij,ex actibus investituræ, multisque publicis monumentis omni exceptione majoribus liquido apparet. Etiam atque etiam considerandum esse Ordinibus, nihil in tali negotio tentari aut innovari posse absq; scientia,consensu & authoritate Cæsaris, qui est caput, & supremus feudi dominus. Quidquid igitur secus fecissent, irritum nulliusque momenti fore,secundũ ea quæ lege fidelitatis & jure communi feudorũ sanciuntur. Idcirco cupere se certiorem fieri,quo loco res sita sit,& quousque jam essent progressi, ne quid suo juri fraudis fiat,neu quid imperij majestati detrahatur. Multi hasce literas eo consilio scriptas, & Ordinibus traditas fuisse arbitrati sunt,ut quandoque data occasione prodesse possent ad elevandã vim &authoritatem omniũ quæ contra vel in fraudem ejuscemodi denuntiationis gesta essent. Poterat etiam videri istud factũ non absq; cõsilio & collusione Regis Catholici.

Respon-

Reſponſum [*Poſtridie Kalend. Ianuar.* cIↃ IↃ cviii.] eſt ab Ordinibus in hanc aut ſimilem ſententiam. Mirum ſibi videri Cæſarem nec à propinquo ſuo Rege Hiſpaniarum, nec à germano fratre Alberto factum fuiſſe certiorem de rebus quæ in Belgio gererentur. Quod ſi ſciſſent, haud erant officio defuturi quin eum certiorem redderēt. Hoc vero nemini eſſe ignarum quin ſæpius ab oppreſſis Hiſpana dominatione Belgis fruſtra imploratum ſit auxilium imperij Cæſareæque Majeſtatis, etiam antequam Archidux Matthias rebus adminiſtrādis præeſſe cœpiſſet. Nec Cæſarem latere poterant quæ ſe auctore & ſequeſtro geſta eſſent Coloniæ Agrippinæ [cIↃ IↃ lxxix.] quum tentarētur viæ reconciliandi ſubditos cum Rege Hiſpaniarum. Nihil enim aliud actum per imaginem ineundæ compoſitionis, quam ut tempus redimeretur, interea præterfluebant rerum bene gerendarum oportunitates, primaria

maria nobilitas largitionibus ac promissis labefactabatur per administros pacis, vel potius emissarios Hispanicæ factionis, urbes & provinciæ delinimentis veniæ & abolitionis solicitabantur ad defectionem, complures sensim à communi causa dilabebantur, vulgus ab impetu generoso propugnandæ libertatis ad spes falsas & fallaces inhiabat, fideles civium moderatores, quibus publica salus incumbebat, fictis criminationibus in odium & invidiam vocabantur, quod auream messem ex communibus miseriis meterent, quod imperij dulcedine supra modum lætarentur, & immortale bellum cuperent, quippe quibus nulla spes expediendæ salutis tuendæq; dignitatis superesset, nisi in patriæ naufragio, & in rerum omniũ perturbatione. Demulcebantur mentes omnibus illecebris & artificiis, quæ à versutissimis ingeniis excogitari possunt, nemini præclusam fore clementiæ aram, si quis fatendo culpam

pam ad Regis benignitatem confugere mallet, quam pertinacia & temeritate resistendi provocare implacabilem ipsius iram, sibique omnem reconciliationis spem praecludere. Numquam intempestivum esse regressum ad sanam mentem, & optimum erranti portum patere mutationem consilij in melius. Non eumdem fore animum Regis in remittendis offensis, si hanc tam praeclaram occasionem neglexerint. Nunc nihil ab ipso cupidius ambiri quam ignoscendi gloriam, quam pacisci cum subditis ut in officij atque obsequij viam redeant, utque fida & aeterna oblivione deleatur omnis memoria superiorum culparum. Laesus ultro ad sontes & noxios mittit, tanquam offensus pater ad filios, ut poenitendo culpam emendent, & in gratiam secum reverti velint. Nihil hactenus admissum quod venia & abolitione purgari non possit. Sin perstent in amentia, & obstinatum in rebellionis pro-

posito

posito pectus gerant, omnia secum humanitatis commercia diremptum iri, nullisque ultra precibus aut conditionibus regias aures pervias fore, cunctas scelerum pœnas ipsis esse exspectandas, nihilq; nisi sævum, atrox, immisericorsq; cervicibus eorum imminere. Capesserent ergo pœnitentiæ portum, adpellerent ad bonæ spei caput, sanarent offensas officiis, componerent animos ad obsequium, ad Majestatis reverentiam, ad noxarum deprecationem. His artibus, his machinis perrumpendum est magnanimi Regis pectus, ut se expugnari volens patiatur. Aliter cogi non potest, & hæc vis illi grata erit, idemque jus Sanatibus esto quod Forctibus. Principes heroica mente præditos assimilari fulminibus, quorum ea natura est ut cedenti materiæ parcant, obstantia quæque perfringant, ac in pulverem convertant, Perquam indignum esse subditos ferociter insurgere adversus Principem sibi fato datum, &

eoſdem humiliter ſervire minutis tyrannionibus, qui in turbido capturam exercerent, & malo publico potentiam atque opes erant adepti. His & ſimilibus turbarum & ſeditionum incitamentis ſollicitabantur animi in illa pacificatione Colonienſi, cujus haud exiguum ſpecimen illud eſt, quod ex decem Legatis qui nomine Ordinum Belgicorum iſtuc venerant, quinq; in adverſariorum partes conceſſerunt. Quibus rebus effectum eſt, ut nihil Ordines pejus extimeſcendum eſſe arbitrarentur, quam omnem pacis mentionē. Cujus nomen ipſum dulce eſt, & res ipſa ſalutaris, nec adeo quiſquam ſenſum humanitatis exuit, quin pacem quam bellum malit, cui quid eligat integrum ſit. Sed ut nullæ ſunt inſidiæ capitaliores, quam quæ latent ſub velo pietatis, & ſanctiſſimarum neceſſitudinū: ſic maximum periculum imminet ab iis fraudibus, quæ ſpecioſum illud pacis prætextum obtendunt. Tamen ut infenſi Regis

animus

animus omni devotionis & observātię significatione mitigaretur, cuncta publice sub regio nomine administrabātur, donec eventu compertū est, nihil comitate & patientia profici, nisi ut implacabilius irasceretur: lenibus fomentis morbum exasperari, hebescere Ordinum authoritatem, fiduciam hostibus increscere, amicorum animos debilitari. Quocirca fortioribus cōsiliis agendum, & propalam quasi levato velo descendendū in causam. Tandem igitur cogente ineluctabili telo ultimę necessitatis ventum est ad illud extremi perfugij remedium [VII. *Kal. Sext.* cIↃ IↃ LXXXI.] decretumque authoritate publica, quum satis superque manifestum esset, fas omne divinum humanumque indignis modis ruptum esse ac violatum, jura majorum, immunitates, privilegia Belgis concessa, quorum in verba jurant Principes quum imperij gubernaculo admoventur, exposita contemptui ac ludibrio eorum, per quos maxime tu-

tanda erant, nihil reliqui factum ad summam impotentiæ, rapacitatis, & violentiæ, sævitum in corpora & conscientias miserorum civium, quumque omnia nequidquam tentata sint remedia, quibus Regium pectus moveri posset ut tantis acerbitatibus & ærumnis mederi dignaretur, ad leniora consilia mentem flecteret, officij religionem coleret, promissi fidem servaret, commune gentium jus ne adspernaretur, tandem unanimi consensu, publico consilio solenniq; decreto sancitum est per Magistratum sacrosanctis legibus armatum, cujus curæ, fidei ac providentiæ concreditum est ingens patriæ depositum, ne quid resp. capiat detrimenti, Regem ipso jure excidisse dominio & proprietate Belgicarum provinciarum, civesque & incolas nullis obsequij legibus ultra teneri, solutosq; esse omni sacramento fidelitatis & reverentiæ, quam subditi Principibus suis debēt. Quod quidē fieri licuisse nemo juris huma-

humani divinique consultus negaverit, sed potius omnes morum ac temporum gnari, serius quam oportuit factum esse aut mirabuntur, aut reprehendent. Hoc veluti novissimo jactu quum omnis & spes, & voluntas redeundi in gratiam cum Rege præcisa esse videretur, tamen sæpius quam ex usu erat, pacificationis fucus tanquam hamus in turbam conjectus est, nec ignorabantur insidiæ, & quam fluxa, vel nulla potius speranda fides esset in Hispano, & Rege reconciliato, sed tanti erat ultro decipi ne quid inexpertum spe potiundæ pacis relictum esse videretur, præsertim cum se huic negotiationi interponerent maxime illustres personæ, quibus expediebat causæ publicæ justitiam & æquitatem vel probari, vel saltem non ignorari. Nunc vero quum toties ad hasce Sirenum cantilenas naufragium factum sit, quis facilitatem Ordinum non damnat vecordis imprudentiæ, si deinceps ad eosdem

infames scopulos impingant atq; obhærescant? Itaque non injuria surdis auribus pellaces istæ blanditiæ declinantur, ne vulpina pellis assuta leoninæ plus detrimenti adferat, quam si palam, & aperto Marte res gererentur. Ex eo tempore fœderatæ Provinciæ judicio omnium, qui partium studiis non abripiuntur, pro libera suiq; juris ac mancipij rep. censeri cœperunt: multique Reges, Proceres ac populares status eodem illas honore dignati sunt, quasi neminem dominum agnoscerent extra Deum, & liberam eligendi alterius Principis potestatem haberent. Quod & usurpatum est in persona Ducis Andegavensium. Non alio titulo conventiones & fœdera pepigerunt Ordines cum Regibus & magnatibus, quorum opibus & subsidiis adjuti maximo cum discrimine bellum per tot annos tolerarunt. Quanquam autem conditionis & fortunæ non pœniteat, tamen sæpius testati sunt Ordi-

nes apud Cæsarem, & apud ipsos Belgas, qui vel sponte incitati defecerant ad hostem, vel armis coacti à communi causa cæterorũ erant distracti, quanto sibi dolori essent clades & calamitates, quibus Belgium afflictaretur ob lamentabile istud, & funestum civile bellum: nec quidquam ardentioribus votis exoptari, quam ut finem tot ærumnis adferat tuta, fida & honesta pax, quæ sola potest in solido locare salutem & fortunas civium qui tot infanda sunt passi. Cujus boni potiundi non aliam esse spem, quam si decretum istud inviolabiliter servetur, tanquam imperij tutela, tanquam columen & propugnaculum libertatis civium, tanquam asylum publicæ securitatis: nimirum ut Provinciæ unitæ pro repub. suis legibus utente, nulliusq; dominio subjecta censeantur. Non enim Belgæ bello domiti venerunt in deditionem ut servirent, nec se unquam sacramento obstrinxerunt suis Principibus, tanquam do-

minis infinita poteſtate præditis, ſed ſub certis legibus & conventionibus, quæ mutuum obligationis vinculum conſtituunt inter Principem & ſubditos, ut ſi promiſſis ab una parte non ſtetur, nec Princeps officij admonitus in rectam viam reverti velit, Ordinũ ſit rebus lapſis ſuccurrere, temporibus afflictis mederi, & juſtas civium preces non adſpernari. Neque tamen ad illa ultimæ neceſſitatis ſubſidia primo impetu decurſum eſt, ſed poſtquam malis defatigata patientia non aliud expediendæ ſalutis auxilium invenit. Omnia jura divina & humana ſuffragantur auſpiciis bellorum, quæ à Belgis geſta ſunt pro libertatis ſtatu, pro ſanguine redimendo, contra vim & violentiam impotentiſſimi dominatus. Nam ut fidei & religionis negotium ſeponatur, pro qua tot inſontes animæ, tot Chriſtiani cives infanda ſupplicia paſſi ſunt, & omnes ſcelerum pœnas conſumpſerũt, quę juſtior belligerandi cauſa exſiſtere poteſt

poteſt apud cives ſorte & indole propenſos ad decus & gloriam, quã vim vi propulſare, quam pro vita, pro dulcibus natis & conjugibus dimicare, quã à cervicibus avertere jugum intolerãdæ ſervitutis, quæ magnanimis pectoribus omni morte ac ſupplicio gravior atque acerbior eſſe debet? Cauſam ipſe Deus exercituum approbavit, qui tot inſignibus victoriis, tam admirandis ſucceſſibus beavit unitas Provincias, ut fato potius & miraculo, quam humanis opibus aut conſiliis tanta rerum proſperitas tribuenda eſſe videatur. Bellum jam tot annos geritur cum Rege tam late domino, tot imperante ditionibus ac populis, ut vix percenſendis omnium nominibus memoria ejus ſufficere valeat: cujus immenſis terrarum tractibus comparatum herediolum unitarum Provinciarum vix puncti inſtar obtinet. Interim non tantum armis atque animis fortiter ſtant, ſed potentia atque authoritate, copiis atque opibus ita abun-

bant, ut omnibus terris atque gentibus admirabili sint documento cœlestis curæ ac providentiæ. Sed ne veteribus memoria repetendis immorari necesse sit, quodnam illustrius specimen adferri potest hoc recẽti, quòd Serenissimi Archiduces ultro per certos homines, ecqua ratio ineundæ pacis ac concordiæ reperiri posset, explorare non dubitarunt? Quod quidem absit ut ex imbecillitate virium, aut timore factum esse credatur ab iis qui nullam unquam tenuis atque infirmi animi significationem dederunt. Sed tamen nemini dubium est, quin solidam & sine exceptione victoriam, quam pacem malint, & quod primi tentarint vadum auspicandæ compositionis, nonnullam suspicandi occasionem præbet, eos opinari unitas Provincias vi armorum, & bellica virtute superari non posse. Quum autem neutiquam ingenuis civibus convenire videretur vana spe lactare animos tam excelsorum Principum,

Bata-

Batavica ſimplicitate denunciatum eſt iis qui ad explorandas mentes venerant, non prius, nec alia lege ullam mentionem pacis eſſe proponendam, quam ſi hoc decretum extra omnem dubitationis aleam poſitum ſit, unitas ſcilicet Provincias eſſe populum liberum, cui competant jura ſupremæ poteſtatis. Quod ubi pervenit ad aures Archiducum, miſſi ſunt ad Ordines, qui clam re cum paucis communicata, quorum gratia & authoritas plurimum poterat, ſignificarent Archiduces paratos eſſe tali conditione cum ipſis paciſci. Deinde ipſimet per obſignatas literas eandem voluntatem teſtificati ſunt, & ſpoponderunt fore ut intra tres menſes à Rege Hiſpaniarum acciperent acta ſimilis ratihabitionis & declarationis. Quæ deinceps ſequuta ſunt, ea quum ſint geſta in clara luce, frequentia & celebritate, Cæſar ignorare non potuit, ideoque non eſt neceſſe ut longiori ſermone tempora Majeſtatis ejus onerentur.

Ad

Ad extremum ſpecie fiduciæ rogabant Ordines ut Cæſar pro conſueta benignitate & clementia in optimam partem interpretaretur quidquid eſſet geſtum. Hæc ſumma fuit reſponſionis ad literas Cæſaris. Præcipuam partem, & caput earum literarũ, quo declarabat Cæſar nullius fore momenti, quicquid injuſſu ſuo gereretur, ſilentio & diſſimulatione tranſmiſerunt, non quin honorem & reverentiam deferrent CæſareæMajeſtati, ſed quum juſtis armorum vindiciis ſe in libertatem adſeruiſſent contra potentiſſimum totius terrarũ orbis Monarcham, quumque difficillimis temporibus, & rebus in extremum adductis diſcrimen, Cæſaris opem fruſtra imploraſſent, cauſa non videbatur quamobrem ſe ſubditos & Vaſallos Imperii confiterentur. Interea gravibus curis exercebantur Archiduces ob ſeditioſorum militum inſolẽtiam, quibus aliter ſatisfieri non potuit,quã ſolutione ſtipẽdiorum addito edicto,

quo

quo venia & oblivione delebatur memoria omnis præteritarum offensionum. Inde quia vires suas contemplatus miles animos sumit, & facili momento ad exuendum obsequium impellitur, ut impediretur multitudinis consensus, & ne quid simile in posterum fieret, placuit locorum spaciis segregari turbidos à contactu sociorum, ne consilia & vitia miscerent. Et quanquam nihil novi criminis admiserant ut durius in eos consuleretur, tamen hærebat altis mentibus infixum contempti imperii vulnus, & exempli pernicies metuebatur si talia flagitia manerent impunita. Quocirca lex horrendi carminis in eos pronuntiata est, [*Pridie Non. Decembr.*] qua solvebantur sacramento militari sub hoc colore, quod nec Rex Hispaniarum, nec Archiduces ulla conventione, aut lege obligarentur quenquam diutius sub signis retinere, quam ipsis visum esset: jubebanturque intra XXIV horas excedere è finibus sub pœna capitis,
&

& cuivis permiſſum in eos, qui edicto non paruiſſent, hoſtiliter graſſari, promiſſa mercede XXIV aureorum, ſi quis latitantem indicaſſet, aut vivum vel mortuum Magiſtratui ſtitiſſet. Qua ſententia plerique variis caſibus interierunt, multi crucibus affixi, cernebanturque in celebribus viis corpora ſuſpenſa ex arboribus, nulli parcebat ruſticorum ſævitia, ſi quis in eorum manus incidiſſet. Pauci admodum incolumes evaſerũt hanc calamitatem: nonnullis tamen è clade ſuperſtitibus perfugium fuit clementia Principis Mauricii, qui ipſis ſedem adſignavit uſurus eorum opera, ſi forte negotium pacis aut Induciarum non ſucceſſiſſet. Duo factionis duces Bruxellas perducti, & ibidem manu carnificis patibuli ſupplicio affecti ſunt. Circa eadem tempora rogatu & invitatu Ordinum venerunt Hagam Oratores Principum variis ex locis, ut intereſſent iſti magnæ molis negotiationi. Miſſi à Rege Daniæ Iacobus ab Vlefelt [III *Non.*

De-

Decembr.] vir proceritate corporis, & forma digna imperio, sed animi dotibus, linguarum peritia, doctrinæque ornamentis, & multiplici rerum usu longe præstantior. Cui adjunctus erat Ionas Charisius juris Doctor, homo singulari humanitate & morum elegantia præditus, ut facile in amorem sui pelliceret quicunque virtutem in pretio haberet. Aderat insignis comitatus juvenum ex primaria nobilitate, temperatus modestia, & verecundia, quæ ætatem illam mirifice decebat. Auditi in Ordinum concessu [*Postridie Non. Decembr.*] propensum Regis in ipsos affectum, aliaque id genus solennia facunde disseruere, & quam ob causam venissent; nimirum ut sociatis consiliis darent operam ne Provinciæ unitæ specie subdolæ pacis circumvenirentur, utque omnia publico bono cederent. Haud multo post [XIV *Kal. Ianuar.*] venit ab Electore Brandeburgẽsi Hieronymus à Diskay vir germanæ ingenuitatis, & sine ulla jactan-

tia par gravibus negotiis, cui quod erat in mandatis datum ut nihil publice institueret, nisi adhibito in consilium Legato Electoris Palatini, ideo in ejus adventum omnia seria distulit. Is erat Hippolytus à Collibus vir ingenii monumentis à fama notus, sed longe magis æstimandus ab iis qui interiorem ejus vitam norunt, & quibus proprius ac familiarius intueri præclaras hominis dotes contigit. Intellectum est ex his quæ supra retulimus, dimissos fuisse Archiducum legatos promissione futurum ut intra sesquimensem fierent certiores de eo quod in Ordinum conventu decretum foret, an scilicet nō ideo retardari oporteret susceptam pacis aut Induciarum negotiationem, quod literæ ratihabitionis non recte nec ordine conceptæ, sed multis defectibus laborare viderentur. Nam de tam gravi negotio censuerunt Ordines amplius esse deliberandum, nec quicquam decernere sustinuerant absque diserto consensu

urbium & provinciarum. Dimissum erat eo nomine concilium [IV *Non. Novembr.*] extraordinariorum, ut conferrent cum suis, & consultarent super ea re, jussique sunt redire intra mensem cum mandatis, & scripto conceptis provinciarum opinionibus. Die cōdicta omnes adfuere. maxima pars conspirabat in eam sentētiam, quamvis regium diploma variis reprehensionibus esset obnoxium, tamen progrediendum esse instituto, sub hac tamen lege nulli movenda, ut inconcussum, sacrosanctum, & inviolabile maneat fundamentum patriæ libertatis, jusq; Majestatis quęsitum tot operum impensis, tot vigiliis ac laboribus deniq; tot præliis & cædibus hominum fortissimorū, qui pro ea mortem oppetere non dubitarunt. Tandē literas ad Archiduces mitti placuit, [IX *Kal. Ian.*] quibus declarabant Ordines sub ea protestatione quam postridie Kal. Novēb. sancierant, à qua ne latū quidē unguē dimoveri vellent, se paratos esse

esse venire in colloquium cum iis quos visum erit Archiducibus legare, ut de negotio pacis aut Induciarum tractetur. Sed quoniam pactarum in VIII menses Induciarum tempus exspirabat pridie Non. Ianuarii, permittebant arbitrio Archiducum, ut expenderent an eas in mensem aut sesqui prorogari consultum esse judicarent. Iisdem temporibus erant in Hollandia Legati Caroli Suecorum Regis, non ut consilio, re aut opera juvarent ea quæ tum ibi gerebantur, sed ut militem conscriberent ad bellum cum Polonis gerendum. Multi centuriones & milites Galli, tædio quietis, & cupidine quærendæ laudis, nomina dederunt ut in Sueciam trajicerent. Nonnulli in Galliam sunt profecti ut ibi copias colligerent. Legati confectis negotiis quorum causa missi erant ad Regem suum redierunt. Hæc eo anno gesta sunt tum circa conventionem Induciarum in VIII menses, tum circa ratihabitionis instrumenta, quibus

bus ingẽs diuturni belli prẹmium sanciebatur, ut unitæ Provinciæ suffragio & approbatione maximi Regum declararentur populus liber, suique juris ac mancipii, nullíusque Principis externi imperio ac dominationi subjectus. Magnis animis & contentionibus certatum est circa verborum aucupia, & sensuum ambiguitates Non potest non laudari patria sollicitudo eorum quibus publicæ dignitatis cura incumbit, quod libertatẽ civium munitam validis terra mariq; viribus, potentissimorum Regum & Principum amicitia, fœderibus, auxiliis atque opibus, comprobatam assensu omnium quibus suspecta est formidolosa Regis Hispaniarum longe lateque porrecta dominatio, firmari voluerint ipsius hostis, quondã domini sui confessione, & formulis ad accuratissimã normam exactis, ne quid solennium deesset si forte coram judice causa status in controversiam veniret. Sed profecto nullum est infirmius stabilitatis

vincu-

vinculum, nec minus idoneus diuturnæ fidei ſponſor, quam pacta conventa quæ temporis cauſa conceduntur. Vehementer autem errat, ſi quis putat Reges affectu & benevolentia duci, ut æquo fœdere velint paciſci cũ populo ſuis olim legibus ſubdito, niſi quatenus iis aut evidens utilitas ſuadet, aut neceſſitas imperat, ut quandoque reſumptis viribus nec opinantes & imparatos opprimere queant. Non eſt tamen in dubio ponendum, quin charitate patriæ & reverentia libertatis fuerint impulſi, qui tam anxie ſingula examinarunt. Sæpe enim magnæ calamitates ortæ ſunt ex malitioſa verborum interpretatione. Carthago ab imis ſedibus exciſa eſt, quum tamen civitatem ſalvam fore Romani ſpopondiſſent, quod eam dicerent non in muris aut parietibus cõſiſtere, ſed & in conventu & multitudine civiũ, qui iiſdẽ legibus & inſtitutis uterentur. Sic evaſiſſe putabant infamiam perjurii ac perfidiæ, qui quum eſſent

pactæ

pactæ xxx dierũ Induciæ, noctu agros hoſtiles populabantur. Nec parvo ſtetit ſua generoſa credulitas Philippo Haſſiæ Lantgravio, qui ad infames inſulas Enig & Evig naufragium fecit. Fluxo & fragili præſidio niteretur illuſtriſſimorum Ordinum authoritas, ſi non mole ſua ſtaret nixa propriis viribus, ſed in chartis, & litium inſtrumentis ſpem juris ſui perſequendi repoſitam haberet, quemadmodum fatale imperii pignus à Veſtæ virginibus in penetrali conditum aſſervabatur. Vt in civilibus controverſiis, quùm ſunt partium jura obſcura, potior eſt cauſa poſſidẽtis: ita in imperiis, in populari ſtatu, in Optimatum regimine, in omni forma publicæ adminiſtrationis plerumque favor & inclinatio animorum ad eos vergit, qui pignori incumbunt, & rationes ſuas fœliciter ac ſapienter moderantur. Cæterũ uti lex nulla tã provide circumſpecteq; ferri poteſt, quin multis fraudib⁹ & calũniis obnoxia ſit, quib⁹ ſententia ejus

circum-

circumveniri queat, ut si quis eas omnes è medio tollere velit hydræ caput amputare sumat: sic nullæ pactiones tam exactis verborum formulis concipi possunt, quin pateat effugium ad eludendam earum vim si quis occasionem cavillandi quærat. Quocirca qui rebus administrandis præsunt, diligenter providere debent, ne ipsos fugiat qua mente sint affecti qui de bello finiendo, feriendoque fœdere consilia suscipiunt: utrum animis volentibus id faciant, an adducti temporibus, & necessitate, quæ legem omnem frangit infirmatque, ut illis fides habeatur tanquam fidelibus amicis ultro pacta servaturis, hi vero caveantur, tanquam in occasiones intenti, & temporum insidiatores. Ad summam, non Apollinis oraculum verius est quam hoc effatum Legati Privernatium, qui in Senatu Romanorum interrogatus qualem cives sui pacem à Romanis exspectarent, si bonam dederitis, inquit, & fidam & perpetuam:

si

ſi malam, haud diuturnam. Ea enim demum glorioſa & honorifica pax eſt, qua voluntarii gaudent, quæ nihil habeat inſidiarum, quæ non ſit pactio ſervitutis, aut bellum nomine pacis obvolutum. Talis autem ægre ſperanda eſt, inter eos, quorum hi ſine modo dominari cupiunt, alii ſe ad libertatem natos, & pro ea defendenda mori paratos eſſe profitentur. Inter tam diſpares naturas nulla tutior eſt cautio, quam ut omnia præſidia comparentur, quibus efficiatur ut qui animo ac voluntate ad nocendum propenſus eſſe præſumitur, nocendi viribus deſtituatur.

DOMI-

DOMINICI BAVDI
DE
INDVCIIS
BELLI BELGICI,
LIBER SECVNDVS.

MAGNA negotia magnis indigent adjutoribus, tardosq; solent habere progressus. Non igitur mirari convenit si negotiatio illa pacis, quæ tunc temporis arrexerat omnium mentes, & latissimus differēdi campus erat, tam lento gradu procedebat. Ordines sub finem anni præcedentis literas ad Archiduces scripserant, quibus significabatur ipsos esse paratos ad colloquendum de pace vel Induciis, si ab Archiducibus legarentur certi homines quibuscum ea de re tractari posset, & quia tempora pactarum in VIII menses Induciarum paucos intra dies finiebantur, permittebant Ordines arbitrio & voluntati Archiducum, ut

eas in unum aut ſeſquimenſem prorogarent. Placuit conditio Sereniſſimis Principibus, qui comiter Gallico ſermone reſponderunt, dignatique ſunt Ordines honore & titulo chariſſimorum amicorum. Quod urbani homines, qui ſibi ſumunt libertatem omnia interpretandi, varie accipiebant. Sapientiores, id quod res eſt, arbitrabantur eſſe tantum vocabula artis, & publica verba, in quibus non conſiſterent fortunæ Græcorum. Vulgus imperitum, malignus veræ gloriæ veræque magnitudinis interpres, nimis popularem hanc appellationem & majeſtate inferiorem eſſe judicabat. Mihi contra videtur. Nam quum à nullo periculo longius abſit fortuna Principum, quam à contemptu & humilitate, nunquam celſius ſeſe extollit eorum ſublimitas, quam ubi ſepoſito faſtu ad familiaritatis officia deſcendunt. Suaviſſimam humanæ fœlicitatis partem, & pretioſiorem omni Perſarum gaza theſaurum magnatibus

adimũt, qui amicitiam ab aulis excludunt. Sane virtus illa, quum æqualitate gaudeat, raro bona fide colitur inter eos quorum unus sibi dominus videtur, cæteri servi, licet nusquam jactantius ostentetur quam apud limina potentiorum. Quum res Romana viris & moribus antiquis staret, ambitiosum certamen inter Reges erat quis populi Romani amicus appellari mereretur, ut nunc summa votorum est apud Satrapas Regis Hispaniarum, quis inter magnos seu grandes nomẽ profiteri possit, cujus dignitatis hic est apex ut appareat tecto capite coram Regia Majestate. Arverni & Hedui plurimum gratulati sunt suæ fœlicitati, & se cœlum digito posse contingere putabant, quod fratres populi Romani vocarentur. Non erat igitur pro nihilo ducenda comitas & humanitas Archiducum judicio eorum qui circa ejusmodi minutias operose philosophantur. Nam hoc dulci amicorum elogio videbâtur agnosci tanquã pares
&

& ſocii, in quos nullum ſibi jus niſi fœderis icendi, colēdæq; amicitiæ ſupereſſet. Placuit in ſeſquimēſem produci Inducias. Literis Archiducum adjuncta erat epiſtola patris Ney, ex qua intellectum eſt quinam ad negotiationem pacis aut Induciarum nomine Regis & Archiducum inſtituendam delegati eſſent. Erant autem V capita legationis. Ambroſius Spinola aurei velleris Eques, Marchio Venafri, Dux Sanſeverinus, Regiæ militiæ Imperator, cujus nomen & decus conſecratū eſt immortalitati ob egregia facinora quæ bello deſignavit, vir invicti laboris, animo & ſpe ad omnia ſumma natus, à vitiis integer, præclariſque ſubornatus virtutibus, quarum ope familiam veterem & illuſtrem in tantū claritudinis evexit, ut nemo majorum ſit cum eo comparandus. De Iohannis Richardoti laudibus ſi dicere aggrediar, ſoli facem allucere videbor. Satis eum conſentiens fama demōſtrat, & rerum geſtarum gloria nunquam

nomen hominis oblivione deleri patietur, quamdiu magnis viris ac virtutibus honos exſtabit. Is fuit inter primarios adjutores pacis concilianda cum Rege Galliarum, itemque cum Rege Magnæ Britanniæ. Viſus igitur eſt idoneus qui duabus palmis jam ante partis tertiam laurum adjungeret. Iohannes Mancicidor Archiducum Secretarius etiam fide & induſtria non vulgarem eſt famam conſequutus. Duo reliqui erant qui jam aliquoties ſimul legationem obierant, ſæpe antea nominati, reverendus pater Ney, religioſorum Ordinis Seraphici (ut hodie nomina obtinent) in Belgio Commiſſarius Generalis, & Ludovicus Verreyken. Injecit nonnullam hæſitationem ſcrupuloſis hominibus, qui omnia ad vivum reſecant, quod ad eam negotiationem adhiberentur duo extranei generis, contra quam polliciti erant Archiduces, qui ſe nullius opera uſuros ſcripſerāt, niſi qui eſſent Belgicæ gentis & originis.

nis. Videbatur etiam digna res ampliori deliberatione, an ſupremus militiæ dux ſine periculo admitti poſſet. At periti rerum, & qui veræ gloriæ guſtum habebant, illud ipſum in argumentum Batavicæ magnitudinis interpretabantur, quod tantis rebus geſtis ipſe dux militiæ ex Imperatore factus eſſet Orator, & pacem petere non dedignaretur. Deſtinatum erat ut navibus delati in Hollandiam appellerent, ſed conſilio interceſſit violentia frigoris, cui ſimile vix ulli ſeniores recordari poterant. Profecti ſunt in Brabantiam mandatu Ordinum Iuſtinus à Naſſau filius naturalis illuſtriſſimi Principis Gulielmi, non indigna patre proles, judicio & eloquentia inſignis, Præfectus urbis & arcis Bredanæ: cui adjunctus erat collega Marcellus Baxius Bergopſomii Præfectus, vir militari gloria clarus, ut Legatis obviam irent, & eos Hagam deducerent. Quaſcunque ad urbes advenerunt excepti ſunt à Magiſtratu

& civibus, tanto confluxu omnis ordinis & ætatis hominum, tanta cum gratulatione, lætitia, & significatione benevolentiæ, ut ipsa tecta recreari eorum adventu, & civitates excitæ sedibus suis viderentur ad oculos implendum insolito spectaculo. Sed incredibile memoratu est, quanta mortalium frequentia & multitudo diversis ex locis confluxerint haud procul Haga cupiditate visendi & audiendi quo vultu, quove sermone sese mutuo salutaturi essent duo clarissimi suæ ætatis duces; Princeps Mauricius nemini veterum secundus animi magnitudine, consilii solertia, bellicis virtutibus, ac rerum gestarum gloria, & Marchio Spinola, cujus invicta vis animi, & fortia facta non parvo steterunt unitis Provinciis. Quum in conspectum venissent, alter alterius obtutu defixi, & mutua admiratione attoniti paulisper hæsere. Tum prior Mauricius hunc in modum Gallice orsus est loqui. Deus qui

lucem

lucem creavit, & cui cogitationes meæ patent, ſcit quantopere mihi deſideratus exoptatuſq; ſit tuus in haſce oras adventus, & volvenda dies veritatis filia certiſſimum ejuſce rei teſtimonium perhibebit. Ad ea ſic reſpondiſſe fertur Spinola. Hodierna die tanto ſum perfuſus gaudio, ut majus animo concipere non poſſim. Tamen ſpero incrementum ſumpturas vires deſiderii mei, ut digne tueri queam munus mihi à Sereniſſimis Archiducibus aſſignatum, & par eſſe honori, quo me dignatus eſt maximus Regum quos ſol adſpicit. Aderat ibidem flos & ſoboles nobilitatis, Henricus frater Principis Mauricii, digna proles magno parente, dignus etiam avo materno nepos, magno illo Gaſpare Colinio, nec degener à virtutibus fraternis. Gulielm⁹ Comes Naſſovius vir ingenio ſolers, conſilio providus, juſtitię & pietatis fervidus cultor, nec minus militari gloria inſignis; & mẽte pariter ac manu ſtrenuus. Sed nomina

ſingulorum percenſere, aut quæ in eo congreſſu ultro citroque dicta vel facta ſint, commemorare hominis eſſet intemperanter abutentis otio legentium, nec ſatis conſiderantis quid hiſtoriæ munus ac dignitas requirat. Peractis ſolennibus, quum mutuæ ſalutationes, & viſitationes deferbuiſſent, cœptum eſt agi de negotio, cujus ergo venerant. Ex parte Ordinum delegati ſunt novem viri, quorum fidei, prudentię & integritati tota res committeretur. Non indigna ſunt nomina quæ à poſteritate noſcātur. Erant autem hi. Duo primariæ nobilitatis nomine omnium Provinciarum delecti, Gulielmus Ludovicus Comes à Naſſau, Præfectus Friſiæ, de quo ante ſuum loquutus. Walravius Brederodius Vianæ Dominus, ex illuſtriſſima Comitum Hollandiæ proſapia oriundus, vir omni genere virtutum excellens, venerabili oris canitie præ ſe ferens imaginem antiquæ gentis. Septem alii à VII Provinciis (tot enim

enim ſunt quæ unitæ appellantur, & Ordinum ditione reguntur) deſignati erant. A Ducatu Geldriæ quo ſimul comprehenditur Comitatus Zutphaniæ, Cornelius de Gendt Prætor, & Imperialis Iudex civitatis Noviomagi, generis nobilitate & virtutum ornamentis eximius. Ab Hollandia Iohannes Oldebarneveldius, vir nunquã ſine honore nominandus, & jam ſæpe nobis memoratus. A Zelandia Iacobus Maldereus, de cujus laude & legatione in magnam Britanniam ſupra diximus. Ab Vltrajectinis Nicolaus Berkius ejuſce Provinciæ Præſes conſilii, vir cujuſlibet ſplendidi muneris capax, A Friſia Gellius Hillema Friſiæ conſiliarius, qui cum olim ſtudiorum commilitio devinctus fui, & quem jure facio plurimi ob eximias ingenii, judicii, doctrinæque dotes. A Tranſiſulanis Iohannes Sloeth dominus à Salick, Satrapa territorii de Vollenho, & Præfectus ditionis de Cunder, fide & induſtria meritus ut ma-

xima quæque negotia tuto ipsi committi possint. A Groninganis Abel Koenders, vir singulari eruditione & humanitate, semperque constans propugnator optimarum partium. Dum hæc ita ordinantur, tristi nuntio, & domestico vulnere afflictus est Iohannes Mancicidor audita lamentabili morte uxoris, quæ maritum comitata usque ad urbem Litam (distat ab Antverpia III miliaribus) quum Bruxellas rediret in itinere submersa est. Pertulit hunc acerbissimum casum Mancicidor forti animo, solatiumque mœroris à publicis curis petivit. Per idem tempus venit Hagam [III *Non. Februar.*] Legatus illustrissimi Principis Mauricii Hassiæ Lantgravii, vir doctrina & usu maxime exercitatus Iohannes à Burch iisdem de causis, quibus cæteri, nimirum ut domini sui studium ac benevolentiam erga Ordines testificaretur. [*Postr. Non. Februar.*] & operam consiliumque offerret, si qua in re commodis eorum

prodesse-

prodesse posset. Primo die quo convenerunt Archiducum & Ordinum delegati, nihil aliud actum est, quam ut exhiberentur utrinque instrumenta, quibus ipsorum authoritas firmabatur. Literæ Regis datæ erant Madriti IV Eidus Ianuar. unde propter angustias temporis probabiles erant causę dubitandi, an album Regia manu signatum, Bruxellis vero instrumentum procurationis repetita die confectum esset. Quum iterum in consilium venissent [IV *Eidib. Februar.*] mota fuit levis velitatio à Marchione Spinola super clausula procuratorii instrumenti, qua restringebatur agendi potestas intra fines mandatorum. Mandata porro non ostendebantur, quod fieri debere in talibus negotiis Legati Archiducum contendebant: sed ipsis abunde satisfactum est hoc responso, quod nimirum omnia de quibus consensissent, protinus ab Ordinibus comprobatum iri, & rata

fore

fore pollicerentur, qui præsentes facile consuli poterant, & explicare si quid oriretur ambiguitatis. Vicissim quæsitum est ex Marchione & collegis ejus, an satis ampla potestate instructi essent, ut secum agerent tanquam cum libera repub. civibusque nullius dominio subjectis, in quos Rex & Archiduces nullum jus prætenderet. Responderunt, non esse cur de ea re dubitetur, nec se morari quem titulum sibi Ordines assumerent, etiamsi Reges vellent appellari. Cur igitur Archiduces (excipit unus ex Ordinum Legatis) retinent arma seu insignia unitarum Provinciarum, Respondetur, eodem jure & more quo Rex Catholicus Regem se Hierosolymitarum prædicat, Rex Galliæ se Navarræ vult haberi, Rex Magnæ Britanniæ Rex Franciæ solet appellari. Contentos esse debere Ordines quod in possessione sint, & pignori insistant. Relinquendum esse magnis Principibus hoc oblectamentum,

tum, ut majorum ſedibus exterminati, ſaltem inanes ſibi titulos reſervare poſſint, quemadmodum pueris dantur crepundia à blandis nutricibus: rogabanturque Ordines ut eam moderationem in inſcriptionibus ſuis ſervarent, qua minimum labis adſpergeretur Regiæ Majeſtati, & Celſitudini Sereniſſimorum Archiducum. Totus orbis terrarum exercet hiſtrioniam, ait facetus quidam author, certe nuſquam magis ſcenæ & populo ſervitur, quam in actionibus magnatum, ubi quo plus pompæ & oſtentationis apparet, eo minus ſolidæ veritatis ſubeſt. Tertio conventu [III Eid. Febr.] propoſiti ſunt articuli ſcripto comprehenſi, quibus continebatur formula vindiciarum, in quam cupiebant Ordines conſentire Regem & Archiduces, nimirum ut conceptis verbis, & diſerta enuntiatione abdicarent à ſe ſuiſque hæredibus, ac ſucceſſoribus omne jus, quod in Provincias unitas unquam habuiſſent, aut præten-

prætendere poſſent, nec titulos amplius uſurparent, aut inſignia retinerent. Viſa eſt parum civilis verborum conceptio, nec delicatis, & tenellis Regum auribus accommodata, qua vehementer offenſi ſunt Legati Archiducum, concoxerunt tamen contumeliam Stoico ſtomacho, & ſe ea de re amplius deliberaturos teſtati, miſerunt continuo exemplum horrendæ legis ad Archiduces ut eorum ſententiam exquirerent. Interea graviter hanc injuriam apud Legatos Regum & Principum exaggerarunt. Enimvero non videri ferendam privatis hominibus, nedum ſceptrigeris Regibus ad imperium natis, talem popularis turbæ inſolentiam, ut non contenti ſint patriam & avitam hæreditatem Auſtriacæ domus poſſidere, niſi legitimos ſucceſſores non ſolum ab omni ſpe recuperandi patrimonii ſubmoveant, ſed etiam exuant ornamentis evanidorum nominum, in quibus præter gloriam nihil eſt

addi-

additamenti. Communem fieri injuriam Majestati omnium Regum & exempli contagionem serpere posse in perniciem aliorum. Si bello subjugati essent Archiduces, aut legitimo judicio convicti & condemnati, non posse acerbiores conditiones victis imperari. Nunc eosdem esse & accusatores, & reos. & (quod utroque injustius est) sedere judices in propria causa, deque suis olim dominis subditos, quibus sufficit obsequii gloria, ferre sententiam ut præmium inviolandæ libertatis accipiant pro authoramento perfidiæ ac rebellionis. Cui enim jure divino vel humano tanta potestas concessa est, ut possit inauditum, indefensum quenquam condemnare? Nedum ut subditis licere debeat, Principes legitima successione ad imperium rite vocatos deturbare solio majestatis, indicta causa exaugurare, infestis armis persequi, & declarare publicos hostes, quum par in pa-

rem

rem non habeat imperium, nedum pedes in caput, nedum cives in Magistratum? Esto ut obtentu necessariæ defensionis adversus intolerabilem vim ac sævitiam excusari possit causa belli, & quæ exinde secuta sunt: an ideo ęquum est filiam unicam maximi Regum, & universam posteritatem sine spe restitutionis ex arbitrio & plebiscito subditorum pulcherrima dominiorum parte spoliari? Quæ quanquam sunt infanda memoratu, & perpessu aspera, tamen Archiduces tanto ardore pacis & tranquillitatis inflammari, ut hasce indignitates dissimulatione, & generoso contemptu transmittant, dum tali bono frui liceat. Quum jam quartum convenirent, significatum [*Eidib. Febr.*] est, Archiduces in articulos ante exhibitos cōsentire ea spe ut Ordines tali indulgētia devincti, & jam nunc in amicorum gregem adscripti faciliores sese prębeant ad ea concedenda, quę Regi & Archiducibus vehemēter esse cordi ani-

animadvertent, uti est Indica navigatio, qua sine potissimum impulsi essent ut tam liberaliter jura supremæ potestatis largirentur, & pacem expetere non dubitarent. Multi suspectabant tantam liberalitatem: quæ quanquam nihil tribuebat Ordinibus præter id cujus possessionem antea tot periculis ac laboribus erant adepti, tamen nemo Regii moris intelligens credere poterat gratis ista fieri, sed constituta magno, & quo plura data fuerint populo, qui nimiam fœlicitatem suaque bona moderate pati nequit, eo pejus abusurum magna fortuna. Exinde consultatum est de abolendis perpetua oblivione veteribus culpis & offensis, lexque amnestiæ [xv *Kalend. Mart.*] revocata in usum, ne cui fas esset præterita exprobrare, neu literæ pignorationis aut clarigationis (vulgo literæ repræsaliarum vocantur) utrinque concederentur nisi ex causa privatorum debitorum. Item ut inter

utrum-

utrumque populum libera ſint commercia & appulſus ad omnia regna, portus, & civitates, tanquam inter amicos & incolas earumdem regionum. Sed Legati Archiducum repente ſubjecerunt nequaquam comprehendi hoc articulo poſſe navigationem ad utramque Indiam, à qua ſubditis Ordinum ſine mora eſſet abſiſtendum, ſi quam ſpem fidæ manſuræq; pacificationis animo conceptam haberent. Id vero ſe facturos pernegarunt ſtrenue ac fortiter Ordinum Legati, nec dominos ſuos unquam Attalicis conditionibus deliniri poſſe ut tale flagitium admitterent. Quæ à Rege, & Archiducibus munera tanto verborum ſplendore extolluntur ſuper conditione civium agnoſcenda, ſuperque ſtatu libertatis, ea quidem eſſe ampliſſima reputantibus quid ſit Majeſtas, & quanta potentia longe lateque regnantium Philipporum, ſed tamen nihil dari præter verba & formulas, præter chartas negligenter
ſcri-

ſcriptas, ut appareat nihil ex animo ſinceraque fide geri, ſed omnia expreſſa eſſe ab invitis, quærique latebras & effugia quibus aliquando ſub honeſto prętextu reſcindi poſſit, quidquid iſtud inclinatio temporum, utilitatis ratio, & neceſſitas præſens extudiſſet. At ſi tam ingenti detrimento virium atque opum ſuarum ultro ſe mulctari ſinant, ut abſiſtant navigatione maris Indiarum, præter publicæ dignitatis imminutionem, præter inæſtimabile damnum ac diſpendium, quod nullis ſupplementis ſarciri poteſt, etiam fidei religio violabitur, & populi fœderibus atque amicitia juncti cum Batavis linquentur ſub cultro, exponenturque crudelitati & injuſtitiæ capitalium inimicorum. Nullum controverſiæ caput agitatum eſt tantis animorum motibus. Nam utrimque ex ſummis viribus contendebatur, Hiſpano ſatis intelligente quantum decederet de vera potentia & Majeſtate, ſi liberam ad

Indias

Indias navigationem Batavicæ classi continuare liceret. Nec Ordinibus ullo modo æquum videbatur à proposito dimoveri, ut ex tractatu pacis longe deterior esset conditio navigationis & commerciorum, quam si ab armis non discederetur. Multi consessus nequidquam effluxerũt deliberando, disputando & altercando. Præpotens collegium Belgarum mercatorum, qui negotiantur ad Indos Orientales vehementer hac obnuntiatione commotum fuit, & omnes suadæ, gratiæ atque authoritatis nervos explicuit, ne tam pudendę & damnosæ servitutis leges acciperentur. Rationes haudquaquam exigui momenti proponebantur, nec deerãt fidi Laocoontes, qui patefacerent Danaûm insidias: hac nempe spe, hoc fine remitti jura imaginariæ majestatis, ut inescati cives fallace subdolaque titulorum magnificentia præcipuo fundo sui patrimonii se se spoliari paterentur, quemadmodum apud Horatium

ratium Eutrapelus vestimenta pretiosa donabat iis quibus nocere cupiebat, ut jucunde & hilariter in paupertatem delaberentur studio tuendæ vestium dignitatis. Declarabatur sigillatim, tanquam in rationario imperii, quantum passim navium sub Ordinum commeatu in vasto illo mari vela faceret, immensi redditus, qui inde provenirent, multa millia nautarum & innumeras domos tali præsidio sustentari, quibus ab egestate & turbidis consiliis metuendum esset, nisi ejusmodi laboribus & exercitiis ab otio rebusque novandis averterentur. Quemadmodum in affectis singulorum corporibus interdum utilis est sanguinis missio, ita in magno populo expedit exhauriri sentinam civitatis. Societas mercatorum, qui commercia exercent cum Indis ad Orientem sitis, perhibebatur habere naves quadraginta bellico apparatu, omnique ad victum annona instructissimas, quarum unaquæq; æstimabatur
pretio

pretio xxv millium aureorum,ineratque magna vis æneorum tormentorum, virique nauticarum rerum experientiſſimi, laborum tolerantes, & ſummi periculorum contemptores, ubi ſpes lucri adfulſerit, ad V millia. Guinea tellus abundans auri metallo, plerumque frequentatur appulſu xx navium, quibus nihil deeſt quod ad belli & itineris uſum requiratur Tum quæ ad inſulam ſancti Dominici, tum quæ ad Cubam aliaſque navigant. Ad ſummam omnibus ſubductis rationibus, numerantur CLX Naves & IIX CIↃ IↃ CCC milites laboribus maris & præliorum promptiſſimi. Quæ manus ſi à ſuetis navigationibus abſiſtere cogatur, nec facile inveniat ubi ſe exerceat, quid exinde futurum ſit facilem eſſe conjecturam. Nulla re magis celebrari gloriam ac decus unitarum Provinciarum, quam quod duos orbis terrarum trientes commerciis ac navigationibus conjungant. Hanc libertatem lege naturæ omnibus communem,

munem, & belli tempore multis illustribus victoriis quæsitam non debere per conditiones pacis eripi vel immiNui. Nunquam fando auditum ut à naturali jure commerciorum excluderentur cives, qui confessione adversarum partium liber populus pronuntiatus esset. Quum neutra pars de rigore sententiæ quidquam remitteret, & Archiducum Legati negarent absque Regis Hispaniarum expresso mandatu tantam rem decidi posse; propositæ sunt rationes quibus per mediam quandam viam difficultas dirimeretur. Nimirum ut ex tribus hisce consiliis eligerent Rex & Archiduces, quod æquius ac melius esse judicarent. Aut ut per tractatum perpetuæ pacis in solidum concederetur utrinque libera navigatio per universum mare Oceanum ad utriusque Indiæ litora portus ac populos: aut ut per longi temporis Inducias in aliquot annos id fieri liceret, aut ut bellum & hostilitas terra marique cessaret in iis regio-

regionibus quæ sitæ sunt intra tropicum cancri, quæ ultra porriguntur, ibi fas esset armata manu jus suum tueri, nec victoriæ causam quisquam reddere cogeretur, aut damnorum nomine conveniri posset. Nulla ex his tribus sententia placuit. Prima repudiata est ob defectum authoritatis, & quia mandatis instructi erant prorsus contrariis. Ultima displicebat quia res inter se dissociabiles, pacem & bellum, societatem & hostilitatem simul jungebat, quod minime gratum putabant fore principibus otii & concordiæ amantibus, non turbarum & contentionum. Mediam non admodum improbabant, siquidem Ordines declararent se finito tempore Induciarum ab Indicis navigationibus in universum abstenturos esse, quod nequaquam induci potuerunt ut consentirent, sed testati sunt hanc esse suam mentem, ut tunc omnia forent utrinque integra, manerentq; in tali statu quo ante conventas Inducias

ducias erant. Quum tam pervicacibus animis hærerent, in iisdem sedibus, Ordines cœperunt serio hortari eos qui de classe ad Occidentales Indos instauranda societatem coierant, ut fortiter in eam curam incumberent, si forte hoc injecto metu Legati Archiducum permoveri possent, ne tam obstinatis mentibus in proposito perseverarent. Melius enim sub clypeo procedere pacis negotium, & facilius impulsum iri animos ad quietis consilia, si nihil de cavendi diligentia bellique apparatu remitteretur. Sed de composito rem geri perspicere videbantur, questique sunt invicem apud Regum & Procerum Legatos de mutua pertinacia, quæ nec rationibus persuaderi, nec ab æquo & bono sese vinci pateretur. Quum tanta difficultas circumstaret negotium Indicæ navigationis, ut nullo modo res exitum habitura esse videretur, Legati Regis & Archiducum significarunt se amplius deliberaturos circa illud

quod propoſitum erat de permittenda libertate commerciorum tantiſper dum Induciarum tempora durarent, quibus præterlapſis ad priorem naturam cauſa reverteretur. Interim poſtulabant ut de aliis articulis conſultatio iniretur, ne fruſtra tam ſolennis actio inſtituta eſſe videretur. Delegati ex parte Ordinum cupiebant omnia, quæ in eo tractatu diſceptanda erant, ſimul & ſemel proponi, nec quicquam ſilentio aut diſſimulatione reſervari in ſcrinio pectoris, ut ad liquidum ſcirent, & uno quaſi adſpectu intueri poſſent quinam eſſent fines ac limites mandatorum circa quos verſaretur omnis deliberatio. Alii regerebant poſtulatum iſtud & inauditum, & rationi haud conſentaneum videri, nec ſe ad eam rem rite præparatos eſſe: non neminem ex eo cœtu interfuiſſe negotiationi pacis quæ celebrata eſſet tum in Gallia, tum in Magna Britannia, ſed nihil tale unquam uſurpatum fuiſſe, verum

hanc

hanc esse perpetuam procedendi consuetudinem, & velut ordinariam praxin in ejuscemodi negotiis, ut singuli articuli particulatim excutiendi proponantur. Placere morem usitatum servari, nec ex decreto Iuris-consultorum temere quidquam mutandum de solennibus, &, si videretur, in præsentia tractarent de terminis ac limitibus, intra quos mutua commercia definirentur, & quid statui oporteret super restitutione bonorum, quibus manus injecta esset. Delegati Ordinum æquitatem petitionis suæ tuebantur idoneis rationibus, & exemplo bonorum inter quos bene agier oporteret. Non convenire Batavicæ simplicitati tales versutias, ut aliud ore promptum aliud corde clausum gerant, aut quidquam celari cupiant quod intersit adversariorum non ignorari. Quod ab ipsis expetant, id se vicissim paratos esse reipsa exsequi, cunctosque articulos dilucido sermone conceptos sine mora,

& circuitione ſimul exhibere, ſuper quibus ſtatuerent eſſe deliberandum. Quod ſi pellucentem materiam humanis pectoribus natura indidiſſet, quemadmodum Momus ille culpator divinorum operum optare ſolebat, ſe neutiquam detrectaturos hanc legem, ut toto receſſu patere poſſent arcana cogitationum. Nihil enim æque ſibi eſſe in votis, quam ut more & inſtituto majorum omnia candide gererentur ſine ullo fuco diſſimulationis, aut fallaciarum. Nec decipere quenquam velle, & operam daturos ſe ne decipiantur. Satis apparebat non poſſe tam diſcrepantes animos, tantamque opinionum repugnantiam conciliari. Nam clavam facilius erat extorquere è manu Herculis, quam ut uſucapio Indicæ navigationis conceſſu Regis Hiſpaniarum Batavicæ claſſi permitteretur. Hanc enim vetus regnandi Philippus II ſibi ſepoſuerat tanquam arcanum dominationis, & quum filiæ unicæ dilectæ tran-

tranſcriberet ditionem Belgarum, ſub atrocibus minis interdixerat, [viii *Articulo*] ne ullo modo vel ipſa, vel Archidux eorumve ſucceſſores quidquam commercii haberent, aut ſubditos paterentur negotiari cum utriuſque Indiæ populis quocunque prætextu id fieri poſſet. Si ſecus faxint, dominio Belgarum devolverentur, aut in contumaces ſeveriter animadverterent confiſcatione bonorum, aliiſque mulctis, etiam ſupplicio capitis, ut eſt diſertis verbis cõprehenſum in inſtrumẽto ceſſionis. Providus ſenex, quem ætas & uſus ad leniorem mentem inflexerat, ſatis perſpiciebat quãtum in eo ſitum eſſet, ne latentes iſtæ terrarum oræ commerciis exterarum gentium aperirentur, &, ſi ex eventu judicandum eſt, non admodum utile conſilium dederunt ſucceſſori, qui fuerunt authores in auſpicio principatus ut naves Batavorũ fiſco, & corpora pœnis ac ſervituti addicerentur. Hæc enim ſævitia præbuit occaſio-

nem Belgicis mercatoribus, quorum aviditati nihil est inaccessum, ut ad extremos Garamantas & Indos penetrarent ne quid inexpertum sine lucro morituri relinquerent. Quantum inde potentiæ, magnitudinis & authoritatis accesserit Ordinibus, quanta vero labes facta sit Majestati Regis Hispaniarum, nulli melius quam adversariis creditur qui sæpe gravibus damnis, & internecione suorum experti sunt quid navalis Batavorum manus bellica virtute possit. Et nunc quum summa vi libertatem Indicarum navigationum impedire contendant; tamen eam pati coguntur, ni à volentibus impetrent quod vix unquam ab invitis extorquebunt, quamdiu concordibus votis ac studiis in medium consulent, & communi causæ incumbent. Actum fuerat in conventu delegatorum ut utrinque proponerentur omnes articuli, de quibus esset suscipienda deliberatio. Id initio

vide-

videbatur novum & inuſitatum Legatis Archiducum, ſed poſtea comperta poſtulati æquitate in eandem ſententiam conceſſerunt. Exhibiti ſunt nomine Ordinum articuli XXVIII, [*Nonis Martii.*] quibus ſtudebant, quantum fieri potuit, mentem perſpicue ſimpliciterque indicare, ne cavillis aut calumniis locus relinqueretur. Ex parte Archiducum propoſiti fuerunt articuli VII numero pauciores, & ſermone parci, ſed explicatu difficiles, & quorum ſinguli juſtam injicere curam poterant ob quam viator properus inhiberet feſtinationem. Erat inter eos caput de religione, quod protinus arreptum eſt, poſtulatumq; ut ea de re ad conſilium referretur. Nam ut ſunt pronæ ad ſuſpicionem impulſæ ſemel mentes, erant qui credebant hunc articulum penetrare altius, & ſacrum libertatis depoſitum per cuniculos oppugnari, quaſi Rex & Archiduces ſibi aliquod jus vindicarēt innovandi,
 aut

aut omnino quidquam postulandi circa causam religionis, quod ex adverso pugnabat cum proposito renuntiationis, nisi forte hæc esset mens & sententia, ut ex mutuo consensu decerneretur quomodo se gerendum haberet uterque populus, quum inter diversæ religionis homines versaretur. Ad quam hæsitationem nihil aliud est responsum, nisi se mentem suam exposituros quum ad ejus articuli disquisitionem ventum foret. Quumque acrius instaretur, declararunt se nuntium ex Hispania exspectare, à quo certiores fierent quid super ea re faciendum esse Rex decrevisset. Dum ex diversis colloquiis & conventibus nihil elicitur præter altercationes, jurgia, querelas, & mutuas expostulationes absque ullo fructu, more & modo. Præses Richardotus solus in consilium venit, magnaque cum vehementia invectus est in pervicaciam & obstinationem animorum, qua fieret ne res maximæ spei

maxi-

maximæque utilitatis ad optatum finem perduci posset. Id sibi & illustrissimo Marchioni cæterisque collegis tam grave ac molestum esse, ut nihil supra: rogabatq; & obtestabatur singulos atque universos, ne nimis acriter pertendendo bonis communibus obstare vellent, neve de manibus elabi paterentur tam præclaram rerũm bene gerendarum occasionem, tantoque cum affectu verba faciebat, ut etiam lacrimæ manarent ex oculis, nec parum cõmoveri mentes audientium videbantur: sed non ideo induci poterant ut quidquam remitterent de pristino rigore. Neque enim ullo modo decretum erat Ordinibus ab Indicis navigationibus absistere, nec id credebant incolumi libertate, salvoq; statu publicæ dignitatis postulari debere. Nervos enim inciderent potentiæ suæ atque authoritatis. Quid quod ejusmodi servitus pugnat cum communi jure gentium? cum natura omnium conventionum, quibus bella

terminantur, aut interquiescunt? Immensum istud & vastum mare cunctis patet, neminem dominum agnoscit extra Creatorem universi Deum. Iam omnis spes præcisa esse videbatur aliquid effici posse, quum ex alio aliud impedimentum subinde exoriretur, & fomenta quæ spectabant ad incommoda lenienda malum ipsum exasperarent, adeo ut remediis non minus quam morbis laboraretur: tandem post varias frustra propositas moderationis vias, post multa colloquia ex quibus nihil decretorio stilo firmatum est, sedit hæc sententia, mittendum esse ad Regem Hispaniarum, à cujus nutu & arbitratu tota legationis authoritas pendebat, patrem Ney, qui abunde literis & mandatis instructus dictatoriam voluntatem Regis perscrutaretur, ut inde tanquã ex adytis oraculum reportaret. ex quo suspensæ Belgarum mentes fati sui legem acciperent. Interea passim scripta in vulgus spargebantur, prout animi

spe-

ſpe aut metu in has aut illas partes inclinabant. Editus eſt libellus, cui titulus Mare liberum ſuppreſſo nomine, ſed auctore Hugone Grotio Fiſci Advocato, de cujus juvenis indole, doctrina, probitate & admirandis laudibus in omni genere virtutum, nihil tam magnifice quidquam dixero, quod ejus meritis reſpondere queat. Illic ſolidis rationum momentis, illuſtribus exemplis, ſanctione legum, authoritate ipſorum Iuris-conſultorum, qui inter Hiſpanos magno in honore ſunt, evincitur liberam ad Indos navigationem nec divino nec humano jure ſubditis Ordinum fœderatorum interdici poſſe. Nos quoque per idem tempus, tanquam aliqua pars vectorum in ea navi quę periclitari videbatur, diſſertatiunculam ſuper Induciis conſcripſimus ſub nomine Latini Pacati, in qua, ut difficile eſt omnibus placere, non potuimus quorundã offenſas declinare, quibus ſuſpectæ ſunt fraudis & inſidiarum Indu-

Induciæ, nec ego securitatem approbo aut suadeo, quæ frequentissimum initium est calamitatis: sed temperatam ratione & sapientia diffidentiam, ut neque nihil, neque omnia tuta timeantur. Non est dubium quin generoso amore patriæ libertatis impulsi fuerint, qui pace perpetua finem imponi diuturno bello maluerunt, quam longi temporis Inducias fieri. Ac si in alterutram partem peccandum sit, satius est esse nimis timidum, quam parum prudentem. Nam in suo quemque periculo fortem animum habere decet, ubi de communi libertate certamen cernitur, ubi patriæ salus in dubium venit, timidissimo cuiq; maxime fidendum est, & magnanimus atque constans civis censeri debet, qui plurimum eo nomine perturbatur. Confidentia & securitas in talibus non caret suspicione aut imprudentiæ, aut infidelitatis. Sed cum declararet Rex potentissimus, se cum civibus olim imperio suo sub-

ſubjectis tanquam cum populo libero paciſci, in quem nihil juris dominiique ſibi vindicaret, non intelligebam quæ juſta cauſa poſſet intercedere cur ab hoſtilitate ceſſare non oporteret, præſertim quum Legati magnorum Regum ac Principum fidem ſuorum dominorum obligarent rata fore quæ promitterentur. Quid enim aliud Belgas ad arma concitavit quam vt vim vi defenderent, ut ſpiritum incolumem ſervare, ut hanc lucis uſuram oculis haurire, ut precariam animam retinere fas eſſet? Nam illud nemo quiſquam ſine crimine læſæ Majeſtatis auſus fuiſſet optare, ut imperium Regi abrogaretur, ut ſui juris & mancipii eſſet reſpub. ſeque cives ſuo Marte in libertatem vindicarent. Neceſſaria vitæ & incolumitatis defenſio, quam ratio doctis, mos gentibus, & natura ipſa brutis animātibus pręſcribit, initium fuit belli contra Regem ſuſcepti à viris extrema ſervitute, & omni acerbitate ſuppliciorum

rum miserrime afflictis atque oppressis. Immansuetus ille Dux Albanus, monstrum piacularibus sacris lustrandum, & in solas terrarum oras atq; in ultimas gentes deportandũ, nihil reliqui fecit ad sęvitiam & immanitatem, florem nobilitatis gladio carnificum præbere cervices coëgit, aliquot millia miserorum civium flammis, crucibus, aquis, omnibusque pœnarum exemplis trucidari imperavit, opulentas civitates rapinis exinanivit, urbes in deditionem acceptas prædæ exposuit, cædibus exterminavit. Denique talem prorsus se gessit, ut nullum societatis humanæ commercium cum hominibus huic importuno prodigio intercedere videretur. Postquam ita sæviendo, rapiendo, furendo funesta pestis ista grassata esset, eiq; successissent unus & item alter haud multo mitiores, sed occultioribus instructi mandatis, & qui temporis causa naturam callidius occultarent, tamen quamdiu spes fuit lenioribus fomentis aliquid

quid effici poſſe, omnia remedia tentata ſunt quibus ſubditi cum Rege in gratiam reconciliari poſſent. Miſſi in Hiſpanias Legati ſuppliciter pacem orantes, & offenſarum veniam atque oblivionem, utq; humano more cum hominibus ageretur, ne dicam civiliter cum civibus, alter veneno ſublatus eſt, alter manu carnificis inſontem animam exſpiravit. Tamen multos per annos ita bellum geſtum eſt, ut conſiſteretur intra moderamen inculpatæ tutelæ, nec quidquam publica fide gerebatur niſi ſub authoritate Regii nominis, ſi forte tali obſequio & officio pectus Philippi ad manſuetudinem & miſericordiam inclinari poſſet. Tandem ut extremis morbis extrema ſolet adhiberi medicina, ventũ eſt eo ut ſine miſſione pugnãdum eſſe decerneretur. Ordines enim muniti ſacroſanctis legibus, & coacti viribus invictæ neceſſitatis, quam jura divina atque humana legibus ſolutam eſſe conſentiunt, Ordines, inquam, ut

tútores

tutores, & vindices patriæ dignitatis, & libertatis civium, quorum curis ac vigiliis nititur populi salus & incolumitas, neu quid resp. capiat detrimenti, censuerunt Regem, ipso jure, principatu atque imperio Belgarum excidisse, juratumque est à Brabantinis, Flandris aliisque in verba Principis externi: quod tamen hactenus non fuit factum solenniter ab unitis Provinciis. Causam armorum & magna pars Christianarum gentium approbat, & Deus ipse tam manifesto favore, tam admirandis successibus est prosequutus, ut unitarum Provinciarum status cum qualibet rep. vel principatu, copiis, opibus, gloria, potentia, fœderibus, omnique rerum cumulo quæ ad magnitudinem faciunt, certare posse videatur. Iam vero quum ipsius hostis confessione justitia & æquitas causæ Ordinum comprobetur, qui ob eam rem jura Majestatis resignavit, quæ ratio, quis color, quis prætextus adferri potest cur

ab

ab armis non discedatur? dum id fiat salvo jure libertatis, nec de viribus quidquã detrahatur, & securitati cautum sit. Nam ut corruere necesse est quidquid superstruitur, nisi firmum fundamentum jaciatur, ita bella niti debent justis bellorum causis. Alioqui vindex injuriarum Deus, cujus solio adsidet illa rerum divinarum humanarumq; regina Themis, non rite secundat exorsa. Salvis auspiciis geruntur quæ propitio Numine fiunt. Illa vero causa est non modo justa & legitima, verum etiam necessaria quum vi vis illata defenditur, quum intolerabilis crudelitas virtute propulsatur. Iusta bella censenda sunt, quibus major humanis consiliis necessitas causam præbet, & pia arma, quibus nulla nisi in armis spes & ratio expediendæ salutis relinquitur. Immane vero quiddam, & beluarum simile est temere in acie versari, & manu confligere cum hostibus absq; ullo juris fundamento. Nec eventui

semper

ſemper credendum eſt, qui plerumque, unde jus ſtabat, ei victoriam addicere ſolet. Nam nec illud perpetuo ſic habet moderante rebus humanis divina providentia, cui ſua conſtat ratio tametſi nulli reddatur: nec eodem juſtitiæ munimento nitetur cauſa illuſtriſſimorum Ordinum, ſi pacem vel Inducias haud iniquis conditionibus paciſci fuerint adſpernati. Non enim alio fine bellatũ eſt, niſi ut in pace & otio ſine injuria viveretur, nequaquã autẽ ut pervicacibus odiis alter in alterius excidium atque internecionem duraret, nec una pars ſtare poſſet niſi alterius clades & ultima diſperditio ſequuta eſſet. Neq; enim cum Philippo aut Alberto contenditur, tanquam cum infeſtis hoſtibus, quibuſcum nulla conditio pacis intercedere poſſit, ut olim Romani cum Cimbris & Teutonibus bella geſſerunt, quibuſcum non de gloria aut principatu, ſed de vita & ſanguine certabatur, uter eſſet non uter regnaret. Verum hæc mens,
hic

hic ſcopus armorum & fuit à principio, & nunc etiam eſſe debet, ut Ordines ſtatum illæſę dignitatis.imperii, religionis tuto cõſervare poſſint. Qui ſi tantis viribus pollerent ut ipſum Regem regno exuere, vel Archiduces omni Belgio ſpoliare & exterminare funditus poſſent, tamen haudquaquam arbitror Deo Regum & regnorum cuſtodi facinus iſtud unquã placiturum. Nam ut haud invitus conceſſerim fato quodam deſtinatam fuiſſe virtutem & animi magnitudinem unitarum Provinciarum ad ſufflaminandam vim atque impetum Hiſpanicæ ambitionis, quæ forſan alioquin erupiſſet in exitium maximæ partis Europæorum: tamen ab initio Belgicorum motuum multa parum decenter maloque more perpetrata ſunt, non quidem publico conſilio, ſed per audaciam & temeritatem paucorum ex infima fæce plebis, quæ Regi haud immerito ſtomachum moverunt, & quorum impunitas fuiſſet exem-

exemplo perniciosa, non tamen ita inclementer irascendum fuit ut talem medicum sanandis vulneribus adhibere debuerit, qualem experti sunt Belgæ Ducem Albanum. Qui si post infanda facta deditus esset noxæ, tanquam piacularis victima, ut litaretur manibus tot heroum, tot innocentium animarũ, quas illaudatus iste Busiris orco demitti imperavit, quantum humano more ratiocinari fas est, bellum non esset exortum, sed omnia pacata mansissent in obsequio ac fide legitimi Principatus. Tandem progressu temporis factum est, ut, quod antea crimen perduellionis erat sperare, nunc bona cum gratia, saltem concessu adversariorum impetratum sit, nimirum ut unitæ Provinciæ pro republ. libera censeantur, quo munere nihil majus, nihil excelsius vel Ordines optare, vel Rex & Archiduces donare potuerunt. Hæc ego mecum animo reputans, & alia multa quæ venire in mentem circumspectis homi-

hominibus poterant, existimabam nihil non esse potius amplectendum quam bellum, quod cuivis etiam ignavissimo auspicari licet, cæterum ægerrime desinit, nec est in ejusdem manu principium & finis. Principium liberæ electionis est, finis ab armorum judicio, & ab arbitrio victoris pendet. Quocirca diu multumque deliberandum est priusquam ad illa extrema veniatur, præcipiendumque animo quidquid præter spem evenire potest: communem esse Martem, & ancipitem aleam bellorum, pertimescendam rerum humanarum inconstantiam atque instabilitatem, imponendos fœlicitati frœnos, minimeque fidendum indulgenti fortunæ, quam vitream esse ferunt, resplendet illa quidem sed momento frangitur. Fluxa est ideoque compressis manibus teneri debet ne elabatur, hanc qui nimis avide concupiscit, necesse est male concoquat. Talibus monitis probe meditatis labebar in eam senten-

ſententiam, ut exiſtimarem conditiones Induciarum æquas & honeſtas non eſſe rejiciendas. Non pigebit quidquid iſtud eſt diſſertationis heic intexere ut candorem animi noſtri, & æquitatem judicii poſteritas agnoſcat.

DISSER-

DISSERTATIVNCVLA
SVPER
INDVCIIS
BELLI BELGICI.

QUEMADMODUM iis, qui in magno mari periculis ac tempeſtatibus diu multumque jactati ſunt, nihil exoptatius votis, nihil auſpicatius viſu poteſt evenire, quam ſi Gemellorum ſydus cœlo lumen ſuum exerat, unde præſcia nautarum corda ſpem propinquæ ſerenitatis augurari ſolent: ita non eſt dubitandum quin gratiſſima voluptate ac lætitia perfundantur mentes bonorum omnium, poſtquam Induciarum lux quaſi ſignum extulit ad exſpectandā inde fidam & perpetuam pacem, quæ ſola poteſt in ſolido locare fortunas & incolumitatem Belgarum, poſt tot

ciades

clades atque calamitates quæ jam prope per annos quadringenta miseros cives crudelem in modum afflixerunt. Ac licet publica securitas nondum voti sui robur ac fiduciam assumpserit, tamen maxima res effecta est, ex quo certa spes affulsit diuturnas à bello & hostilitate ferias conventum iri. Nam & optimus quisq; confidit, & prudentissimus præsagit fore ut semel degustata quietis atque ocii dulcedine facilis sit futura concordia inter fratres & consortes populos, bonumque illud, quod initio certis temporum spatiis includebatur, proprium tandem ac perpetuum evadat. Nam quis est tam expers humanitatis, tam ab omni fœdere aversus, tam ab ipsa natura degener, quem bella discordiæque civium sua sponte delectent? qui non malit ad tranquillitatis portum appellere, quam continuis turbarum pugnarumque fluctibus inquietari? Sed incidunt aliquando necessitates & angustię re-

rum

rum hujuſmodi, ut viri fortes non poſſint aliter vitam & ſalutem ſuam ab injuriis & intolerabili ſævitia propugnare, quam ſi in Martium, ut ſic dicam, hunc campum deſcendant, non ut præturas aut conſulatus ambiant, ſed ut ſanguinem ſuum, ut conjuges ac liberos tueantur, & quidquid apud gentes ſanctũ habetur. Talis cogitatio apud benignos rerũ humanarum arbitros aut veniam nobis, aut etiam aliquam generoſæ indolis ac fortitudinis laudem aſſignabit. Neq; enim ulla magis legitima cauſa eſt arma capiendi, quam ſervitutis depulſio, quam vitæ & incolumitatis tutela contra vim & immoderatam dominationem potentiorum. Sed fauſtis potius & ſecundis ominibus proſequi convenit exſpectationem beati ſtatus qui jam in limine præſto eſſe ſperatur, quã obductas cicatrices refricare dicendo: quanquam grata ſolet eſſe, & ſolatiũ adfert gravia paſſis ſecura cõmemoratio præteritarũ calamitatum.

——& quæ perferre molestum
Ante fuit, meminisse juvat,

postquam ad finem mala pervenerunt. Vt enim iis qui ex gravi morbo recreati sunt jucundior est fructus, & acrior sensus restitutæ in integrum valetudini, quam si nunquam ægri fuissent: ita nemo melius bona sua novit quam ii quos sævi labores, & ambigui casus plurimum exercuerunt. Intelligamus igitur fœlicitatem nostram, & eam gratis animis interpretemur, sepositis malignis suspicionibus quæ tamdiu hoc beatæ pacis negotium prorogaverunt. Libens assentior iis qui providam & sapientem diffidentiam opinantur esse firmissimum adversus fraudes & insidias munimentum: securitatem contra patere ad ictus, nec quenquam facilius opprimi quam qui nihil metuat, ac si in alterutram partem peccandum sit, satius esse vanis moveri, & omnia tuta timere, quam inani credulitate velut hamo inescari. Sed habeat hæc deligens

cautio

cautio locum, ut quæ provideri humano consilio possunt, ante commentemur, & animo præcipiamus, ne veniendum sit ad inconsiderantiæ excusationem NON PUTARAM, quam scopulo pejus formidare debent ii quibus populi salus concreditur. In hac parte non possumus esse nimium timidi, minusq; proni ad bene sperandum: heic decet unumquemque pro communi bono, ut cum Latino Rege loquar,

Consulere, atque omnes metuentem expendere casus.

At vero sequestranda est intempestiva morositas, & nimia sollicitudo, si futura sit impedimento quominus res maxime utiles ac salutares ad optatum & fœlicem exitum perducantur. Facerem temere, & privati hominis modum ac modestiam excederem, si curiosius inquirere auderem in actiones eorum qui sedent ad clavum imperii, & quorum curæ ac vigilantiæ permittitur

ut videant ne quid respublica detrimenti capiat. Nefas sit dubitare, quin tanto quisq; impensius libertati cautum voluerit, quanto scrupulosior est in evolvenda conceptione verborum, quibus absque omni cavillo & circuitu planum & perspicuum fiat nos esse populum utentem nostris legibus, omni nexu fidelitatis aut clientelæ, omnique jure alieno solutum. Sed ubi subscripta & obsignata fuerint omnia quæ à versutissimis ingeniis ad tollendas omnes exceptionum ambages excogitari possũt, quid erunt ista præter vocabula artis? præter cantiones formularum? præter literas & voces? Infirma sane sunt hæc fidei vincula, nec idonei obsides diuturnitatis, nisi magnates ultro sibi legem dicant; ne ulla spe vel ingentis commodi, neve ullo prætextu recedere velint à promissis. Nihil est in hominum societate fide sanctius, nihil in rebus divinis jurejurando. Sed si quis, ut ait Tragicus, lingua juret,
mentem

mentem injuratam gerat, præsertim regni gratia, quo pretio Iulius Cæsar jus violandum esse dicebat, & reipsa violavit: jam nihil erit ad decipiendos simplices efficacius religione sacramenti. Nonne magna pars eorum qui in summo dignitatis fastigio versantur, verum esse comprobant id quod à Lysandro dici solitum accepimus, pueros ludere astragalis, Principes perjuriis? Nunquam deerit hominibus ad fraudem paratis color, aut effugium ne pacto stetur cujus eos pœniteat, idque nullis fœderum aut conventionum formulis vitari potest. Idcirco etiam potentissimorum Regum ac Principum Legati dominorum suorum authoritatem in hanc causam obligare parati sunt, ut securitati nostræ consulatur. Porro conditiones & leges pene dicam horrendi carminis, quæ postulantur à principibus in altissimo rerum humanarum fastigio constitutis, cum nullam contineant evidentem utilitatẽ, nec aliud

quærant præter contumeliam ſceptrigerorum monarcharum, non videntur proponi animo impetrandi, ſed ut aliquo justi colore negotium omne pacis aut Induciarum conturbetur. Ajunt juris conditores non eſſe hominum malitiis indulgendum, idque ſatis ſuperque dictat communis ſenſus. Quid porro minus ingenuo & candido pectori convenit quam id poſtulare, quod nec tibi proſit, & officiat alteri? Sunt qui contemptim traducunt, & ſermonibus extenuant vim illius ſive agnitionis, ſive declarationis, qua ſtatus noſter tanquam reſp. liberæ gentis ab adverſa parte nominatur. Sane nihil inde fit accipientium, nec ad nos quidquam redit, niſi quarum rerum poſſeſſionem ſanguine ac ſudore per annos plurimos velut uſucapione partam habemus: & quidem ita ut maxima pars Chriſtianarum gentium perſuaſum habeat cauſam noſtram optima lege fundari. Sed ſi ſpectetur majeſtas & immenſa magni-

magnitudo Regis Hiſpaniarum, vix timida votorum nuncupatione quidquam majus à Deo immortali ſperare poteramus. Quis enim unquam credidiſſet poſt tam diuturna bella per populum olim ſubditum geſta cum tam potenti regnatore, futurum ut avito patrimonio dejectus, non tantum reconciliationis ſpem & præteritorum oblivionem oſtenderet, verum etiam ſua quodammodo confeſſione, nos legitimo jure ſubnixos eſſe pronuntiaret? Id nobis & ad famam honorificentius, & ad ſpem ſtabilitatis firmius, & ad exiſtimationem vicinorum ſpecioſius videri debet, quam ſi diſertioribus verbis ſignificarent adverſarii ſe nobis in perpetuum cedere & reſignare omnia jura, nomina & obſequia, quibus antea Auſtriacæ domui devincti eramus. Nam hoc pacto libertatis noſtræ titulus originem ſuam caperet ab eorum beneficio, nec ad retrogeſta vim ſuam extenderet. Nos autem

 publi-

publico jure & ſacratarum legum authoritate cauſam noſtram munitam eſſe dicimus, nec pendere ab alieno conceſſu. Non enim infinitam poteſtatem permiſſam eſſe principibus in Belgas, ut iis qui bello victis leges pro arbitatu imponunt; ſed adſtringi certis privilegiorum ac rituum formulis, à quibus ſi recedant, nec moniti meliora ſequantur, tunc Ordinum ſit providere ut reſp. bene adminiſtretur. Hoc fundamento niti libertatem noſtram aſſerimus, nec ſine nota prævaricationis alium titulum ambire debemus: alioqui multum decedet de cauſæ publicæ dignitate, ſi fiduciarum jus ad hoc uſq; tempus habuiſſe cenſeamur. Quid quod communi opinione prudentium receptum eſt, jura Majeſtatis in poſterorum præjudicium nec cedi, nec ullo, quantumvis longiſſimo, temporis ſpatio præſcribi poſſe? Reges enim pupillis comparantur in adminiſtratione eorum quæ ad ſtatum imperii pertinent, & in inte-

integrum reſtituuntur ſi quid perperam alienarint. Tutores enim & depoſitarii ſunt publicæ ſalutis, ut rem populi ſalvam fore,& non everſum iri procurent ac ſpondeant, ut depoſitum cuſtodiant, non ut intervertant. Quin & amabilis ille error pleriſque Cæſaribus utiliter inſedit,ideo ſe Auguſtos appellari,quod imperium augere debeant, non imminuere nec debilitare. Aut igitur prorſus excludenda fuit omnis de pace vel Induciis diſceptatio, aut eo contenti eſſe debemus, quod more majorum, quod incolumi Regum Majeſtate, quod ſalvo jure ſalviſque legibus concedi poteſt. Hoc pacto ſatius eſt à volentibus obtinere minam, quam talentum per importunam efflagitationem. Ex formula fiduciæ inter bonos bene agier oportet, ex diſciplina humanitatis quidquid honoris detulerimus ſceptris,& tiaris,dum ea comitas nullam libertati labem aſpergat, nihil de vera magnitudine ac potentia decerpat.

opus eſt, ne, ut in lentis & contentioſis deliberationibus ſæpe accidit, ea videantur optima quorum tempus & oportunitas effluxit. Vitia omnia & incommoda quæ ex armorum intermiſſione metuuntur una re declinari facillime poſſunt, ſi in medium conſuluerimus, ſi concordes erimus, ſi prudenter & circumſpecte nos geramus, intenti ad omnes eventus ne quid præter exſpectationem imparatis objiciatur. Sed ii qui tam ſedulo recenſent cauſas formidinum ad alendam in perpetuum diffidentiam, ut ſic inter fratres duret immortale bellum quod ſola contrariæ pacis internecione finiri queat, veluti incendium quod ruina reſtinguitur, poſtquam nihil amplius ſupereſt quod igne abſumatur: ii tanquam importunæ muſcæ locis impolitis adhærefcunt, lævia prætervolant, nec ex adverſo perpendunt quanta bona, quantæ commoditates ex Induciis ſperari debeant. Multi rerum temporum-

porumque consulti in ea sunt opinione, ut existiment magis in rem nostram fore pactionem Induciarum, quam si ex tam diuturno & lamentabili bello processus continuo fiat ad concludendam pacem, quæ (præter quod omnis mutatio sensim ac pedetentim induci debet, nec uno impetu transeundum est ex alio in aliud extremum) fotte nec fida, nec diuturna foret. Exemplis enim & vetustis & recentibus compertum est, Inducias plerumque sacratiores esse, ac minus violabiles, quam fœdera perpetuæ pacis. Cui experientiæ ratio etiam aliqua suffragatur. Nam cui conventa pax displicet, vix alio pacto potest animum explere, & offensiones suas ulcisci quam fidem violando. Qui non probant Inducias, exspectatione finis dolorem suum frænant, ac moderantur. Quid non cõmodi sperandum est, ut alia tacitus præteream, ubi sine mutuo metu ultro citroq; commeare licebit? dextras jungere?

jungere? notas audire ac reddere voces? propinquos & amicos longo post tempore visitare? An non verisimile est ex tali conversatione mentes ejusdem gentis in unum coalituras, quas arma distraxerunt? An non arbitramur fore ut communiter & certatim pro se quisque dirum Martem exsecretur? An non illud cuivis liquet, Brabantinos, Flandros, Hannones, Artesianos & quantum pene est Belgarum sub imperio ac ditione Archiducum, ardentiori pacis & compositionis cupiditate efferri quam nosmet ipsos? si non affectu & animorum inclinatione erga nos, saltem commodi sui studio, & spe florentioris fortunæ. Vident enim quod omnibus perspicuum est, res opesque nostras bello crevisse, suas contra paulatim atteri velut tabe quadam, & semper abire in pejus, nec unquam Batavos ac Zelandos meliore loco fuisse, quam in quo nunc siti sunt. Cæterum hæc tanta fœlicitas non humanis viribus

aut

aut consiliis, sed divino favori tribuenda est; cujus ope per tot annorum curricula bellum gessimus cum potentissimo terrarum monarcha. Discamus ergo bene ferre magnam fortunam, eamq; reverenter habeamus, ne ex insolentia sequatur rerum commutatio. Multi temere & imperite supra modum extollunt potentiam nostrarum partium, nec satis magnitudinem hostis expendunt, quo nullus (cur enim sileatur veritas?) ab orbe condito latius imperitavit. Si quid in eo est imbecillum, ideo fit quia tantæ molis est ut se toto uti non possit, & quia omnis nimia magnitudo suis ipsa viribus fatiscit. Illud quod ante dixi repeto (neque enim satis unquam celebrare possumus divinam erga nos indulgentiam & misericordiam) miraculo tamdiu stetimus contra tot regnorum ac regionum dominatorem, cujus immensæ ditiones iisdem pene metis ac spatiis, quibus solis cursus, terminantur. Ea porro quæ divini-

divinitus accidunt, & à majore vi proveniunt raro & inuſitato Numinis favore, non ſunt trahenda in exemplum, nec ad conſequentiam produci debent, alioqui ſub velo religionis pernicioſe erraremus. Non eſt ergo cur ob virium noſtrarum fiduciam gloriemur, & ſuperbe reſpuamus ſub honeſtis legibus conditionem Induciarum. Illud potius vereri convenit, ne ſi tam præclaram occaſionem ex conſilio ſummorum Regum ac Principum oblatam repudiemus, ſero poſtea eandem quæramus & queramur ademptam. Non ſemper præpotentibus dominis idem manet animus, nec fallaci auræ nimis fidendum eſt. Fortunam vitro conſimilem eſſe ferunt, reſplendet illa quidem, ſed levi momento frangitur, eam qui nimis avide inhiat, male concoquit, & velut dulci temeto victus lymphari ac luxuriare conſuevit. Æqua mens ſibi frænos imponit & fortis apparet in adverſis, nec rebus pro-

prosperis ultra terminum moderationis evehitur, aut se fœlicitate corrumpi finit. Heic occurretur iterum ab iis qui nodum in scirpo quærunt: Et erit, inquient, ut per oportunitatem Induciarum hostis fortunas suas constabiliat, potentiamque & opes ita firmet, ut nulla vi postea pares ad resistendum esse possimus. Quasi vero nunc exiguus ille terræ limbus, quem insidemus, cum illius latifundiis sit ulla ex parte conferendus. Et vero quid obstat quin & ipsi utamur commoditate pacati temporis? quin ex præcepto medicorum caveamus in prospera valetudine, ne adversæ præsidia consumantur? quin attenti simus ad ærarii vires recte dispensandas? quod quidem nervos esse belli fateor, nec disciplinam servari posse à jejuno exercitu: sed & imperii dignitas, & ornamenta pacis sine tributis ac vectigalibus stare non possunt. Verum sunt alia longe præstantiora, quibus populi salus, & rerum publicarum fortuna

fortuna continetur. In eo genere ante omnia eſt erga Deum Religio, quæ conſcientiam mentis noſtræ regit: eſt item erga homines Iuſtitia, quæ juris ac legum ſanctione fundat humanam ſocietatem: poſtremo cura morum bonorum, vigorque diſciplinæ, ſine qua maximæ res & opes, tanquam corpus anima ſpirituque defectum, ſua mole collabaſcunt. Hæc potiſſima fulcra & firmamenta omnis politici ſtatus, quæ concuſſa ſunt belli ipſius impetu, pacis beneficio rurſus in priſtinum reſtituenda ſunt, & ſalutaribus conſiliis vincienda, quæ per civiles motus pene collapſa fluxerunt. Hoc ſi fiat, & ſi ſepoſitis diſſenſionibus ac factionibus omnes unum idemque ſenſerimus, facile nos adverſus externam vim tutabimur. Sin invicem collidemur inteſtinis certaminibus, non erit recuſandum quin malo mulctemur, quod ipſi nobis Marte noſtro conſciverimus. Equidē aſſentior eos qui rebus gerendis præ-

ſunt,

ſunt, illud in primis ſpectare debere, quum agitur de finiendo bello, vel ineundis fœderibus, utrum ii; qui pacem proponunt, inſidientur temporibus, & id faciant adducti neceſſitate rerum ſuarum: an vero ſponte, & impulſu benignæ volũtatis, aut (quod eodem pene recidit) tædio ſumptuum & malorum, quæ bello civili comitantur. Nimis ſane nos circumſpicimus, & vices noſtros falſo modo metimur, ſi credimus hoſtem eo loci redactum eſſe, ut ad indignas Majeſtate ſua conditiones delabi cogatur. Ac de Archiducibus quidem, vix ulla probabilis cauſa eſt cur dubitetur, quin ex animo pacem malint cum certiſſima ſecuritate, & omni affluentia rerum optimarum, quam perpetua bella cum ingentibus impenſis, & quotidiano diſcrimine ſubditorum. Placidam eorum mentem adhuc magis mitigat orbitas, & prolis deſperatio: Hinc veriſimile eſt eos potius de regundis imperii finibus eſſe ſollicitos,
quam

quam de propagandis. Ambitio quanquam potentium mentes fatigat, plerumque tamen friget ubi deficit ſuus hæres. Nec eſt deſperandum quin Regem ipſum Hiſpaniarum ſerio pigeat tamdiu piſcari aureo reti, tantaſque opes effundere gerendo bello cum gente quæ

Per damna, per cædes ab ipſo
Ducit opes animumque ferro.

Quod autem nonnulli verentur, ne data ultro citroque commeandi facultate, paſſim huc illabantur, & in viſcera ſtatus noſtri obrepant emiſſarii atque artifices factionum, qui largitionibus & promiſſis, aut (quod utroque potentius eſt) obtentu religionis, fidem & animos civium labefactare conentur: id non eſt de nihilo. Sed quorſum alio tendunt leges, & eorum cuſtodes magiſtratus, niſi ut in tales diligenti indagine anquiratur, & adverſus convictos exemplum ſtatuatur? An in tali periculo patiemur hebeſcere aciem publicæ

publicæ authoritatis? an curatoris egent nostri Ordines, quasi rebus suis superesse non possint? Si per civiles discordias, quæ vim imperii resolvere solent, non defuit opportuna severitas, an tempore pacis aut Induciarum jura judiciaq; silebunt? Nec est quod falsa fallacique spe lactemur, nobisq; palpum ipsi obtrudamus, quasi principibus iis qui pacem aut Inducias suadent, tantæ curæ sit, aut esse debeat nostra salus & incolumitas, ut nunquam passuri sint, quoad in ipsorum erit manu, nos sub hostium potestatem ac ditionem redigi, ne supra modum increscat magnitudo vicinorum, ut si nacta sit materiem ambitiosam & Martialem, facile impelli possit ad invadendam alienam possessionem. Reges enim moderatores sunt, & arbitri suarum actionum, nec ab alterius auspicio consilium sumūt. Ut nihil dicam de sinistra curiositate eorum, qui tam temere secretos magnatum recessus, & intimas cogita-
tiones

tiones rimantur, quique ſciunt quod neſciunt: quid opus eſt conjecturis in re perſpicua, quum de contraria eorum voluntate ſatis liqueat? Nulla ratio ſuadet, nulla vis cogit ut aliud verbis oſtentent, aliud corde meditentur. Talis ſimulatio non cadit in illuſtres heroum animas. Alter bellorum inexpertus, & paci ſemper aſſuetus, ingenio ad eam & affectu totus fertur adeo ut nullis ſpecioſis conditionibus à propoſito dimoveri potuerit, quin pacem cum Ibero feriret contra multorum ſpem & ſtudia minime obſcura, quę labantem animum in contrarias partes rapere potuiſſent. Galliarum Regem, magnitudinis ſuæ ſecurum, ſola benevolæ mentis indoles hortata eſt, ut & ante nos ingentibus ſubſidiis adjuverit, & nunc idem animus incitat ut nos ſalvos eſſe velit etiam invitos ac reluctantes, quod optimum eſt miſericordiæ genus. Alioqui quis neſcit naturali divortio Reges & reſpublicas inter ſe diſſidere?

dere? Sic illis cordi ſumus ut habeant etiam rationem dignitatis, ut ſe reſpiciant, & famam vereantur, ne quid feciſſe velint quod incommodis opinionibus materiam, aut occaſionem ſubminiſtret. Illa vero capitalis & pernicioſa opinio longe ſegreganda eſt, quæ tamen velut oraculum inculcatur multorum mentibus, nimirum nos incolumes & ſalvos eſſe non poſſe, niſi continenter in armis ſimus, & abſque ulla miſſione digladiemur more prædonum ac piratarum, quorum vita ſemper ſub ictu eſt, atque in acie ferri verſatur. Sane ſi tam dura lege viveremus, quis geneроſa virtutis indole præditus non optaret ſemel mori potius, quam hac perpetua ſollicitudine conflictari, ut ille purpurarum cultor

Diſtrictus enſis cui ſuper impia
Cervice pendet?

Sed non ita res habet, & tam deteſtandum omen Deus avertat. Omnia ſecuritatis humanæ præſidia, & pignora

pignora nobis ultro ſuppetunt, niſi nobis deeſſe velimus. Adſunt & conſilii auctores, & fidei ſponſores Legati maximorum Monarcharum & Principum, qui nos tranquillo animo eſſe jubent; & rata fore ſpondent ex perſona ſuorum Dominorum, quæcunque pacto Induciarum continebuntur. Neque tamen inficiari velim opus omnino fore, ut præſidiario milite firmentur urbes limitaneæ, finitimæque hoſtili agro, ne quid ex improviſo mali oriatur. Neſcio an præ ſtudio ritu Sabinorum ſomniem quod velim, ſed hac jucunda opinione ſuſtentor, ſequuturam mox pacem ubi ſemel hanc amabilem otii loton deguſtare inſtiterimus. Quemadmodum ajunt iis qui ex Clitorio fonte biberunt oboriri vini tædium, ita capiet nos ſatietas bellandi ſimulatque dulcedo ſequeſtræ pacis manare ad ſenſus, & in animos influere occeperit. Aure ſurda præterlabendi ſunt Sirenũ cantus, qui nullam

nullam ſpem incolumitatis ponunt niſi in continuatione miſeriarum, atq; in omnium rerum perturbatione, hoc eſt qui in turbis otium, in naufragio portum quærunt. Ingenioſis hominibus patet uberrima dicendi materiès, quum ſiniſtræ & inſidioſæ pacis mala commemorantur. heic luſciniolæ nunquam deeſt cantio. Nec ego ne nihil timeamus moneo, ſed ut timorem noſtrum ſana ratio, & communis utilitas moderetur, non quæſitæ ex alto cauſæ ſuſpicionum. Sunt enim nonnulli augures ſiniſtri judicio ſuo valde ſapientes, qui non tantum ea quæ ante pedes ſunt vident, ſed etiam in poſterum longe præſentiunt. Hi valde ſcilicet de perpetuitate imperii, deque publica ſalute ſolliciti queerunt, etiamſi pactæ Induciæ bona fide ſerventur, quod vix futurum ominantur, dum *metuunt Danaos, & dona ferentes:* quid nobis denique futurum erit ubi tempus pactione definitum præterierit? Iuſtius eos interrogare poſſem,

interrogare possem, quid nobis hoc puncto temporis fiet; si oblatas conditiones aspernati erimus? quid non miseriarum perpessuri sumus, quid non adituri periculorum, si ab omni apparatu parum instructis, ab amicorum præsidio derelictis iterum ad cædes & prælia veniendum fuerit? Quid si in acie fusi fugatique erimus, & aliqua notabili pugna vincamur, ut est Martis alea semper anceps & incerta? nec nobis res est cum imbelli, vel imbecillo hoste, quam tum arbitramur fore miserandam conditionẽ nostri status? Hactenus auxilio atque opibus duorum magnorum Regum adjuti ęgre tamen sustentavimus, quid futurum est ubi repudiato eorum consilio sub cultro soli linquemur, ut etiam merito passi esse videamur quidquid evenerit calamitatis? Iam vero si minæ erumpant in nervum, & studia certaminum ad cætera vulnera nostræ reip. malorum extremum accedat, discordia Provinciarum, distra-

ctioque à communi cauſa, quæ ſalus nos ſervare poterit, quum animis viribuſque juncti pares non ſimus?

ἦ κεν γηθήσαι Πρίαμος Πριάμοιό τε παῖδες.

Hoc hostis velit, & magno mercentur Iberi.

Tamen non deſunt qui hoc exitiale diſcidium authoritate patrii moris, & privilegii cujuſdam prærogativa defendunt, ut cum ratione inſanire videantur, quaſi in tanta re nihil ſtatui poſſit niſi conſpirantibus in unanimem ſententiam omnibus Provinciis: quod quidem verum eſſe fateor, ſed perniciosiſſimum exemplo foret tali prætextu quaſi per concuſſionem bono publico remoram objicere, & ſanioris partis conſenſum impedire. Non ſunt habenda pro legibus quæ contra ſalutem reipublicæ tendunt. Nulla re magis conciderunt potentes populi, quam libertate diſcordi, & intempeſtiva privilegiorum obſervatione. Nec immerito culpatur

Cato,

Cato, vir alioquin omni laude absolutus, quod quum patria esset in extremum adducta discrimen, nimis antiqui moris retinens fuerit, & ita vitam instituerit quasi fato delatus esset in Remp. aliquam Platonis, non autem versaretur in fæce Romuli. Vir sapiens enim, & bonus civis tempori consilia sua accommodabit, ne frustra obnitendo prævalidis, & ingravescentibus vitiis sententiam dicat cui nemo suffragetur, aut obtemperet. Legum oportunitates, ut remedia quæ corporibus adhibentur, leniter inflecti debent, aut interdum plane tolli, si id exigat suprema legum omnium norma, salus populi. Nulli fuerunt observantiores rhetrarum à Lycurgo latarum quam Spartani. hoc ipso gloriabantur, inquit Xenophon, & ingentes animos tollebant quod humili obsequio sese submitterent patriæ legibus. Quum autem per eas non esset permissum ut idem bis præfectus maris crearetur, & tamen

omnino communis utilitas postularet ut Lysander eo munere fungeretur: Aracum quempiam declararunt titulo tenus classis præfectum, sed specie legationis totam potestatem Lysandro transcripserunt. Iidem quum ea tempora incidissent, ut necessitati potius quam consuetudini parendum esset, dixisse feruntur: Dormiant hodie leges. Scipio Africanus, quum ad necessarium reip. usum plane opus foret, ut ex ærario pecunia promeretur, nec facere auderent quęstores, quod se lege prohiberi affirmarent: claues poposcit, & cum dicto ærarium aperuit, ac legem utilitati cedere coëgit. Quæ reip. salutaria sunt ea salvis legibus, & bono more fieri censentur: hoc jus ipse Iupiter sanxit, &, ut ajebat magnanimus Hector: optimum est auspicium pugnare pro patria. Si quis itaque roget, quis exitus nos manebit ubi fuerit elapsum tempus Induciarum, longe justius ex eo quæram, quem finem habitura

sunt

ſunt hæc civilia bella? quæ mens eſt noſtrorum armorum? quis ſcopus? quis terminus? Omne bellum juſtum ac legitimum ea ſpe & cogitatione ſuſcipitur, ut ſine injuria in pace vivatur.

—— Pax optima rerum
Quas homini noviſſe datum eſt, pax una triumphis
Innumeris potior.

Pacem intelligo quæ ſejuncta ſit à pactione ſervitutis aut ignominiæ, quæ nihil habeat inſidiarum, quæ talis ſit in receſſu, qualem dulce nomen promittit. Etiam ſi nobis ad bellandum obſtinatis omnia proſpere fœliciterque ſuccedant (quod tamen temere augurari non oportet, quum Deus oderit nimis avaras & immodeſtas cupiditates) quid amplius jure nobis eſt ſperandum, quam ut noſtra conſervare poſſimus, neu modum egrediamur inculpatæ defenſionis? Non enim ſi legitima cauſa fuit cur ab Hiſpaniarum Regis ſacramento deficere-

ceremus, eadem nobis militabit si eos fines excesserimus,

Quos ultra citraque nequit consistere rectum.

Porro quum nullo non tempore suspecta nobis esse debeat inconstantia rerum humanarum, varietasque desultoria fortunæ: tum nunquam magis cohibendi sunt insolentes spiritus, quam quum omnia ad nutum & voluntatem fluere videntur. Etiam si viribus pares essemus (quod est summæ impudentiæ nobis arrogare) etiam si superiores, tamen in ipsa victoria quæ plerumque negligentiam creat, & à recte consulendo abducit, maxime paci studendum est, nec exspectandum donec atrati eam petere cogamur, ut ajebat Demades popularibus suis intempestiva dimicandi cupiditate flagrantibus. Quum perlatus esset Carthaginem nuncius victoriæ Hannibalis ad Cannas, qua pene ad exitii metam venit Romanũ imperium, videbatur nefas injicere

injicere ullam pacis mentionem: non eo ſegnius tamen Hanno Barchinæ factionis adverſarius, quem ſemper belli contra Romanos ſuſcepti pœnituit, prudenter hortatus eſt ſuos cives, ut in ſecundis rebus fortuna uti vellent, & de pace potius quam de bello cogitarent. [*Livius* XXIII. *lib.*] *Nam ſi,* inquit, *prætermittimus hoc tempus quo magis dare quam accipere poſſumus videri pacem: vereor ne hæc quoque lætitia luxuriet nobis ac vana evadat.* Nec falſus vates fuit. Nam quum tunc temporis ab animis ingenti lætitia occœcatis repudiata eſſet ejus ſententia, ſero poſtea à Senatu laudata fuit, quum eo redacti eſſent miſeriarum, ut quas conditiones ante ferre poterant, eas deinceps ſuppliciter orando non impetrarint. Mentes enim hominum dulci fortuna quaſi inebriantur, ne videre poſſint quæ ſunt ex uſu. Quem caſum vitare cupiens Cæſar [III. *lib. de bell. civili.*] ſcribit; *Hoc unum eſſe tempus de pace agendi,*

dum ſibi uterque confideret, & pares ambo viderentur: ſi vero alteri paullum modo tribuiſſet fortuna, non eſſe uſurum conditionibus pacis eum, qui ſuperior videretur, neq; fore æqua parte contentum, qui ſe omnia habiturum confideret. Quum igitur noſtræ vires & opes, cum immenſa magnitudine ac potentia Regis Hiſpaniarum ſine fœdo errore calculi conferri non poſſint: quæ ſpes, quæ fiducia nos inflat ut utilitati, vel neceſſitati potius animos ſubmittere dedignemur? Pacem quidem arbitror magis in rem noſtram, exque dignitate publica videri: ſed quum in præſentia multis haud expediti conſilii difficultatibus obſeſſa ſit ad eam via, fruamur interim uſura tranquillioris ſtatus, & in lucro deputemus, quod tantiſper à mutuis funeribus ceſſabunt manus. Quid enim? An nondum ſatis effuſum eſt fraterni ſanguinis? an nondum ſceleris & cicatricum pœnitet? Quin potius, ſi tantopere bella cordi ſunt, ferrum convertimus

timus in hostem communē Christiani nominis? Illic exerendæ virtutis seges crescit, illic ad triumphum sacra via ducit, illic honoris campus patet. At enim duplex heic difficultas objicitur, quā nisi summoveamus omnis à publico consilio spes Induciarum excludi videtur. Ajunt enim homines non imperiti rerum, nos opinione hostium pro infidelibus haberi in causa religionis; & in statu politico pro reis læsæ Majestatis ac fœdifragis: nec obstare quod obsignatis literis pronunciamur liber populus. ejusmodi enim testificationem non immutare naturam rerum, quum vulgo dici soleat, Protestationem actui contrariam nihil operari, plusque in talibus valere quod in recessu mentis occultatur, quam quod verborum formula concipitur. Porro nec hæreticis fidem esse servandam, nec Principem paciscendo cū subditis perduellibus ullo nexu obligari; rectius quidem & ex dignitate facturum, si se nulla conventione

implicari patiatur: ſin ſecus fecerit, eum aut ipſo jure non teneri, aut ad majorem cautelam haud difficulter à Romanæ ſedis Prætore reſtitutionem in integrum, ſeu abſolutionem impetraturum. Duas igitur conditiones obſtare quominus Rex Hiſpaniarum & Archiduces ullis pactis aut conventionibus ultra teneantur quam ipſis commodum ſit. Primum quod judicio eorum jampridem damnati ſumus hæreticæ pravitatis, ideoque nullo juris humani divinique conſortio digni cenſemur. Deinde quod extra cauſam religionis habemur pro ſubditis rebellibus, & idcirco nobiſcum non tanquā cūm juſtis ac legitimis hoſtibus, ſed tanquā cum piratis & publicis prædonibus agendū eſſe exiſtimatur, adverſus quos jura belli non ſervantur. Hæc ſpecioſe dicuntur, & non nihil ex vero trahunt. Tamen ſi levato velo rem ipſam inſpiciamus, plus panici terroris habent quam periculi. Nam quod decreto Conſtantinienſis

ritiensis synodi sancitum esse fertur. fidem hæreticis servari non oportere; Iohannes Hussus crudeli supplicio triste documentum præbet, quam parum præsidii fuerit in salvo conductu Cæsaris, adversus vim & violentiam purpuratorum patrum, qui hominem innocentissimum vivi comburio sustulerunt. Sed quæsita est latebra perjurio ex calumnia quadam, & malitiosa juris interpretatione. Negant enim Cæsari fas fuisse publicam fidem concedere in fraudem & præjudicium Ecclesiasticæ iurisdictionis. Signavit Cæsar, inquiunt sævitiæ & injustitiæ patroni, resignavit orbis Christianus major Cæsare. Quæ quidem defensio non minus est incivilis & inverecunda, quam ipsum violatæ fidei facinus ac flagitium. Nam ut hoc illis ex liberalitate concedatur de quo tamen acerrima controversia est, Cardinales & Episcopos qui isthuc venerant fuisse concilium recte atque ordine congregatum in nomine sanctæ

& individuæ Trinitatis ad propagandam Dei gloriam, & ad procurandam Ecclesiæ reformationem tum in capite, tum in membris: unde nam datum id sibi sumunt ut authoritate Cæsaris abuti licuerit ad inescandas & illiciendas in fraudem credulas mentes hominum, qui alia lege non erant se commissuri judicio capitalium inimicorum? Quid Imperatoriæ Majestati relinquitur præter inanem magni nominis umbram, si fidem solenniter datam observare non potuit, nisi quatenus infensissimis hostibus visum fuit, qui non benignum cognoscendi animum, sed implacabilem condemnandi sævitiam domo attulerant? Nullo colore nisi admodum longe quæsito excusari potest facilitas Cæsaris, qui conscientiam suam passus est alio pacto liberari, quam præstando quod promiserat. Non fuit in potestate totius concilii, nec cujusquam mortalium solvere ejus animum nexu religionis, quo se suâ sponte devinxerat.

Etiamsi

Etiamsi Hussus nefariorum criminum manifestus fuisset, quæ flammis ultricibus expiari deberent: tamen restituendus erat unde venerat, & remittendus ad suum judicem ut in eum lege ageretur. Nullius enim quamlibet impuri sceleris prætextu fides publica frangenda est, nisi novum aliquod facinus post eam impetratam admissum sit, ideoque Papa Iohannes XXIII qui paulo post Pontificatu dejectus fuit, quum ejus præsidio ac patrocinio persona Hussii commendaretur, non absque causa voces has protulit: Etiamsi, inquit, germanum fratrem confodisset non patiar ut ipsi fiat injuria tantisper dum Constantiæ commorabitur. Sed ut ex actis apparet nunquam legitime convictus fuit ulla sacrarum Scripturarum authoritate. Subvertit optimum virum prævalida conspiratio adversariorum, & error ita vetustate corroboratus, ut aures ad omnem veritatis vocem obturatæ essent, nec oculi ferre possent lucem

verbi

verbi divinitus inſpirati. Denique quum Eccleſiaſtica progenies neget ſibi fas eſſe quenquam occidere, quid cauſæ adferre poſſunt præter immanem explendæ ultionis aviditatem dimittere quin Cæſar receptum in clientelam, debuerit, quum ſæculari brachio traditus eſſet? Ab hac arce dejecti confugiunt ad aliud diverticulũ; & ajunt ſecuritate Imperatoria tantum caveri in eum caſum ne vis ulla fiat quominus libere ad cauſam dicendam veniret, non autem ut adverſus contumacem & refractarium juris exſecutio retardetur aut impediatur. Sed contrarium liquet ex verbis ipſius reſcripti, quæ latiſſime concepta ſunt; & pleniſſimam poteſtatem tribuunt eundi ſine ullo metu, ac redeundi. Vertant igitur ſe in omnes formas qui quo jure quave injuria Pontificiam tyrannidem defendere contendunt, non tamen efficient ut Huſſus jure cæſus eſſe videatur, aut ut in ejus perſona fas gentium non ſit impia fraude teme-

temeratum. Nam in hac materia parum aut nihil ad rem facit conditio personæ cui fides datur. Etiam latroni & prædoni vir bonus data fide dimissus pretium redemptionis solvet, & jure summo tenetur nisi ex edicto Prætoris quod metus causa gestum est in integrum restituatur. Conscientia enim promittentis ad votum exsolvendum religione adstringitur, nec alius est modus vitandi perjurii quam si pollicitatio lædat pietatem aut manifestam turpitudinem contineat, ut eam servare perfidia sit potius quam propositi constantia. Iusjurandum enim non debet esse vinculum iniquitatis. Nihil igitur adferri potest quod nimiam Cæsaris indulgentiam excuset, qui à purpuratis patribus mansuetam indolem suam expugnari passus est ut à se ipso desciscerer. Hieronymo Pragensi commeatum obtulerunt, sed qualem ægrotus leo permittebat bestiis ad se visendum accedentibus, ubi apparebant vestigia.

Omnia

Omnia se adversum tendentia, nulla retrorsum.

Quocirca simplicius est confiteri, tum factum ipsum prorsus illiberale atque inhumanum, tum decretum improbum videri, quo labefactatur ab imo fundamentum humanæ socialitatis. Lex illa sanguine scripta per desuetudinem evanuit, nec ulla, quod sciam, exempla præterea occurrunt ubi fides publice data vel hæreticis servata non sit. Actum hoc quidem fuit Wormatiæ ut in Lutherum ederetur exemplum similis perfidiæ, sed irrito conatu. Nam nec Cæsar eam labem Majestati suæ nominique Germanorum adspergi passus est, & vehementer præ cæteris consilio exitiali fertur intercessisse Ludovicus Elector Palatinus. Quod de perduellibus dicitur, scio conventiones eas, quibus Principes paciscuntur cum civibus olim imperio suo subjectis, egere multiplici cautione: quum plerumque nihil

altius in magnatum pectora descendat, quam offensarum memoria, cupiditasque vindictæ, licet odium & iras ad tempus concoquant ac dissimulent. Sed quænam firmiora securitatis munimenta quærimus, quam sponsiones maximorum Regum ac Principum, qui fidem suam eo nomine obstringunt, ne nobis credulitas aliquid apportet damni? Pontifex nunquam sibi manus ligat, sed illius brutum fulmen Batava virtus jampridem horrere desiit, nec ullo tam tenaci vinculo constringi possunt ingenia Vertumnorum, quin viam ad effugium reperire queant. Igitur secludamus vanas rerum formidines, & diffidentiæ causas nimis alte petitas, quibus si indulgeamus, nunquam tot malorum finem videbimus, nunquam in bonæ spei portu anchoram figemus, semper agitabimur tempestatibus civilium turbarum ac discordiarum. Concludam cum Diomede Virgiliano.

—Coëant

—Coëant in fœdera dextra
Qua datur, ast armis concurrant arma cavete.

Deum ex intimo affectu quæso venerorque, ut quamcunque in partem sese consilia nostrorum Ordinum flexerint, ea Patriæ Libertati, & Ecclesiæ salutaria sint, atque ad fœlicem & exoptatum finem provehantur.

HActenus Latinum Pacatum à mortuis excitatum in scenam produximus, & ea suadentem fecimus quæ nomini congruebant, & ab officio quieti civis non abhorrere videbantur. Nunc à diverticulo retexemus ordinem institutæ narrationis.

Pater Ney, quem in Hispanias missum ad Regem fuisse supra retulimus, receperat se intra XL dies reversurum, sed error fuit in calculo, neque enim istiusmodi negotia procedunt ex pactis conventis, nec ab arbitrio promittentium pendent. Non stetit tamen per ejus tarditatem quominus

intra:condictum tempus monachum reducem Batavia videret, ita raptim viam corripuit, ſed aliæ difficultates objectæ ſunt quæ remoram attulerũt. Interea nihilo ſegnius conveniebant ii quibus injunctum erat munus de pace vel Induciis tractandi. Legati Archiducum poſtulabant ut portoria, & vectigalia mercibus impoſita ad tolerandos belli ſumptus abolerentur, retentis ſolummodo iis ſubſidiis, quæ ab antiquis temporibus exigi conſueviſſent. Item ut reſtitueretur Archiducibus quidquid urbium, oppidorum, agri ſolique in Brabantia & Flandria fœderati Ordines detinebant. Loca erant pleraque ſitu & opere validiſque prƹſidiis munitiſſima, quæ diuturnam obſidionem tolerare, & victoris exercitus curſum remorari facile poterant. Pro tam ingenti jactura compenſanda offerebantur tres urbeculæ haud diſpari permutatione, quam quæ interceſſit Glaucũ inter & Diomedẽ. Quocirca nõ injuria queſti ſunt.

ſunt Ordinũ Legati fraudem fieri promiſſis, quibus fidem ſuam devinxerant Archiduces utrique populo ſalvam & incolumen permanſuram fundi ſui poſſeſſionem. Addebant inſuper quanta eſſet inæqualitas damni & ſupplementi, ſi talem conditionem acciperent. Nec vectigalia tolli poſſe ſine magna publicarum opum imminutione, quibus & nervus belli, & ornamenta pacis continerẽtur. Quum tamen per ea tempora facti eſſent certiores quendam harum Provinciarum nautam circa fretum Gaditanum piraticam exercere cœpiſſe, & plures Hiſpanicas naves eſſe deprædatum, ut oſtenderent quam ſincera fide cuperent obſervari pactas Inducias, ſignificarunt Marchioni collegioque Legatorum Regis & Archiducum, eſſe ſibi in animo quatuor bellicas naves adverſus piratam iſtum inſtruere, ut ſupplicium de noxio capite ſumi poſſit, & ad eam rem poſtularunt à Marchione commeatum, quem haud
gravate

gravate curavit expediendum. Proximo qui ſequutus eſt conventu [x *Kalend. Majas.*] rurſus eadem de re cœptum eſt diſceptari. Ordinum delegati multas graves cauſas adferebant in medium, cur nullo modo tam inæqualis compenſatio admittenda eſſet, ut unius aut alterius oppiduli pretio paterentur ſe præcipuis urbibus ac propugnaculis ſpoliari, quibus populi ſecuritas, & imperii firmamentum niteretur. Nec onera & neceſſitates contracti æris alieni diſſolvi poſſe ſublatis vectigalibus, quæ mercibus importandis & exportandis indici difficillima tempora coëgiſſent, niſi poſtquam diuturna pax attritas immenſis ſumptibus opes beato rerum proventu in antiquum ſplendorem reſtitutiſſet. Tamen in priſtina ſententia perſiſtebant Legati Archiducum; nec ſibi perſuaderi volebant iniquam aut inæqualem poſtulari permutationem, ut Ducibus Brabantiæ Comitibuſque Flandriæ ſua prædia,

prædia, ſuum patrimonium recuperare fas eſſet. Ne ab Ordinibus quidem eam dignitatem in dubium vocari, quin optima lege inaugurati ſint domini duarum iſtarum Provinciarum. Fraterna fide & ingenuitate Sereniſſimos Principes cum ſociis & amicis agere, non ut in alienam poſſeſſionem faciant impetum, ſed ut bona cum gratia patrium avitumque heredium legitimis ſucceſſoribus reſtituatur. Nihil facturos Ordines contra dignitatem liberi ſtatus, contra decus Imperii, contra civilitatis officium, ſi volentibus animis liberalitatem exerceant erga nepotem, filium, fratrem Cæſarum, & erga filiam unicam maximi Regum, quem olim ſumma cum obſervantia & veneratione dominum agnoverunt. Nihil ſe juris in eos vindicare, niſi ut cogitent Principes ſorte naſcendi ad excelſam dignitatem genitos, & haud indecoris virtutibus ornatos aliqua honoris prærogativa dignos videri. Non enim minus liber

liber est populus etiamsi fœdere comprehensum sit, ut alterius populi aut Regis Majestatem comiter conservaret. Imo quanto se viri præstantes submissius gerunt, tanto sublimius attolluntur judicio eorum qui veræ magnitudinis indolem non externo fastu, sed internis animi dotibus æstimare didicerunt. Quod si Ordines gravarentur, aut non satis tutum putarent cõtinuo in urbes illas, oppida, propugnacula præsidiarium militem ab Archiducibus intromitti, saltem jura supremæ potestatis resignarent, & ad certum tempus pignori incumberent, donec omnis scrupulus exemptus esset. Cur autem de extraordinariis vectigalibus abolẽdis ambigeretur causam non videri, quum pacis conventio semper illud adferre soleat commodi, ut mutua commercia libera sint, nec exactionibus onerentur quas temporum necessitas, & bellorũ vices expresserunt. Dum hæc ad eum modum geruntur, Præses Ianninus

Gallicæ

Gallicæ legationis Princeps, de cujus ſapientia, virtute & animi magnitudine ſupra ſumus loquuti, ſignificavit Ordinum conſilio ſibi in Galliam eſſe proficiſcendum gravibus de cauſis, quæ pertinerent & ad Regis ſui Majeſtatem, & ad publicam utilitatem unitarum Provinciarum. Nec à ſententia dimoveri ſe paſſus eſt, quamvis ab Ordinibus omnes machinæ admoverentur quibus propoſitum iſtud expugnari poſſet. Itaque paucis poſt diebus in viam ſe dedit, Roterodamique navem conſcendit ut in Zelandiam trajiceret. Tam repentina, nec opinata profectio viri tantæ dignationis multis offenſi animi, vel altioris cujuſdam conſilii ſuſpicionem injecit, eo magis quod per idem tempus duo Gallorum militum tribuni, Gaſpar Colinius magni illius Galliarum maris præfecti nepos, haud quaquam degener ab avitis & paternis virtutibus: & Cyrus de Bethune juvenis ad omne laudis exemplum genitus commeatum

meatum ab Ordinibus petierant ut in Galliam excurrere liceret. Sed hos animorum motus placavit subita reversio Præsidis Iannini, qui tertio postquam discesserat die rediit Hagam, sive vi tempestatis compulsus, seu mutata voluntate, seu jussu Regis, an quia jam ante sic in animum induxerat. Quum nec literæ, nec nuntii ex Hispaniis venirent, qui de patre Ney ejusque reditu quidquam certi referrent, & negotium tantæ molis haud faciles explicatus habiturum esse videretur, subnascentibus indies novis incommodis ac difficultatibus, erat admodum anceps rerum Belgicarum status. Flos nobilium, & generosa militum soboles avida periculorum, & quietis impatiens, cui campus Martius est seges & materies gloriæ, diris devovebat caput monachi, & quicunque primus intulisset mentionem pacis. Prudentiores etiam satis intelligebant, potentissimum orbis terrarum Regem, non fuisse benevolentia aut

humanitate adductum ut sub tam indignis Majestate legibus cum suis olim subditis pacisceretur, nec fore diuturnum ac stabile quidquid istud præsens necessitas extudisset. Ideoq; nihil boni præsagiebant ex tota illa negotiatione, nisi clavum imperii, & partas bello vires ac potentiam Ordines summa vi retinerēt. Iejuna plebes diurno labore vitam tolerare solita, quæ maxima turba est; querebatur manus non sufficere alendæ familiæ, quia vendibile mercimonium emptores non reperiebat. Rarescebant cuncta commercia. Cessabant omnia pene alia vitę officia suspensis hominum mentibus quorsum tandem lentum istud negotium evaderet. Ita pacis exspectatio erat aperto bello magis damnosa. Nam nec utrinque suppetebant necessarii apparatus ad instaurandum Martem, nec fida spes affulgebat diutius mansurę compositionis, quam quatenus potentiorum interesset. Nemini dubium erat quin opus
esset

esset longiore temporis tractu ad evolvendas tot difficultates, & quia dies appetebat quo finiebantur Induciæ, ne rebus infectis discederetur, ex communis consilii sententia placuit eas in annum vertentem prorogari, & extendi usque ad proximas Kalendas Ianuarii, sub hac tamen conditione ut certi quid statueretur de summa rei ante finem mensis Iulii, [XIII *Kalend. Quintil.*] ne semper inter sacrum & saxum versarentur animi civium ignari suæ conditionis. Ea dilatio mirum in modum gaudio affecit Marchionem Spinolam, cæterosque Archiducum Legatos, unde multi conjecturam faciebant ex conscientia virium imbecillitatis cœptum esse agi de pace; nec aliud quæri disceptatione illa quam ut occasionis opportunitas redimatur, res auro contra non cara, quod sæpe in bello parvis momentis magni casus intercedant: moram adversariis utilem, Ordinibus damnosam, Hispano nunc

omnia esse imperata, mox adventuras opes ab utraque India, quibus si quæ sint accepta detrimenta prompto remedio subveniri possit. Interea sæpius ad colloquium ventum est, tentatæque sunt omnes viæ, quibus ad concordiam reduci possent controversiæ de assignandis cuique parti limitibus, deque redhibitione bonorum fisco adjudicatorum, aliisque non parvi momenti articulis, de quibus quoniam nihil utrinque decerni potuit, non est operæ pretium singulorum sententiam recensere. Quum finis [*Idibus & postrid. Idib. Junij*] nullus imponeretur contentionibus, discordiis, altercationibus, ut res jurgio & rixæ, quam legitimæ discêptationi similior esse videretur, tandem tædio tot morarum & tergiversationum delegati Ordinum simpliciter edixerunt, nec ex dignitate imperii, nec ex usu publico esse, ut animi semper in ambiguo hæreant suspensi exspectatione rerum incertarum, proinde

inde aliquid esse statuendum in alterutram partem, idque ad summum intra Kalendas Sextiles, aut commercium colloquendi diremptum iri. Quærebaturque ex Archiducum Legatis an Rex & Serenissimi Principes serio, & ex intimo cordis affectu cuperent ex indicto conventu certum quid ac definitum statui sine ulla dissimulatione: Responsum est, ut oportebat à fidis administris, non esse fas dubitare de eorum animi sinceritate, cujus tot illustria documenta haberent, ut votis optare luculentiora non possint. Quid enim magis inauditum, minusque credibile unquam fuit, quam ut æquo fœdere maximi Principes cum suis olim subditis societatem & amicitiam inire dignentur, transcripto jure supremæ potestatis, quam antea summo cum omnium Ordinum consensu pacifice majores eorum possedissent? Non satis bona sua intelligere, nec gratis animis beneficia

deorum interpretari eos, qui talia fastidiose traducant, quæ potius venerari debebant tanquam ancilia cœlo delapsa. Sed fieri plerumque ut mentes elatæ rebus secundis modum servare non possint, nec facile adversa casuum reputant quibus fortuna semper arrisit. Nulla necessitate alia compulsus est Rex & Archiduces, ut ad pacem petendam Oratores mitterent, & jura Majestatis resignarent, quam ob populi salutem, quæ suprema lex est, ad quam actiones magnanimorum Principum dirigi debent, & ut parceretur humano sanguini, neu consortes populi mutuis cædibus in patriæ viscera diutius sævirent. Hoc modo cogi vera libertas est, vera majestas, nec ulli justiorem venerationem meruere, quam qui clementia & mansuetudine imperium temperavere. Nulla virtute mortalis conditio propius ad divinæ naturæ similitudinem accedit, quam salute multorum procuranda, ignoscendo

ſcendo lapſis, ſuccurrendo afflictis, parcendo ſupplicibus. Scipio Africanus pluris æſtimabat gloriam ſervati civis, quam decus omne triumphorum. Non ideo debere Ordines vel nimis magnifice de viribus ſuis ſentire, vel ſequius opinari de ſublimi animo auguſtorum heroum, quaſi ob deſperationem victoriæ primi tentarint vias ineundæ compoſitionis. Nam in tam laudabili facto potior eſt cauſa occupantis. Oratio plena dignitatis videbatur, ſed ad efficaciam perſuadendi requirebantur à civibus pro communi libertate ſollicitis certiora fidei pignora, quam verba & voces. Itaque multi exorti ſunt ultro citroque ſermones, ut altera pars alterius intimos ſenſus penitus rimaretur, & liquido cognoſceret. Injectaque eſt mentio de externis militibus, ut Hiſpana præſidia è Belgii finibus dimitterentur. Ad quam interrogationem ingenioſo effugio reſponſum eſt, Ordinibus nihil ex parte

Archiducum præſcriptum iri, quid de præſidiariis ſuis militibus ſtatuendum haberent, ipſos viciſſim non debere alienæ libertati modum aut legem indicere. Satis apud intelligentes apparebat difficulter imo nulla ratione id unquam impetrari poſſe. Neque enim dubium erat ejuſmodi vocem altius penetrare, tentarique arcana dominationis. Nam etſi nihil aptius eſt ad imperii diuturnitatem quam amari, coli, vereri: nihil alienius quam timeri, nec quiſquam à multis metuitur quin in ejuſdem peſtem ac perniciem formido ex multis redundet: tamen hæc moderationis & colligendæ benevolentiæ diſciplina vel non capitur, vel contemnitur ab immitibus Regum conſiliariis, qui vim putant eſſe firmius & ſtabilius frænum ad coërcendos cives, quam ſpontaneum obſequium liberalitate & clementia ſubnixum, maluntque fidem cogi quam ſperari, & in arcibus atq; caſtellis, potius quam in animis collocant ſedem Augu-

Augustæ Majestatis. Haud multo post Præses Ianninus mãdata sui Regis obtendens in Galliam est profectus. Ante discessum multa cum orationis gravitate commendavit Ordinibus curam publicæ salutis, & ut omni ope consilioque in cõmmune bonum incumberent, concordiam foverent, illam unicam esse optimam sponsionem stabilitatis, adversus consentientes nullam vim externam, nullum Regem aut tyrannum satis validum fore. Moderate uterentur ingenti munere ac dono libertatis, periculosum esse depositum, & velut ferrum in manu furiosi, si quis non habeat artem regendi, comiter acquiescerent honestis conditionibus, paci studerent quantum salva dignitate & securitate civium fieri posset, ut tandem finis imponeretur tot ærumnis & calamitatibus, quas secum adfert civile bellum: multaque alia subjecit quæ tali tempore salubriter admoneri poterant. Profectio ista viri primariæ authorita-

tis ac dignationis non caruit multiplici sermone, propterea quod eodem tempore fama vulgaverat advenisse in Galliam Legatum à Rege Hispaniarum Petrum Toletanum illustri genere natum cum frequenti comitatu, & magnifico fortunæ paratu. Haud erit alienum à proposito, nec absque delectatione Lectoris, quædam sigillatim super ista legatione disserere, quia instituta credebatur ad insidias tendendum libertati unitarum Provinciarum, & ad prolatandam Induciarum negotiationem. Contingebat aliquo gradu sanguinis & cognationis Reginam Galliarum, credebaturque par & idoneus peragendis haud exigui momenti negotiis ob ingenii promptitudinem ac dexteritatem. Quum Regina misisset ad ipsum qui gratularetur adventum tanquam propinquo & consanguinitate devincto, fertur dixisse per blanditias & adulationem, Regibus & Reginis nullos esse cognatos aut agnatos, sed

ſubjectos tantum & clientes. Quum ad Luparam Regem conſalutatum acceſſiſſet, forte ut aſſolet exortus eſt ſermo de magnificentia ædificiorum. Rex meus (infit Hiſpanus Orator) habet palatia longe pretioſiori marmore, & ſuperbiore conſtructa luxu. Non inficior (ſubjicit Rex) ſed è feneſtra digito demonſtrans urbem Lutetiam, num etiam (inquit) in Eſcuriali viſuntur ejuſcemodi ſuburbia? Significatum fuerat Regi ſparſum fuiſſe in aula Hiſpanica rumorem præſente Toletano, quod pedes ejus podagræ doloribus infeſtarentur, jactaque fuerant dicteria quædam in contumeliam iſtius debilitatis. Rex diſſimulata offenſione curavit Legato denuntiandum ut poſtridie horâ ſexta matutina adeſſet, velle ſe cum ipſo de rebus ſeriis communicare. Quum ad condictum tempus veniſſet, Rex hominem manu complexus, & incedens magnis paſſibus per horas

aliquot

rum pendere à nutu & arbitrio Regis: tota erras via, ſuſcipit Rex nihil in ea re poſſum, nec poſſe volo quam quod in commune commodum utriuſque partis ſit, Regis tui nimirum & ordinum confœderatorum. Mea non aliud refert quàm ut Chriſtianus orbis tranquilla pace fruatur. Quod ſi authoritas mea tanta eſſet quantam prædicas, Infans veſtra & meus Delphin non ſunt ejus ætatis ut de matrimonio cogitandum ſit. Deinde poſtulas ut præſenti mercede ſpes incerta futuri temporis redimatur. Hæc paucis attigi ut ex tali ſpecimine judicium fieret de promptiſſimo Regis ingenio, & paratiſſimo ad reſpondendum. Qui quum ex relatu Præſidis Iannini cognoviſſet quidquid erat geſtum inter Ordines fœderatos & Archiducum Legatos, continuo eum remiſit cum mandatis ut totis regiæ authoritatis viribus uteretur ad pacem aut Inducias longi temporis inter eos conciliandum. Id enim

com-

communiter expedire, nec ex usu tantum esse, verum etiam necessarium, ut serio tandem dispiciatur de componēdo civili dissidio inter populos lingua, institutis, legibus ac moribus invicem devinctos, debere utrosque pertinaciæ finem facere, nec amplius experiri communem Martis fortunam, & incertos eventus exitusque bellorum. Sibi esse liquido compertum & exploratum rerum Belgicarum statum, qui non posset in solido locari via cōpendiosiore, quam beneficio fidæ, piæ, & æternæ pacis: vel si nondum satis litatum esset iræ cœlestium, saltem incumbendum esse omni studio in eam curam; ut ab armis, quam diutissime fieri poterit, discedatur; sublatis diffidentiæ causis & odiorum irritamentis. Interea sæpius ad colloquium veniebant delegati Ordinum & Archiducum, multaque consulebantur in medium ut ratio aliqua compositionis inveniri posset; sed omnia cadebant in irritum, quia

caput

caput & præcipua pars negotiationis aberat, qui de voluntate Regis Hiſpaniarum certa mandata reportaret. Itaque res videbatur depoſitæ ſalutis, nec providæ mentes boni quicquam augurabantur, præſertim quum literæ ab Legato Ordinum qui Lutetiæ degebat ex Gallia miſſæ eſſent, quibus ſignificabat ſe ex primariis regni viris intellexiſſe, quaſi relatum ab Archiducum Legato Petro Peckio, Regi Hiſpaniarum nunquam fuiſſe decretum ſub tam indigna, & ignominioſa lege cum ſubditis rebellibus paciſci ut jura Majeſtatis reſignaret, nec id unquam futurum quamdiu vel latum unguem fundi poſſideret. Sed quidquid indultum eſſet, temporis cauſa conceſſum fuiſſe, quia non alia via veniri poterat ad ullam divini humanique juris communicationem. Tum autem ratas non fore conventiones, quas ſatis appareret à nolentibus expreſſas. Nullam eſſe legitimam cauſam contra patriam arma ſumendi,

nedum

nedum contra Principem, qui eſt communis omnium parens, caput reipubl. paſtor populorum, unico Deo minor, cui ſoli reddere rationem adminiſtrationis ſuæ tenetur. Parendum Regibus non ſolum humanis mitiq; ingenio præditis, verum etiam difficilibus ac moroſis. Boni votis expetendi ſunt, tolerandi quicunque obtigerunt. Fidem perfidis ſervari non oportere, rebelles eo ipſo quod rupto fœdere ſacramēti in Principem inſurgant, perjurio caput alligare nec dignos videri quibuſcum belli jure agatur, Principes eſſe tantum tutores ſalutis civium, uſufructuarios regni vel reipubl. nec jura quæ Majeſtati cohærent verſari in commercio, aut alienari poſſe quin ad priſtinam naturam reverti debeant, nec ſucceſſores ex tali contractu obligari, quum nec Legatus Cæſaris ſe abdicando imperium amittat. Semper fore locum reſtitutioni in integrum, nec diutius quam expediat ſervatum iri tam in-

decoras pactiones, quibus reverentia divino humanoque jure debita ſceptris & coronis violatur. Quod ſi Rex eo faſces ſuos utilitate ſuadente demitteret, ut ad tempus in ſuſpenſo hærere jura Majeſtatis, ac ſupremæ poteſtatis pateretur, ſaltem non alia conditione id in animum induceret, quam ut Ordines omnino ab Indicis navigationibus in poſterum abſtinerent, & ut per unitas Provincias liberum Religionis Romanæ Catholicæ Apoſtolicæ exercitium Pontificiis permitteretur. Ipſum ego Peckium inſigni ſane doctrina & humanitate virum, Bruxellis quum eſſem, prædicantem audivi, pergravem ſibi contumeliam ab Ordinum Legato impoſitam fuiſſe quod talia de ſe ſparſiſſet. Nam neque rem ita ſe habere, & ut omnia vera eſſent, tamen quum aliud palam ageretur, non ſe tam improvidum, vel potius tam infidelē ſuis eſſe, ut iſta ſecretioris aulæ arcana quæ ſacro ſilētii horrorē obſignanda erāt,
ſe-

se authore foras eliminarentur. Interim hæc & alia multa quæ tum temporis per ora cunctorum volitabant indicio famæ nihil tacitum aut occultum sinentis, magnum impedimentum objectare videbantur, quominus de tota negotiatione bene speraretur. Nec dissimiles nuntii adferebantur ex Germania de Legato Hispaniarum apud Cæsarem, qui crebris sermonibus usurpare dictitabatur: Eos gravi hallucinari, qui crederent Regem suum tam abjecti animi esse, tam fractis viribus, tam oblitum gloriæ ac sublimitatis, ut populo, qui cum per tot annos bellum inexpiabile gessisset, patrium & avitum imperium trāscriberet ob rependendam gratiam crimini perfidiæ ac rebellionis. Nihil tale concludi posse ex instrumento cessionis ac renuntiationis, quam nec rerum natura, nec legum authoritas, nec boni mores ratam esse patiuntur. Principem enim ea, quæ sunt juris Regii alienare non posse, nec ullis legi-

bus adſtringi ab ſuis ſubditis, quin reſtitui integrum poſſit, præſertim ſi ex conventione læſus ſit, & de Majeſtate quidquam detrahatur. Commiſſa eſt enim ipſius curæ ac fidei tutela & moderatio imperii, neu quid reſpub capiat detrimenti. Domini ſunt, ſed non ſecus quam maritus eſt dominus dotis, quam tamen alienare non poteſt. Rebelles juſtorum hoſtium numero non cenſeri, non magis quam piratas & latrones, quibuſcum nulla ſocietatis humanæ communitas intercedit, nec quidquam eſt injuſtius, quam ut quis ex ſcelere ſuo lucrum ſentiat, aut conditionem ſuam efficiat meliorem. Quod de Pontifice dicitur, eum nunquam ſibi ligare manus, id ad Principum dignitatem accommodari debere. Nemo enim, ut dicunt juris authores, ſibi ipſe imperare poteſt, nec coacti ſimul & cogentis officio fungi. Promiſſio etiam & obligatio nullius eſt momenti, quæ à voluntate promittentis ſtatum capit. Huc adde

quod

quod cessio illa sub incertæ conditionis eventu concepta est, neque quidquam transfert in accipientem, nisi fiduciarias vindicias secundum libertatem durante saltem tempore Induciarum. Eodem accessit vox audita ex ore Marchionis Spinolæ, quæ non admodum magnam spem portendebat aliquid effectum iri. Negabat enim se credere rediturum esse ex Hispaniis patrem Ney, propterea quod vana credulitate lactatus regi & Archiducibus, atque adeo ipsimet multa persuasisset, quæ contraria veritati esse dies & eventus comprobaret. Qua in re vel ipse præ studio falsus esset, vel alios fefellisset, præsertim circa caput Indicæ navigationis, & causam fidei ac religionis, qua potissimum spe cessio & renuntiatio fuerat impetrata. Tamen ex parte Archiducum allatæ sunt excusationes diuturnioris moræ, cur patri Ney non esset integrum citius reverti propter tarditatem consilii Hispanorum, & arduæ molis negotia,

gotia, quibus interea Rex distringebatur.[Petitumq; est ut ad sesquimensem post Kalendas Sextileis Induciæ producerentur, quod haud ægre concessum ab Ordinibus, ne per eos ullo modo stetisse videretur, quominus cœpta negotiatio fœlicem exitum sortiri posset. Legati Regis Daniæ tot frustrationum insolentes, non ulterius isthic hærere voluerunt; sed multa questi de parum sincera fide Hispanorum, deque eorum admirabili patientia & cunctatione in consiliis capiendis ad suos sunt reversi. [*Postridie Kalend. Sextil.*]Præses Ianninus in conventu Ordinum verba fecit de summa benevolentia Regis & animi inclinatione erga salutem & incolumitatem unitarum Provinciarum: quam sibi ad liquidum perspectæ & exploratæ essent Ordinum res rationesque, quibus accurate subductis omnino videri fore ex usu communi, ut vel de pace perpetua, vel de longis ab hostilitate feriis negotium transigatur. Cavendum

vendum vero ſævius atque peſtem certamque perniciem ne iterum ad arma veniatur. Nam ſi quæ mala & incommoda cervicibus civium ac libertati impendere videantur per ſpeciem talium conventionum, ea omnia concordibus animis & ſapientibus conſiliis provideri ac propulſari poſſe Bellorum vero exitus plerumq; funeſtos imminere iis qui opibus ſuis confiſi pro certis incerta mutarent. Quo fundatior eſſet eorum ſtatus, tanto magis cavendam eſſe inſolentiam, litandumque modeſtiæ & moderationi, ne commutatio fortunæ conſequatur, ſi rebus ſecundis animi nimium laſcivirent. Hoc ipſi conſilium dari ab amiciſſimo Rege, cujus benevolentiam illuſtribus documentis eſſent experti. Quin & recens exſtare ſpecimen ac teſtimonium ſui erga Ordines favoris atque affectus, quod in eorum gratiam conditiones ſibi ac regno glorioſas ultro oblatas adſpernatus eſſet, ne quid fieret unde

ſuſcepta

ſuſcepta negotiatio pacis aut Induciarũ retardaretur. Innuebat autẽ haud obſcure ſermonem à Petro Toletano propoſitum de jungendo matrimonio inter Galliæ Delphinem & majorem natu filiam Regis Hiſpaniarum, cui dotis nomine ceſſiſſent, & reſignari debebant jura omnia quæcunque Philippo & Archiducibus in Belgarum gentem competebant. Hoc modo ſpes erat elui poſſe maculam tranſcriptionis indultæ Ordinibus, & unitas Provincias ſeu ſponte, ſeu metu majoris mali acceſſionem fore ejuſce donationis. Circa idẽ [XII *Kal. Septembr.*] tempus iterum habitus eſt conventus inter Archiducum & Ordinum Legatos ut miſſis ambagibus ediſſereretur, ecquid ſuper præcipuis rerum capitibus perfici & expediri poſſet. Reſponſum eſt, paucis ab hinc diebus intellectam eſſe decretoriam voluntatem Regis & Archiducum, nimirum velle ſe omnino & cupere ratam, fixam, & immotam manere ceſſio-

cessionem juris in gratiam Ordinum transcripti, quidquid in contrarium dicatur, dolumque omnem abesse & absuturum à tali conventione, sub hac lege & conditione ut vicissim Ordines tam illustri titulo aucti, tam ingenti munere ac beneficio devincti, gratos sese ac memores probarent. Id hoc demum pacto futurum, si liberum Romanæ religionis exercitium per omnes eorum Provincias indulgeatur, etsi in totum ab Indicis navigationibus absistant. Ad reliqua quod attinet, quanquam non difficilis foret inter bonos concordia, si duo illa grati animi pignora concessa fuerint, ut velut signum sustulisse videantur ad bene de cætero sperandum, tamen non esse sibi datum in mandatis ut super motis difficultatibus quidquam paciscantur, quo Regia Majestas & Archiducũ celsitudo minuatur. Quæ quum relata essent ad Ordinum concilium, placuit rem communicari cum Legatis Regum & Procerum,

nec

necnon cum Principe Mauricio, cum Comite Gulielmo, cum Consilio Status: atque omnibus diligenti examine perpensis & deliberatis Senatusconsultum factum est, quo continebatur narratio rerum gestarum ex quo de pace aut Induciis agi cœptum est, commemorabantur gravia damna & detrimenta quę sæpenumero sub prætextu tentandæ compositionis per Hispanos illata essent, ut merito tales insidias pejus aperto Marte formidandas esse Ordines censuerint, nec ab annis XXV animum inducere potuerint ut ejusmodi Sirenum cantibus aures applicare vellent, ne ad infames scopulos obhærescerent, & patriæ libertatis naufragium paterentur. Quumque ex parte Archiducum significatum esset, quanto pacis ineundæ desiderio flagrarent, quantumque semper abhorruissent ab effusione humani sanguinis, utpote qui natura facti, & consuetudine exerciti essent ad omnem clementiam & mansue-

tudinem, ſimpliciter & ſine circuitione reſponſum eſt, nec piam, nec honeſtam, nec tutam conventionem ullam intercedere poſſe Ordinibus cum iis, qui aliquid juris adverſus unitarum Provinciarum libertatem tot periculis, tot funeribus aſſertam vendicare vellent, aut ſibi ſupereſſe arbitrarentur. In hoc propoſito, tanquam in Palladio ſecuritatis, fundamentum imperii, & fortunarum ſuarum ſpem collocatam eſſe. Proinde retinendum ſumma vi, & in eo conſtanter perſeverandum ad ultimum uſque vitæ ſpiritum. Teſtabanturque ſe puros, integros & immunes futuros ab omni invidia miſeriarum & calamitatum, quæ propter cauſam tam injuſtæ uſurpationis ex civili bello vel ortæ jam, vel orituræ eſſent. Quod decretum ut eſt perlatum ad notitiam Archiducum, protinus declararunt, idemque ſæpius teſtari ſunt, ſe cum Ordinibus, tanquam cum liberæ reip. Proceribus, in quos nullum jus prætenderent,

rent; velle convenire, seu pax pia & æterna placeret, seu longiores ab hostilitate cessationes. Ac si quidem Induciæ pactæ essent, quisque sine injuria & molestia retineret quod jam partum haberet: si pax concludi posset, utrique populo mansuram salvam & inoffensam possessionem eorum, de quibus invicem convenisset, sed unitæ Provinciæ prorsus desisterent, & abstinerent ab Indicis navigationibus. Id quum esset aperte simpliciterque recusatum, [III *Eid. Mart.* cIↃ IↃ C VII.] Archiduces eam partem silentio prætermiserunt ut ex actis apparet. Nec multo post solenni instrumento declararunt se nullum ultra jus in Provincias unitas sibi vindicare & paratos esse pacisci cum [IX *Kalend. April.* cIↃ IↃ C VII] Ordinibus, tanquam cum primoribus populi qui nullius dominio ac potestati subjectus sit, si quid secus factum esset, damnum aut injuriam reparatum iri spondebantque Re-

M 2 gem

gem Hiſpaniarum intra menſes tres [*Pridie Kal. Quintil.*] rem ratam habiturum. Secundum quam conventionem pactæ ſunt Induciæ, atq; interea tres actus ratihabitionis ex Hiſpania diverſis temporibus advenerunt, [*xiv. Kal. Octobr.*] quorum præcipua capita Senatuſ-conſulto inſerta erant. Exinde conſenſerunt Ordines ut Legati Regis & Archiducum Hagam venirent tractaturi ſuper negotio pacis aut Induciarum. Sed conceptiſſimis verbis ſemper proteſtati ſunt, non alia lege colloquium aut conventum ullum admiſſum iri, quam ſi ante omnia liqueret luce meridiana clarius ac certius, Regem & Archiduces eorumque hæredes ac ſucceſſores nullum unquam jus vindicaturos ſibi in bona, libertatem & ſtatum unitarum Provinciarum, ſed abdicaturos etiam titulos atque inſignia, nec ullo modo controverſiam moturos, quominus optima lege cives Ordinum curæ concrediti, liber populus ſuique juris ac

mancipii

mancipii censeantur, soluti vinculo fidelitatis atque obsequii, quod olim Austriaca domus in eos obtinuisset, talesque agnoscantur in terris ac dominiis, quam late patet Regis & Archiducum potentia, imperium, ditiones. Item ut sempiterna oblivione deleretur funditus memoria præteritorum, cessaretque omnis hostilitas, & fida pax observaretur. At ubi ad rem ventum est, apparuit per cuniculos jura illa libertatis circumveniri in maximi momenti capitibus atque articulis, quibus potissimum opes & vires unitarum Provinciarum innituntur. In quo genere sunt commercia & navigationes ad utramque Indiam, quibus si Ordines renuntient, ultro sibi videbuntur exilium indixisse à maxima parte totius orbis terrarum, & nervos gloriæ, potentiæ atque autthoritatis incidendos atque exsecandos præbuisse. Nec non eodem referri debet, quod in assignandis limitibus, & commutandis prædiis, castellis,

oppidis tam dispar proportio, tantaq; partium inæqualitas postulata est, ut appareat nihil quæri præter fraudes, aut redimendi temporis occasionem. Quinetiam contra pacta conventa proponi novas leges circa causam religionis, quæ sine magno periculo publicæ tranquillitatis, & præsentis status nullo modo admitti possint. Quæ quum satis graves, justæ & idoneæ causæ viderentur, cur tota negotiatio illa penitus abrumpi dissolvique deberet, tanquam suscepta perfunctorie dicisque causa, non ex proposito quidquā efficiendi præter meras frustrationes, ut tempus interea extraheretur, animique hominum degustata semel dulcedine otii à pristino ardore defendendi patriam libertatē relanguescerent atque emollirentur: tamen ut perspicuum & manifestum fieret Regibus, ac terrarum dominis, rebusque publicis, & civitatibus orbis Europæi, præsertim populo ac nationi Belgarum, quam Ordines ex intimo

intimo cordis ſenſu abſque ulla fraude ac diſſimulatione capiant hoc diuturnum, lugubre ac funeſtum bellum perpetua, pia & fideli pace commutari, quamque nihil eorum prætermiſerint, unde tam ingenti bono frui poſſent, ex conſilii ſententia tot illuſtrium Legatorum, qui rogatu & obteſtatione Ordinum miſſi fuerant, ut gratia, authoritate, prudentia & ſapientia ſuſceptam negotiationẽ firmarent, conſenſerunt ut unus ex Archiducum Legatis in Hiſpaniam proficiſceretur ad exquirendum noviſſimum Regiæ voluntatis oraculum, ſed teſtato ſe nequaquam id plus ſimplici vice conceſſuros, duoque menſes ad ſummum præfixi ſunt, intra quod tempus cum pleniſſimis mandatis reverti oporteret, eoque fine ceſſatio ab armis, quæ menſe Martio terminabatur, in Kalendas Sextileis prolata fuerat. Quum autem diutius quam pollicitus erat moraretur pater Ney, & plerique hominem feram beſtiam factum

esse opinarentur, qui amisisset animum revertendi, tamen considerando impedimenta, & difficultates, quæ tali tempore humanitus occurrere solent, ex communi consensu prorogatæ sunt Induciæ ad finem usque vertentis anni. Sed ne dilatio ista negligentiam persuaderet, aut timoris significationem præberet, Ordines aperte simpliciterque edixerunt hanc esse decretoriam mentis suæ sententiam, hoc arbitrium non ultra movendum aut mutandum, ut intra Kalendas Sextileis aut operi suprema manus imponeretur, aut colloquium institutum dirimi necesse esset, ne diutius inter spem & metum dubiæ mentes fluctuarentur. Satius enim esse semel cadere quam semper suspendi. Postea quum crebri ad aures Ordinum rumores adferrentur, literisque item & nuntiis certiores fierent rem non agi ex formula fiduciæ ut inter bonos agier oportet, nec ex antiqua simplicitate, sed aliquid mon-

monſtri ali, quod aliquando eruptu-rum eſſet in publicam perniciem: nihil eorum quæ audierant reticendum eſſe duxerunt, ſed omnia ut ſe haberent ordine enarrarunt Archiducum Legatis, quos adjurarunt & obteſtati ſunt ut ſummotis diſſimulationum ambagibus, atque involucris dilucide ſententiam ſuam ſuorumque indicarent, neu moram interponerent propterea quod fine tantum anni terminarentur Induciæ, ſpatiumque ſupereſſet amplius deliberandi. Nam ita prorſus erat decretum & judicatum, niſi intra menſem Iulium certi quid, ac definiti conſtitutum eſſet, continuo totam actionem diremptum iri, & à colloquio eſſe diſcedendum. Reſponſum eſt falſa eſſe, vana & inania quæ literis, aut rumoribus divulgarentur, ſibi de rei veritate liquido conſtare. Non ex ſermunculis temere ſparſis, & imprudenti credulitate exceptis de tantis rebus eſſe ſtatuendum. Paucis diebus ante finem

 men-

mensis Iulii significarunt Ordinibus, se certiores esse factos patrem Ney vocatum fuisse in aulam, [*Eid. Julii.*] ut mandatis instructus ad iter accingeretur, nec dubitari quin brevi sit adfuturus. Quocirca ventum est iterum ad colloquium [XIII. *Kal. Sept.*] post diem constitutam, etsi variis è locis interea continuabant iidem rumores, & nuntii de sinistra voluntate Regis Hispaniarum. Tum demum erupit in nervum conceptus animo dolor, & palam facta sunt quæ diu dissimulata, vel mollioribus involuta verbis ob difficultatem obtinendi in medium proposita fuerant. Declararunt enim hoc esse dictatorium decretum Regis & Archiducum, nihil juris à se prætendi in Provincias unitas, nec intercedere quominus suis legibus, supremaque potestate utantur fruantur, verum sub hac conditione ut in iis Provinciis restituatur in integrum cultus Catholicæ Romanæ religionis, utque

earum cives, incolæ & advenæ prorſus, ac ſine omni mora deſiſtant abſtineantque à commerciis utriuſque Indiæ navigationum, Adjungebant ſe perſiſtere in propoſito circa difficultates motas ſuper vectigalib⁹ abolendis, ſuper poſtulato finium regundorum, aliiſque capitibus maximi ponderis atque momenti. Quo in numero præcipue erat ut Archiducibus reſtitueretur proprietas bonorum, quæ à Principibus Burgundiacæ, & Auſtriacæ domus titulo emptionis de ſuo fiſco acquiſita fuerant quum ſine controverſia domini Belgarum agnoſcerentur, ne deterior eſſet conditio ſummorum procerum, quam cujuſlibet hominis privati, qui beneficio fœderis aut Induciarum conſequuturus erat pacificam rei ſuæ poſſeſſionem. Nec repromittere volebant Ordines, aut dominos Archiducum juri ſubjectos conventionem ratam eſſe habituros, ſive quod eorum voluntati diffiderent

derent, ſive quod talis conditio dignitati & authoritati Regis & Archiducum derogaret, quorum fides acceſſione reorum debendi non indigeret. Quibus machinis & artificiis videbantur non tantum per cuniculos ſubverti, ſed etiam aperta petitione oppugnari jura Majeſtatis, quæ tanto cum typho donata exprobrantur civibus, tanquam ingratis & malignis æſtimatoribus ſuæ fœlicitatis: ob eas res illuſtriſſimus Ordinum conſeſſus, cui concredita eſt dignitas patriæ, ſalus & incolumitas populi, libertas civium, in primis vero cura ſanctæ fidei ac religionis, cenſuit atque decrevit non videri ex re publica, ut in inſtituta negotiatione longius procedatur, idcirco colloquium eſſe diſſolvendum. Quod quidem magno ſuo cum dolore fieri teſtis eſt Deus cordium inſpector, & falſi vindex atque ultor. Nihil enim ardentioribus votis exoptatum fuiſſe, quam ut res ad deſideratum & fœlicem exitum perduceretur

ceretur. Quod quum per ſe non ſteterit quo minus fieret, culpam atque invidiam cladium, & calamitatum, quę deinceps ob continuationem bellorum cervicibus publicis incubare poſſunt, penes adverſarios fore. Hoc reſponſum eodem die quo conſcriptum fuit, tempore pomeridiano traditum eſt Regis & Archiducum Legatis, teſtato prius omnia ſincero animo ex parte Ordinum fuiſſe geſta, nihilque prætermiſſum quo ſuſcepta negotiatio bonum, & optatum finem ſortiri poſſet: ſed ex iniquiſſimis, & libertati damnoſiſſimis conditionibus quę poſtulabantur, facile conjici poſſe non eſſe propoſitum adverſariis quidquam decretorio judicio concludere, verum hoc agi ut per imaginem mutui colloquii detepeſcat ardor propugnandi cauſam communem, explorentur animi, cognoſcaturque genius gentis, & quæ ſit fiducia, quæ vires atque opes unitarum Provinciarum. Quocirca non eſſe viſum Ordinibus ut

licen-

licentius illudi patientiæ, & facilitati suæ paterentur, atque hanc exstitisse causam, aliasque non exilis momenti posse adferri quamobrem censuerint conventum esse dirimendum. Marchio & collegæ multa contestati de candore & ingenuitate dominorum suorum, & quam heroum mentes sint aversæ ab omni fuco ac dolo, qui timoris animique degeneris indicium præbet, consideraturos se totam rem dixerunt. Exinde questi sunt apud Legatos Regum ac Principum de sinistris suspicionibus hominum plebejorum, qui vanos sibi metus fingerent, & ex judicii sui imbecillitate generosam magnanimorum Procerum indolem metirentur. Non de nihilo visa est eorum expostulatio. Sexto Kalendas Septembreis venerunt in concilium Ordinum Legati quos jam retuli, atque ibi voce Præsidis Iannini, à cujus ore fluebat sermo melle dulcior, post solennes formulas extollendi laudibus, fidem, studia,

curam ac benevolentiam ſuorum dominorum, declararunt quam ipſis cordi fuiſſet efficere ut bellum iſtud funeſtum atque calamitoſum fida perpetuaque pace finiri poſſet: ſin tantum boni fato negaretur, nec adhuc juſta Numinis indignatio tot cædibus, & cladibus expiata eſſet, iſtud ſecundo loco ſibi eſſe in mandatis datum, ut de paciſcendis in longum tempus Induciis ratio diſpiceretur. Quamlibet enim conditionem recidivo morbo eſſe utiliorem, & omnem pacem cum civibus civili bello præferri oportere, nec decurrendum ad arma niſi poſtquam omnia lenioris remedii tentamenta fruſtra ceſſerunt, quemadmodum non niſi urgentibus ultimis malis medici ad urendum ſecandumve accedere conſueverunt. Non videri repudiandas leges, quibus publicæ ſecuritati caveatur, civiumque libertas dignitatem ſuam obtineat, & à periculo ſervitutis tuta ſit. Id effectum dari poſſe

talibus

talibus utrinque conventionibus. Primum si Rex & Archiduces cum Ordinibus paciscantur, tanquam cum Proceribus liberi status, in quos nullum sibi jus superesse confiteantur. Deinde si perstantibus Induciis libera sint commercia tum ad utramque Indiam, quæ spectat Orientem & Occasum solem, tum ad alia dominia Regis Hispaniarum. Adhæc si Ordines interea pacifice ac sine molestia possideant quæ ditioni suæ parta cesserunt. Postremo si aliæ cautiones adjiciantur, quas lex æquitatis, bona fides contrahentium, & rei natura conditioque postulare videbuntur. Se quidem arbitrari Regem & Archiduces malle pacem, ac difficulter adduci posse ut in Inducias consentiant. Si tamen istud consilium adspernentur, invidiam redintegrati belli penes recusantes, gloriam experiendi omnia remedia penes Ordinum æquitatem fore: simul liberatum iri fidem & conscientiam suorum, si nihil esset omis-

sum

ſum unde tranquillitatis ſpes, & ratio aliqua reſpirandi à tantis turbarum tempeſtatibus oſtentari poſſe videretur. Hæc eadem propoſuerunt etiam Archiducum Legatis, qui conſilium minime rejiciendum eſſe, remque ſibi curæ futuram addita gratiarum actione reſponderunt. Ordines examinatis ſuper eo negotio ſententiis atque opinionibus [III *Kal. Septembr.*] hac demum lege rem ad effectum deduci poſſe cenſebant, ſi libertatis honor, & jura ſupremæ poteſtatis tam validis ſanctionibus ac munimentis firmarentur, ut poſtquam induciarum tempus effluxiſſet, nihil de priſtino ſtatu decederet, aut imminueretur, ſed dignitas ſemel quæſita duraret in perpetuum, & inoffenſum tenorem conſervaret. Quæ conditio pragmaticis hominibus, qui à Philipporum partibus ſtabant, pugnare cum ipſa rerum natura videbatur. Nam quum pendentibus Induciis, niſi aliter conveniat inter diſſidentes, omnia jura utriuſ-

tis obtendat. Quidquid ſit, negarunt Archiducum Legati tale quidquam ſibi datum eſſe in mandatis, nec Principes ſuos adductum iri, ut ſub incerta ſpe futuri certum jus in accipientem tranſmittant. Quid enim tali pacto inconſultius, aut abſurdius excogitari queat? Non adeo acciſas & debilitatas eſſe opes auguſtorum Procerum, ut gratis & velut animi cauſa, florem famæ ac dignitatis ſuæ infringant, & ſpontaneam turpitudinem ſubire velint. Quanquam otium non eſt vænale purpura, vel auro, nec ullo pretio ſanguis humanus æſtimari poteſt, tamen apex Majeſtatis, tanquam res nullius in bonis, pro derelicto poſſideri non ſolet, nec occupantis fieri debet. Deus eſt qui Reges inaugurat, & huic ſoli competit jus eoſdem exaugurandi. Non eſt enim poteſtas niſi à Deo, & qui reſiſtit poteſtati, ait vas illud electum, præco Euangelii apud gentes, Dei ordinationi reſiſtit. Sed quanquam nullus

bono

bono & moderato civi tantus infligi poteſt dolor ex injuria à Principe, qui eſt publicus patriæ parens, ut ſit parricidio ac rebellione vindicandus, tamen præteritorum memoriam ſi non obliuio, ſaltem ſilentium obliteret, dum contenti ſint, qui in Regem arma ſumpſerunt, non tantum impunitate frui, ſed in ſceleris mercedem ex incredibili Principum clementia atque indulgentia reportare glorioſum libertatis titulum, & emancipationem à ſacramento fidelitatis. Quapropter incivile omnino, & abſurdum rebantur plerique, nec diuturnum & ſtabile permanſurum, ſi Rex & Archiduces ſine ulla temporis aut conditionis adjectione ſimpliciter omnia jura ſua tranſcriberent, nullo alio fructu propoſito quam ſpe futurarum induciarum, quaſi curatoris indigerent, & rebus ſuis ſuppereſſe non poſſent, ut ad agnatos ſcilicet & gentiles bonorum adminiſtratio releganda eſſet. Igitur, ut ante cœpimus

pimus dicere, Legati Archiducum [III *Non. Septembr.*] negarunt ſe inſtructos eſſe ea poteſtate, ut tanta de re quidquam decernere auderent. Satis enim cuivis liquere, etiam aulicarum artium tironibus, quantum de Majeſtate decederet, ſi talis reſignatio conceſſa foret. Nec major erat ſpes obtinendi ut Rex liberum ad Indias commercium ab unitis Provinciis ultra continuari pateretur. Quod ad cauſam religionis attineret, hoc unum expediendæ difficultatis remedium proponebant, ut quidquid hujus erat, ſilentio tranſmitteretur, nec ulla ejus articuli mentio fieret, ſi de modici temporis Induciis tranſigeretur. Miſſum tamen eſſe prædicti conſilii exemplum ad Archiduces, & intra tres aut quatuor dies expectari reſponſum. Quo accepto rem iterum atque iterum communicarunt cum Legatis Regum ac Procerum Germaniæ, authoribus conſilii, quibuſcum etiam ante collocuti erant. Non enim

enim hæc acta ſunt in Ordinum conventu. Tandem diſertis verbis explanaverunt mentem ac ſententiam, nimirum nullo modo ſibi permiſſam eſſe facultatem, nec volũtatem ferre, ut de Induciis quidquam ſtatueretur ſub pura conventione transſcribendi reſignandique jura ſupremæ authoritatis ac poteſtatis, ſed ſufficere debere Ordinibus, ſi tantiſper dum ſequeſtra pax duraret, conceſſu & permiſſu Regis & Archiducum eſſent in fiduciaria poſſeſſione libertatis, pactumque cum illis iniretur, tanquam cum populo ſui juris, ac repub. nullius dominio ditionique ſubjecta. Quo fundamento poſito reſtituendum omnino eſſet exercitium Catholicæ Romanæ religionis per cunctas urbes & oppida, quæ ſub eorum auſpiciis reguntur, nec non deſiſtendum ab utriuſque Indiæ navigationibus. Tamen ut ſpecimen ac documentum exhiberẽt Archiduces, quam ex animo pacem cupiant, aut ſaltem

longin-

longinquam ab armis vacationem, curabunt mittendum conceptionis illius exemplum ad Regem Hiſpaniarum, ſperantque fore ut intra finem hujuſce menſis reſponſum accipiatur. Interim ſi videatur Ordinibus, ajebant ſe paratos heic tantiſper ſubſiſtere: ſin aliud placeat, jam nunc poſſe conveniri de VII annorum Induciis ſecumdum formulam earum de quibus ante conventum eſt ex conſenſu Archiducum, cui acceſſit authoritas & Ratihabitio Regis Hiſpaniarum, niſi quod haud neceſſe erit injicere mentionem ceſſionum aut renuntiationum, quæ nomina renovant memoriam infandi doloris, & ſunt incitamenta veterum irarum, atque offenſionum: ſufficiet totam rem ad priores actus referri, ne rurſus exſpectandāda ſit voluntas & ſententia Regis Hiſpaniarum, cui negotium iſtud Induciarum minime arridet, quemadmodum Archiducibus, quorum animus ſemper à ſanguine & cædibus abhor-

abhorruiſſet, ut verendum ſit ne qua facies hoſtilis occurrat, & omnia perturbet. Quod ad commerciorum libertatem attinet, curaturos Archiduces ut eam ad prædictum tempus Induciarum Rex indulgeat, ratamque habere ne gravetur. De cætero daturos operam ut intelligant Ordines nihil æqui bonique denegatum iri, quod ſalva dignitate concedi queat. Petebaturq; duorum menſium dilatio, intra quod ſpatium ſciri poſſet quid animi Rex haberet circa navigationes ad Indos, utrum placeret eas ex Induciarum conventione liberas eſſe, permittique bona cum venia, & gratia ſine metu hoſtilitatis, an vi & armata manu jus iſtud acquirendum & aſſerendum eſſet. Quas conditiones ſi Ordines adſpernati eſſent, rogabantur Legati Regum & Principum, ne gratiam, authoritatem & patrocinium denegaſſe vellent, ut ipſis ad finem uſque Septembris Hagæ morari liceret, forſitan interea reſponſum ab Heſperia ventu-

venturum. Hæc ubi relata fuerunt ad consessum Ordinum, mirificæ difficultates, & incommodæ suspiciones exortæ sunt, quæ quum longi subsellii consultationem desiderarent, nec exiguo temporis intervallo negotium explicari posse judicaretur, visum est ad præcidendas omnes morarum & frustrationum occasiones Manliana severitate ac peremptorio edicto denuntiare Marchioni & Collegis: Longe gratius & acceptius futurum fuisse, si se protinus Bruxellas recepissent, ut illic exspectarent si quid ex Hispania venturum foret, idque haud levibus de causis, quas in consilio Legatis Regum & Procerum copiosius exposuissent: cæterum datum hoc seriæ intercessioni, gratiæ & authoritati eorundem Legatorum, quibus nefas esse ducerent quidquam denegari propter ingentia merita, studia, atque officia, quibus se Ordines erga dominos eorum in æternum devinctos esse

confitentur, ut ad finem usque mensis Hagæ Comitis hærere possint, intra quod tempus ni ex parte Regis & Archiducũ instrumenta ederentur, quibus in perpetuum sanciretur status libertatis, & jura supremæ potestatis absque ulla exceptione resignarentur, continuo ipsis esse abeundum, nec sperandã ullam advocationem ex interventu cujusquam mortaliũ, quandoquidem sententia staret nullam posthac indulgere comperendinationem. Acta hæc fuerunt ipsis Eidibus Septembris. Mauricio heroi, factis potius quam lentis consultationibus adsueto, semper suspecta fuerat tota negotiatio: quippe cui super inveteratum odium adversus gentem Hispanorum ob memoriam cædis paternæ, Martialem animum & fingendi ignarum pectus natura tribuerat. Tum autem amor erga patriam, & cura publicæ salutis eum incitabant, ut hostem tum maxime metuendum esse arbitraretur, quum leoninis exuviis vulpinam

vulpinam pellem assueret, nec ab armato exercitu tantum imminere discrimen ac dedecus, quantum ab illecebris subdolæ ac infidæ pacis. Si ratio fidem non faceret, saltem credendum experientiæ, quæ stultorum magistra vulgo perhibetur. Nec defuerat ultro monere, quoties aut consulebatur, aut occasio ad eam rem ferebat, ne creduli cives speciosis verborum illecebris, & magnificis pollicitationibus, velut hamo cibis illito, sese inescari paterentur, sed prudenti diffidentia muniti caverent insidias, nec facile Sirenum carminibus aures atque assensum commodarent. Paucis post diebus [XII *Kal.Octob.*] quam denuntiata est Archiducum Legatis lex horrendi carminis, ut intra Kalendas Octobreis excederent è finibus unitarum Provinciarum, Princeps Mauricius dignum fama gloriaque rerum gestarum existimavit literas ad primores viros, & ad urbes perscribere, quibus generosam animi indolem & sollicitu-

licitudinem ſui ſecuram tantumque pro communibus excubantem ad vivum expreſſit. Nulla feſtinatio debet præterire tam præclarum fortiſſimi exercituum Ducis monumentum, cujus heic ſumma capita complexi ſumus. Quum hodie diſceptetur ſuper tam arduo magnique momenti negotio, ut ab ejus puncto pendeat ſalus aut pernicies unitarum Provinciarum, muneris noſtri atque officii eſſe duximus, ut nobilitas & primariæ civitates agnoſcant quæ ſit animi noſtri ſententia ſuper tali tractatu, ſimul ut in medium conſulatur, & aperiantur rationes idoneę ac neceſſarię, quarum ope ſaluti & ſecuritati publicæ provideri queat, ut iis accurate ſubductis atque examinatis, inde ſumantur quæ ex uſu communi fore videbuntur. Satis ſuperque notum eſt unicuique rerum patriæ non ignaro, quibus artificiis uſi ſint hoſtes, quum primum ad hanc pacis negotiationem viam affectarunt. Nam ſolenni de

more

more propoſuerunt ab initio conditiones in ſpeciem valde expetendas, & honorificas, quibus hoc unum aſſequi ſtudebant, ut Ordines talibus blandimentis deliniti mutuum colloquendi commercium haud adſpernarentur. Quum enim inrelligerent nullum alium patere acceſſum apud cives pro tuenda libertate tam ſollicitos, ut omnia tuta timerent, niſi ingenti aliquo pignore fidem facerent ſe ex animo pacem velle, teſtati ſunt Regem & Archiduces paratos eſſe haſce Provincias agnoſcere, tanquam liberam remp. ſui juris ſuæque ſpontis ac poteſtàtis, in quas nihil ultra quidquam prætenderent, & utrique populo ſalva atque intacta manſura quæcunque poſſiderent. Sed progrediente tractatu, & eventu magiſtro compertum eſt facta dictis diſcrepare, nec exitum congruere cum principio, nec effectum ampliſſimis pollicitationibus reſpondere, ut heic vere poſſit uſurpari verbum vetus, par-

turiisse montes ut ex tam ambitioso nixu ridiculus mus enasceretur,& mulier superne formosa desineret in atrum anguem. Nihil præter solitas artes, versutias & frustrationes experti sumus. Magno paratu ac typho ostentata est pax tanquam Palladium, ac pignus imperii, quo fata Belgarum continerentur, sed propositæ sunt in medium, & postulatæ conditiones ejusmodi, ut quodvis cum periculo bellum fortibus viris potius esset amplexandum, quam tam iniquis, tam absurdis, tam fœdis legibus assentiendum. Nihil magis sperare poterat hostis, si magna pugna victi essemus, & pene ad internecionem deleti, quam quod per amicæ compositionis fucum à volentibus impetrare conatus est. Postquam hac non successit, alia aggressus est via, mirabilique artificio passi sunt sibi persuaderi Oratores Regum ac Procerum, ut conclamato pacis negotio proponerent Ordinibus conditiones Induciarum, tanquam uni-

unicum rebus afflictis levamen, absque quo salvi esse nõ possemus, quum tamen nihil magis hosti prodesset, nihil minus rationibus nostris conduceret. Nam impetrata cessatione ab armis, Regi & Archiducibus integrum erat exhaustum ærarium supplere, vires novas parare, commercium bello interruptum rursus instaurare, mederi calamitatibus & incommodis, quæ civiles motus comitari solent: denique beneficio tranquillioris status frui sine cura, sine metu, sine extraordinariis sumptibus atque impensis. At Provinciis unitis, quibus una salus in armis, hoc pacto magna damna & detrimenta importabantur. Nam ob vicinum ex hoste metum dimitti exercitus non poterat absque perpetua sollicitudine, ideoque necessitates & onera nulla ex parte relevabantur, & in visceribus reip. habendi erant Sinones apertis hostibus longe magis formidolosi. Nam viro forti non est defugiendum certamen adversus

armatum, qui animum nocendi præ se fert. At istud malum intestinum citius opprimit, quam animus sese componere possit ad resistendum. Et quod perniciosius vix ulla cautione procurari potest & averruncari hæc pestis. Nam quum cessatur ab armis, utrique populo liber commeatus & accessus ad alteram partem patere debet, aut pactiones bona fide non servarentur, & inde querelarum seges exsisteret. Interim commercia, quibus potissimum stant opes ac vires harum Provinciarum, paulatim dilaberentur, & hostium civitates ex ruinis nostris crescerent, vectigalia minuerentur, nec suppeteret unde militibus ad tutandos fines necessariis stipendia solverentur. Hinc turbarum & seditionum materies, certa labes ac pernicies rerump. aut nudari urbes præsidiis necesse esset, & sic omnia fierent oportuna insidiis eorum, quibus nihil deest ad inexplebile odium exserendum præter occa-

sionem

ſionem. Hoc modo, veluti ſuccisis imperii nervis, corpus reipub. & ab externis, & à domeſticis hoſtibus obſeſſum fatali morbo conflictaretur, cui vix ipſa ſalus, ſi cupiat, mederi poſſet; nec humanitus alium mali finem præſagimus, quam ut tandem (abſit omen dicto) delabamur ad fœdam neceſſitatem ineundæ compoſitionis, cui comes adhærebit ruina lamentabilis, aut ſervitus morte triſtior, & quovis ſupplicio magis deteſtanda viris ad decus ac libertatem natis. Hæc emolumenta ſperanda ſunt, hi fructus, hæc præclara merces ex pacto Induciarum, etiamſi conventiones ſincera fide ſerventur. At nunc ſubinde aliæ atque aliæ leges proponuntur. Nam quum ab initio facta fuerit mentio XV aut XX annorum, nunc ad IV aut V aut VII annorum ſpatium petitio reſtringitur, quin etiam actum eſt ut Induciæ labentes in annum unum prolatarentur, non alio fine ac

 propo-

proposito,quam ut armis per tædia & & moras detepescentibus, obrepat sensim oblivio libertatis, utque deliniti cives fallacibus blanditiis ac promissis, jura Majestatis è manibus elabi patiantur, contentique sint nudo simplicique testimonio Archiducum, quo tanquam liber populus agnoscantur. Nec desunt qui oleum camino addant, & hunc errorem exitiosum reip.speciosis rationibus fovere contendant. At abunde liquet cessionem imperii Belgarum factam à Rege Philippo II in gratiam filiæ tot esse circumscriptam conditionibus ut semper maneat appendix Hispanicæ dominationis, præsertim quum ex matrimonio nulla sit natá proles, nec magna supersit spes,fore ut ulla nascatur, nisi forte dono divum obtingat aliquis filius promissionis. Hinc fit ut Archiducibus minima facultas relinquatur resignandi jura majestatis, nisi accedat Regis authoritas, sub cujus auspicio & sacramento militat quid-

quid est hodie copiarum Hispanicarum in Belgio. Quæ rationes impulerunt [*Eid. Sept.* cIↄ Iↄ c VIII.] consessum Ordinum in eam sententiam, ut decernerent hujusmodi consilia prorsus videri repudianda, cessionemque supremæ potestatis concipiendam esse disertis verbis ex formula quam in primo pacis articulo præscripserunt, re multum deliberata communicataque cum Regum ac Procerum Legatis, eamque suffragio suo comprobarunt ipsimet hostium Legati. Quocirca nihil heic movendum est, nec aliud fundamentum paciscundis Induciis substrui debet, quam quod ante jactum fuit quum de pace agitaretur. Nam revera si Rex & Archiduces ingenue ac sine fuco juribus suis renunciare decreverunt, non est quod nodum in scirpo quærant, aut scrupulum movere debeant circa conceptionem verborum, quæ ex communi prudentium consensu necessaria judicantur ad exprimendã dilucide puram renunciationem

tiationem. Si nova formularum aucupia captantur, & ambiguæ voces placent, id evidenti argumento est, de industria rem geri ut contractus sit irritus, inutilis, ac nullius momenti. Quorsum enim nomina, nisi ut exprimant voluntatem ac sententiam loquentis aut scribentis? Qui circa syllabas, aut vocabula difficilem se ac morosum præbet, longe videtur abesse à proposito consentiendi. Vestrum igitur esto judicium an in rem & ex usu publico sit Majestatem populi, decus ac dignitatem imperii, jura libertatis civium inniti tam infirmo fragilique fundamento. Vehementer autem errant qui persuadere conantur nobis non esse opus ulla declaratione adversariorum ad firmandàm supremæ potestatis vim atque authoritatem. Nam etsi nostro Marte, & optima lege jus istud partum habeamus, tamen ut apud externos Principes & populos ejusce rei fides constet, non tantum nobis utile

est:

eſt verũ etiam neceſſarium Regiæ ceſſionis inſtrumentum, ſimul ut ſubditorum animis penitus infixum ſit, non eſſe amplius adorãdum veteris imperii ſolem ab Occidente. Semper autem vacillabunt, & fluctuabũtur mentes, donec hoc quaſi tibicine ſtabiliantur. Adhæc quum Induciæ plerumq; fiant; ut per eas ad perpetuam pacem via muniatur, cui bono ceſſationem ab armis paciſci, niſi ut huic velut fundamento ſuperſtruatur ſpes & ratio redeundi in gratiam cum hoſte? Quem vero colorem poteſt obtendere, quominus loquatur perſpicue, & ſine ambagibus renuntiet juri harum Provinciarum, niſi quod fraudem meditatur, & nos captione verborum circumvenire contendit, quippe quum intelligat abſq; tali renũtiatione ſpem fidæ manſuræque pacis prorſus eſſe conclamatam? Merito lætati ſumus poſtquam nobis renuntiatum eſt generoſum animi veſtri propoſitũ, quo fraudes iſtas & verſutias eſtis averſati;

nec dubitamus ex fiducia vestræ in publicum bonum propensionis, quin constanter in tali decreto sitis perseveraturi. Tamen quum peritus belli dux eos potissimum adhortetur, quos ad præliandum animo paratissimos esse videt (nam imbellibus, atque ignavis verba virtutem non addunt) etiam atque etiam vos rogo atque obtestor, ut fortiter in causam incumbatis, tantoque impensius, quod præsagit nobis animus nullum genus artificii omissum iri quo constantia vestra labefactari queat, saltem hoc agetur omni ope consilioque, ut insidiosis clausularum & exceptionum ambagibus integritas vestra, & bona fides in fraudem illiciatur. Quam ad rem nec popularis suadela deerit fucata splendidis rationibus, sed præcipue extollentur vires Regis Hispaniarum, qui ab ortu solis ad occasum magnam orbis partem imperio suo subjectam tenet, deprimetur vester status, objicietur ineluctabile telum necessitatis, quasi

resp.

resp. eo angustiarum redacta sit, ut nisi pax aut Induciæ fiant, nullo modo stare possitis. Quæ tantum abest ut vobis formidinem incutere, aut propositi constantiam imminuere debeant, ut potius dignum viris fortibus & magnanimis esse videatur, justam indignationem animo concipere, & illud supra sortis humanæ conditionem positum usu vestrum facere NEC SPE, NEC METV. Nulla est minarum authoritas apud liberos homines, qui mortem servituti anteponunt, qui oppetere pro patria pulcherrimum augurium putant, nedum apud heroum pectora, qui virtute nemini cedunt, qui fama nominis, & rerum gestarum gloria maria ac terras impleverunt. Sit sane, ut esse ultro fatemur, omnium late dominantium facile princeps Philippus, dum sciat sibi non esse rem cum imbellibus & inermibus populis novi orbis, qui se lanionum cultris more miserarum pecudum trucidandos objecerunt.

Est illi certamen cum viris fortibus, cum ingenuis civibus, cum gente ad decus & gloriam nata, quæ letho pejus timet flagitium, & malum nomen, quæ vita bene credit emi dona piæ libertatis. Non provocamus bella, sed nec timemus. Quam sit nobis pectus inaccessum terroribus, nemini melius quam hosti creditur. Quis enim prior mentionem pacis injecit? ad quos mittuntur Legati? Non quod abhorreamus à quietis consiliis, non quod aliter clari & honorati esse non possimus, quam indesinenter bellum gerendo sine spe missionis, aut perpetuo mansuræ pacis. Sed pacem sine exceptione volumus, sine fuco, sine dolo; quæ nomini consonet ac respondeat, quæ non sit introductio ad servitutem; quæ salva dignitate contingere possit. Pessima sane esset nostra conditio, & similis vitæ prædonum ac piratarum, si nunquam figere anchoram in beatæ pacis, & quietis portu ac sinu liceret. Si
semper

ſemper carendum eſſet iſto bono, quod Servator generis humani diſcipulis ſuis legavit, tanquam pretioſiſſimum depoſitum, ac fidecommiſſum noviſſimæ voluntatis. Sed quum nulla fida vel diuturna pax eſſe poſſit niſi ubi mentes pacatæ ſunt, & quum ſublato armorum metu animus non retinetur armatus, idcirco ad eam duci poſtulamus non trahi, rationibus perſuaderi non cogi minis. Quæ nihil nos terrent, quibus pace ſuſpecta longe tutius & honeſtius eſt bellum, imo potius cum dignitate cadendum quam cum dedecore & ignominia ſerviendum. Metus & terror in tales animas non irrumpunt. Geſta noſtra ſatis fidem faciunt, de quibus nulla unquam ætas conticeſcet. Si æqua, ſi honeſta poſtularentur, primus eſſem ſuadendi author ne iterum ad arma, & in campum Martium procederetur, qui etſi ſeges eſt noſtræ gloriæ, unde nomen par æternitati per cunctas gentes obtinemus, tamen non

ſumus

ſumus adeo ſteriles virtutum, ut qui graviſſimis jactati bellorũ tempeſtatibus rectum imperii clavum moderari potuimus, tranquillo mari curſum tenere nequeamus. Sed quod hoſtis ex neceſſitate pacem nobis obtrudere conatur, qua nihil magis voluntarium eſſe debet, id puerile terriculamentum eſt, & alieni timoris argumentũ. Vt qui parum procero corpore ſunt cothurnis ſtaturam adjuvant, ita qui maxime timent plerumque minaciter agunt ut hoc pacto ſe formidoloſos reddant. Sed hæ fraudes nimis pellucent apud eos qui perſpiciunt animos ſub pelle vulpina latentes. Canum degeneres ajunt vehementius latrare quam mordere, & altiſſima quæque flumina minimo ſono labuntur. Torrentes ruunt magno fremitu, ſed dum effuſo agmine præcipitant, impune vado tranſiri ſolent. Ego ſane mori me malim, quam ad indignas viro magnanimo conditiones neceſſitatis obtentu compelli. Quem armati exercitus

citus non terruerunt, inanes minæ & majestas sine viribus de gradu constantiæ non demovebunt. Nec vos aliter animatos esse convenit, si pristinæ virtutis memores esse velitis. Nullum beneficium est quod extorquetur ab invitis: multo minus quod confertur in invitos. Si communiter expedit pacem, aut Inducias componi, pedibus omnes in eam sententiam eamus, sed animis volentibus, nec alia vi protracti quam utilitate communi, quam salute populi, quæ patriæ patribus, & civicæ libertatis assertoribus suprema lex, & sanctissimi moris instar esse debet. Nam si quid rationibus nostris perniciosum hosti concesserimus tanquam coacti viribus ineluctandæ necessitatis, nec gratia nobis eo nomine debebitur, & haud dubiam timoris atque imbecillitatis suspicionem præbebimus, quod in tam illustri theatro nequaquam est committendum. Nulla res major hodie sub sole geritur, quam ista de pace vel

vel Induciis consultatio. Iamdudum arrectæ sunt mentes multorum Principum & populorum exspectatione quorsum evasura sit. Si unquam fortibus animis eguit resp. si præsidia salutis & libertatis civium prudentibus consiliis munienda fuerunt, nunc illud est oblatum tempus quo sapientiæ simul & magnanimitatis specimen exhibere oportet. In primis autem summa ope niti decet, ut Palladium istud publicæ dignitatis, quo sancitur imperii Majestas, religiose conservetis, nec ullis captiosis exceptionibus, aut perplexis verborum ambagibus fidem vestram circumveniri sinatis. Nulla potest esse nimia cautio circa curam conservandæ libertatis, sub cujus auspicio tanta bella terra marique pugnastis. Agnitio legitimæ vestræ authoritatis firmata consensu & confessione ipsius hostis aditum patefecit ad ineundum de compositione colloquium, nec alia lege unquam provinciæ adduci potuissent ut de pace

Lega-

Legatos admittere vel audire vellent. Hærebat enim in animis memoria præteritorum, & quam ſæpe circumſcripti eſſet Belgæ ab Hiſpanis per ſpeciem tentandæ reconciliationis. Itaq; rebus etiam maxime afflictis, & temporibus difficillimis, quum reſp. nutaret, ac vergere in occaſum videretur, ſeniores veſtri palpum pacis obtrudi ſibi noluerunt, etiamſi Reges ac Proceres talibus conſiliis authoritatem ſuam interponerent. Piſcator enim ictus ſapit, & injuſte Neptunum accuſat qui ſemel naufragium paſſus iterum ætatem ſuam credit irato mari. Iam prope per annos xxx in hoc generoſo conſtantique propoſito perſeveratum eſt, quo magis conniti debemus, ne florentiſſimo rerum noſtrarum ſtatu quidquam indignum indole virtutis commiſiſſe, & à majorum gloria degeneraſſe arguamur. Cum hoſte potentiſſimo nobis res eſt, eodemque capitalibus odiis inflammato, qui ſi eſſet à

natura

natura propensius ad lenitatem & clementiam, tamen ei per Inquisitorum violentiam uti moribus suis non licet. Huic si quid remiserimus per formidinem aut ignaviam, unde vires nostræ debilitentur, nullo se beneficio devinctum esse interpretabitur. Nam Reges & Principes inflati fortunæ suæ magnitudine omnia tanquam in solutum accipiunt, & longe plura sibi deberi putant, præsertim ab iis qui antea nexu clientelæ vel fidelitatis obligati erant. Quum adhibita fuerit omnis cautio, quæcunque ab humana providentia sollertiaque concipi potest, tamen salutaris diffidentiæ præsidio, tanquam Ægide Palladis assidue muniri nos oportebit, si nostra nobis incolumitas, & populi salus curæ est. Igitur ne minimus quidem apex de solennibus formulis detrahi debet, nec quidquam de jure remittendum, ne judicium vestrum metus esse videatur, & uno concesso semelque inclinatis ad assentiendum & indulgendum

dum mentibus graviora longe, & injuſtiora poſtulentur. Vbi Majeſtatis jus agitur media via neutiquam eſt eligenda, nec ſufficit fortiter incepiſſe niſi ad finem uſque conſtanter in priſtina ſententia permaneatur. Nihil æque dedecet ampliſſimum Ordinem, quam opinionum inſtabilitas & commutatio voluntatum. Iungenda ſunt facta conſultis, ut ſciant hoſtes vobis decretorum rationem conſtare. Nec privati commodi reſpectus, ſed utilitatis publicæ ſtudium, & amor erga patriam me movet, ut iſtud conſilii vobis impartiar. Nam nihil tam rationibus meis, atque adeo toti nonoſtræ familiæ conducit, quam fida, tuta, ſimplex & honeſta pax. Sed officium & fides nobis omni lucro atque emolumento ſunt potiora. Pater fœlicis memoriæ, & nos haud degener ſanguis à paternis laudibus atque virtutibus, abhinc annis fere XL nec ſumptui ullo, nec labori, nec vitæ ipſi pepercimus ut harum Provinciarum digni-

dignitati ac libertati consuleremus. Et quod sine nota exprobrationis aut arrogantiæ dictum sit, multas admodum luculentas conditiones, quæ vehementer ad amplitudinem & gloriam nostræ domus pertinebant, adspernati sumus, ne rationes ab utilitate communi sejunctas haberemus. Pater fundamenta reipub. jecit, sed in cursu maximarum rerum, scelere ac fraude peremptus Hispanicæ crudelitatis triste documentum præbet. At hercle me vivo & incolumi non deerit ultor infandæ cædis, nec acerrimus propugnator civicæ libertatis. Mori pro patria possum, si occubitu meo salus ac libertas populi redimi queat: servire non possum, nec debeo, nec fas est tot rebus præclare gestis, ut satis superque provisum sit, ne unquam decus ac fama nostri nominis intermori possit. Plane decretum est nobis, quantum authoritate, gratia, consilio, præsentique animo pollemus, eniti atque omni cura & vigilantia

lantia providere, ne callidis adversariorum artibus,ac versutiis faciles animi civium sese circumduci patiantur. Non deseram honorificam stationem, in qua me favor vester collocavit, & opinio quædam haud infimæ notæ virtutum,quas in nobis sitas esse animadvertistis, & hostes magno suo damno sunt experti. Quidquid hactenus Dei benignitate fretus effeci, quidquid in posterum sperare possum me effecturum, id omne vobis, reique publicæ, & saluti civium voveo consecroque. Nullius me periculi terror unquam de gradu ac statu magnanimitatis deturbabit, quamdiu mihi mentem sanam fata servabunt. Magnis multisque pignoribus fidem & constantiam unitis Provinciis obstrinxi & approbavi, nihil est quod majori contentione vos rogem, precer, adjurem atque obtester,quam ne per cuniculos & fraudulentas pactiones jura libertatis subverti sinatis, quos aperta vi & Martia virtute po-

O ten-

tentiſſimi terrarum orbis regnatores per tot annos debellare non valuerunt. Hæc rationum pondera, & quæ plura in eandem ſententiam depromi poterant, conſignata literis à tam inſigni belli duce, qui rem, fidem, libertatem, decus atque gloriam unitarum Provinciarum tot adoreis atque illuſtribus victoriis inſigniverat, ut nemini veterum virtute, ac rerum geſtarum magnitudine ſecundus eſſe videretur, mirificum ardorem animis hominum addiderunt, adeo ut plerique longe conſultius eſſe judicarent inſtaurare bellum & aperto Marte rem aggredi, quam ulterius incedere per ignes illos ſuppoſitos cineri doloſo. Nihil ſimpliciter, nihil bona fide geri, cuncta ficta eſſe & ſimulata. Conditiones proponi non animo impetrandi, ſed ut illudatur credulitati civium, ut patientia tentetur, & interim elabantur dies, intercidantque rerum gerendarum oportunitates. Quocirca fixum & immotũ ſtetit abrumpere

rumpere totam istam lentã materiem, nec dieculæ quidquam indulgere supra præfinitum tẽpus. Id ubi tanquam haud amplius movendum innotuit Marchioni & Collegis, ne veluti inertes poëtæ in extremo actu corruerent, rursus adierunt [VIII *Kal. Octobr.*] Legatos Regum & Procerum, diversisque vicibus colloquuti significarunt; hoc esse quasi novissimæ volũtatis depositum ex parte Archiducum, qui ab Rege rem ratam habitum iri repromittebant, nimirum ut cum Ordinibus conventiones inirentur, tanquam cum gente libera nulliusque juri ac ditioni subjecta, quæ non agnosceret dominum præter Deum. Vtrique populo liberam fore potestatẽ terra marique commeandi commercandique absq; omni metu hostilitatis intra fines dumtaxat Europæ. Spem bonam esse Regis animum eo impelli posse, quamvis nondum certo ea de re constet. Legatis Regum Principumq; causa non videbatur cur talia referrentur

ad Ordinum conſeſſum. Neque enim pu tabantur unquam paſſuri, ut ipſis Indicæ navigationes adimerentur, & omnino volebant ſimplicem ac ſine ulla conditione ceſſionem ſupremæ poteſtatis. Igitur ſublata ſpe quidquam proficiendi, ne cum temporis diſpendio famæ periculum jungeretur, ſi longiores moras abjectis precibus paciſci inſiſterent, proficiſcendi conſilium cepere, omniaque ad iter neceſſaria præparata ſunt: conductis navigiis, præmiſſiſque impedimentis. Reliquos dies ſolennibus officiis & peragendis amicitiæ imitamentis impenderunt. Certamen erat quinam aptius Afranii Simulantem agerent, & hiſtrioniam exercerent. Ultimo die Septembris Marchio cum Præſide Richardoto, & Iohanne Mancicidore venit in concilium Ordinum ut ipſis valediceret. Ibi Præſes explicuit copias ingenii atque eloquentiæ in accuſanda obſtinatione animorum, quæ tam præfracte ac rigide propo-
ſitum

ſitum urgeret, ut fato quædam calamitas mentibus hominum incubuiſſe videretur. Conſtantiam non in pervicacia ſitam eſſe oportere, ſed in moderatione. Libertatem & ſingulis hominibus, & civitatibus atque imperiis hac demum lege fructuoſam glorioſamque cenſeri, ſi modus ſervetur, ſi temperamentum adhibeatur, ſi non degeneret in effuſam atque effrænem, & ſui impotentem licentiam, qua non eſt ullum perniciosius depoſitum apud neſcios gubernandi. Conſiderarent etiam atque etiam varios & ancipites rerum humanarum caſus, quam omnia mortalia pendeant tenui filo, quas conditiones adſpernarentur, nulla re niſi virium fiducia elati. Præſenti fortunæ, ac proſperitati ne nimium crederent, quæ momento mobilis horæ mutari poſſet, funeribus interdum miſceri triumphos, triumphis funera. Nunquam magis cohibendam eſſe inſolentiam, quam ubi ex voti ſen-

tentia, & ad voluntatis nutum res procedunt. Vltro jam offerri à ſummis Principibus ea quæ vix ante quiſquam auſus eſſet ſperare. Non ſemper manſurum eundem animum, & forte venturum aliquando diem illum, quo prætermiſſam occaſionem fruſtra deſiderabunt. Quemadmodum majore periculo ſunt ægri, qui quum ex adverſa valetudine recreari cœperunt ſtatim rurſus in morbum incidunt, ita maxime ſunt infeſta bella quæ renovantur de integro poſtquam magno molimine cœptum eſt de pace vel Induciis diſceptari. Per quos ſtetiſſet quominus diſcidia componerentur, in eos redundaturam invidiam atque infamiam omnium cladium & calamitatum quæ exinde orientur. Se puros & immunes iſtius culpæ futuros coram Deo cuſtode Regum ac Regnorum, coram item hominibus qui reverentiam ſceptris debitam pro dignitate, & merito æſtimare didicerunt. Reſponſum eſt ab

ab Ordinibus quasi per relationem criminum in adversarios, nihil esse ab se relictum inexpertum ut ad fidam, honestam, tutam & stabilem pacem perveniri posset, ejusque rei testem citabāt conscientiam ipsorum delegatorum, à quibus eadem fides, & sinceritas servata non esset. Nam neque obtineri potuisse simplicem & puram transcriptionem jurium Majestatis, quum tamen haud alia lege placuisset admitti ullam pacis mentionem: nec cæteras postulationes fuisse hujuscemodi, ut ullo modo concedi possent absque irreparabili damno ac detrimento unitarum Provinciarum. Marchio etiam paucis, sed efficacibus ad persuadendum verbis, quæ viro militari sufficiunt, ostendit quam sibi grave, & molestum accidisset, quod tamdiu frustra deliberando tempus extractum foret, quodque rebus infectis discedere cogerentur. Eodem die quum excepti fuissent epulo à Prin-

cipe Mauricio, dederunt ſe in viam, ſed magnifice prius litatum eſt hoſpitali Iovi, præſertim à Marchione qui regio luxu & apparatu vitam agitabat. Non eſt omittendum ſilentio quod fœcundam materiem variis ſermonibus præbuit, nimirum repertum fuiſſe in cubiculo Præſidis Richardoti inſtrumentum ſignatum manu Archiducum quo continebantur mandata ſervāda circa negotium ineundæ compoſitionis. Erant nonnulli in ea ſententia ut exiſtimarent per incogitantiam, & oblivionem depoſitum iſtud non fuiſſe aſportatum dum abire feſtinant. Alii offuſam à Deo caliginem mentibus alioqui cordatiſſimorum hominum opinabantur, ut hoſtium artes atque inſidiæ cœlo oſtenderentur. Mihi neutrum horum unquam perſuaderi potuit, nec profecto verum, aut ſaltem veriſimile videtur virum maximis rebus exercitatum, quo adminiſtro fœliciter tractata ſunt ingentia negotia, quæ difficil-

difficillimos explicatus habere judicabantur, sine consilio reliquisse domi pignus sacro silentio obserandum, imo pene capitis periculo sanciendum, si culpa ejus dispalesceret in vulgus. Nunquam enim in homine fuisse deprehensam ullam dubiæ sanitatis, aut delirii notam, ut post tanta sapientis animi documenta, post tot præclara merita quibus orbem Christianum devinxisset, tam inconsiderate & incircumspecte circa rem maximi momenti sese traducendum præberet, ut decoctor esset omnis ante partæ existimationis. Nec aliter senserunt præstantes fama meritisque viri, quos doctrina, & usus multiplex rerum reddiderat solertes, atque idoneos, ut de talibus negotiis incorrupto judicio sententiam ferre possent. Adde quod si tam magna peccavisset per oscitantiam, aut latam culpam quæ dolo comparatur, vel detrimento famæ mulctatus esset, vel aliqua censoriæ severitatis nota

adſperſus. At contra fuit in flagranti gratia apud priſtinos dominos, ut appareat conſilium non errorem fuiſſe, politicum ſtratagema non caſum. Interim ex quo repertus eſt iſte theſaurus, ſtatim exſtiterunt & interpretes qui operam ſuam locarunt ut diverſis linguis arcanum imperii evulgaretur, & typographi qui manſuris notis exemplaria per varias terrarum oras diſtribuenda curarent. Id quidem factum eſt ea fine & mente, ut conciliaretur ſiniſtrum nomen Archiducibus, quaſi parum ſincere & candide verſarentur circa ſuſceptam pacis aut Induciarum negotiationem. Sed præterquam quod mali exempli fuit talia publici juris facere, nihil inibi eſt quod benignæ mentes in meliorem partem interpretari non debeant. Quædam quidem ſunt hujuſmodi ut non expedire videatur ea omnibus innoteſcere velut quæ fomentum ſuggerere poterant, ad committendos inter ſe mutua æmu-

latione Legatos Regum, & quæ peculiariter de Præside Iannino memorabantur, in primis autem quæ de adſciſcendis in patronos Archiducibus ibidem continebantur: ſed niſi ſervata fuiſſet nonnulla ſpecies rerum taciturnitatis horrore tegendarum, nimis aperte fraus & fucus ſuboluiſſet. Doli enim non ſunt doli niſi aſtu colas. Non invitus delabor ut aſſentiar hoc ipſum inſtrumentum eſſe, quo potiſſima mandatorum pars continebatur, ſed utrum quædam interioris notæ reſervata fuerint in mente dominorum Curiæ, tanquam rem haud ſatis compertam judicio cujuſque excutiendum relinquo. Paucis perſtringam ſumma capitum faſtigia, quæ ſcriptum iſtud complectebatur. Primum multo cum honore, & cũ ſignificatione benevolentis animi nominabãtur delegati ab Archiducib⁹, eorumq; profectio proſperis ominibus excipiebatur, ut omnia illis ex animi ſententia ſuccederẽt.

Adde-

Addebatur præceptum ut ſic rationes inſtituerent cum Legatis Regum Galliæ, & Magnæ Britanniæ, Daniæ tanquam ipſis attribueretur maxima rerum verborumque fides, ſed tamen adjunctæ erant rationes quibus admoneri debebant ut comiter paterentur ſe in ſocietatem curarum non admitti. Recte quidem & ordine facere videri Proceres unitarum Provinciarum, quod talium præſtantium virorum conſilio, gratia & authoritate plurimum fiderent, nec aliam eſſe mentem Archiducibus, ſed non opus eſſe ut quotidianis ejuſmodi moleſtiis generoſæ mentes eorum defatigentur. Cæterum quum ſatis conſtaret eos fore participes omnium arcanorum, quæ ab Ordinibus in deliberationem deducerentur, nec quidquam clauſum ipſis aut obſignatum futurum, præſcribebatur deputatis Archiducum, ne ullam diffidentię ſuſpicionem præberēt, ſed potiſſimum in eam curam incumberent, ut Præſes Ianni-

nus extra ordinem sciret sibi fidem haberi sine ulla exceptione, nec dubitare Archiduces quin præter ea quæ sibi in mandatis data essent, sua sponte sit omnem adhibiturus providentiam ac diligentiam, unde res explicatu difficiles ad moderationem & æquitatem revocari queant. Idem injungebatur significandum esse Legatis Magnæ Britanniæ, ne per æmulationem animi ad simultates accederent. Adjuncta erat faceta & lepida cautio, ut pro sua prudentia diligenter expenderēt, & tanquam horribile arcanum revelarent ea quæ veresimili conjectura colligere poterant ipsis non esse ignota, silentioque tegerent quæ non expediret sciri. Hæc quodammodo in antecessum pręmittebantur, quibus subjecta erat commendatio diligens Romanæ Catholicæque religionis, ut liberum & publicum ejus exercitium per fœderatorum Ordinum ditiones concederetur sine ulla mulcta, molestia

aut

aut impedimento. Quod si quis moveatur scrupulus ad illud pium & salutare propositum retardandum aut prohibendum, erit ex adverso regerendum quam faciles & liberales fuerint Archiduces in resignando jure supremæ potestatis, quo dono nihil majus votis optari poterat. Huc accedit quod in tali re nihil ante oculos haberent præter gloriam æterni Numinis, præterque animarum salutem, & conscientiarum tranquillitatem. Quid quod etiam utilitas unitarum Provinciarum in hoc cardine vertitur? Nam si Catholicis hominibus beneficium istud indulgeatur, ne ex causa religionis, ullo modo inquietari possint, confluet illuc ingens mortalium numerus unde publica fœlicitas, & opes admirabile incrementum sument: si quidem usu compertum est nulla re magis stabiliri salutem & incolumitatem regnorum aut rerumpublicarum quam civium frequentia & ce-

lebritate. Quod si tale postulatum eludere conabuntur, & objicere volent in terris Archiducum idem jus esse permittendum quod in alios statuere studerent, responsio in promptu erit, diversam prorsus esse rationem priscæ religionis, & hujus recens introductæ. Nam à Catholicorum partibus stare æternum Dei verbum, perpetuam successionis seriem, universitatem, antiquitatem, consensionem, ritus ceremoniasque sacrorum, authoritatem canonum, decreta conciliorum, & quæcunque justam venerationem religioni conciliare possunt. Per multa secula non aliam fuisse cognitam externam Ecclesiæ Christianæ formam præter eam quam Catholici profitentur. Novitiam istam doctrinam malo more, & pernicioso exemplo invasisse in alienam possessionem dejectis legitimis successoribus, quorum bona pro possessore detinentur, omnia deformasse titulo ementitæ reformatio-

mationis', subditos in Principes armasse, quum tamen nihil æque suffragio sacrarum literarum sanciatur quam obsequium erga superiores. Denique Catholicos esse fratres ejusdem generis & sanguinis, qui pro virili parte causam libertatis asseruerunt, ideoque valde inhumanum & parũ consentaneum Christianæ charitati foret iis adimere liberam colendi Numinis, exercendæque religionis facultatem. Hoc caput ex summis viribus urgendum erit, & advocandus in partes Præses Ianninus, ut fortiter in communem causam incumbat. Non enim minus interesse regis Galliarum ut religio Catholica Romana longe lateque propagetur, quam Regis ipsius Catholici, siquidem veræ sinceræque conversionis fidem adsequi studeret. Alioqui justa reprehensione non cariturum si tanti momenti negotium, in quo salus animarum versatur, insuper haberet, & neglecta præterfluere pateretur. Satis enim con-

constare quantum Rex liliger authoritate & gratia polleret apud Ordines, quorũ mentes ejus nutum, tanquam alicujus è cœlo delapsi Numinis intuerentur. Nihil denegatum iri si totas animi consiliique vires explicaret, ut summis & imis exploratum sit eam rem Regi tam esse cordi, ut nullo magis pignore gratiam & benevolentiam ejus demereri queant. Quod ad jus supremæ potestatis attinet, dabatur in mandatis ne verbum super ea re commutarent, sed Ordinum atbitratui cuncta permitterent, ipsi formulas conciperent quascunq; collibuisset, paratos esse Archiduces omnia manu ac fide sua comprobare ne datum reposcere viderentur. Commerciorum libertatem ad normam Gallici ac Britannici fœderis restringi volebant, & ut in universum abstineretur ab utriusque Indiæ navigationibus, utq; Ordines authoritatem suam obligarent, se graviter animadversuros in omnem qui quid adversus ea commi-

commisisset, tanquam in violatorem pacis, & hostem publicæ quietis ac tranquillitatis. Erant, & alia super eodem articulo mutuæ negotiationis, quæ non est operæ sigillatim recensere. Quemadmodum nec ea quæ de confiscatis bonis utrinque restituendis, de bonis Ecclesiasticis, de limitibus assignandis, & cæteris similibus subjiciebantur, quum nihil contineant arcani, quod non ipso tractatu colloquioque patefactum sit. Illud præcipue videbatur depositum fidei ac taciturnitati Legatorum, ac proinde nisi in re præsenti minime divulgandum, quod injungebatur ipsis ut postquam de reliquis conventum esset, pedetentim & involvoli more sermonem injicerent per speciem familiaris colloquii, tanquam ultro ipsis veniret in mentem, nec aliunde suggereretur, an Ordines ita confiderent copiis atque opibus suis, ut se adversus omnem externam vim satis tutos, & munitos fore arbitrarentur, quamdiu

diu ſejuncti ab aliis Belgarum partibus eſſent, ac veluti avulſum à reliquo corpore membrum poſſiderent: & an non ex utriuſque partis uſu atque commodo videretur tam arctam fœderis neceſſitudinem ambobus populis intercedere, ut ſublatis omnibus diffidentiæ ſcrupulis eoſdem habituri ſint amicos atque inimicos. Veriſimile eſt eos haud abnegaturos quin id plurimum in cõmunem rem futurum ſit, ſed quomodo fieri queat opus eſſe magnæ molis, & longinquæ deliberationis. Si ſua ſponte non delabantur in eam ſententiam, ut rationibus ſuis conducere putent habere ſibi Principem ingenti beneficio devinctum, qui non mediocri valeat potentia, & in proximo ſedem habeat: Legatis præcipiebatur ut blando quodam atq; amabili introitu furtim irreperent in cauſam, & ante teſtarẽtur quam ab omni ambitione tali ſint alienæ mentes Archiducũ, quibus propoſitum eſt, tanquam articulos fidei, pacta

pacta conventa religiose observare, nec ullum unquam jus in Provincias unitas sibi vindicare, quandoquidem semel jacta esset alea: sed tamen si præsidio, & fideli amicitia potentis alicujus Principis nitendum foret ad conservandam imperii majestatem, cui potius eum honorem esse deferendum, quam Archiducibus, ut comiter pro defensoribus & patronis agnoscantur? Nihil inde libertati civium detrahetur, nihil respub. capiet detrimenti, nihil de potentia & authoritate illustrissimorum Ordinum delibabitur: quinimo multum accedet eorum gloriæ, quod nepoti, filio, fratri Cæsarum, quod Augustæ Infanti, filiæ maximi Regum fasces ultro submittere non sint gravati, non tanquam dominis, sed tanquam personis in excelso dignitatis atque honoris fastigio collocatis. Iubebantur Legati ad hanc rem efficacius promovendam, communicare consilium cum Oratore Comitis Palatini & aliorum Germa-

Germaniæ Procerum, si forte gratia vel suada impelli possent ut huic incœpto suffragari vellent. Sed in primis caverent ne Legati Regum Galliæ & Magnæ-Britanniæ quidquam sequius suspicarentur, aut inde exsisterent ob æmulatum offensiones. Quod si Ordines nullis rationum machinis expugnari se paterentur, ut quenquam patronum adoptasse vellent, ne quasi capite minuti viderentur, aut indigere curatoris, ut qui res suas administrare non possent: saltem hoc summa vi erit pervincendum, ut fides detur & accipiatur, nulla in posterum damna dispendiaque invicem illatum iri, nec hostem alterius populi juvandum auxilio, commeatu, pecunia, viris, armis, ulloq; provisu & apparatu bellico, gravibusq; pœnis expiandum, si quid secus esset admissum quemadmodum animadverti solet in ruptores publicæ pacis. Reliqua pertexere nihil attinet, quia sunt satis vulgata. Cæterum una cum prædicto instru-

ſtrumento reperta eſt formula orationis, quam erant propoſituri Ordinibus poſtquam pater Ney ex Hiſpaniis eſſet reverſus: nimirum nullo modo quidquam eſſe remittendum circa cauſam religionis, & Induciarum, navigationum. Ex quo facile erat conjicere eos jam ante ſatis voluntatem Regis perſpectam & exploratam habuiſſe, niſi & illud de induſtria meditatoque conſilio factum eſt, ut vulgo crederetur Regi non eſſe decretum pati tantam labem inferri ſuæ Majeſtati, nec adeo infractas vires, ut ejuſmodi conditionibus infra fortunæ ſuæ magnitudinẽ poſitis obſecundare cogeretur. Quoquo modo factum ſit ut hæ chartæ venirent in manus Ordinum, non optimo nec prudentiſſimo conſilio publicatæ fuere. Neq; enim eſt ex dignitate imperii, ut ad plebejas mentes notitia rerum arcanarum devolvatur, & cuique liceat judicium ſuum interponere ſententiamq; ferre de maximis Principibus, quorũ actio-

nes

nes si quid habeant obnoxium invidiæ aut reprehensioni, populo tamen, pessimo bene sentiendi authori lis ea committi non debet, qui supra jurisdictionem, & extra territorium jus dicenti impune non paretur. Laudatur merito civile factum Atheniensium, qui quum literas à Philippo Rege Macedonum scriptas ad uxorem Olympiadem intercepissent eas uti erant obsignatæ bona fide ipsi reddẽdas curaverunt, nec tacti vitio humanæ curiositatis inspicere sustinuerunt quid iis contineretur. Si hoc exemplũ potuisset usurpari, non erat indignum æmulatione, sed fuisset specimen fiduciȩ & civilitatis saltem ipsum autographũ remittere ad Præsidem. Nam si per oblivionem & negligentiam id accidisset, beneficii haud exigui debitor futurus erat; sin ex compacto, pulcherrimum est artis eludendæ genus, si fraus intelligi non videatur. Quod si accusantur tanquam humanitatis expertes, & vitæ communis ignari,

qui

qui literas ab amicis ad ſe miſſas obortis poſtea ſimultatibus in medium proferunt, & palam recitans, non videntur immunes à ſimili nota qui libellos adverſariorum ſeu forte repertos, ſeu conſilio relictos ludibrio plebis exponunt. Non pro cætera manſuetudine & clementia feciſſe, ſed ab ingenio ſuo & à civili more degeneraſſe cenſetur Auguſtus, quod M. Antonii quanquam hoſtis jam judicati teſtamentum Romæ relictum aperiendum recitandumque pro concione curavit. Quanto moderatius & prudentius ſe geſſerunt Pompeius, Iul. Cæſar, M. Antonius aliique magnanimi Principes, qui literas hoſtium in caſtris deprehenſas, aliove caſu interceptas ne legere quidem ſuſtinuerũt, ſed ne cui periculũ aut invidiam crearent, igne aboleri voluerũt? Hæc fuit veterum ſimplicitas, cujus exempla plurima in antiquis Annalium monumentis, pauciſſima in noſtrorũ temporum moribus atque inſtitutis reperiuntur.

Domi-

DOMINICI BAUDII DE INDUCIIS BELLI BELGICI.

LIBER TERTIUS.

ABSCESSU Legatorum qui ab Archiducibus miſſi fuerant, depoſitæ ſalutis videbatur tota ratio deducendi rem ad otium & tranquillitatẽ, jamq; multorum animi, prout quemque metus aut cupido incitabat, vel augurabantur votis, vel præſaga mali mente reformidabant exoriturum infandum bellum, quod non poſſet niſi funeſto & exitiabili fine terminari, quandoquidem tanta mole tantoque conatu ſuſceptum pacis negotium adeo inutiliter eveniſſet. Sed jacta erant ejuſmodi fundamenta priuſquam Haga diſcederetur, ut quo tempore ſalus omnis abſumpta videbatur, bonæ ſpei ſidus affulge-

ret iis qui pacis amore flagrabant. Nam militares spiritus, qui turbis & cædibus, tanquam naturali pabulo delectantur, otio consenescebant, nec retineri poterant pactis Induciarum quominus hostilia molirētur. Initia motuum ab Hispanis militibus exstiterunt, qui haud procul urbe Slusa præsidium agitabant. Hi arrepto tempore in pecudes & armenta impressionem fecerunt, sed à Slusanis militibus oppressi, ac circumsepti brevem lætitiam longo dolore compensaverunt. Plerique præda simul & vita spoliati sunt, pauci incolumes reversi eo unde infaustum pedem extulerunt. Circa idem tempus Comes Adolphus Nassovius alæ equestris Præfectus cum IX equitum turmis in fines agri Luxemburgensis profectus est, ut præsentia sua firmaret eos qui exigendis contributionibus præerant, quas incolę spe propinquæ pacis elati solvere gravabantur. Non potuit inhiberi militum insolentia,

lentia; quin multa parum decore præterque fas & morem disciplinæ perpetrarent. Quum ab expeditione reverterentur, nocte præventi substiterunt in pagis non longe ab urbe Rhenoberga, securi periculorum, nec hostile quidquam metuentes ob fiduciam virium. Nihil est magis cavendum duci provido & circumspecto quam nimia securitas, quæ plerumque causa fuit calamitatis præsertim in bello ubi non licet bis peccare, nec indignior ulla vox excidere potest moderatori exercitus, quam si per imprudentiam committat ut dicendum sit, non putaram. Omnia solerti consilio providenda sunt quæcunque evenire possunt, & quidem adversos casus animo præcipere oportet potius quam sperare prosperos, ut si quid præter spem evenerit, id lucri rationibus imputetur. Ergo præfectus urbis Rhenobergensis haud imprudenter speculatus neminem facilius opprimi quam qui nihil timet, emisit è

præſidio circiter 600 ſcloppetarios, qui recta fecerunt impetũ ubi Comes Adolphus tanti mali ignarus divertebat, quem ita ex improviſo necopinantem aggreſſi ſunt, ut vix ad arma ſumẽda tempus ſuppeteret. Compoſuit ſe tamen ad fortiter reſiſtendum, tandem obrutus numero, confectuſque novem vulneribus nobilem animam exſpiravit. Dum Hiſpani prædando occupantur, nuntio per caſtra diffuſo claſſicum increpuit, raptimq; ſumptis armis curritur ad ſuppetias ferendũ duci. Iam ſe recipiebant alacres præda victoriaq; in urbem, quum in planitie circũfuſi ab equitatu Naſſoviorum primo ſtrenue pugnam capeſſunt, poſt ubi ſe reſiſtendo impares vident ad deditionis neceſſitatem compelluntur, ſed intellecta Comitis Adolphi morte qui præcepiſſe ferebatur nemini eſſe parcendum, promiſcua cæde in captivos ſævitum eſt, ita ut pauci ſuperſtites retulerint ad ſuos nuntium acceptæ calamitatis.

Tres

Tres ordinum ductores sanguine suo solverunt inferias manibus defuncti. cujus corpus in urbem Noviomagum relatum est, atque ibi magnifico funere cohonestatum, ut & nobilitatem generis, & eximiam juvenis fortissimi virtutem decebat. Hæc pendentibus Induciis gesta sunt, quibus etsi violari mutuas conventiones palam erat, tamen non est in eam rem curiose inquisitum, sed gloria rei prospere gestæ penes fortunatos, dedecus & damna penes miseros fuere. Nã victoriæ ratio reddi non solet. Nunc ad exorsa revertamur. Postquam digressi essent, ut supra diximus, Legati Archiducum, plerique opinabantur nihil spei reliquum superesse ut ab armis discederetur, sed omnia potius ad inexplicabile bellum spectare videbãtur, quum legati Regum & Procerum, qui Hagæ remanserant, magis ac magis in eam curam imcumbere cœperunt, ut quãdo perpetuæ pacis ad præsens obtinendæ ratio plane sublata

esset saltem longi temporis Induciæ maturarentur. Iam antea Præses Janninus ex communis consilii sententia in Ordinum concilio verba fecerat, [vi *Kal. Septembr.*] vehementerque conquestus erat, nō potuisse rem ad otium, tranquillitatem & concordiam deduci, quod in primis studio habebant Reges ac Proceres, quorum Majestatem ac personam tuebantur. Id adeo sibi cæterisque consortibus muneris tanto dolori esse, ut nihil fieri possit ultra. Nec dubitandum quín pari molestia domini ipsorum afficiantur, qui faustiorem instituti colloquii exitum spe animo præsagiebant. Princeps eorum votum erat, ut sempiterna pace finiretur hoc funestum & lugubre bellum, quo per tot annos Belgica gens afflicta mœrebat, sin mentes nondum essent compotes amplectendi tantam fœlicitatem, ut saltem in longum tempus Induciæ sancirentur. Nunc, inquit, adest ille dies, quo eas proponi consultum esse

judica-

judicamus. Tam enim utile vobis, imo necessarium arbitramur ab armis feriari, quam noxia & exitiabilis erit continuatio bellorum. Ideoque prorsus authores sumus ne bonum istud secundæ sortis, quum primo frui non liceat, adspernari velitis dum id tamen commodo vestro fiat. Neque enim alia lege Principes nostri tale consilium vobis darent. Conditiones quæ in rem & securitatem vestram fore nobis videntur, hæ sunt. Vt vobiscum pactio Induciarum contrahatur, tanquam cum libero suisque juris & arbitrii statu, non alterius cujusquam dominio ditionique subjecto, in quem Rex Hispaniarum & Archiduces nullum sibi jus esse declarent. Deinde ut pendentibus Induciis libera vobis sint commercia tum ad utriusque Indiæ populos, tum ad Hispanos & Belgas, denique per omnia maris ac terrarum spatia, quæ Regis & Archiducum imperio subjiciuntur. Tum ne qua vis, aut injuria fiat quo-
 minus,

minus, uti poſſidetis, ita porro poſſideatis. Quibus conditionibus addi poterunt quæ ex æquo & bono poſtulari debere videbuntur. Præſagit nobis animus difficulter impulſum iri mentes Principum quibuſcum vobis res eſt, ut haſce leges aſſenſu ſuo firmari velint, quandoquidem ut pax tali modi fieret nulla ratione perſuaderi potuerunt. Sed ſi eas repudiarint, tunc & veſter ad arma regreſſus firmioribus juſtitiæ munimentis fundabitur, & Principum noſtrorum ſtudia atque officia, quibus extinguere hoc diuturnum belli incendium conati ſunt, clarius eniteſcent. Ita fiet etiam ut tanto impenſius ad cauſam veſtrã opibus auxiliiſque ſublevandam animentur: quemadmodum ex diverſo juſtam offenſionis anſam ſubminiſtraretis, ſi vobis obfirmatum eſſet à rigore non demoveri, nec utilibus ac ſapientibus conſiliis obtemperare. Nam, ut noſtrum eſt judicium, haud minus ex uſu veſtro futuræ

turæ ſunt Induciæ ſecundum eas leges quas propoſuimus, quam ſi de pace conventum foret, præſertim quum cautionis & ſecuritatis gratiâ noſtrorum Principum authoritas intercedat, qui nobis in mandatis dederunt ut eo nomine fidem ipſorum obligaremus; rata ſcilicet & ſtabilia fore quæ pactis Induciarum promitterentur, quemadmodum ſeſe obligari voluerunt, ſi negotiatio pacis optato ſucceſſu terminata eſſet. Per occaſionem Induciarum erit vobis integrum rebus rationibuſque veſtris proſpicere, contractum alienum æs diſſolvere, rempub. recte moderari bonis legibus atq; inſtitutis, ſi concordiam & unionem illibatam ſervaveritis, atque omnem diſſenſionum materiem præcideritis, non eſt dubium quin ex Induciis pax fida, pax immortalis exoriatur. Quod ſi bellum rurſus inſtauretur, tanta vos circumſtat moles difficultatum atque incommodorum, tanto proviſu, tot

 adju-

adjumentis opus eſt, tam imparati eſtis ab opibus ac ſubſidiis ad eam rem neceſſariis, ut merito finitimi Reges & Principes miniſtrandis ſumptibus atque impenſis remiſſiores futuri ſint, ſi per vos ſteterit quominus tales incommoditates evitentur. Satis acceptum & exploratum habemus non placere vobis adverſariorum artes, & procedendi modum: ſed ejuſmodi offenſio non debet officere luminibus recti judicii, nec impedimento eſſe quín ſecluſis affectibus id conſilii ultro capiatis, quod maxime in rem veſtram exque uſu publico futurum ſit. Non bene deliberat, nec verum videt animus perturbationi obnoxius: præcipue autem ira, quæ non diſtat à furore niſi temporis exiguitate, peſſimum eſt recta ſuadendi inſtrumentum. Quocirca ſequimini conſilia quæ vobis ab amiciſſimis Principibus dantur, quorum erga vos ſtudium ac benevolentiam illuſtribus documentis experti eſtis, qui conſilio etiam pericu-

periculum ſuum adjiciunt. Nam ſi ad arma rurſus itum erit, qui vos auxiliis opibuſque juverint, magno in periculo verſabuntur ne belli tempeſtas in eos deſæviat. Hæc incommoda circumſpecti Principes, qui actiones ſuas ad rectæ rationis normam exigunt ac moderantur, omni ſtudio ac diligentia vitare conſueverunt, nec bella ſuſcipiunt niſi quum longe major emolumenti ſpes, quam damni metus oſtenditur, imo niſi vel urgens neceſſitas cogat, vel evidens utilitas ſuadeat, ne aureo reti piſcari videantur. Porro non debet hoc bellum obtentu neceſſitatis defendi, quum beneficio Induciarũ declinari poſſit: nec utilitatis ratione capeſſendũ eſt quum utrinque nihil præter impenſas, damna, miſerias exſpectandum eſſe videatur, Eſt nobis in animo idem conſilium proponere delegatis Archiducum, qui ſi id ſequi recuſarint aperte ſimpliciterque denuntiabimus Principes noſtros omnia veſtra cauſa facturos,

ćturos, quæcunque officii munus & veræ amicitiæ fides præſcribit. Ad hũc modum loquutus eſſe fertur Præſes Ianninus, dum adhuc delegati Archiducum eſſent in Hollandia. Nihil eſt tam abſtruſum in arcanis imperii, quo non penetret acumen & interpretatio male feriatorum hominum, qui ſine populi ſuffragio ſibi permitmittunt de ſumma reip. cenſuram exercere. Quin & ſæpe in cõtrariam partem verba detorquentur. Nam quod paulo ante dicebatur Regem & Archiduces haud facile impelli poſſe, ut propoſitis Induciarum conditionibus ſuffragari vellent, id nonnulli Rhetoricum ſchema eſſe dictitabant, diſſimulandæ cupiditatis cauſa artificioſe inductũ haud ſine ſpecie colluſionis, quia videbatur inferius dignitate Archiducum ut Priores ad petendum venirent: ſimul etiam plus authoritatis conſilium habiturum eſſe judicabant, ſi non ab adverſis partibus proponeretur. Non longe abhorrebant

ab-

ab ejuſmodi ſuſpicione mentes quorundam primariæ dignitatis, adeo ut etiam voces jacerentur, quibus haud obſcure maximus vir perſtringebatur, quaſi fines mãdati excederet, & aliud de voluntate Regis Galliarum compertum eſſet, nimirum judicio ejus Inducias nullo modo approbari. Quin & ad ipſum Regem perlatus eſt iſtiuſmodi ſermonum & ſuſpicionum nuntius, quo ille non leviter fuit offenſus, & injuriam ſuæ perſonæ factam eſſe putavit, quia per Legati latus Majeſtas ipſius Principis ſauciabatur. Itaque literas ad Ordines miſit, quibus multo cum honore ſignificavit quanti fidem, prudentiam, virtutem ac ſapientiam Præſidis æſtimaret, ut cauſa non fuerit cur in animo cujuſquam aliquid incommodæ opinionis hęrere deberet. Graviſſimum iſtud magni Henrici judicium, multum addidit dignationis viro alioquin omni laude cumulatiſſimo de cujus admirandis dotibus, nihil tam ſplen-

ſplendide dici poteſt ut ad meritorum ſublimitatem aſſurgat. Abſentibus Archiducum Legatis nihilo ſegnius Induciarum cauſa ventilabatur, adnitentibus maxime Legatis Regum qui Hagæ remanſerant. Edebantur interea ſpargebanturque in vulgus libelli mordacibus facetiis & ſcommatibus adſperſi, atque in tantam dicacitatis intemperantiam eruperat luxuries ingeniorum, ut authoritate publica, & legum minis compeſcenda fuerit. Sunt enim ſemperque fuerunt male feriati homines, qui tantum ſibi placent in jocis & ſalibus, ut malint perdere veterem amicum quam recens aliquod dicterium. Sane in libera civitate liberas eſſe decet civium linguas, dum ne proferantur voces per jugulum redituræ, & ut heic, quẽadmodum in cæteris vitę partibus atque officiis, modus & lex aureæ mediocritatis obſervetur. Sæpe ab iis quos commemoravi Legatis verba facta ſunt in conventu Ordinum ſuper nego-

negotio Induciarum, ſæpe per codicillos rationes propoſitę fuerunt, quibus eos in ſuam ſententiam perducerent. Sed in primis oratio, quam in conſilio Status habuit eximiæ fidei, virtutis,& eloquentiæ vir Rodolphus Winwood Ordinarius Magnæ-Britanniæ Regis Legatus, [XIII *Kal. Novemb.*] digna viſa eſt quæ huic peplo adtexeretur. Quanquam ex iis, quæ in conſeſſu Generalium Ordinum ab illuſtri collega Richardo Spenſero propoſita ſunt, abunde vobis liquet, quibus rationum fundamentis Majeſtas Regia nitatur, ut Inducias amplectendas eſſe cenſeat, tamen quum tanti ponderis atque momenti res ea ſit, ut hoc quaſi cardine ſalus & proſperitas, aut contra clades & calamitas unitarum Provinciarum vertatur, quarum rerum diſceptatio cognitioq; ad hoc collegium proprie pertinet, non indignum meo munere onus atq; officium ſuſcepturus eſſe videor, ſi verbis ad aſſentiendum maxime idoneis &

accom-

contrahatis? ut ne qua vis inferatur conſcientiis, quominus abſque metu religionem puriorem amplectamini, cujus potiſſimum rei cauſa bellum ſuſceptum eſt contra Regem Hiſpaniarum? ut vobis liceat disjunctiſſimas terrarum oras, & ultimas Indorum gentes commerciis frequentare, quod juris Francia, & Magnæ-Britanniæ regnum impetrare non potuerunt? ut quod poſſideris, pacifice ac ſine injuria moleſtiaque poſſideatis, idque ſub fide & cautione publica duûm magnorum Regum? Sed ſi vires & copiæ nequaquam vobis ſuppetunt ut veſtro Marte Provincias veſtras tueri poſſitis contra formidoloſam vim tam longe lateque dominantis adverſarii, niſi Regum & Principum vicinorum opibus auxiliiſque ſuſtentemini, qua forſitan fiducia elati juſtas & honeſtas conditiones accipere dedignanimi: plane & ingenue teſtor, edico, profiteor pro dignitate perſonæ quam ſuſtinemus

ex

ex officio nobis injuncto, Regem nostrum nimis esse observantem fidei, nimis religiosum justitię cultorem, nimis amantem pacis & concordiæ, quam ut animi causa discordias & bella vestra fovere velit, quibus legitimam occasionem præbuit ineluctabile telum necessitatis, quæ cessabit & causa vestra munimento justitiæ destituetur, si quietis & otii facultatem divinitus oblatam fueritis adspernati. Scimus passim per ora vulgi jactari hos sermones, & facili multorum credulitate excipi, ut solent Sabini quod volunt somniare: nimirum quidquid duo Reges dicant aut præ se ferant, meram esse simulationem ac dissimulationem, aliud palam promi aliud in recessu mentis occultari. Nihil ipsis esse gratius & exoptatius, quam ut Rex Hispaniarum assidue turbis & bellorum procellis inquietetur, ne si tranquillo statu frueretur, ambitiosa gens & inimica quietis, cui libido dominandi causam belli sugge-

ſuggerit, ad novas res moliendas animum appelleret. Nunquam itaque paſſuros ut præ inopia commeatuum atque ſubſidiorum unitæ Provinciæ ſub adverſariorum poteſtatem redigantur. Equidem fateor Regis Magnæ-Britanniæ plurimum intereſſe ut hæ Provinciæ ſalvæ ſint & incolumes, ideoque & rationibus, & exempli ſui authoritate vos hortatur ut bello finem aut modum imponatis. Quod ad ſubſidia attinet, minuta nihil aliud efficient quam ut minutis ictibus conficiamini ita ut perire vos ſentiatis, nihilque amplius poterunt quam alimenta carceris, quibus ſola mors prohibetur, & vita producitur ad miſeriam, vires ſeneſcunt, nec artus ullo modo firmantur. Sic paulatim ſingulę carpentur urbes, Provinciæ deficient, aut vi ſubjugabuntur. Majora diu durare non poſſunt. Et hæc, & illa bello pabulum ſubminiſtrabunt, quod Regi noſtro non eſt decretum ſuſcipere in gratiam

alte-

alterius, nisi ad asserendum Majestatis fastigium, aut propugnandam subditorum incolumitatem. Hic scopus est, hæc mens, hæc ratio, quæ regiam ejus indolem impulit ad suadendam aut perpetuam pacem, quod maxime optandum fuit, aut saltem longinquam requiem ab armis, & miseriis bellorum civilium, ut septem Provinciæ (quanquam haud multum Britannico Monarchæ prodesse aut obesse possunt quæ locis disjunctiores sunt) concordiæ jugo devinctæ maneant, sintq; ut vocantur unitæ, tanquam populus liber, & resp. quæ suo more, suis legibus, suo arbitratu vivat, nec ab alterius nutu mancipioq; pendeat. Quod si casus infestus, & communis Mars ita ferat (quod Deus avertat omen) ut quinque debiliores, quæ sunt obviæ & expositę bellorum tempestatibus, concedant in hostium potestatem (quarum Provinciarum, vobis ô Batavi Zelandique maxime ratio habenda est) quid exinde futurum

rum ſit manifeſtius apparet, quam ut male velim augurari. Vos quidem locorum oportunitate, & maris præſidio defenſi diutius ſuſtentabitis, nec facile aut bellica vi domiti, aut ſponte incitati devenietis in manus Regis Hiſpaniarum. Sed quis tandem erit armorum finis? quæ ſpes? quæ mens? quis conſiliorum ſcopus ac terminus? Non enim opinor affectatis imperium, ſed contenti eſtis dono inæſtimabili recuperatæ libertatis. Etiamſi virtus & vires vobis abunde ſuppeterent, unde Reges patritis & avitis ſedibus detrudere, & exterminare poſſetis, tamen id ſine ſacrilegio, & violatione divini humanique juris attentare non liceret. Neque enim vos fata deſtinarunt ut Principes in ordinem redigatis. Satis ſuperque fœlicitati veſtræ gratulari debetis, quod tamdiu contra tam potentem terrarum dominum ſtare potuiſtis. Non humanis opibus ſed divino favore, non mortali virtute ſed cœleſti auxilio præſidioque

ſidioque tam admiranda opera provenerunt. Nihil vobis ad cumulum beatiſſimi ſtatus omni ex parte ſupplendum tam eſt utile ac neceſſarium, quam ut modeſtiæ memineritis, & indulgentem fortunam reverenter habeatis, ut rebus proſperis temperanter utamini, ne fœlicitas in ſocordiam vertat. Tum autem & illud ante oculos proponendum eſt, non jam vobis rem eſſe cum Archiducibus aut Hiſpanis, ſed cum Regibus Galliarum Magnæque Britanniæ, cum Germaniæ Proceribus, qui fœderibus & amicitia ſunt vobiſcum devincti. Hi profecto tali virtute, conſilio ac ſapientia abundant ut decipi non poſſint, tam benevolo affectu commodis veſtris ſtudent, ut verba dari vobis nolint, præſertim quum eorum communiter interſit vos incolumem ſtatum ac dignitatem retinere. Sufficit, & ſatisfacit ipſis Archiducum confeſſio, qua vos ſupremæ poteſtatis honore ac titulo inſigniunt,

parati-

paratique sunt spondere interposita fide sua ratas fore Induciarum conventiones: quod quidem minime factūri essent, si declarationem illam judicarēt non esse satis idoneam cautionem & securitatem vestræ dignitatis. Neque enim beneficio Philippi acceptam ferre vultis libertatem, aut eam possidere pro donato, vel jure precarii, sed nuda puraque agnitione contenti esse debetis, quæ quo simplicius concepta fuerit, eo magis resipiet indolem veritatis, & certius erit pignus ad stabiliendam rei sinceriter gestæ fidem. Sed (inquiunt nonnulli qui suo judicio videntur valde sapere, & longe in posterum præsentire) quid vobis denique fiet post annos X aut XII ubi præterlapsum fuerit tempus Induciarum? Imo justius regeri posset, quid vobis fiet intra trimestre spatium si rursus ad arma sit decurrendum, nec vobis suppetant auxilia Principum exterorum, qui pertinacia vestra jure offensi non facile bel-

lum

lum haud necessariū fovebunt, quod honestis conditionibus averti poterat, aut saltem per multos annos intermitti? Si talis est Provinciarum status, & is animorum habitus, quem nobis libelli per manus hominum volitantes depingunt, hic erit rerum exitus, ut pauci sint in medium consultui, plures discordiis invicem colliđentur, plerique tentabunt vias sui reconciliandi in gratiam cum hoste, vel per incuriam omnia sursum deorsum ibunt, ut ipsa, si velit, salus rebus perditis opitulari non possit. Sin autem illustrissimi Ordines revera sunt, quales consentiente fama feruntur, hoc est viri graves, cordati, prudentes, qui consilio, delectu, judicio, non impetu, nec inconspecta temeritate rempublicam administrant, cogitare debent, & inducere in animum, Reges, quibus authoribus induciæ pactæ fuerint, nullo tempore ipsis defuturos. Quapropter amplectimini quæso, si fœlices esse cupitis, occasionem emer-

emergendi ex hiſce bellorum calamitatibus, ut ad quietis & otii portum appellere poſſitis. Sequimini conſilium magnorum Regum ac Procerum, & ſic habetote, ſi ſequeſtra pax damnoſa erit fundata ſponſionibus ac fide talium heroum, arma deſtituta præſidiis atque opibus eorum funeſta erunt, & exitiales exitus habebunt. Quod hactenus tam præclare rem geſſiſtis, quod tot inſignes victorias eſtis adepti, cœlo imputandum eſt, quia militabat à veſtris partibus juſtitia, rerum humanarum ac divinarum regina, quæ Iovis ſupremi ſolio adſidere perhibetur. Hæc fiducia erigit animos, hæc vires ſecundas ſubminiſtrat. Cauſa melior pulcherrimum augurium eſt ad bene de victoria ſperandum. Sed niſi moderando fœlicitati veſtræ propitietis ultricem inſolentiæ ac ſuperbiæ Nemeſin, quanto celſius ſublati eſtis, tanto gravius corruetis. Deus impia bella favore ſuo non ſecundat. Finem faciam dicendi ſi prius

vocem unam effatus fuero, quæ vobis instar oraculi penitus infixa menti esse debet. Nullum justum bellum est quod non est necessarium, nec pia arma nisi quibus nulla spes tuendæ incolumitatis quam in armorum præsidio relinquitur. Hujuscemodi verba fecit Legatus Magnæ-Britanniæ Regis in Ordinum consessu qui consilium Status appellatur, cui solet interesse, & ibidem jus dicendæ sententiæ habet ordinarius Britannorum Legatus. Eadem aut his similia proposita fuerunt in conventu Generalium Ordinum, testatique sunt ambo Legati Regem, qui benevolo erga Provincias unitas studio, favore & affectu nemini Principum concederet, in eadem mente sententiaque perseverare. Nimirum amplectendam esse volentibus animis conditionem Induciarum, nec adspernandum interusurium medii temporis, quandoquidem perpetuæ pacis spes tot difficultatibus & impedimentis circum-

septa

ſepta eſſet, ut ad eam non pateret acceſſus, niſi aliquod ſalutare ſydus è cœlo in terras tranſmiſſum miſeris mortalibus adfulſiſſet. Quod ſi nondum ſatis pertæſum eſſet bellorum, nec adhuc otii portum capeſſere ferret animus, qui quaſi virgula divina, & ultro invitantibus fatis oblatus eſſe videtur, non eſt quod vana perſuaſione mentes credulæ ſibi blandiantur, aut palpum obtrudant, quaſi nunquam ipſis defutura ſint auxilia, quibus ſeſe adverſus hoſticam vim tutari queant. Neque enim, inquiebant, noſtro Regi ac domino, qui ante oculos habet rectam conſcientiam & venerandum juſtitiæ numen, decretum eſt fovere diutius ea bella, quibus jam obtendi non poteſt inexſuperabile patrocinium neceſſitatis. Nam ut Pontius loquitur apud populares ſuos Samnites, *Iuſtum eſt bellum quibus neceſſarium: & pia arma, quibus nulla niſi in armis relinquitur ſpes.* Magna nos fiducia tenet fore ut, dum de tam arduo

tes neutiquam ſit cordi, ſed ut imperitis fucus fiat, & ut ſcenæ ac populo ſerviatur. Qui talia diſſeminant, atrocem injuriam & contumeliam infligunt optimo Principum, cujus inter heroicas virtutes palmam obtinet generoſa mentis integritas pectuſque neſcium fraudis ac diſſimulationum. Viderint illi perverſe callidi verſutique, qui caput civilis prudentiæ ac ſapientiæ in eo ponunt, ut aliud ore promptum, aliud corde clauſum gerant. Ejuſmodi morum labes atque contagio nunquam infecit ſinceram indolem magnanimi Iacobi, qui nullis unquam Attalicis conditionibus adducetur ut regiam veritatis viam deſerat, aut aliud conſilii det, quam quod ex animi ſententia judicat utile futurum iis, quorum commodis vehementer conſultum eſſe cupit. Scopus cogitationum ejus, gloria quam quærit hæc eſt, ut placide vobis detur uti frui inæſtimabili munere ac beneficio libertatis, quam tot periculis,

tanto ſudore, tantiſque laboribus e-ſtis conſequuti. Quod ſi aliquis ſcrupulus hæret in animo cujuſquam, utrum ſerio an ſimulate negotium Induciarum promovere ſtudeamus & utrum id nobis abſque dolo in mandatis datum ſit: credite rebus & experimentis, non orationi aut affirmationi noſtræ. Quid verbis opus eſt? Facite periculum, & progrediamini in rem præſentem. Simulatque propoſitas conditiones authoritate veſtra comprobaveritis, moram nullam interponemus, quin protinus eas fore ratas, firmas, ſtabiles, fide Regia ſtipulemur pro poteſtate nobis in eum finem conceſſa, quemadmodum facturi ſpopondimus ſi de pace conveniri potuiſſet. Poſtremo non ignoramus veritatis hanc perpetuam eſſe legem atque naturam, ut odium pariat apud alia omnia ſentientes. Sed fidem obſequio antiquiorem ducimus, & juvandi ſtudium præferimus gratiæ placẽdi. Deus vobis eam mentem

tem largiatur, ut vel ultro consulatis quod in rem esse videatur, aut ut meliora suadētibus auscultare ne dedignemini. Quanquam ejuscemodi orationes magnum pondus habebant ad permovendas mentes, tamen ex animis multorum deleri non poterant sinistræ suspiciones, quas magis magisque incendebant Martia corda bellicosorum ducum, quibus pax senio erat, & omnis in bello seges gloriæ atque emolumenti. Hi specie boni publici privatas utilitates obvelabant, nec deerant honesta rerum vocabula, nec probabiles & verisimiles sententiæ, quibus causæ suæ authoritatem adstruerent. Summa summarum huc redibat, nihil ex animo, nihil ex interiore cordis recessu proficisci, cūcta fieri simulate, fraudulenter, temporis causa, ut simplicibus & incautis mentibus palpum obtrudatur. Cui enim sani pectoris unquam persuadebitur Regem qua late patet orbis potentissimum, serio & bona fide posse obli-

visci injuriarum, posse reconciliari in gratiam, posse adduci ut ignoscat, ut se precibus exorari patiantur, nedum ut velit pacisci cum suis olim subditis tamquam cum sociis & fœderatis, ut libertatis titulo superbi incedant quibus pro summo munere ac beneficio esse deberet impunitas, & abolitio criminum præteritorum? Hoc nulla ratione credendum esse. Non enim naturas hominum refingi posse, nec mores repente commutari. Vulpes nunquam vulpem exuit, semper ad ingenium redit. Suum quisque animum interroget, suam conscientiam excutiat. Cuinam privatæ sortis & conditionis homini tam placidum, tam placabile ac tractabile pectus est, ut atroci contumelia læsus honorem habeat ei à quo est violatus? At Regum longe impacatior est animus, qui plumbeas atque immortales iras gerunt. Falluntur ergo qui verbis, aut chartis credunt. Nunquam fando auditum est, nusquam in Annalibus memoriæ

moriæ proditum tam graues offenſas, tam atroces injurias venia poſſe ſanari. Vnam igitur viris fortibus ſalutem eſſe nullam ſperare ſalutem,& abſque miſſione præliari.Hæc & id genus alia ſpecioſe dicuntur, ſed periculoſe creduntur. Nam etſi ſapientum voces teſtantur, & ratio docet, & experientia comprobat, tutiſſimum ſecuritatis præſidium eſſe nulli fidere, nedum Regi offenſo, nedum hoſti reconciliato: tamen bella præſertim pro defenſione capitis ac fortunarum ſuſcepta non alium finem propoſitum habere debent, quam ut in otio viuatur, ut armis alma pax quæratur, alioqui peſſime cum rebus humanis ageretur, ſi, tanquam in arena gladiatorum,continenter eſſet pugnandum, & omne ævum ferro terendum. Piratarum & latronum hæc infeſta vita eſt, quorum impiis cervicibus ſemper imminet domeſticus ille tortor, qui pejus omni ſupplicio mentes profligatorum hominum excruciat,ut nun-

quam liberum à curis ſpiritum ducere queant. Quum igitur conditiones in medium adferantur haudquaquam inhoneſtæ, nec indecoræ, per Legatos maximorum Principum, qui ſimul ſunt & cōſilii authores, & fidei ſponſores, & periculorum participes, quis color, quæ figura, quod integumentum obtendi poteſt, ut belli reſumendi cauſa ſpeciem aliquam æquitatis habere videatur? Eſt illud quidem apprime utile in vita, non facile cuiquam fidere, ſed nec temere omnibus eſt diffidendum, nec ad quaſlibet rumorum aut ſuſpicionum auras expaveſcendum. Alioqui nunquam deerunt luſciniis cantilenæ, & in æternum ſuppetent fomites irarum ac diſſenſionum. Sed ex omni Provinciarum numero, quæ ſub Ordinum ditione regebantur, Zelandi præcipue ſummaque vi contendebant ne fierent Induciæ: ſtudiiſque & certaminibus eo acerbitatis ventum erat ut metum ſeceſſionis palam intentarent,

rent, si quid ipsis repugnantibus atque invitis super ea re conventum esset. Quæ factionum & discordiarum tabes ne rempub. in extremum discrimen adduceret, Legati Regum salutaribus monitis ingruenti malo fortiter obsistendum esse statuerunt. Ex parte Regis Galliarum ad hunc modum verba facta [VII *Kal. Decembr.* CIↃ IↃ CVII.] sunt in illustrissimo Ordinum consessu. Quum certiores facti sumus, quod minime obscurum esse potest, tanta contentione tantoque animorum ardore conditiones Induciarum à Zelandis repudiari, ut haud occultis sermonibus præ se ferant sibi potius esse decretum, rationes suas non solum à communi cæterarum Provinciarum causa, quibus Induciæ placent, segregare, verum etiam ab authoritate Regum ac Procerum, qui eas suaserunt, deficere: venimus huc oraturi & hortaturi ipsos, quantum est situm in nobis, ut se reliquorum consentientibus votis atq;

suffra-

suffragiis morigeros præbeant, neu dissensione ac pertinacia, qua maximæ res plerumque dilabuntur bona consilia corrumpi sinant. Illud etiam atque etiam cogitent ac secum meditentur, quo nihil unquam verius & certius oracula protulerunt, concordiæ & unioni Provinciarum accepto esse referendam ingentem rerum prosperarum affluentiam, qua supra votorum invidiam florent, dum omnes unum idemque senserunt, & se publicæ utilitati pluriumque suffragiis haud gravate regendos permiserunt. Nam ut specimen boni civis, & generosæ libertatis est sententiam haud obnoxiam gratiæ aut ambitioni proferre in medium, eamque solidis rationibus atque exemplis firmare, ut cum efficacia persuadendi penetrare possit in animos sapientium auditorũ: ita mentis obstinatæ vitium potius, quam constãtis animi genium arguit si quis tam præfracte & contumaciter propositum urgeat, ut aliorum recte consul-

consultis obtemperare non dignetur. Optimo jure laudatur illud effatum M. Antonini, cui ab amore sapientiæ Philosophi cognomentum additum fuit, qui æquius esse prædicabat se unum concedere in plurium sententiam, quam ut tot præstantes viri sequerentur unius arbitrium ac voluntatem. Nam ut supremæ fœlicitatis est non cogi, quod proxime ad Majestatis divinæ naturam & similitudinem accedit, ita tyrannicæ dominationis, imo miserrimæ servitutis est nolle suaderi. Nihil enim infœlicius est Principe apud quem vera reticentur. Id si in principatu censetur more pravum, exemplo perniciosum, ubi dissentientium opiniones unius judicio expendi & in concordiam deduci possunt: quanto magis vitandus est hic bonæ mentis scopulus in statu populari? Necessitas, quæ legibus soluta est, & regulas juris non agnoscit, harum alterutram optionē proponit, ut aut discordiis & factioni-
bus

bus inter se collidantur qui publico consilio præsunt, aut ut minor numerus majoris partis consensum & authoritatem sequatur. Ni id fiat, nullam videmus viam dirimendæ contentionis, quæ nunc fatali quadam calamitate videtur impendere cervicibus harum Provinciarum. Nam ut litem istam decidendam permittatis judicio & arbitrio Regum aut Principum externorum, vix hoc rerum puncto sperari potest. Nimis enim exulceratæ mentes sunt, & circumventæ præjudicatis opinionibus. Qui refugiunt Inducias, ceu sinistri ominis augures aves, non inducent animum ut in judices consentiant eos, à quibus eas palam suaderi dudum intellexerunt. Tales enim suspectos habent, tanquam aversos à suis rationibus atque consultis: etiamsi nulla re magis moventur quam utilitate communi. Sed videlicet ita est, animus gratiæ vel offensæ obnoxius haud facile verum examinat ubi semel incommode su-
spicio-

ſpiciones aciem mentis perſtrinxerũt. Arquatis omnia lutei coloris apparẽt quæcunq; oculis obſervantur propter læſam videndi facultatem: ſimiliter iis qui raptantur ab impotẽti affectu, non adeſt recti judiciũ ſed perinde res ſingulas æſtimãt, ut ſuadet opinio quam penitus animis imbiberunt. Supereſt aliud remedium, nempe ut ad eos confugiatur, qui cum imperio Provinciis aut urbibus præſunt, quod in principio & ruſpicio recens fundatæ libertatis alias uſurpatum eſſe memoratur, ſed quoniam hi reb⁹ ipſis & dictis abunde jam teſtati ſunt ſibi Inducias diſplicere, tanquam exitium allaturas patriæ dignitati, communibuſq; commodis, eadem ratione recuſabuntur hujuſcemodi judices ab iis Provinciis quæ probant Inducias qua Zelandi declinant forũ aliorum qui in contraria ſunt ſẽtẽtia. Nihil igitur reſtat amplius ad ſpẽ communis cõcordiæ, quã per æqua per iniqua omnia quovis pretio redimere debetis niſi ut Zelan-

dorum

dorum mentes amica vi ſeſe vinci & expugnari patiantur à conſenſu cæterorum, quibus ſuffragatur duorũ Regum huic reipubl. amiciſſimorum teſtata diſertis mandatis authoritas. Sed objicitur ſacroſancta lex, qua munitur libertatis majeſtas, & exæquantur jura ſociorum: cujus ea mens, ratio & voluntas eſt, ut nihil publica authoritate decerni poſſit præſertim ſuper tantæ molis negotio, niſi conſpirantibus in unam eandemque ſententiam ſuffragiis omnium Provinciarum. Non eſt noſtræ modeſtiæ, qui verſamur in aliena repub. nimis curioſa ſedulitate veſtrarum legum cauſas atque origines indagare, nedum earum vim ac robur elidere aut enervare. Sed nihil tamen commiſſuri videmur alienum à dignitate noſtri ordinis atque muneris, ſi ſcopum & finem legis prudenter expendere velimus, quæ ſemper dirigenda eſt ad principem illam & ſupremam legem publicæ ſalutis atque utilitatis. Si qua talis conſtitu-

tio à vobis sancita est, eo spectat ne seorsim quæque Provincia consilium inire possit de reconciliatione in gratiam cum veteribus dominis, neu pactio aliqua fiat unde libertatis jura minuantur: non autem ut impedimento esse debeat ejuscemodi lex, quominus æquo fœdere in pacem atque amicitiam venire liceat. Alioqui quod firmandæ libertatis & æqualitatis consilio repertum est, id in omnem recti ordinis eversionem, & in superbam paucorum dominationem converteretur. Quo nihil absurdius & alienius à proposito legislatorum dici aut excogitari potest. Distinguenda sunt tẽpora ut possint conciliari scripturæ. Paulo momento magnæ fiunt in repub. commutationes, & permultum interest, idem illud utrum ante an post decernatur, suscipiatur, agatur. Natura mortalium proclivis ad lapsum optimis legibus condendis occasionem dedit. Ex pravis moribus & delictis aliorum apud bonos

nos exempla honesta gignuntur. Si sua sponte librari & stare posset imperii corpus absque legum pręsidio, non esset iis opus: quemadmodum nemo medicum adhiberet si omnes firmissima valetudine, & saluberrimis corporibus uterentur. Quis enim esset locus pœnis aut emendationi si nemo peccaret? Leges tanquam remedia sunt ad medendum vitiis & incommodis, quibus humana fragilitas conflictatur. Quum olim gravissimis de causis in frequentissimo conventu [XXVI *Iul.* CIↃ IↃ CLXXXI.] Ordinum jacta sunt fundamenta liberi status, non aliunde pendentis quam à supremo rerum omnium moderatore Deo, quumque solenni Senatus-consulto decretum fuit Regem Hispaniarum excidisse jure ac dominio harum Provinciarum, & justo duello persequendum, Belgasque sacramēto fidelitatis non teneri: tunc providenter & utili consilio sancitum est, ne sine communi suffragio, &

una-

unanimi assensu cunctarum Provinciarum fas esset cum adversis partibus ullam inire pactionem qua quidem deterior esset cōditio libertatis. Nam quin melior fieri possit, id etsi verbis legis peculiariter exceptum non est, tamen natura ipsa dictat ejuscemodi exceptionem legis sententia suppleri oportere, ne quæ salubriter pro communi bono introducta sūt, ea nos duriori interpretatione contra mentem & voluntatem constituentium producamus ad severitatem. Semper in recte ordinato statu dominari debet illa suprema ratio, quæ suum cuique tribuit sine alterius injuria, quæ rempubl. salvam esse vult, quæ universorum utilitati civium consulit, quæ totum imperii corpus curat, ne dum partem aliquam tuetur, reliquæ dissidiis & contentionibus invicem divellantur. Non est dubium quin Zelandi idcirco firmiores sunt in sententia, quod eam esse optimam & honestissimam censeant: sed nec

secus

ſecus de cęteris Provinciis opinari debent, quarum communis eſt cauſa, commune ſeu periculum ſeu commodum. Si capiti male ſit, non poteſt fieri quin etiam reliqua membra dolore afficiantur. Ponendæ ſunt igitur omnes inter collegas diſſenſiones & æmulationes, ne publicum bonum privatis ſtudiis ac certaminibus impediatur. Nam ſi, & apud Romanos, & apud Græcos, & apud Barbaros, maxima laude dignantur qui reip. cauſa reverſi ſunt in gratiam cum inimicis, quique authoritatem Senatus & patriæ utilitatem ſuis doloribus atque offenſionibus antetulerunt: quanto magis vos decet, qui arctiſſimo fœdere, qui laborum & præmiorum ſocietatē, qui fraterna neceſſitudine, & (quod his omnibus longe potentius eſt) qui religionis ſacramento invicem conjuncti eſtis, communi ope conſilioque publicam utilitatem tueri, promovere, ac modis omnibus amplexari? Ariſtides, qui à juſtitiæ cultu Iuſti cognomen

gnomen adſequutus eſt, civili odio diſſidebat à Themiſtocle: quum tamen eandem legationem ſimul obeundam haberent, & ad portam urbis veniſſent, viſne, inquit, ô Themiſtocles ut inimicitias pauliſper heic deponamus reſumpturi eas poſtquam redierimus? Nullas oportet exiſtere inimicitias aut ſimultates inter tam fideles ſocios, qui tot invicem pignoribus devincti ſunt, ſed tamen ex opinionum diverſitate fit interdum ut conjunctiſſimę mentes aliquo frigore feriantur, & ſuſpicionibus pluſculum indulgeant. Sit vobis ante oculos illud immortali gloria dignum exemplum Conſtantini Magni, cui quum patres, qui ad celebratiſſimam Synodum Nicænam convenerant, obtuliſſent libellos jurgiorum & querelarum plenos, eaque res moram allatura videretur iis negotiis expediendis, quorum ergo convocati fuerant, Cæſar ipſis diem præfinivit, quo ſe de cauſa cujuſque cogniturum, & ſen-

tentiam

tentiam laturum promisit. Condicto tempore posteaquam resedisset tanquam jura dicturus, omnia litigiorum instrumenta in sinu continens, nec inspicere dignatus quid in iis scriptum esset, gravi oratione ac plena dignitatis eorum prava certamina corripuit, & cum dicto in ignem injecit ne qua superesset memoria fraternarum simultatum ac discordiarum. Ardebant salubri incendio fomenta litium & seditionum. Non opus est igni, non authoritate Imperatoris ad sanandum si quid in animis hæret odiosæ suspicionis aut diffidentiæ. Ipsa respubl. & civium salus redigere vos debet in concordiam, ac si quæ lex obstat huic laudabili proposito, eam vitio latam esse judicandum est contra bonos mores adversisque auspiciis, nec populum tali sanctione teneri. Libertas enim non in pertinacia, sed in moderatione consistit. Cæsares ipsi rescindunt, & nullius esse momēti statuunt sua rescripta, quæ publicæ utilitati adversantur.

versantur. Ob utilitatem, quæ prope mater justi & æqui censetur, multa mutari expedit, quæ postulantibus reip. temporibus recte & ordine constituta fuerunt. Mutatæ jam sunt vices rerum, hæc dies aliam vitam, alios mores postulat. Vos ii estis penes quos legum rogandarum & abrogandarum potestas est. Vestro nutu & arbitratu mentes publici consilii flectuntur ac gubernantur. Quod si legem prorsus aboleri minime placet, haud absurde id vobis consilium proponemus, quod olim Pericli fertur dedisse Legatus Lacedæmoniorum Polyarces. Nam quum Pericles negaret fas esse loco moveri tabulas semel fixas, quibus essent incisa plebis Atheniensium scita, tu vero, inquit, eas inverte quod nulla sanctione prohibetur. Philopœmen à Plutarcho scriptore sapientissimo laudibus extollitur, quod quum natus esset ad imperandum, non tantum ex præscripto legũ actiones suas moderabatur, sed ubi

vel

vel urgens necessitas cogebat, vel evidens aliqua suadebat utilitas, ipsis legibus leniter imperare condidicerat, quæ quum non possunt quod volunt, velle debent id quod possunt. Nunquam præstantes in rep. administranda viri probaverunt obstinatum animi rigorem, & perpetuam in una sententia permansionem. Semper ita censuerunt homines usu & scientia instructi, ad novos temporum casus novorum consiliorum rationes esse accommodandas. Ac ut artis est obsecundare tempestati quum adversantibus ventis gubernator rectum cursum tenere nequit: sic providos & cordatos rerumpubl. moderatores; quibus beata civium vita proposita est, temporibus assentiri oportet, nec præfracte niti adversus eos qui in eadem navi periclitantur, quorum æque interest providere ne quid resp. capiat detrimenti. Parendum est supremo juri, quod non Lycurgus aut Solon, sed ipsa natura sanxit, communis sensus

ſus approbat, omnium gentium mores & inſtituta confirmant, ut quæ reipubl. ſalutaria ſunt, juſta & legitima cenſeantur. Optimis auſpiciis fiunt quæ pro communi bono geruntur. Non ſunt obſervandæ leges quas uſus coarguit, & quæ commutatis temporibus inutiles, imo noxiæ ac pernicioſæ deprehenduntur. Ex eo genere eſt hæc lex quæ peſtiferis factionibus viam aperit, niſi provida moderatione coërceatur. Nullæ ſunt efficaciores ad nocendum inſidiæ, quam quæ ſub ſpecie popularitatis occultantur. Libertas & æqualitas juris tali ſanctioni conſtabiliri videtur, ſed mera confuſio, perturbatioque boni moris atque ordinis conſequetur niſi vos ipſi modum imponitis immoderatæ poteſtati. Non quantum vobis liceat conſiderare vos decet ſed quid rectum & honeſtum ſit, quid officii ratio poſtulet, quid communis utilitas, quid amicitiæ fides, quid univerſorum ſalus civium, cujus expe-

diendæ nulla ſpes, nulla ratio ſupereſt niſi in Ordinum concordia. Si nos muniti authoritate maximorum Regum non videmur idonei ad componendas diſſenſiones veſtras, illud memineritis voſmet eſſe & actores, quorum de commodo periculoque diſceptatur, & eoſdem ſedere in propria cauſa judices. Nullum igitur aliud præſentius remedium humanitus excogitari poteſt quam ut lis ſecundum plures detur, ut in judiciis fieri conſuevit. Vetus Græcia, quæ quondam opibus, imperio, gloriaque floruit, non alio malo concidit, quam effrœni atque immodica libertate, quæ periculoſiſſimum eſt depoſitum apud eos qui non callent artem utendi. Deus omen avertat, ſed ſi in propoſito pertenditur, & mutuis diſſenſionibus prætexitur authoritas legis, non poſſumus ex tali certamine niſi funeſtos & exitiales exitus augurari. Nemo enim neſcius eſt omnes Provincias ſimul junctas, & inter ſe concor-

dibus

dibus animis unitas haudquaquam esse pares ad sustendam belli molem contra tam late dominantem adversarium, nisi juventur auxiliis atque opibus Regum, qui hactenus causam vestram foverunt. Quin & illud manifeste nobis liquet, statum vestrũ veluti lenta quadam tabe confectum ac debilitatum iri, si non ampliora vobis subsidia suppeditentur. Id enim toties estis conquesti, toties palam fecistis, non singularis aliqua Provincia, non duæ, sed omnes pariter quotquot sunt quæ dulcissimo nomine unionis gloriantur; idque non privatim sed publico consilio, rebus rationibusque vestris probe subductis atque examinatis, ut hodie satis admirari non possimus quæ spes, quæ fiducia vos avocet à quietioribus consiliis, & ad belli cupiditatem impellat, quum nec hostes viribus attriti sint, nec opes vestræ ad eam magnitudinem ac potentiam adscenderint, ut ancipitem Martis aleam

certis Induciarum conditionibus anteferre debeatis. Sed forſitan ſomnia vobis ipſi fingitis, & imagine jucundæ opinionis mentem oblectatis, quaſi tantopere interſit Regum vos ſalvum & incolumem dignitatis ac libertatis ſtatum conſervare, ut nunquam paſſuri ſint, quidquid in ſpeciem præ ſe ferant, vos in hoſtium redigi poteſtatem. Quocirca ſi non ex animo, ſaltem proprii commodi cauſa confiditis vos nunquam ab iis deſertos fore. Nolite quæſo tam falſa fallacique ſpe inexpiabilem culpā admittere. Nam ne quis erret, aut ſibi prædictum eſſe neget, teſtamur, edicimus, profitemur, & univerſis ac ſingulis notum eſſe cupimus, idque Regis noſtri nomine, qui diſertis verbis hoc horribile carmen voce noſtra vobis obnuntiandum imperavit, ſi per tergiverſationem veſtram ſteterit quominus Induciæ perficiantur, quas optime ſcit eſſe rationibus veſtris non tantum utiles, verum etiam neceſſarias: nulla vobis

in po-

in posterum auxilia speranda sunt ad belli continuationem, quod quum ab initio legitimũ effecerit haud obnoxia legibus necessitas, ex eventu prorsus injustum evadet ob repudiatas conditiones & honestas simul & salutares. Ita vobis consultum cupit ut amicus,sed usque ad aras,hactenus eum movet fœderis & societatis fides, ut potiorem habeat rationem suæ Majestatis, cui non convenit nec libet quidquam consulere quod sit ab honestate justitiaque semotum,& unde labes aliqua probri aut reprehensionis in augustam & incontaminatam ejus gloriam redundare queat. Alia mens illi esset, si penes adversarios culpa resideret quominus de Induciis conveniretur, & si promissis manere detrectarent contra quam per administros suos significandum curarunt. Vobis enim tunc Rex noster non deerit, dum ejus hortationi & consilio morẽ geratis, si pro necessaria vestri defensione, quam omnes

omniaque jura confirmant, rursus ad arma revertendum fuerit. Igitur componite animos ad obtemperandum mollibus imperiis optimi Regum, ut eliciatis ejus erga vos benevolentiam & liberalitatem: atq; ut Provinciales, quibus amor otii, & quies ab armis penitus insederat, spe sua dejecti non ob vestram sed ob adversariorum culpam, paratiores sint ad bellum resumendum & ad sumptus eo nomine contribuendos. Quod alia lege vix adduci possent ut faciendum existimarent ob incommoda plurima, quæ quum minime sint ignota, nec admodum relatu jucunda esse videantur, meditationi vestræ consideranda relinquimus. Ac ut libere loquamur quod res est, nec adulando vos decipi sinamus, viri graves & sapientes, qui ex indicio famæ de rerum vestrarum statu certiores fiunt, valde mirantur Regem Hispaniarum tot late populis ac regionibus dominantem, eo fasces majestatis dimittere ut condi-

ditio-

ditionibus haud ſatis faſtigio ſuo dignis aſſentiri non recuſet. Sed iidem propemodũ attoniti & ſtupore defixi hærent, quum audiunt magnis altercationibus & jurgiis inter vos agitari utrum admittẽdæ ſint an repudiandæ, quippe qui omnino perſuaſum habẽt eas, tanquam oblatam divinitus fœlicitatem, cum immortali gratiarum actione ambabus, ut ajunt ulnis eſſe amplectendas. Nos item qui in re præſenti verſamur, & qui de ſingulis actibus liquido cognoſcimus, in primis vero Rex noſter, cujus ſcientiam nihil veſtrarum rerum præterit, quiq; novit omnia quæ conſcripta ſunt contra Inducias, comminiſci & imaginari nequit probabilem ullam cauſam tantæ contradictionis & repugnantiæ, nec ullo modo probat rationes hactenus in mediũ allatas, quibus & vivæ vocis eloquio & obſignatis literarum monumentis abunde reſpondiſſe, & ſatis feciſſe videmur. Proponũtur alia quædam vitia & incommoda quorum

remedia sunt in vestris manibus. Nimirum ut ratio ineatur de vectigalibus, tributis & indictionibus, qui sunt reipubl. nervi, unde ornamenta pacis & subsidia belli exstruuntur. Vt dispiciatur de ordinando reip. statu, de forma publici regiminis, si quid eget emendationis aut temperamenti, ut stabilius & diuturnius sit vestrum imperium. Quas ad res recte & providenter constituendas omnem operam nostram, curam & industriam vobis ex sincero cordis affectu deferimus & consecramus. Sed quia non leve periculum est in mora, rogamus vos & obtestamur, ut primo quoque tempore super ea re serio cogitationē suscipiatis, quemadmodum prudentiam vestram decet, & singularem vigilantiam erga publicam salutem, & & civicam libertatem. Accipite igitur faventibus animis consilium quod vobis datur à Rege scientissimo vestri status, Rege solertissimæ mentis & acerrimi judicii, Rege vobis amicissimo,

mo, cujus gratiam, benevolentiam & magnificentiam multis ingentibus documentis experti estis. Vestri boni respectu pacem suadet, pacem inculcat, quum alias virtute bellica, & rebus armata manu gestis nulli veterum heroum secundus sit, ad eam gloriam naturæ genio totus feratur. Nulla vobis salus est in bello, quietem & otium amplecti oportet, ut respubl. vestra respirare possit, & recreari ex tot ærumnis ac miseriis, quas Martis horror invexit. Ante omnia Zelandos ardentibus votis adjuramus, hortamur atque obsecramus, ut sepositis suspicionum & diffidentiarum irritamentis consulant in medium, seque vinci patiantur gloriosissimo victoriæ genere, nimirum authoritate summorum Regum ac Procerum, viribus invictæ rationis ac veritatis, nutatione temporum, salute patriæ, consensu reliquarum Provinciarum. In hanc sententiam Legatos Regis Christianissimi diseruisse accepimus. Eodem

die Legati Regis Magnæ Britanniæ partes quoque ſuas interpoſuerunt & ad hunc ferme modum verba feciſſe feruntur. Quum ſalus & proſperitas regnorum, principatuum ac rerumpubl. ſecundum divinam providentiam, cujus auſpicio ac numine cuncta gubernantur, pendeat à virtute & ſapientia eorum qui ſedent ad clavum imperii: ratio & æquitas omnes bonos adhortatur ut legitimam eorum potentiam & authoritatem quibuſcunque rebus poſſunt defendant ac tueantur. Hoc enim fundamento recte poſito atque ordinato florent regna, florent principatus, florent reſpubl. quemadmodum ubi mens ſana viget in ſano corpore, vigent quoque & effulgent admirandæ ejus functiones. Sed ut graviſſimi & plerumque depoſitæ ſalutis ſunt morbi qui à capite diffunduntur, ubi ſedem fixit ratio, ſpirans imago divinæ mentis: ita maximo periculo ægrotant, & ad exitii metã fatali quondam impulſu ver-

gere videntur regna, principatus, resp. quum inter se confligunt mutuis certaminibus ac dissidiis supremi rerum moderatores, quorum curæ, tutelæ ac providentiæ commissa est civium salus, dignitas, libertas, ut status publicus copiis abundans, opibus potens, gloria excelsus, virtute honestus sit. Nullum capitalius est in civitate malum, nulla pestilentior tabes, quam intestina discordia, præsertim inter eos qui gubernaculum imperii tenent, & publico consilio præsunt, à quibus tanquam ab oraculo responsa expetuntur. Plures populos ea pestis pessum dedit quã externa vis, aut hostis armatus. Insontes Achivi plectuntur quidquid Atridę delirant. Quocirca nullum salubrius consilium hoc tempore vobis adferre possumus quã ut reipubl. causa deponatis ex animis omnes odiosas suspiciones, totisque sensibus in pacis & concordiæ studium incumbatis. Hoc si fiat, publico fiet bono, remque vestram probe consta-

constabilietis. Illud quidem cuivis honesto civi concedi par est, nedum iis quibus officii publici dignitas jus dicendæ sententiæ tribuit, ut incorrupta fide ac libertate proferat animi sui sensum, ut ea consulat citra studium gratiæ aut simultatis, quæ ex usu communi esse videantur, dum talis præscriptio moderatioque servetur, ne sub obtentu specioso boni publici suum quisque commodum & privatam utilitatem consectetur, id quod est pessimum veri affectus venenum. Præterea tantum in republ. contendere & eniti decet, quantum probare possis maximæ parti civium, nec ita contumaciter urgere propositum, ut authoritati plurium nullo modo suffragari velis. Quum enim contradicendi ardore publicæ mentis duces in contrarias partes distrahuntur, resp. quæ in medio est, consimili periculo conflictatur, quo virginem illam functam esse narrat Plutarchus, quæ inter violentos rivalium complexus animam

animam miſerabiliter exſpiravit. Hortamur itaque vos ut huic malo mederi velitis, nec mutuis altercationibus atque diſcordiis patiamini hebeſcere aciem veſtræ authoritatis, dum conſultando dies eximitur, & rerum bene gerendarum oportunitates conſumuntur. Romanus quidem ſedendo vincit, ſed dum otioſe deliberant conſcripti, patres, & curiam verbis implent, capitur Saguntus, memorandum quidem, ac non minus miſerabile exemplum fidei conſtanter ad extremum ſervatæ. Fuit olim Tribunitia poteſtas armata ſacroſanctis legibus, & optimo jure fundata, telum libertati repertum ad tuendam plebem contra injurias potentiorum, ſed ut nihil eſt in rebus mortalium ab omni parte beatum, hoc vitio laborabat is magiſtratus, ut quo ſæpius rogationes ad populum ferrentur, eo ægrius inter ipſos conveniret. Cujus incommodi labes inde naſcebatur, quod unius interceſſione conſenſus

reliquo-

reliquorum impediebatur. Simili malo nunc exercetur vester status, quandoquidem una Provincia, grande quidem momentum rebus, sed tamen unica Provincia dissensu suo cæterarum omnium conspirantes in unum sententias ac voluntates retardat. Id à principio vestræ unionis haud imprudenter, nec absque mente constitutum est. Nam, ut olim Latini Romanis objectabant, [*Verba Titi Livii.*] *ubi pars virium ibi & imperii pars est.* Recte tunc igitur, & utiliter sancitum est fœdus tam arctum atque individuum ut omnes Provinciæ simul junctæ quasi unica Provincia censerentur. Hoc enim pacto providebatur, ne seorsim à communi consensu singulæ privatam gratiam captarent aut adoptando sibi patronos, aut ineunda reconciliatione cum Rege Philippo, [IV *Kal. Februar.* cIɔ Iɔ c LXXIX. *Hoc fœdus vulgo vocatur Unio Trajectensis.*] sub cujus nomine ac titulo tunc temporis omnia publicæ authoritatis acta cele-

celebrabantur. Nullus ea tempestate votis ausus esset sperare, nedum conjectura præsagire tantam fœlicitatem, ut Rex implacabiliter offensus ab iis qui contra ipsum arma sumserant, & exinde in externorum Principum verba juraverant, cum iisdem unquam rediret in gratiam, & æquo fœdere in pacem atque amicitiam venire non dubitaret. Quocirca non debet legis aut constitutionis istius vis & potestas extendi ad eos casus, qui nullis humanis consiliis provideri potuere. Benignius & cum moderamine æquitatis interpretanda est ut voluntas ejus servetur. Regula juris, & naturalis æquitatis dictat non esse retorquenda in odium ac læsionem, quæ favore & commodo rerum aut personarum introducta sunt. Ipsum unionis nomen hortari vos debet ad omnia seditionum ad discordiarũ semina radicitus exstirpanda. Quod si fato vel humanæ imbecillitatis vitio ita comparatum est, ne caveri possint æmulationes &

mutuæ

mutuæ concertationes inter eos qui societatis jure, & authoritate sunt æquales, ut alter in alterum sine injuria non possit usurpare aliquid imperii, publica utilitas & impendentis mali metus exigit ut ratio sit sequestra pacis atque unionis. Quam legem si Zelandi recipere non gravabuntur, certa spes affulget facilem inter cives concordiam fore, qui discrepantia & varietate opinionum invicem diffidere possunt, quamvis voluntate, studio & affectu contendant ad eundem finem, nimirum ad metam publicæ salutis, quæ summa votorum, & suprema lex bono civi esse debet, sicuti gubernatori cursus secundus, medico sanitas, Imperatori victoria, sapientibus in republ. viris otium cum dignitate propositum esse consuevit. Satis superque confutatæ sunt objectiones, quibus Induciarum pactio in odium atque invidiam vocatur. Pleræque sunt ejusmodi, ut color tantum ad excludendam omnem honestæ compositio-

positionis spem quæsitus esse videatur. Sed etiamsi fundamento aliquo rationis aut æquitatis niterentur, tamen longe satius esset nonnihil de summo jure remittere, quam in contentionis incœpto perseverare. Neque enim est inconstantis, sed moderati potius & prudentis viri, sententiam tanquam navigium ex reip. tempestate gubernare, flectere ac moderari. Denique omnia prius æqua & iniqua forti stomacho concoquenda sunt civibus arctissimo fœdere & laborum & periculorum societate inter se junctis, quam ut ad malorum omnium extremum deveniatur, nimirum ad interminandam secessionem ac defectionem ab communi causa. Tanti flagitii cogitatio nunquam cadere debuit in mentem cujusquam, qui se civem libertatis compotem, & reip. partem esse meminisset. Juncti & uniti pares non estis ad resistendum hosti potentissimo, qui ab ortu solis usque ad occasum imperii

sui

ſui limites extendit. Quid quæſo fiet ſi à reliquo corpore tam nobile, tam neceſſarium membrum crudeli ſciſſura divellatur? Sed ſaniorem mentem vobis aura Numinis inſpirabit, quam ut in almæ nutricis, & patriæ viſcera ſævire velitis. Quod ad Inducias attinet, Rex noſter in priſtina voluntate perſiſtit, nobiſque in mandatis dedit, ut, quod antea ſæpe fecimus, eas iterum vobis inculcaremus, ne miremini nunc queri poſſitis, ſi poſt repudiatum ejus conſilium, non amplius vos opibus atque auxilio juverit ad fovendum injuſtum bellum, cujus evitandi pulcherrimam occaſionem volvenda dies vobis ſubminiſtrat. Sin autem, ut vovemus & auguramur, voluntati ejus obtemperare animum induxeritis, beneficia beneficiis cumulabit, nec committet ut ulla in re commodis atque utilitatis veſtris defuiſſe arguatur. Poſtremo recte & ordine facturi eſtis ſi in alterutrã partem aliquid decretorio judicio ſtatueritis, nimi-

nimirum ut Inducias, ſub conditionibus quas propoſuimus, aut admittatis aut rejiciatis. Neque enim ulla ſpes eſt quidquam in iis, quod quidem ad rei ſummam pertineat, mutari vel adjici poſſe, nec ambigimus quin ex parte ſereniſſimorum Archiducum omnia quæ per eorum Legatos promiſſa ſunt, cumulate compleantur, licet artificio quorundam qui otio conſeneſcunt, & turbas amant, contrarii rumores ſine capite per hominum ora diffundantur. Hujuſcemodi orationibus quas & graviſſimæ rationes, & regũ optime de cauſa meritorum firmabat authoritas, non mediocriter movebantur mentes publici conſilii, neque tamen Zelandis perſuaderi poterat quin fraudes & inſidias timerent. His ſuſpicionibus alimentum ac vires addebat opulentiſſimum non Bataviæ ſolum, ſed haud falſo dixerim totius Europæ emporium Amſterodamum. Civitas amans patriæ libertatis, & obſer-

vantiſſima

vantissima religionis, optimis fundata legibus atque institutis, magnæque in republ. dignationis & authoritatis, tum propter opinionem multiplicis prudentiæ & experientię, quod ad eos ex omnibus mundi partibus nuntii rerum deferuntur, tum ob ignotum argenti & auri pondus, quod in commune contribuunt. Hi retinentes veteris & generosæ simplicitatis Batavicæ suspectabant artes Iberas, & quidquid ab Hespero novi solis adfulgeret id ita interpretabantur quasi ad occasum fortunæ suæ spectare videretur. Quo plura dicebantur ad eximendos diffidentiæ scrupulos, eo magis indulgebant suspicionibus, & augebant suos metus non sine aliqua specie probabilitatis. Cui enim nisi prorsus excordi & omnium rerum ignaro credibile aut verisimile visum iri non de compacto, non consutis dolis, sed serio, sed ex animo rem geri, non subesse fraudem & dissimulationem, non latere anguem in herba? Quoties

jam

jam antea tentatas esse vias pacificationis non alio fine aut fructu quam ad inescandos homines? ad impellendos labantes animos? ad spargenda discordiarum semina in vulgus? ad palpum obtrudendum credulis mentibus imperitorum civium? Incendebantur hæc nuntiis & rumusculis, qui passim in ore famæ volitabant. Literæ enim variis è locis adferebantur, quibus omnia ficto & simulate geri, nihil candide ac sincere, cavendamque esse fidem Punicam significabatur. Increbescebant vulgo, & pronis auribus accipiebantur voces, non solum in Belgio, sed per Gallias, per Britannias, omnia denique finitima loca perstrepebant famigerationibus & rumusculis, Regem Hispaniarum nullo modo velle Inducias, nec staturum pactis conventis. Quæ res quia plurimum officiebat publicis consiliis, & Legatorum fidei ac dignitati non parum derogabat, missus est ad Archiduces cum lite-

ris & mandatis Carolus Alba-ſpinæus, Dominus de Preau, [XVII *Kal. Novembris.*] intimæ familiaritatis apud Præſidem Ianninum, vir claro genere natus, eximia indole præditus, & cujuſvis ardui muneris capax. Is ad Archiduces miſſus eſt, ut quid animi haberent, & quæ mens eſſet Regis, liquido cognoſceretur. Id eo magis faciendum eſſe Legati cenſuerant, quod Præſes Richardotus juſſu Archiducum ea de re perſcripſerat quantum ſedatis & moderatis ingeniis ſufficere debebat ad tollendam omnem dubitationem. Archidux graviter tulit ſe in eam invidiam & ſuſpicionem vocari, quaſi fumos venderet, aut verba daret, & plura polliceretur quam re ipſa poſſet præſtare. Quocirca vel ad famam Præſidis à turpi calumnia vindicandam, vel ad Archiducum decus & gloriam pertinere viſum eſt, ut in conſeſſu Ordinum rei geſtæ veritas enarraretur. Neque enim levis injuria fit viro probatæ fidei, virtutis & exiſti-

mationis,

mationis, si vanitatis & mendacii insimuletur, nec tam irreverenter de summis Principibus loquendum aut sentiendum est, ut imposturæ labes ipsis inuratur. Significatum igitur est, nihil fuisse à Præside scriptum in hanc sententiam, nisi jussu & mandatu ipsius Archiducis. Quod si ex eo tempore mora facta esset quominus de hocnegotio Ordinibus constaret, culpam hærere penes ipsos qui nullo responso dignati essent indicare quid super ea re fieri placeret, quemadmodum etiamnum cessant in officio. Nec vero credibile aut verisimile est tantæ celsitudinis Principem, Cæsarum sanguinem, gente Germanum, cujus candor & integritas consensu famæ celebratur, sponte mendacium confinxisse, cujus non esset aliud pretium, quã facti dedecus atq; opprobrium. Nam per se satis intelligebat, & insuper certior factus erat, si ad colloquium rediretur, primam quæstionem hanc futuram, an idonea potestate

& au-

&c authoritate munitus esset, alioqui laborem & conatum omnem irritum fore. Nihil igitur restat amplius quam ut suprema manus huic operi imponatur; aut ut ex præscripto medicorum, ab insanabili morbo prorsus omnis medicina secludatur. Non consulto, sed mature facto opus est. Moræ, & lentæ deliberationes molestiam amicis creant, autoribus damno sunt, nec cuiquam nisi adversariis prosunt. Tum etiam illud considerare decet, appetere jam & in propinquo esse finem Induciarum, quas expedit in mensem unum non amplius prorogari, si quidem Ordinibus decretum esset ex præscripta formula de Induciis agere, non alia lege. Nam id esset niti contra torrentem, & frustra postularentur luculentiores conditiones. Omnino statuendum est aliquid in alterutram partem, ne semper animi vacillantes huc & illuc impellantur, veluti navis quæ ventis ac fluctibus ludibrium debet. Hoc agendum, si rur-

ſi rurſus conveniendi copia fiat, ut in annos xv aut ad minimum xii Induciæ extendantur, & ut cum Indis libera ſit commercandi facultas potius bona cum gratia, quam vi & armata manu jus iſtud evincatur, ne quid publicam ſecuritatem morari queat. Sed ſi neutrum impetrari poſſit, tamen erit pergendum in concludendo tractatu qui diutius ſine gravi damno & incommodo differri non poteſt. Hæc in Ordinum concilio propoſita quanquam ad veritatis ſimilitudinem propenſa eſſe videbantur, tamen non decedebat opinio quin ſub Induciarum velo fraus occultaretur. Ergo ad eximendum ſcrupulum legati regum, quorum fides & fama ſiniſtris iſtis ſuſpicionibus lædebatur, reſpondendum ad ſingulas rationes exiſtimarunt quæ à diſſentientibus objectabantur. Id officii munus à Præſide Iannino ſuſceptum eſt circa finem vertentis anni. Nihil reliqui

fecit quod ancipitem curam adferre possset amplius deliberandi, nisi apud eos quibus non liquet meridie lucere solem. Nefas esset tam præclarum civilis prudentiæ specimen ac monumentum silentio præteriri. Ac primum hi quibus displicebant Induciæ, negabant ex formula per legatos concepta causam libertatis tutam & securam fore, quia tantum ad tempus fiduciaria quædam possessio concedi videbatur tantisper dum Induciæ durarent. Imo vero quum nullius temporis fiat mentio, quumque ea sit natura libertatis, ut semel parta non adimatur, nec diem aut conditionem recipiat, tantundem efficit indefinita, oratio, atque si nominatim adjectum esset in perpetuum. Vbi enim lex non distinguit, & in rem non in personam loquitur, sic exaudiri debet quasi generatim concepta sit, & latissimam interpretationem admittit, nisi aliud actum sit. Illud etiam animadvertendum est, non à munere & concessu

principi-

principum, quibuſcum Ordines de paciſcendis Induciis agunt, pendere jus libertatis unitarum Provinciarum. Nam decreto ſolenni & publico in Ordinum concilio ſancitum eſt, gravibus cauſis in medium prolatis, Regem Hiſpaniarum juſto pioque duello perſequendum, Belgaſque ſacramento fidelitatis & obſequii ſolutos videri. Nam antea quanquam acerrime bellum gerebatur, tamen omnia publicæ authoritatis acta nomine Regis Philippi celebrabantur, ſi forte tali delinitus officio & comitate manſuetum animum in cives, & benignam mentem induere dignaretur. Ex eo tempore arma, quæ ſumpta erant pro defenſione capitis, vitæ fortunarum ac libertatis, juſta & legitima judicari cœperunt. Ideoque Ordinibus non poteſt infligi crimen rebellium ſubditorum. Quod tamen eveniret ſi ab arbitrio & liberalitate Regis Hiſpaniarum aut Archiducum petendus eſſet titulus uſurpandæ auſpicandæque

 liber-

libertatis. Id vero plurimum de fama & existimatione Ordinum, de dignitate imperii, de causæ justitia, deque civium statu & conditione derogaret. Proinde satius vobis est, illustrissimi Ordines, & ad gloriam splendidius, & ad usum uberius, & ad spem diuturnitatis efficacius, & ad vicinorum existimationem præclarius atque honorificentius, si contenti sitis simplici, nuda puraque confessione ac declaratione, qua Rex & Archiduces testentur ac profiteantur, se vobiscum, tanquam cum libero civium statu, tanquam cum populo utente suis legibus, tanquam cum republ. quæ neminem dominum agnoscat præter Deum, pacisci paratos esse. Non est etiam postulandum ut vobis cedant, resignent, transcribant jura majestatis, quæ per naturam non possunt communicari, nedum alienari, ut in perpetuum fiant accipientium. Neque enim versantur in commercio, quum sint juris publici, nec recipiunt æstima-

æſtimationem, uti nec libertas, præcipua dos humanæ gentis. Hinc ſummo conſenſu prudentium traditur, iſtiuſmodi jura, quæ coronæ annexa ſunt ita ut ab ea divelli ne quidem per ipſum Principem queant, nec lapſu temporum, nec ulla conventione poſſe præſcribi, aut uſucapi, quin quandoque ad priſtinum ſtatum revocari poſſint. nec ſucceſſores ex tali contractu obligantur. Quod ſi conditio & natura rerum non eſſet impedimento, quo minus apex majeſtatis mutare dominos, & in altera jura tranſire poſſet, tamen obſtat munus atque officium Principis ipſius, cui tutela & adminiſtratio regni permiſſa eſt, non largiendi vel in alium transferendi facultas, quum ſit ejus augere imperium non imminuere. Quod ſi in privatis perſonis publice intereſt ne quis re ſua male utatur, quanto magis id obtinere debet in Principe, qui tantum eſt cuſtos ac depoſitarius civicæ ſalutis ac libertatis, ut provideat ne

quid respub. capiat detrimenti? Quod si pactum quo paciscitur maritus, ne in id quod facere potest condemnetur, sed in solidum lex & ratio, & authoritates Juris-consultorum negant servari oportere quia sit contra bonos mores, & contra receptam reverentiam, quæ maritis exhibenda est: quanto minus servanda erit conventio, qua majestatis honos imminuitur, cui veneratio secundum Deum jure divino humanoque debetur? Adde quod Princeps ne ultro quidem se abdicando amittit imperium, nisi multis solemnitatibus observatis, nedum ut invito talis necessitas imponi queat. Sola igitur vis est quæ Reges istiusmodi ornamentis spoliare possit. Quocirca quisquis tale quidquam usurpat, sive sit extraneus, sive subditus providere debet ut quam in acquirendo vim adhibuit, eandem in conservando retineat, donec tandem vel vetustate longissimi temporis, cujus non exstet memoria, vel oblivione,

ne, vel imbecillitate adversarii res eo deducatur, ut pleno jure & optima lege dominus nullo refragante censeri mereatur. Nihil igitur aliud à Rege & Archiducibus exigere debetis, quam ut ultro tales agnoscamini, quales estis, & eratis ipsorum ingratiis, nimirum libera gens, respubl. sui juris ac mancipii; cives nulli nisi Deo & legibus obnoxii. Hic est cardo litis, hic status causæ, pro quo per tot annos bella terris ac mari pugnata sunt. Hoc nisi pro concesso & confesso ponatur extra controversiam & aleam omnem dubitationis, non fuisset vobis decretum neque cum adversariis neq; cum alio quoquam pacisci. Non potuit autem diligentius caveri vestræ libertati ac securitati, quam iis verbis quæ scripto nostro, & priorum Induciarum contractu expressa sunt. Quum tamen spes injecta esset impetrari posse formulas dilucidiores, quæ omni ambiguitate carerent, atque id nonnulli vehementer urgerent, tanquam in

hoc puncto sitæ essent spes & fortunæ Græcorum, non intercessimus quominus fieret, ne bonis communibus obstare velle videremur. Quin & lætati sumus, postquam ex animi sententia rem processisse rescivimus. Non item quum est indultum ut nomina dignitatis, titulorum inscriptiones, & armorũ insignia remitterentur. Nam ejusmodi conditio pudenda nobis, & sine exemplo visa est, non satis civiliter postulata, nimis facile concessa per potentissimos Principes, quorum nec fortuna, nec virtus, nec animus, nec opes ita postratæ erant, ut quidquid indignum sublimi fastigio largiri aut indulgere cogerentur. Nec imaginari poteramus causam tam promptæ & effusæ liberalitatis, ideoque merito fraudem subesse suspicabamur, quæ nobis postea comperta fuit. Nam hoc agebatur, ut si adversarii negassent quod petebatur, speciosus color esset omne pacis aut Induciarum negotium abrumpẽdi. Sed heic occurrit

nodus

nodus haud ſatis explicatu facilis, ut imperitis videtur. Nam inquiunt nonnulli, ſi verba prioribus Induciis, & ſcripto legatorum comprehenſa ſufficiebant ad ſtabiliendum jus civicæ libertatis, cur ergo delegati Archiducum nectunt moras; quærunt ambages, & mentem ac ſententiam Principum ſuorum perſpicue interpretari cunctantur ac tergiverſantur? Nihil eſt quod facilius expediri poſſit. Ajunt enim ſe ultra non teneri, nec plus nomine Regis Hiſpaniarum ſpopondiſſe, nihil amplius ab ipſo impetrari potuiſſe nitentibus in alia omnia conſiliariis, quibus Induciæ ſub tam incivilibus & probroſis conditionibus vehementer diſplicent. Igitur non eſſe acrius inſtandum ſceptrigeris Regibus, quam quatenus fidem ſuam obſtrixerunt, ne potius eorum offenſio quam libertatis ſecuritas quæſita eſſe videatur. Si hiſce conditionibus acquieſcere gravamini, reputate cum animis veſtris, & expendite quinam

sint illi quibus persuadendum habetis vos esse populum liberum, nullius juri mancipioq; subjectum. An non sunt reges & principes, quorũ interest vos incolumen statum libertatis, & dignitatem conservare? Atqui nos, ex persona quã tuemur, vobis testamur, dicimus & significamus, ejusmodi declarationem abunde dominis nostris sufficere, nec aliam esse mentem eorum qui sepositis affectibus rem ad rectæ rationis & incorrupti judicii normam exigere sustinebunt. Deinde illud certe non timetis, nec Rex Hispaniarum & Archiduces lege vobiscum agant, ut judicio apud Prætorem disceptetur quænam sit mens & interpretatio hujus Articuli. Non enim alibi quam in campo Martio talia comitia habentur, ubi causam obtinet qui viribus est editior, & elogium hoc audit qui succumbit, Væ victis. Adversarii vestri finitis Induciis, suo non vestro arbitratu, si illis ita videatur, si spem rerum prospere gerendarum, si com-

modam occaſionem nacti erunt, bellum vobis indicent, nec addent cauſam, quo jure quove titulo id faciant, utrum ne tanquam cum juſtis hoſtibus, aut tanquam cum ſubditis rebellibus bellum gerant. Mala mens, malus animus nunquam indiget prætextu. Qui lites amat ſemper aliquam juris ſpeciem malitiæ fraudiq; ſuæ poteſt obtendere. Nec ulla res eſt tã diligenti munita præſidio, qua vitium iſtud caveri queat. Hydræ caput amputare contendit, ſi quis omnes verſutias omniaque incommoda tollere ſperet, quæ ex legibus optime ac ſapientiſſime conſtitutis oriri poſſunt. Quocirca contenti eſſe debetis iis cautionibus, quas humana providentia præſtare poteſt, quas civilis modus exigit, & quibus ipſa rerum natura nihil tutius ac ſecurius unquam invenit. Non poteſtis impedire quin quandoque bellum inſtauretur. Nec victoriæ rationem reddent adverſarii, ſi fortuna cœptis adſpiraverit. Nẽ vos quidem,

opinor,

opinor, causam dicturos si victoria steterit à vestris partibus. Igitur armorum judicio dirimetur certamen, non ex apicibus verborum quę plerumque cedunt in damnum & ludibrium miserorum atque imbecillorum etiamsi nihil habeāt ambiguitatis aut incertitudinis. Melior enim fere causa judicatur quæ est fœlicior, quam eventus secundat: & victus pro nocente habetur. Nam homines ut plurimum consilia successu ponderant, & fortioribus se applicant, nec facile in caducum parietem inclinant. Multum ille providisse & in posterum præsensisse judicatur, cui bene processerit, cui secus eum desipuisse & nihil consuluisse magna pars mortalium opinatur, quasi prudentis esset non solum culpam sed & fortunā præstare. Adjicitur insuper ab iis qui Inducias aversantur tanquam infaustas aves, & dirum mortalibus omen, Regem Hispaniarum dum ab armiș cessabitur suppleturum ruinas ærarii, collecturum ignotam

ignotam vim auri atque argenti, reparaturum novas vires, & velut resumpturum nervos, ut quandoque bellum majoribus auspiciis redintegrare possit totaque mole copiaque invadere hasce provincias, ut vos uno ictu opprimat & sub jugum mittat. Sed raro admodum accidit ut maximi terrarum domini, præsertim ætate adolescentes opibus cumulãdis inhæreant, magis ingenio proclives sunt ad luxum & magnificentiam quam ad frugalitatem & parsimoniam. Frugi enim esse privatæ domus laus est, non regiæ virtutis & majestatis. Nec vero si bella vobiscum interquiescant, deerit hostis qui cum Rex Hispaniarum certare possit. Imperat enim populo feroci, ambitioso, quietis impatienti. Vos è contrario nihil aliud curandum habetis, quam ut vestra tueri, non ut imperii fines propagare possitis, ut pacem & concordiam cum vicinis sanctam & inviolabilem foveatis. Quumque soluti eritis oneribus & necessi-

neceſſitatibus ſuſtentandi belli, nec aliis erogationibus obnoxii, quam quæ neceſſariæ erunt ad firmandum ſubſidiario milite civitates hoſti finitimas, refectis ſuperfluis ſumptibus, opima ſpes, fore ut non ſolum æris debiti nexu liberari queatis, verũ etiam ingentẽ theſaurum cumulare quẽ velut ſanctius aliquod ærarium ad ultimos caſus reſervari expediat, tum quod præteriti temporis anguſtiæ vos ita faciendum eſſe docuerunt, tum quia morem hunc habent omnes reſpubl. quæ recte & ordine arbitratuque boni patrisfamilias rationes ſuas adminiſtrant. Sunt qui ſuperioribus incommodis hoc etiam adjungunt, per occaſionem Induciarum fore ut hoſtis habeat inter vos ſuas man⁹, ſuos adminiſtros & emiſſarios, quorum artificiis invicem committemini, ut mutuis certaminibus feſſi & exſangues facilem adverſariis victoriam tradatis. Iam inde ſemina diſcordiarum orta eſſe inter Provincias, quibus otium

&c

& quies largam materiem suppedia- bit, quum contra timor externus & communis ex hoste formido, soleat in officio & bonis moribus continere civitates. Hæc talia possunt accidere, & prudẽtis est animo prospicere ejusmodi casus, ut adhibeatur præparatio diligens ad eos avertendos, non autem ut præ metu semper in armis versandum sit. Atqui id vobis consilii datur ab iis qui sub hoc prætextu Inducias dissuadent. Neque enim, quatenus humana mens augurari potest, vobis sperandum est, finitum unquam iri hoc bellum, plena & omnibus modis absoluta victoria, quum vobis res sit cum potentissimo Rege totius orbis terrarum. Nec ullo tempore alio de pace vel Induciis consultabitis, quin eorundem vitiorum & incommodorum metus semper occurrat. Idque magis si de pace conventum sit, quam si de Induciis. Nam perpetua pax secum habet comitem altam securitatem, quæ negligentiam creat, &

inde patet ad insidias, præbetque frequentissime causam calamitatis. At quum Induciæ pactæ sunt, metus quandoque recidendi in aleam Martis maximum est ad cavendi sollicitudinem incitamentum, ut in commune consulatur, ut studiis & animis conspirantibus in publicam causam incumbatur, posthabitis privatæ utilitatis rationibus, quæ pessima sunt veri affectus venena, semperque offecere publicis consiliis. Hinc est quod nonnulli sapientes viri, qui ex animo vobis favent, in ea opinione versantur ut judicent mediam illam viam inter bellum & pacem magis in rem vestram esse, quam si ex uno extremo in aliud protinus delabendum esset. Omnis mutatio, ex scito medicorum, sensim & cum tractu temporis inducenda est ad imitationem naturæ, quæ violentum non sinit esse diuturnum. Adhæc plerumque fit ut meliori fide serventur Induciæ, quam conventio perpetuæ pacis. Exemplis compro-

comprobari poteſt dicti veritas, ſi liberet oratione luxuriari in tam plauſibili argumento: ſed & ratio ipſa ſuffragatur experientiæ. Nam qui ſe pacis conditionibus circumventum eſſe arbitratur, vix alio modo ſperat ſanari poſſe vulnus injuriæ, quam ſi non maneat pactis conventis. At cui diſplicent Induciæ, ſpe finis dolori ſuo moderatur, & iram concoquit in occaſionem vindictæ. Præterea ſi quis diligenter attenteque conſideret ſtatum atque ordinem veſtri regiminis, facile perſpiciet vanum eſſe hunc timorem, ne ſcilicet largitionibus aut promiſſis corrumpantur qui ſedent ad clavum reip. Nam ſingulos ſeorſim aggredi periculoſum eſt, nec multum ad rem attinet in tam frequenti magiſtratuum viciſſitudine ac mutatione, qui prius poteſtate ſe abdicare coguntur, quam exorſa perducere ad exitum poſſint. Adde hoc odium naturale dominatus Hiſpanorum, & amorem patriæ libertatis penitus inſitũ

atque infixum pectoribus civium una cum lacte materno. Quotusquisque jam reliquus est, qui servitutis meminerit, nisi ex auditione & relatu? ut non magnopere sit extimescendum ne quis tam prodigus animę famæque reperiatur, qui vocem hiscere ausit, ut libera gens iterum servili jugo colla submittat, quin præsens periculum subiturus sit, ne sonti sanguine temeritatis atque audaciæ pœnas expendat. Longe certius à corruptelis & clandestinis molitionibus discrimen immineret, si qua clades & calamitas bello accepta esset, ut sunt alternæ Martis vicissitudines, & anceps semper fortuna præliorum. Nam vel semel parum prospere commissa pugna plus uno momento adferret confusionis tum in publico statu, tum in voluntatibus omnium subditorum, quam occulta multorum mensium & annorum tentamenta in sollicitandis animis singulorum. Tunc enim admoto propius metu quisque nulla rei-
publicæ

publicæ cura ſibi privatim conſulere ſtuderet, & adverſitatum culpam in moderatores patriæ rejiceret, qui oblatam otii & tranquillitatis opportunitatem nimis inconſiderate repudiaſſent. Non eſt etiam de nihilo, nec abſque ratione quod objectatur haud alio pacto ſecurã fore remp. per tempora Induciarum, quam ſi præſidiario milite cuſtodiantur urbes hoſtili agro conterminæ, aliaque caſtella & propugnacula prout uſus flagitare videbitur: cives autem & incolas unitarum Provinciarum, poſtquam aperti Martis terror & externa belli facies abſceſſerit, haud facile adduci poſſe, ut contribuere velint quæ neceſſariæ erunt ad eos ſumptus ſuppeditandos. Ita fiet ut deficiente fundo ærarii, unde militibus ſtipendia ſolvantur, mira ſecutura ſit rerum omnium perturbatio. Sane permagni refert ut eodem temporis articulo, quo tractabitur de Induciis, huic quoque malo remedium adferatur, & ut numerus

ac modus præfiniatur, quænam urbes & quibus præsidiis muniendæ sint ut securitati publicæ cõsulatur. Obstringẽdæ erunt etiam provinciæ sacramẽto solenni decretoque publico, ut pro parte virili conferant in ærarium quæ ad hanc rem necessaria esse judicabuntur, quamdiu durabunt Induciæ. quod impetratu difficilius esset si perpetuum fœdus ictum foret. Nam tunc omnino postularetur immunitas ab omnibus tributorum necessitatibus. Sed urgent adhuc, & insistunt vehementius. Nam si, inquiunt, præsidia retinenda sunt, & militum excubiis custodiendæ civitates, quid opus Induciis unde nihil commodi, nec sublevamenti consequatur? Imo tanti non possunt esse sumptus, quin dimidia parte ut minimum futuri sint minores tempore Induciarum, quam si rursus ad arma prosiliendum foret. Adde quod interea tuti eritis ab ambiguis bellorum casibus, & statuemini extra teli jactum, quibus pericu-
lis

lis expositi essetis, ni præter proprias opes magnis externis virium virorumque auxiliis adjuvemini, quemadmodum ex parte vestra sæpe nobis est significatum: etiamsi bellum tantum propulsandum, non inferendum esset, quod est infelix auspicium imbecillioris status, & vergentis in deterius fortunæ. Nec leve momentum ad dissuadendas Inducias adferre censetur clarissimi viri Iusti Lipsii authoritas, cujus epistola bis terve excusa volitat per omnium manus. Is ut erat naturali judicio præditus, & insigni doctrina excultus, nec hospes in rebus politicis, vehementerque deditus parti adversæ, ad quam desciverat, suadet tanquam imperii arcanum, paciscendas esse Inducias, quia stantibus iis res utrinque manerent integræ, & voluntas Principum Germaniæ eo inclinaret, nec de Regis dignitate quidquam detraheretur, & fatum aut eventus aliquid adferre posset quod humana ratio expedire nequi-

nequiret. Sed si recte sententiam ejus interpretemur, non venit illi in mentem consulere de Induciis longi temporis, nec tale quidquam augurari poterat, verum loquitur de brevibus à bello feriis, quarum beneficio homines inciperent degustare pacis dulcedinem, & exuere paulatim hostiles animos, ut tandem ad veteris imperii desiderium reverterentur. Neque enim vir ille qui semper ominatus est novi imperii solem oriturum ab Occidente, & qui magnitudinem Hispanicam etiam Romanorum potentiæ præferendam esse censuit, unquam divinare potuit tam fœlices & fortunatos fore Ordines unitarum Provinciarum, ut potentissimum totius terrarum orbis monarcham eo adigerent, ne recusaret fasces suos submittere, ut prior esset in petenda pace ab iis qui fuissent ipsius subditi, & per tot annos infesto Marte bellum gessissent. Nec potuit ullo modo præsagire, nisi divino quodam instinctu afflatus

tus

tus eſſet, fore ut duo magni Reges, quibus adeſſe poſſet & animus & facultas nocendi, fidem ſuam obſtringerent, Inducias ratas & inviolabiles futuras. Quæ cogitatio, ut veriſimile eſt, mutaſſet ejus conſilium, & exempla quæ adfert tot contrariis exemplis refelli poſſunt, ut minime viri ſagacis & experientis eſſet ſuper tam fragili fundamento judicare vel reſpondere. Veniat etiam vobis in mentem Pacificatio Gandavenſis, quæ non optima fide ſervata fuit, & tamen adeo utilis Hollandiæ Zelandiæque aliiſque Ordinum Provinciis, ut per hanc occaſionem conſtituere potuerint certam reipubl. formam, & diſſolvere æs alienum, atque ita tempeſtatem belli excipere, quæ in ipſos incumbere cœperat, poſtquam Flandria & Brabantia ceſſerant in hoſtis poteſtatem ac ditionem. Poteſt heic in cumulum adferri exemplum Helvetiorum, ne Inducias adſpernari velitis. Nam quum inſurrexiſſet adverſus dominos

ſuos

ſuos ob cauſam non abſimilem veſtrę, poſtquam multis adverſitatibus jactati, variaque fortuna præliati eſſent, tandem Inducias pepigerunt ſub conditionibus haud ita præclaris & honeſtis, quam ſunt eæ quas vobis ſuademus. Pendentibus iis tam ſapienter res ſuas ordinarunt, ut exinde nunquam adverſariis cupido inceſſerit eos ultra bello laceſſendi. Magno enim ſuo commodo experti ſunt Inducias plerumq; perpetua pace commutari etiam abſque pactione. Cujus rei ratio idonea adferri poteſt. Nam quum magnis Principibus oblata ſunt quæ conſervare non poterant, ne videantur neceſſitate, aut defectu virium, vel animi imbecillitate eo redacti, malunt ſpecie Induciarum tranſigere cum adverſariis, quam ſe ultro victos confiteri, ut quod vi extortum eſt voluntate impetratum eſſe videatur. Relinquitur enim hoc pacto quædam opinio in animis hominum eos aliquando patrimonium ſuum recupe-

recuperaturos: quod non accideret ſi pactione pacis omne jus ſuum remitterent nonnullo cũ opprobrio vel degeneris animi, vel virium imbecillitatis. Eadem vobis, & majora commoda ſperanda ſunt, ſi ſapienter & recto ordine res ac rationes veſtras adminiſtretis. Multa ipſis oportuna erant, quæ minime vobis deſunt. Aderat virorum indigenarum multitudo, ne foris mutuari neceſſe foret. Tuti erant natura loci, & montibus ferme inacceſſis humano veſtigio. Paupertas etiam, & agri ſolique ſterilitas eos ab incurſu vicinorum vindicabat, qui ſpe exigui momenti certa pericula ſubire nolebant. Habetis etiam à partibus veſtris patrem Oceanum, & flumina navigationibus accommoda, quibus tanquam naturæ munimento undiq; circumvallamini. Suppetunt navalia vobis, ſuppetit ingens claſſis, & laborioſa nautarum cohors, mari juxta & pugnæ parata, quos hodie nominare poſſumus inter

præcipuos Christiani orbis bellatores. Si principem haberetis supremum reipubl. vestræ moderatorem & arbitrum, qui libidinem dominandi legitimam belli causam, & maximam gloriam in maximo imperio repositã esse putaret, nihil est tam arduum ac difficile, quod non auxilio talium virorum sperari posset. Quod ad auxiliares copias attinet, quibus indiget vester status, non ignoratis unde accersiri debeat, & habetis abunde quod ipsis persolvatur, non egetis exterorum subsidio si ab armis respirare, & feriari potestis. Adest vobis benevolens animus, & amicitia magnorum Principum, qui libertatem vestram sartam tectam conservari cupiunt, tum propriæ utilitatis, gratia tum amore impulsi quo vos complectuntur: nec unquam patientur ut ea vobis eripiatur seu per resistendi impotentiam, seu per malam rerum vestrarum administrationem. Idque non tantum præstabunt pendentibus In-

duciis,

duciis, ſed omni tempore, ut à benevolentia veſtra, ſi poſtulet uſus, eoſdem fructus percipiant, quos ab ipſis urgente neceſſitate percepiſtis. Et hæc reſponſio ſufficere debet ad refutandam tacitam objectionem quæ per ora vulgi diſpergitur. Ajunt enim non eandem fore mentem, non eaſdem vires iis principibus, qui vos hactenus auxilio atq; opibus adjuvere, poſtquam Induciæ finitæ erunt. Sane Deo ſoli reſervatur ea gloria, ut certo ſtatuere poſſit de rebus futuris, nec mortalis quiſquam eſt idoneus talium obſes ac fidejuſſor, ſi tamen humanæ infirmitati fas eſt exquirere verum per conjecturas, eædem cauſæ & rationes, quæ ab initio moverunt principes ut vobis ſubſidio eſſent, hortabuntur illos ut in priſtino juvandi propoſito conſtanter perſeverent. Nullum enim eſt vinculum firmius ad mutuam opem ferendam, quam communis utilitas. Ea ſola magis adſtringit animos, quam jurisjurandi religio, vel fœde-

 rum

rum conventiones, quæ plus pompæ habent, minus soliditatis. Vester porro status longe meliori conditione erit impetratis Induciis quam perstante bello, si delectu, consilio & ratione fortunam vestram recte gubernetis. Quod quidem sperãdum est. Nam quum tot laboribus & ærumnis parta vobis sit inæstimabilis illa dos aureæ libertatis, eadem cura & sollicitudo vos excitabit ut tam pretiosum depositum fideliter conservetis. Nec præsumi debet vos mutuis contentionibus ac discordiis in varias factiones distractum iri, ut alter in alterius perniciem infanda consilia moliamini. Nam plerique vestrum sub auspicio libertatis instaurandæ nati, manus à contactu, oculos ab ãdspectu servientium inviolabiles habetis. Quocirca omnibus probe subductis rationibus plane in rem vestram, & ex usu communi erunt Induciæ, quas repudiare non debetis ob futiles libellos, qui pessimo more & pernicioso exemplo proji-

projiciuntur in vulgus. Veſtri fori eſt, veſtræ juriſdictionis de ſumma reip. conſultare, & ſententias pronuntiare, à quibus fata fortunæque populi pendeant. Nutu & arbitratu veſtro mentes civium gubernantur. In hoc conſeſſu de bello de pace fiunt comitia. Quidquid alibi geritur non alio ſpectat, quam ad conturbandam plebem ut exuat reverentiam debitam ſancto magiſtratui. Quinetiam percrebuit rumor, & multos habet ſuffragatores, mentionem Induciarum fuiſſe injectam per artem & aſtutiam adverſariorum, ut vos in naſſam illicerent quum tamen vobis minime dubium eſſe debeat quin à dominis noſtris id conſilii datum ſit, qui voluntate & affectu bene merendi de veſtro ſtatu nemini cedunt, & ea ſapientia prudentiaque excellunt ut difficulter admodum decipi poſſint. Neque tamen ſequius opinamur de iis qui ſeorſim ſentiunt. Tot enim tantiſque pignoribus ac meritis devinxerunt fidem

ſuam reipub. ut piaculum ſit in dubium vocare ipſorum virtutem, conſtantiam atq; integritatem. Sæpe autē accidit, ut viri boni & probati cives ſententiis diſſideant, qui tamen votis & ſtudiis conſpirant in eundem finem, ſuaſque curas & cogitationes dirigunt ad patriæ ſalutem, ad publicam utilitatem. Tales opiniones labi poſſunt, commune id vitium eſt humanæ fragilitatis: voluntate à reipublicæ commodis diſſidere nullo modo poſſunt. Eos obnixe rogamus & obteſtamur, ut itidem benigne de nobis ſentiant, neu præjudicatas opiniones domo adferant, ſed aſſenſu & affectu propendeant in eam partem, qua publica ſalus & utilitas præponderabit. Vobis hic animus eſſe debet, ut examinatis utrinque rationibus id decreto veſtro confirmetis, quod maxime ex uſu eſſe videbitur. Plura quam diximus pro veſtra prudentia ſupplere poteritis, quæ tacitæ cujuſque cogitationi relinquere malumus, quam ſigil-
latim

latim commemorando percensere. Finem orationi imponemus, si prius hoc inculcatum fuerit, nimirum Inducias quidem conjunctas esse cum periculis nonnullis atque incommodis (nihil enim est in hac mortalitate ab omni parte beatum) sed quæ una re vitari possunt, si sapienter & recto ordine actiones vestras instituatis. At quæ ex bello discrimina metuuntur, certa sunt, præsentia, & prorsus inevitabilia. Vis & facultas averruncandæ cladis armorum, non est in vestra manu. Victoria cœlo delabitur, & ab exercituum Deo donatur. Non in equis, non in curribus consistit, sed in favore Numinis, qui plerumque adspirat causæ meliori. Necessitas lege omni potentior, & legitima capitis famæ ac libertatis defensio fecit auspicium belli, & quasi salutare signum sustulit ad bene de fortuna sperandum. Vestræ res à parvis ortæ principiis in tantam magnitudinem ac potētiam evectæ sunt, ut adversarii sponte fateantur vestram

causam legitimo justitiæ fundamento subnixam esse. Cedunt, resignant, largiuntur vobis omnia jura, quum se vobiscum agere testantur, tanquam cum liberis civibus, non amplius dominio suo subjectis. Quid optare potestis ulterius? Quem prætextum adferetis hoc ingenti munere concesso cur iterum ad arma rapienda confugiatis? An supplices & obnoxios vobis esse postulatis summos terrarum principes, vestros olim dominos, ut fronte prona submissisque fascibus pacem ac veniam orent? Amplexamini quæso ambabus ulnis oblatam divinitus emergendi è malis ac miseriis occasionem, qua nulla pulchrior & commodior unquam affulgebit. Archiduces toto pectore, totis animis propendent ad quietem, ad otium ad tranquillitatem, abhorrent immane quantum à crudelitate, à cædibus, & humani sanguinis effusione: nemo id in dubium vocat, notus est omnibus clemens & mansuetus eorum genius.

nius. Adhæc sancte & religiose fidem observant, nec ulli se pactioni obstringent quam non rebus & factis sint impleturi. Rex Hispaniarum eorũ precibus evictus atq; expugnatus plura vobis indulget, quam sua sponte facturus esset. Alio enim eum trahit respectus majestatis, cupiditas vindictæ flagrantior cæteris affectibus in pectore magnatum, authoritas consiliariorũ, ingentes Hispanorum animi. Cuncta denique contra tendunt, nisi natura sua & Archiducum rogatu propensus esset ad mitiora cõsilia. Reges & Principes omnia sua studia & officia spondent quæ tali rerum statu desiderari possunt. Cũcta securitatis præsidia vos circumstãt, ut facto non deliberato sit opus. Dies & mora posset adferre tantam commutationem, ut quæ nunc ultro quasi cœlo delapsa sese fruenda vobis offerunt, vix olim obstantibus contingere posse videantur. Nolumus male ominari, sed si se huic occasioni tempus subterduxerit, verẽdum

est ne atrati forsitan aliquando pacem oretis, quam à candidatis proceribus accipere hoc tempore gravamini. Pridie Idus Martias Legati Regum obtulerunt Ordinibus scripto comprehensam narrationem rerum, de quibus est disceptatum in conventu Antverpiæ habito cum Regis Hispaniarum & Archiducum Legatis super negotio longi temporis Induciarum. Ejus scripti hæc erat summa, Postquam in urbem venimus, ut primum colloquendi potestas data est, nihil nobis prius aut antiquius fuit, quam ut apud omnes pro certo & indubitato constaret, vobis prorsus esse in animo tunc temporis finem Induciis paciscendis, & supremam manum imponere, aut omnem earum cogitationem abjicere, & oblivione sempiterna delere. Quod si nova rursus effugia, novæque morandi causæ nectentur, haud immerito Regibus nostris, omnibusq; vobis incessuram suspicionem, quæ jampridem multorũ mentes

mentes obſederat, nimirum hoc unum agi, ut ſedendo conſultandoque tempus eximatur, atq; interea rerum agendarum occaſiones præterfluant magno cum veſtro diſpendio, & æterno cum irriſu ac ludibrio Principum qui bona fide ſinceroque affectu ſe huic actioni interpoſuerunt, ut ad optatam otii & tranquillitatis ſtationem hæ Provinciæ ſecunda velificatione provehi poſſint. Id ut penitus fixum atque immotum ſederet, & ut omnis dubitatio funditus tolleretur, ſignificavimus non admodum ægre poſt longas ac multiplices cõſultationes magnis altercationibus agitatas tandem à vobis impetraſſe ut pactis atque conuentis, quorum formulam ipſi conceperamus, acquieſcere ne gravaremini, neu quidquam in iis mutaſſe velletis, ſaltem quod amplius deliberandi ſcrupulum, aut cavillandi materiem adferre poſſet. Exhibitum nobis fuiſſe à parte veſtra quid ſuper ea re ſtatutum eſſet: conſilio non

amplius

amplius movendo, nec revocando, vosque vicissim petiisse à nobis ut adversarii decretoriam mentis suæ sententiam simpliciter indicarent, testatosque esse vos nullo modo, ne quidem ad punctum temporis prorogari velle cessationem ab armis, nec excessuros è finibus Hollandiæ ut Bergopsomium proficiscamini, nedum Legatos esse missuros qui porro cum ipsis in congressum & colloquium veniant, nisi prius & ante omnia desiderio vestro satisfaciant, & in eandem vobiscum sentētiam concedant. Quæ denuntiatio non mediocriter mentes eorum conturbavit, responsumque est tale postulatum admodum incivile videri, & nimis pro imperio dictatoriam legem imponi magnis Principibus, eosque in arctum cogi angustiis temporis, quominus tanta de re tam præcipitanter certi aliquid statui posset. Hæc enim gerebantur IV Idus Februarii, quum XV Kal. Martiis dictus esset Induciis finiendis dies. Tam exiguo

guo autem interstitio tẽporis fieri non poterat ut exquireretur voluntas Archiducum, & mutua communicatione si quis dignus vindice nodus incidisset consopiretur, quod tamen ad causæ decisionem facto erat opus. Igitur omnino tempus Induciarum prorogari oportere. Quod urgente necessitate, justisque victi rationibus indulgendum esse existimavimus, saltem ad extremum usque volvendi mensis Februarii diem, sub hac denuntiatione ut declararemus, ni intra diem VI Kal. Mart. exhibuissent sententiam Archiducum congruentem cum formula à nobis concepta, nos postridie esse discessuros, nec ipsis idoneam fore causam quamobrem queri debeant sibi legem imperiosa quadam authoritate præscribi, quum exigitur ut formulam à vobis approbatam subscriptione sua firment: quandoquidem non vos isti rei fuissetis authores, sed nos tanquam arbitri & sequestres consilio secum communicato priusquam

quam Haga-Comitis excederent, omnibus probe ſubductis & expenſis, quæ in uſum communem & ex utriuſque partis commodo fore judicabamus. Nihil aliud reſponſi priore & altero colloquio retulimus, niſi quod perlectis articulis, quorum ipſis exemplum edidimus, teſtati ſunt caput illud de contributionibus continuandis admodum iniquum, aſperum & inhumanum videri, nec unquam ab Archiducibus conceſſum iri, ut miſeri ruricolæ, qui maleficia & injurias belli vel patienter tolerare, vel acerbis indictionibus redimere coacti eſſent, nullum ex intermiſſione belli fructũ, aut miſeriarum levamentum perciperent, ſed iiſdem quibus ante neceſſitatibus atque oneribus afflictarentur. Ad ea minime defuit quod contra regeremus. Enimvero fieri aliter non poſſe quin ſaltem per aliquot annos eædem penſiones adhuc permanerẽt, progreſſu temporis ſequuturum moderamẽ; ſed ut penitus tollantur; opus

esse longinqua tranquillioris status usura, multiplicique rerum abundantia, quæ exhaustum ærarium supplere, & æri alieno publice contracto mederi posset. Non minus inde commodum ad Archiduces, quam ad vos redundaturum, nec agrestes, & colonos iniquo laturos animo, si ex mutuo partium conventu mediocrem aliquã summam exsolvendo pacifice ipsis rustico operi incumbere, & annuos terræ proventus sine ullo metu hostilitatis colligere permittatur. Non enim posse nudari præsidiis conterminas urbes absque manifesto discrimine, nec militem haberi sine stipendis, nec stipendia sine tributis. His rationibus ut acquiescerent nequaquam adduci potuere, magnaque contentione certatum est ab adversariis ut contributiones funditus abolerentur, uti hoc pacto quasi signum aliquod sublatum esse videretur ad bene de pace sperandum. Nec alia materies tunc temporis agitata fuit, nisi quod

Præses.

Præſes Richardotus recepit ſe continuo iturum ad aulam Archiducum, ut, quid ſuper ea re ſtatuendum eſſe videretur, ex iis cognoſceret: nec ullam amplius morã interjectũ iri, quoniam de voluntate Regis Hiſpaniarum ſatis ſuperque conſtaret, nihil opus eſſe præſentia patris Ney, cujus tamen adventus de die in diem exſpectaretur. Culpam tot moratum & fruſtrationum non penes ipſos reſidere, ſed penes vos qui duriſſimas & probroſas conditiones poſtulando videremini cauſam aut colorem quæſiviſſe totam negotiationem intervertendi. Se non abfuturũ ultra triduum, & noviſſimã voluntatem ac certiſſima mandata reportaturum à ſuis principibus ſine ulla circuitione aut ambiguitate: quibus rebus cognitis fore noſtræ ſpontis, & optionis quid porro faciendũ eſſe arbitraremur. [*Idib. Febr.* cIↄ Iↄ c ix.] Promiſſi fidem factis implevit, poſtridieqũe in viam ſe dedit, ac reverſus eſt intra condictum diem. In

ſequenti

ſequenti mane quum conventus haberetur, repetiit quod ante jecerat de decreto & ſententia Regis Hiſpaniarum, nempe cuncta permiſſa eſſe poteſtati & arbitrio Archiducum. Deinde ſumpſit in manus formulam Induciarum, eamque legere cœptus eſt, quumque ad eam ſcripti partem perveniſſet ubi de jure libertatis agitur, quaſi ſacro quodam inſtinctu ſpirituque afflatus interjecit querimoniam, ac multo cum dolore teſtatus eſt quam acerbum, quam grave & moleſtum Regi Hiſpaniarum accidiſſet, quod in eum articulum conſenſerit. Datum id precibus, & flagrantibus deſideriis chariſſimæ Sororis & Archiducis, fremente nobilitate, præter omnium ſpem & exſpectationem, contraque maximæ partis conſiliariorum ſententiam, quod ejuſmodi largitio de faſtigio Majeſtatis plurimum derogaret. Huc recidiſſe vim Hiſpanæ dominationis, formidoloſam cæteris nationibus, ut cum manipulo

nipulo civium, qui olim dicto audientes erant, & nihil præter obsequii gloriam captabant, Rex Regum maximus æquum fœdus ferire non indignaretur. Inde vehementer incubuit, omnesque ingenii & eloquentiæ nervos intendit, ut contributiones tollerentur, nihilque reliqui fecit ad vim & efficaciam persuadendi. Nos item omnia proposuimus, quæ in contrariam partem adferri poterant, nec tamen passi sunt se in sentẽtiam nostram perduci. Hinc alia difficultas exorta est super libertate navigationis Indiarum. Referebat enim Præses Regem Hispaniarum impulsum iis rationibus, quas in medium adduxeramus priusquam ipsi Haga discederent, ut amice potius bonaque cum pace amborum res ea transigeretur, quam ut armata manu per hostilitatem quidquam attentaretur, unde pacto Induciarum fraus fieret; veterum injuriarum atque inimicitiarum memoria renovaretur. Sed quum enucleatius,

cleatius, ac distinctius articulum istum expenderet, subjecit, satis esse debere si Induciæ generatim & in universum pactæ conventæque essent absque certa designatione locorum, quemadmodum ipsi formulam concepissemus. Quod vero ad libertatem navigationis attinet, eam nominatim esse restringendam intra fines Hispaniarum, easque Regiones, quibus in Italia Rex dominatur: non autem extendi oportere ad eos terrarum tractus, portus, sinus, quos alibi locorum possidet, nedum ad Indiarum populos, ac regiones. Quæ porro mundi partes Regis Hispaniarum ditione non tenentur, in iis jus & fas erit, si vobis volentibus sit ultro citroque commeare commercarique, nec hostile quidquam fore metuendum. Cujus rei nomine ut cautum sit, idem Præses conceptam à se formulam Regiæ permissionis exhibuit, ad eum modum quem communiter expedire arbitrabatur.

Respon-

Responsum est à nobis quum utrinque placeat Inducias nullis locorum spatiis ac limitibus circumscribi, sed ubique per maria & terras vim atque stabilitatem suam obtinere, ut in universum ab hostilitate cessetur, justum etiam & rationi consentaneum videri, ut commercia in omnibus locis sint libera, nec ullas orbis terrarum oras excipi debere, qua longe lateque Regis Hispaniarum potentia dominatioque protenderetur. Ad ista continuo subjecerunt vestros nautas nunquam merces commutasse, nec ultro appulisse cursumque direxisse ad eos portus, quos in Indiarum regionibus Hispani tenent, nec in tractatu pacis id esse à vobis postulatum, satis superque de suo jure largiri Regem, quod vim nullam aut impeditionem sese objecturum consentit, quominus exerceatis commercia cum iis regulis, ac populis, qui eam vobis libertatem permittent, id quod Regibus Galliarum & Magnæ Britanniæ in fœderis conven-

conventione denegatum fuit, quorum ſubditi non alio jure quam ſuo periculo ſuſcipiunt ejuſcemodi navigationes. Excepimus vobis longe optabilius eſſe talem conditionem ſubire, & in hoſtica vi armorum jura patris Oceani vindicare potius quam ut libertatem expoſitam viris fortibus intra certos fines ac terminos coarctari cupiatis. Non diſſimularunt longe diverſam eſſe cauſam veſtram à cæteris. Neque enim multum incommodi aut periculi impendêre ab iis, qui furtim uno aut altero myoparone fortunam maris experiunquam vos munitiſſimis omni inſtructu apparatuque claſſibus longinquas iſtas navigationes inſtituere ſoleatis. Vnde graviſſima damna ſæpius invecta ſint, & adhuc in poſterum graviora metuantur. Satis ex his verbis ſignificatio nonnullius timoris indicabatur: ad quæ ſubjecimus non eſſe æquum liberam navigandi facultatem ab Europa intra fines Hiſpaniarum

atque

atque Italiæ cohiberi, ſed generatim & in univerſum concedi oportere per totam Europam ad fretum Gaditanum, ad oras Barbariæ circa mare mediterraneum, perque omnem ejus circuitum, atque etiam ad inſulas quæ Fortunatæ appellantur, quandoquidem fœderatorum ac ſociorum Regum Principumque ſubditi pacifice in iis locis negotiantur. His ultro citroque deliberatis ille dies conſumptus eſt. Proximo conventu quum exhibitam à Præſide Richardoto formulam accurate ac diligēter examinaſſemus, non ſatis viſa eſt ſecuritati veſtrę cavere, quocirca nos ipſis aliud ſcriptū obtulimus, atq; iterum, aliud, quod utrumq; noluerūt approbare, quoniam ibi diſertis verbis fiebat mētio navigationum Indiarum. Ajebant autem Regem quidem Hiſpaniarum libertatem illam indulgere velle ſed nomē exprimi nolle, ne cæteri Reges ac Principes, cum quib⁹ fœdere & amicitia junctus eſt, & quorum voluntati libens obſe-

cundaret,

cundaret, inde occaſionem arriperent idem poſtulandi, & ob repulſam offẽderentur. Addebant hoc pacto minus probroſam, & indecorũ fore cõceſſionem Regi ſuo, ſi ſpecie diſſimulãtis tolleretur, & in genere ſic permittatur libera navigatio ut tamen Indiarum vocabulum, tanquã infauſtum atq; ominoſum nomẽ, ſilentio prætereatur. Affirmabãt etiam alias intercedere rationes, quamobrẽ Rex intereſſe majeſtatis ſuę judicaret hoc modo procedere, quas indicari non eſſet neceſſe, quũ iis nihil de libertate & utilitate veſtra deliberetur. Injurioſam, incivilẽ, & inverecundã rem eſſe id flagitare quod tibi non proſit & alteri noceat. Vobis ſufficere debere ſi tuto & ſecure navigetis ad extremos Garamãtas & Indos, etiãſi nominatim eæ gẽtes non exprimãtur. Ajunt enim Iuriscõſulti nihil intereſſe utrũ res aliqua ſuo nomine deſignetur an ea demonſtratione, quę vice nominis fungitur. Nõ acrius inſtãdum eſſe, venerandis Regũ dignitatibus, aliquid reſidui

reſidui honoris ſceptris & coronis relinquendum. Tali conſultatione duo colloquia protracta ſunt, nec aliud quidquam in diſceptationem deductum fuit. Vt hæc difficultas enodaretur, optimum factu exiſtimavimus aliam verborum formulam ſcripto complecti, qua ſatis aperte commercium Indiarum per circumlocutionem innueretur etiamſi nomen expreſſim non eſſet adjectum, ſed eum articulum tractatui Induciarum inſeri oportere ut rei geſtæ certior ſit fides & ſecuritas, non autem eo nomine conventionem aliquam ſegregatim eſſe inſtituendam. Idque privato officio conſuluimus, non tanquam authoritate veſtra inſtructi, nec præſtare voluimus vos rem ratam eſſe habituros. Subjunximus attexendum eſſe alium articulum, quo tempore placeret Induciarum diem currere in is regionibus, quæ ſunt extra limites deſignatos. Nam talis demonſtratio, quæ vice nominis fungitur, ſatis evidenter deno-

denotabat id quod aperte dici nolebant, nec aliter poterat intelligi ea circumſcriptio temporis quam de navigationibus Indiarum. Vterque articulus difficiles habuit inſultus priuſquam impetrari poſſet. Priorem enim multis ſui partibus mutilare & interpolare ſtuduerunt. Alterum prorſus rejiciebant, hoc argumento, quod ſi poſt conventas Inducias extra limites priore deſignatos articulo damnum ac detrimẽtum aliquod inveheretur, neceſſe eſſet utrimque pati quod in integrum reſtitui non poſſet, ut ſunt cædes hominum, & navium amiſſiones, aliæque jacturæ quæ nulla compenſatione reparari queunt. At vero damna reſarciri oporteret earum rerum quæ adhuc exſtarent. Sed neutrum ipſis largiri voluimus, nec ut quicquam in priore articulo immutaretur, nec poſterior aboleretur. Imo ſcrupulum injecimus quaſi vobis minime grata & rata futura eſſet circuitio verborum, quam coacti eſſemus

è re nata comminiſci ut eorum ſcrupuloſæ voluntati mos gereretur. Nec inanem, aut pro nihilo putandam eſſe veſtram hanc circa vocabulorum apices ſollicitam cautionem ac diligentiam. Nam qui viribus imbecilliores ſunt, non injuria exigunt ut ita perſpicue ac dilucide pactorum conventorum leges conſcribantur, ne quis ambiguitati aut incertitudini locus relinquatur, calumniæ-ve materies detur, quam ſiniſtra interpretatione potentior in rem ſuam detorqueat contra germanum ſenſum & intellectum ſcripturæ. Quum omnia caveris quæ ab humana ſagacitate provideri poſſunt, tamen vix erit quin capiaris & in inſidias fraudeſque delabaris. Hæc & ſimilia magnis animorum motibus decertata ſunt, quæ quum exitum nullum haberent, nec deliberando quidquam certi definitique eliceretur, placuit Audientiarium Verreyken ad Archiduces mitti ſcitatum eorum ſententiam, qui re

infecta

infecta reversus est quarto postquam profectus erat die. Iam ad præstitutum tempus ventum erat, qua die denuntiaveramus nos esse confestim abituros, [v. *Kal. Mart.* cIɔ Iɔ c IX] nisi quid interea decretorio judicio statutum esset, quum obnixe rogare cœpit Præses Richardotus, ut in unicum biduum profectionem differre ne gravaremur, se intra id spatii perquisiturum mentem ac voluntatem Archiducum. Quod ægre tandem concessimus. Verebamur enim ne talis dilatio de composito quæsita esse videretur ad circumducendum tempus, & ad postulandam ulteriorem Induciarum prorogationem, quam nullo modo sperare eos oporteret. Reversus significat Archiduces consentire in prionem articulum, sed resectis & circumcisis quibusdam quæ magnopere conatus est ostendere nihil aut admodum parum ad rem attinere, nec in eo cardine versari commodum ullum aut periculum unita-

rum Provinciarum. Nos in contrariam partem ſtrenue pugnavimus, nec paſſi ſumus quidquam immutari detrahive de ſolennibus. Quæ moroſitas, ut ipſi interpretabantur, adverſariis bilem movit, nec offenſionem diſſimulavit Præſes. Quandoquidem, inquit, nec Archiducum deſiderio, nec facilitati & indulgentiæ Regis eum honorem deferre dignamini, ut ab obſtinatæ mentis propoſito recedere velitis, nolumus brachia dirigere contra torrentem, nec rationibus niti ad expugnandum inflexibilem rigorem, cui nihil aliud videmus eſſe propoſitũ præter dedecus & contumeliam ſupremarum poteſtatum. Non enim id quæritur ut libertas cõmerciorum in tuto ſit, cui ſatis ſuperq; proſpicitur ea formula, quam licet majeſtate inferiorem ſervari tamen non vetamus, ſed hoc agitur ut ex ipſa verborum duritie & incivilitate appareat offenſiones animi cauſa captari, quaſi magis præclarum & honorifi-

cum

cũ ſit conditiones extorquere ab invitis quam à volentibus impetrare. Tãdem igitur aſſenſi ſunt ut prior articulus partis Induciarum adtexeretur: de altero vehementer contenderunt, nec niſi paulo ante noſtrum diſceſſum adducti ſunt ut eum ſubſcriptione ſua, & authoritate confirmarent. Exinde mentio injecta eſt de commerciis intra ipſos fines Belgarum, multæque rationes in medium productæ ſunt ut oſtenderetur nec juri gentium, nec inſtitutis majorum, nec communis patriæ genio conſentaneum eſſe, ut Zelandis tam gravia vectigalia ſolverentur, quæ turbidis temporibus neceſſitas excuſaret lege omni & ratione potentior, ſed eadem etiam continuata ſunt poſtquam eſt à bello ceſſatum. Nam ſua tantũ intereſſe ut aboleantur ejuſmodi extraordinariæ indictiones, ſed publicam vicinorum cauſam & utilitatem in eo verti. Quod ſi Zelandi pertenderent contumaciter in propoſito, nec adduci vellent

ulla suada, ullisque summa æquitate nixis rationibus ut bona cum pace & gratia tam acerbæ exactiones antiquarentur, nequaquam defuturum finitimis populis animum aut consilium, quo talis pervicacia majore damno pretioque eorum compesceretur. Quum alieno tempore talia proponi nobis viderentur, & judicaremus oportuniorem fore occasionem de his rebus agendi ubi de negotio Induciarum conventum esset: negarunt id tempus esse exspectandum, tanquam nimis serum & inutile futurum, siquidem omnia libera & integra relinquebantur Ordinum arbitrio ac potestati nec ideo minus ratæ manebant Induciæ si de tributis & pensitationibus istis nihil esset accisum aut immutatum. Tamen passi sunt sibi persuaderi si de cæteris transactum foret, haud abesse spem quin ex utrisq; partis commodo & emolumento statui possit quod æquius ac melius esse videretur. Quod ad Induciarum tempora

tempora definienda pertinet, ſemper authores fuimus ut ad XII annos producerentur, illi ex adverſo eas decennali ſpatio includi cupiebant; ſed ita pugnare viſi ſunt tanquam qui ſe vinci non ægre admodum laturi eſſent, nec ob eam rem deſerent vadimonium, aut in mora erunt quominus Induciæ procedant, ſicuti ex eorum ſermone haud dubie perſpeximus. Hæc ſumma eſt eorum quæ inter nos ultro citroque geſta ſunt, de quibus univerſis & ſingulis Reges noſtros certiores fecimus, ut eorum judicium, ſententiam ac voluntatem cognoſceremus, remque omnem ad conſeſſum veſtrum referremus. Curarunt nobis ſignificandum ſe vehementer admirari, nec unquam animo præcepiſſe tantam fore in Hiſpaniarum Rege facilitatem, ut crederent eum qui alia omnia præ ſe tuliſſet, & paſſim edixiſſet, conceſſurum libertatem negotiandi navigandique ad Indias eo more & modo quem ſcripto complexi

 ſumus.

ſumus. Nec opinabantur Archiduces, quorum civibus, ſubditis, & incolis plurimum incommodi adferebant vectigalia, quæ pro mercibus importandis & aſportandis apud vos exiguntur, ſubituros eas conditiones quas formula noſtra præſcribebat. Quum autem contrarium appareat ex actis, quæ ſcripta, conventa, & ſubſignata ſunt, res omnis, ut eorum fert opinio, jam in eo loco ſita eſt, ut magno veſtro fructu & commodo poſſitis huic lento negotio finem exoptatum imponere. Idque eo impenſius, quod articulus de libertate commerciorum & navigationum ad Indos, cujus exemplum inſpexerunt, tam planis verbis ac perſpicuis conſcriptus eſt, ut non niſi calumnioſa detortaque admodum interpretatione poſſit in odium aut incommodum veſtrum converti, præſertim ſi cum priore articulo poſterior conjungatur, qui prorſus omnem cavillandi materiem præcidit. Ibi enim cavetur, ne in

ne in iis locis, qui ſunt extra Europam, ac limites præcedente articulo comprehenſos, Induciarum tempora cedant niſi poſt annum elapſum à die conventionis, ut pendente tali ſpatio certiores fiant qui iſthic verſantur ne quid hoſtilitatis admittant. Quæ verba non aliorſum poſſunt trahi ſine evidenti calumnia, quam ad oras terrarum longiſſime diſſitas, hoc eſt ad regiones Indiarum. Itaque maxima vi certatum eſt priuſquam adverſarii in hoſce duos articulos cõſentire in animum induxerint, ſicuti jam ante demonſtravimus. Tamen ut omni ex parte ſecuritati veſtræ cautum atque conſultum ſit, & ne qua læva ſuſpicio reſideat in mente cujuſquam veſtrum, Reges nobis in mandatis dederunt ut ipſorum fidem & authoritatem obligemus, ſe perinde factum accepturos, quaſi Induciæ ruptæ violatæque eſſent, ſi qua vis aut impeditio fiat quominus libere ad Indiarum portus ac regiones commeare negotiariq; poſſi-
 tis,

tis, vobiſque opes & auxilia ſubminiſtrabunt, non ſecus atque ſi in omnibus reliquis capitibus ſervatæ non eſſent. Quæ quum ita ſint, hortamur vos, & obſecramus noſtro noſtrorumque dominorum nomine, ne circa vocabulorum apices, & ſententiarum captiones diutius immorari perſeveretis, quibus tricis non aliud proficitur, quam ut agendi tempus inutili cunctatione dilabatur, & occaſiones rebus capeſſendis oportunæ præterfluant. Nihil æque veſtris utilitatibus adverſatur, quam lentæ iſtæ deliberationes, ex quibus oriuntur varii ſenſus animorum, diverſitates opinionum, ſiniſtræ ſuſpiciones, ſemina diffidentiæ, quæ tandem in apertam factionem erumpere poſſent, niſi unum idemque ſentire vobis in animo eſt, voſque patriæ dignitas, & reip. ſalus in concordiam reducat. Satis jam ſatis ſuffragiis & ſententiis invicem velitati eſtis. Non amplius conſulto, ſed mature facto opus eſt. Incumbite communi

muni conſpirantique voto ac ſtudio in eam curam, ut omnibus æquis atque iniquis palam fiat vos non voluntatum divortio à publica cauſa,ſed diſſimilitudine & varietate opinionum, ut fieri ſolet inter conjunctiſſimos cives diſſediſſe. Fortes viri non poſſunt ſibi imperare quin pro ſuo quiſq; captu fidenter in medium proferant ea quę factu optima,& utiliſſima videntur,ſed moderatæ, prudentes, & pacificæ mentes debent haud gravatim acquieſcere plurium conſenſui atque authoritati. Nunquam tot ſimul auguria concurrent ad rempubl. bene fœliciterque gerendam, ad honorificam conventionem ineundam, ad firmandas imperii vires, ad libertatis jura recte conſtabilienda. Sereniſſimi Archiduces, quod nemo in dubium vocat, pacem ex animo cupiunt, totis ſenſibus ad pacem adſpirant, natura prorſus abhorrent à crudelitate, à cædibus, ab humani ſanguinis effuſione, Rex Hiſpaniarum ingenio ſuo procli-

proclivis ad mansuetudinem & clementiam, pæne Majestatis obliviscitur ut eorum precibus & flagrantibus votis tractabilem se ac morigerum præbeat, quamvis genius gentis, & consilia interioris aulæ mentem ejus in diversas partes trahant. Duo maximi Reges fœdere & amicitia vobiscum junctissimi, quos adversarii omnibus artificiis à societate vestra segregare ac divellere studuerunt, firmi constantesque in pristino erga vos affectu nihilo segnius permanserunt, mutuis animis concordique assensu causam vestram foverunt, ita ut amborum consilia paribus auspiciis unaq; mente gubernari viderentur, nec aliud ipsis propositum fuit præter conservationem vestri status. Talis animorum consensus concentusque persuasit iis principibus, qui vobiscum cõtrahunt, ut ad quædam conniverent, multaque coacti temporibus indulgerent quæ alioqui nullo pacto concessuri erant. In tali cardine & inclinatione

rerum

rerum rapienda est occasio, cujus velocitas sæpe puncto temporis è manibus dilabitur, nec segnitiem nostram exspectat. Ideoque capillatam frontem habere perhibetur, occiput vero calvum. Si prætervecta fuerit hæc divinitus oblata rerum bene gerendarum commoditas oportunitasque, nequidquam postea votis eam ac precibus sollicite desiderabitis. Minimo momento maximæ possunt emergere mutationes, & casuum vicissitudines, tum in fortunæ volubilitate atque inconstantia, tum in hominum voluntatibus atque sententiis, ut vix ac ne vix quidem fieri queant ea quæ antea facillimos explicatus habere videbantur. In tempore venire rerum omnium est primum. Hoc sapientiæ, & virtutis opus, imo & fœlicitatis. Fatalis enim quædam vis major humanis consiliis occœcat mentes mortalium, quum aliqua calamitas eorum cervicibus impendet. Nullo pretio satis æstimari potest utile, honestum,

fidele

fidele & salutare consilium, quod in occasionis articulo neglectum seram pœnitentiam, & sæpe pestem ac perniciem secum trahit. In rebus arduis, in iis quæ summam reip. continent, non licet bis peccare. Si Samnites alterutram solertissimi senis Herennii sententiam secuti essent, ut Romanorum exercitum ad Furculas Caudinas inter duos saltus clausum aut occidione delevissent, aut omnes inde sospites atque inviolatos dimisissent, hoc pacto vel ingenti beneficio potentissimam gẽtem sibi conciliassent, aut in multas ætates bellum esset dilatum. Sed mens illis læva fuit, cujus imprudentiæ culpam gravissimis deinceps calamitatibus expiaverunt. Si Annibal Maharbalis monitis auscultasset, & à Cannensi pugna protinus exercitum mœnibus Romanæ urbis admovisset, actum erat de imperio; &, quantum homini fas est augurari, victor Annibal die quinti in Capitolio epulari potuisset. Si Annoni recte

ſuadenti paruiſſent Carthaginenſes, & arripuiſſent tempus, quo magis dare pacem quam accipere poterant, excidium urbis avertiſſent. Sed animi rebus ſecundis inſolentes, & velut ebrii dulci fortuna non advertunt quod optimum factu ſit, aut facere nolunt. Quintilius Varus cum legionibus & auxiliis non eſſet ad internecionem redactus, ſi præſagia venturæ calamitatis, & indicia fideliſſimorum hominum non contempſiſſet. Sed interdū fata prævalent conſiliis, & (ut præclare ab antiquo (*Ammiano Marcellino*) Scriptore memoriæ proditum eſt) fulmine tangendorum mentes hebetantur. Ne pluribus exemplis recenſendis immoremur, quæ ex annalium monumētis prope innumerabilia depromi poſſunt, ſcitote nulla re genus humanum propinquius ad naturæ divinæ ſimilitudinem accedere, quam recte conſulendo, & ut ſapientiſſimus eſt is, cui, quod opus ſit, ipſi ſua ſponte veniat in mentem, ſic in

ſecundo

ſecundo gradu conſiſtit qui alterius bene inventis obtemperare non recuſat. Quo indulgentiorem fortunam eſtis experti, quo florentior & beatior eſt veſter Status, eo magis modeſtiæ ac moderationi litare vos oportet, nec fidere nimium præſentibus bonis, quæ mobilis horæ momento permutare dominos, & in altera jura tranſire conſueverunt. Fluxæ, & caducæ ſunt ſortes ac viciſſitudines humanarum rerum, nec quidquam in terris magis ſtabile eſt ac diuturnum, quam cui ſubeſt juſtitiæ fundamentum. His auſpiciis res veſtræ ab exili principio, ad eam magnitudinem ac potentiam evectæ ſunt, ut non tam acceſſio vobis quærenda, quam fortunæ commutatio metuenda ſit, quæ nunquam eodem veſtigio conſiſtit. Ideo fœliciter bellum geſſiſtis, quia juſtum erat: juſtum autem quia neceſſarium. Neque enim ulla alia legitima cauſa eſt contra Principem arma ſumendi. Deum pro meliore cauſa ſtantem

propitium habuiſtis. Verendum eſſet ne iratum experiamini, ſi commodas, utiles & honorificas ſequeſtræ pacis conditiones adſpernati fueritis. Non enim aliud à vobis hoc diuturno & lamentabili bello quæſitum eſt, aut quæri debuit, quam ut in pace viveretis ſub umbra ſecuræ libertatis, ſub dulci jugo ſanctarum legum, quibus qui volens ſervit is vere liber eſt,& ſupra regum tiaras exſurgit. Omnium rerum optandarum fructus ad invidiam vobis cumulate ſuppetit. Opes abundant, gloriam immortalem bellica virtute conſecuti eſtis, nomen veſtrum longe lateque per populos illuſtri fama propagatur,ſecundo Marte libertatem aſſeruiſtis, tales ipſe hoſtis vos agnoſcit, nec amplius ullam ſtatus controverſiam movet, certa manſuræ pacis ſpes ab auſpicio Induciarum oſtentatur.Nihil fœlicitati veſtræ deeſt quam ut ſeria æſtimatione magnam fortunam perpendatis, & utamini reverẽter ac moderate donis

ingen-

ingentibus, quæ divinitus vobis obtigerunt. [xi. *Kal. April.* cIɔ Iɔ·c ix.] Hæc oratio nixa viribus immotæ veritatis & rationibus ac ſententiis haud dubiæ certitudinis, tantum potuit ad impellendos labantes animos, ut Ordinum comitia Bergopſomii (oppidum eſt in Brabantia) congregarentur, ubi ex conſilii ſententia decretum eſt ut x-viri crearentur inſtructi mandatis, & ampliſſima poteſtate conveniendi de longi temporis Induciis, prout ex commodo reip. fore judicarent. Locus colloquio deſtinatus fuit Antverpiæ, flos & ocellus urbium Belgicarum. Adfuere ibidem delegati Archiducum una cum patre Ney, qui paulo ante ex Hiſpaniis erat reverſus, & ſecum attulerat à Rege literas, quæ non parum adjumenti attulerunt ut Induciarum Tractatus ad exoptatum, & fœlicem eventum proveheretur. Convenerunt aliquoties in curiam, quam civitatis domum vulgo appellant, atque ibi conſiliis inter

ter utramque partem collatis, & communicatis, [v *Eid. April.* cIↄ cIↄ IX.] quæ fideli silentio, tanquam sacrum arcanæ Cereris, aut Magnæ matris, occultabantur, tandem ex communi consensu pactæ sunt Induciæ duodecim annorum sub conditionibus quas heic intexendas curavimus.

I. PRIMUM Serenissimi Archiduces tam suo, quam Regis Hispaniarum nomine declarant se paratos esse cum Ordinibus unitarum Provinciarum agere, tanquam cum libero populo, suis legibus, moribus atque institutis utente, in quem nihil juris prætendunt, quemadmodum nunc præsentem Induciarum contractum cum iis inierunt sub pactis & conditionibus quæ deinceps subjiciuntur.

II. Ut per XII proxime sequentes annos, firmæ, fidæ & inviolabiles sint ac serventur Induciæ, quibus laben-

labentibus superſedebitur ab omni actu hoſtilitatis terra marique fluminibuſque inter ſubditos, incolas & advenas Regis Hiſpaniarum Archiducumque, & Ordinum confœderatorum ſine ulla exceptione locorum perſonarumve.

III. Vtraque pars placide pacificeque retineto ſalvam & incolumem poſſeſſionem regionum, urbium, locorum, terrarum & dominiorum, quæ nunc detinet, abſq; ulla injuria & moleſtia. Quod & locũ obtinebit in pagis, vicis, ac territoriis quæ inde depẽdent.

IV. Subditi, & inquilini utriuſque partis tam Regis & Archiducũ, quam fœderatorum Ordinum, invicem colunto mutuam benevolentiam, & amicitiam: nec fas juſque eſto præteriti temporis damna vel offenſiones ulciſci aut exprobare, ſuntoque libera utrinque negotiandi commercia per terras, per maria, per flumina. Quod tamen Rex Hiſpaniarum cupit reſtringi ad regiones, terras ac provincias

quas

quas possidet in Europa: vel ad alia regna, dominiaque, quo Regum aut Principum amicorum subditi negotiandi causa commeare solent. Ab iis vero locis, urbibus, portubus atque insulis, quæ extra fines, prædictos sub ejusdem Regis imperio sitæ sunt, Ordines eorumque subditi abstinento, neque eo commerciorum causa proficiscuntor nisi impetrato Regis consensu commeatuque. Quod vero attinet ad loca, quæ aliis Regibus, Proceribus aut populis subjecta sunt, etiam extra limites Europæos, liceto Ordinibus eorumque subditis iis in locis ac regionibus commercari ac negotiari, dum id fiat permittentibus locorum dominis, nec ullam moram aut impedimentum objiciet Rex ejusve administri, vicarii aut officiarii, quominus domini locorũ eam libertatẽ suo arbitratu concedant, nec ipsis Ordinũ subditis negotium aut molestiam facesset, quominus eo jure commeandi cõmercandiq; libere utantur.

V. Et

V. Et quoniam longi temporis tractu opus est priusquã certiores fieri possint qui extra fines Europæ cum instructu & navibus commercia exercent, ut ab omni hostilitate desistant, placuit ex communi sententia initium Induciarum fore demum intra annum ab hodierno die supputandum. Tamen si citius perveniat ad eos notitia pactorum conventorum, recte & ordine, atque ex bonæ fidei præscripto faciẽt si ab eo tempore sese ab omni actu hostili cõtineant. Quod si post istud spatium ulla hostilitas admissa fuerit, damnum & injuria continuo & sine tergiversatione reparabitur.

VI. Subditi & incolæ regionum tam Regis Archiducumque, quam Ordinum confœderatorum ultro citroque negotiantes ne gravioribus tributis, portoriis ac vectigalibus onerentur, quam ipsi earum regionum, ubi illa solvuntur, subjecti, amici & fœderati, qui minimis oneribus adstringuntur.

VII. Sub-

VII. Subditi & incolæ dominoiũ Ordinum eadem ſecuritate ac libertate fruuntor in locis ac dominiis Regi, & Achiducum imperio ſubjectis, quæ conceſſa ſunt ſubditis Regis Magnæ Britanniæ in tractatu pacis nuper cum ipſo conventæ, ſecundum arcanos articulos qui cum Comeſtabili Caſtiliæ pacti fuere.

VIII. Non eſto fas ſiſtere, aut manum injicere in mercatores, magiſtros navium, exercitores, nautas, nec in eorum naves, pecunias merces, bona, quocunque prætextu id fiat, ſive ex cauſa generalis aut ſpecialis mandàti, ſive per occaſionem belli, ſive quæſito colore conſervandi denfendendique fines. Nec tamen una ibidem comprehenduntur, ſi quæ manus injectiones factæ ſunt per legitimos Iuſtitiæ tramites ob debiti æris nexum, & obligationes rite contractas, quæ obtinebunt ſuum vigorem, & in iis ſervabuntur ſolennes viæ ac formulæ judiorum.

IX. Et

IX. Et quod ad commercia attinet quæ in Belgicis regionibus frequentabuntur, si ex justis querelis apparebit quædam vectigalia, propter belli erogationes & necessitates introducta modum excedere, ut inde mutua negotiatio plurimum capiat detrimenti, propositis ab alterutra parte rationibus gravaminum delegabuntur continuo Judices, qui super ea re cognoscant, & ex communis consilii sententia, quoad ejus fieri potest, omnia ad moderationem debitam reducentur, neque tamen, si id obtineri non possit, ideo violatas esse Inducias existimari debebit.

X. Si quæ sententiæ judiciaque reddita fuerint in contrariarum partium sequutores, tanquam in contumaces, quorum defensionem nemo suscepit, tam in civili quam criminali causa, non poterunt pendentibus Induciis mandari executioni, nec adversus personas, nec adversus bona condemnatorum.

XI. Li-

XI. Literæ pignorationis aut repræsaliarũm non obtinebuntur pendente eo tempore, nisi ex dextro causâ cognita, quibus casibus id per leges & constitutiones Cæsarii juris concedi solet.

XII. Fas jusque ne esto appellendi ad portus, plagas, promontoria alterutrius partis cũ tali numero navium, aut armatorum, ut justi timoris suspicio generari possit vim parari, nisi ex permissu ejus, sub cujus ditione loca illa sita sunt, aut nisi tempestatibus aliaque necessitate delati illuc fuerint, ad majorem vim, aut naufragii periculum effugiendum.

XIII. Hi horumve hæredes; aut successores vel mandatarii, quorum bona belli, vel partium odio per manus injectionem capta, aut fisco addicta fuerint, durantibus Induciis, ac privatæ authoritatis arbitrio, non implorato legũ ac magistratuum auxilio vindicanto à quibuscunq; possessoribus, eisq; utuntor fruuntor vi & vigore

præſentis tractatus, etiamſi in fiſci jus & naturam tranſierint, aut per oppignorationes, donationes, pacta conventa, tranſactiones, aut quaſcunque renũtiationum clauſulas alienata fuerint ad excludendos eos quibus jure competunt. Ita tamen ut de iis non ſit libera diſponendi poteſtas, alienandive aut oppignorandi, niſi impetrata venia ab Archiducibus vel Ordinibus.

XIV. Quod & locum obtineto in hæredibus Principis Arauſionenſis ex cauſa juris quod ipſis competit in Salinas Burgundici Comitatus, quarum uſus fructus ipſis reſtituitor cum ſilvis & ſaltibus inde dependentibus. Et quod ad litem Caſtellobelini attinet jam vivo Principe intentatam in ſupremo Senatu curiæ Machlinienſis contra fiſci procuratorem Regis Catholici, promittunt & ſpondent Archiduces ſe bona fide daturos operam omnique ſtudio ac diligentia curaturos, ut ſententia rite feratur intra anni

anni ſpatium ex quo lis conteſtata fuerit ſine ulla longinquiori mora vel comperendinatione.

XV. Si à fiſco diſtracta fuerint utrinque bona, contenti eſſe debebunt ii ad quos ea jure & ex vi præſentis tractatus pertinebunt, uſuris ſex nummorum cum quadrante in ſingulos centum conſtitutis, quæ fideliter ſolventur, à poſſeſſoribus dictorum bonorum pendentibus Induciis, ſi autem illi in mora fuerint, tunc proprietariis è fundo prædiorum, & ex capite ac ſorte ſatisfiet.

XVI. Sed ſi ejuſmodi bonorum diſtractio in judicio facta fuerit ſervatis ſolennibus ob expūgenda nomina juſta & legitima eorum ad quos ea bona pertinebant antequam fiſco addicerentur, licebit ipſis aut eorum hæredibus vel ſucceſſoribus ea redimere ſolvendo pretium intra anni ſpatium numerandum à die præſentis tractatus, poſt quod tempus non amplius competet talis facultas. De redemptis

vero ſtatuere ac diſponere pro ſuo arbitratu poterunt ſine impetratione commeatus, aut ullius indulti.

XVII. Hujuſmodi tamen redemptio ſeu redhibitio non extenditor ad ædes ſive domos, quæ in urbibus atque oppidis ſitæ ſunt, ſi quæ ex ea cauſa venditæ diſtractæque fuerint, propter maxima incommoda ac detrimenta quæ inde poſſent oriri contra poſſeſſores talium locorum, qui inſtaurandis iis aut reficiendis ingentes ſumptus impendiſſe potuerunt, quorum ratio futura eſſet & ſpatio longinqua, & factu minime expedita.

XVIII. Quod vero ad refectiones & meliorationes attinet in aliis bonis divenditis, quorum retractus ſeu redhibitio vi præſentis tractatus permittitur, ſi quis eo jure ſe munitum putat, idonei & competentes judices in rem præſentem venient, & cognita cauſa decretum interponent, manebuntque prædia de quibus controverſia eſt, hypothecæ nomine obligata pro dictis meliora-

meliorationibus, ita tamen ut emptoribus non ſit fas jure retentionis uti quo illis ſolvatur aut ſatis fiat.

XIX. Si quæ propugnacula, vel opera publica fuerint utrinque ædificata permiſſu & authoritate ſupremi Magiſtratus in iis locis, quæ ſecundum formulam hujus conventionis reſtitui debent, proprietarii contenti eſſe debebunt pretio & æſtimatione facta per eos qui juriſdictioni præſunt, niſi ex mutuo conſenſu partes inter ſe conveniant.

XX. Quod ad Eccleſiaſtica bona, Collegia, Cœnobia, & id generis pia loca attinet, quæ ſita in Provinciis unitis, ſpectantque ad Eccleſias, beneficia & collegia ditioni Archiducum ſubjecta, quæ non venierunt ante Kal. Ian. anni cIↄ Iↄ cvii. redduntor, & reſtituuntor, idque privata authoritate ſine miniſterio apparitoris aut ordine judiciorum, ut iis utantur fruuntor quamdiu durabunt Induciæ, non tamen ut habeant alienandi mi-

nuendive facultatem, quemadmodum antea dictum eſt, Quæ vero ante dictum diem vendita erunt, aut ab Ordinibus quarundam provinciarum in ſolutum data, reditus annui ex ea cauſa ſolventur, redactis uſuris ad decimum ſextum quemque nummum, à provincia quæ hujuſmodi bona vendiderit. Siremps lex, jus, cauſa eſto ex parte Archiducum.

XXI. Quibus confiſcata bona reſtituenda ſunt non tenentur ſolvere reditus retrolapſos, onera & officia prædiis aut hærediis annexa pro eo tempore quo talia jura non perceperunt, ac ſi quid moleſtiæ ipſis utrinque hoc nomine exhibeatur, abſolvuntor, indemneſque dimittuntor.

XXII. Siremps lex eſto ſi quæ bona diſtracta conceſſave fuerint ſub conditione meliorationis refectioniſve, nec alia jura vel onera vindicantor, quam quibus ſe devinxerunt poſſeſſores ex lege venditionis aut conceſſionis, cum uſuris nummorum in

ante-

antecessum datorum redactis ad eum modum quem supra diximus.

XXIII. Res judicatæ, judiciaque ob causam confiscatorum bonorum pronuntiata contra eos qui subjecti fuerunt jurisdictioni, aut ultro concesserunt in judicem, quique recte & ordine defensi sunt, rata, firma & immota sunto, nec alio pacto rescinduntor quam per usitatas juris vias.

XXIV. Serenissimi Archiduces, & fœderati Ordines delegato magistratus, & administros aptos atque idoneos, qui jura judiciaque reddant, ordinemque constituant iis in locis, oppidis & castellis, quæ proprietariis restitui debent utenda fruenda durante tempore Induciarum.

XXV. Mobilia bona fisco adjudicata, & fructus, quorum dies ante hunc contractum initium cessit, ne reposcuntor neu restitutioni obnoxia sunto.

XXVI. Rerum mobilium actiones quæ ab Archiducibus & Ordini-

bus ante Kal. Ianuar. cIↃ IↃ CVII. remissæ fuerunt in gratiam & commodum privatorum utrinque ne revivifcunto, ſed extinctæ manento.

XXVII. Tempora quæ ab exordio Belgicorum motuum, hoc eſt ab anno cIↃ IↃ LXVII. ad hanc uſque diem præterfluxere, ne numerantor aut imputantor ad inducendam præſcriptionem aut uſucapionem inter eos qui à diverſis partibus ſtetere.

XXVIII. Qui durante bello conceſſere in regiones neutrarum partium, hujus quoq; conventionis fructu ac beneficio potiuntor, iiſque liberum ac licitum eſto ſedem deligere quibus in locis placuerit, aut ad antiquum domicilium reverti, ut ibi habitent ſecure pacificeque dum tamen ſecundum leges, mores atque inſtituta cujuſque regionis vitam inſtituant; nec ob cauſam delecti pro arbitrio domicilii bona eorum conveniri poterunt, aut ipſi excidere dominio rerum ſuarum.

XXIX. Nul-

XXIX. Nulla nova castella vel propugnacula pendentibus Induciis ab ambobus populis in omni Belgio exstruuntor.

XXX. Proceres ex familia domoque Nassovica durantibus Induciis nec quoad bona, nec quoad personas conveniuntor, aut inquietantor vel ob debita ab Arausionensi Principe ab anno cIↃ IↃ LXVII. usque ad obitum ipsius contracta, vel ob reditus non solutos ex quo bona fuerunt annotata & iis regia manus injecta.

XXXI. Si quid adversus hanc conventionem fraude vel temeritate privatorum sine publico consilio Regis Archiducumque, vel Ordinum admissum fuerit, damnum ibidem resarciunto ubi noxa facta fuerit, si tamen injuriæ vel maleficii authores ibi deprehendantur: vel in loco domicilii, nec alibi liceto adversus eorum corpora seu bona litem aut actionem intentare. Nec ob eam rem ad arma veniendum erit, aut violandæ Induciæ,

ſed ſi juſtitiæ aſylum includatur, ad uſitata remedia literarum pignorationi, ſeu repræſaliarum procedere jus faſque eſto.

XXXII. Omnes exhæredationes, & diſpoſitiones partium aut belli odio factæ, nullius momenti ſunto, ruptæque & irritæ manento perinde ac ſi nunquam factæ eſſent.

XXXIII. Subditi & incolæ tam ſub Archiducum, quam ſub Ordinum imperio, cujuſcunque ſtatus aut conditionis ſint, apti & idonei ſunto ad ſuccedendum invicem ſive ex teſtamento, ſive lege ab inteſtato juxta mores, & ſtatuta locorum: ac ſi qua forte hæreditas, vel bonorum poſſeſſio ante hoc tempus cuipiam obveniſſet, jus cuique ſalvum & inviolatum permaneto.

XXXIV. Omnes utrinque bello capti ſine redemptionis pretio liberi dimittuntor.

XXXV. Et ut hic tractatus Induciarum melius atque exactius obſervetur,

vetur, tam regia Majestas & Archiduces, quam Ordines pro se quisque promittunt ac spondent, se omnem curam atque diligentiam adhibituros, ut itinera, maria, flumina sint libera tutaque ab incursionibus & grassaturis turbidorum hominum, prædonum, piratarum, latronum, adversus quos, si deprehendi queant, severiter animadvertetur.

XXXVI. Iidem pollicentur insuper se nihil contra præsentem tractatum, aut in fraudem ac præjudicium esse facturos, aut ab aliis fieri passuros directe vel indirecte: si quid secus admissum fuerit, id sine ulla cunctatione aut molestia reparatum iri. Cujus rei ut certior sit fides & authoritas, Rex & Archiduces se & successores suos eo nomine obligavere, omnibusque legibus, moribus ac statuis huic contractui repugnantibus atque contrariis renuntiavere.

XXXVII. Præsens hic tractatus ab iisdem, nimirum à Rege Hispaniarum Archi-

Archiducibusque, itemque ab Ordinibus confirmator & approbator: literæque ratihabitionis in debita solennique forma expediuntor intra quatriduum ab Archiducibus, atque Ordinibus. & ab una parte alteri traduntor. Quod autem ad Regiam Majestatem attinet, Archiduces fidem suam devinxere, intra trimestre spatium ratihabitionem debito itidem more rituque conceptam ab Hispano Rege adfuturam, quæ & Ordinibus tradatur, ut ipsi & eorum subditi placide ac pacifice beneficio conventionis hujus frui possint.

XXXVIII. Contractus hic omnibus locis, ubi de more solet, & expedire videbitur, statim post ratihabitionem utrinque datam & acceptam, publice proclamator, & promulgator, jamque nunc decretum & constitutum esto ut ab omni hostilitate absistatur.

Hæ

HAE sunt conditiones quibus pacta fuerunt Induciæ cum fœderatis Ordinibus post bella per annos XL *continenter gesta cum maximo regnatore terrarum, qui latius imperitat, quam unquam Romanæ potentiæ Majestas sese propagavit. Si qua cura tangit manes beatos eorum rerum, quæ in hoc infimæ telluris globo à mortalibus geruntur, credibile est summo perfundi gaudio mentem Herois Guilielmi, qui Princeps libertatis Belgarum fundamenta jecit, sed in medio cursu, tanquam Palinurus clavo inhærens, ab infando percussore trucidatus est, ut ipsa mors argumento sit eum non aliter vinci potuisse, quam fraudibus & insidiis. Hic cumulus defuit ad summam ejus fœlicitatem, quod ne quidem spe ac votis concipere potuit tantum rerum prosperarum concursum, ut manipulus hominum, qui ditionibus atque imperiis Hispanæ magnitudinis comparati vix puncti instar obtinent, eo redigeret potentissimum orbis Monarcham, ne cum civibus olim juri suo subjectis æquo fœdere pacem atque amicitiam jungere dedignaretur. Hoc ingens beneficium Deo*

impu-

imputandum est, in cujus manu sunt corda Regum. Is est qui justa arma favore cœlesti admirabiliter secundavit, usus opera, virtute, prudentia & vigilantia Illustrissimorum Ordinum, nec non heroica fortitudine Principis Mauricii, quo nemo vivit hodie bellicis laudibus major, ac fortunatior. Decet cum reverentia & humili gratiarum actione amplecti tanta cœli dona, nec tamen ita indormiendum est præsentibus bonis, ut adversæ fortunæ præsidia consumantur. Libertas sane, præcipua dos humanæ conditionis, nec purpura, nec auro reparari potest: cæterum difficulter conservatur nisi modesta mens, & caducæ sortis intelligens animus clavum temperet ac moderetur. Gloria, dignitas, opes, imperium optime & securissime iisdem artibus retinentur, quibus initio parta sunt. Concordia & constantia perseverandi in sancto pioque proposito libertatem & religionem in solido locavit Ordinum fortitudo, & publica fœlicitas. Ipsi adversarii sua confessione, suoque suffragio causam unitarum Provinciarum comprobavere. De Archiducibus, non est, ut opinor dubi-

tandum

tandum quin ex animo pacem cupiant, nec facile cuiquam impellentur, ut iterum ad arma reverti velint. Natura eorum ad otium & quietem aurigatur. Orbitas, & vix ñulla spes generandæ prolis efficit ut nihil optandum habeant, nisi ut assignatum hæredium placide ac sine metu vicinorum possidere liceat, magisque laborant finium regundorum causâ quam propagandorum. De Rege Hispanorum etiam omnia boni augurii signa videntur eo inclinare, ut non abhorreat à placidioribus consiliis. Si aliud mentem ejus a turbidis cogitationibus avocaret, habet undecim annorum experientiam, qua magistra potest erudiri ne rudis agminum & certaminum lacessat asperum tactu leonem Batavicum. Videt nihil actum omnibus tantorum operum impensis, tot virorũ fortium funeribus, nisi ut fieret manifestũ nulli populo, qui concordiam & bonas artes colat, tã esse degenerẽ animum, tam debiles & afflictas vires, quin vitam & patriam libertatẽ defendere queant cives ad ingenuitatem nati, qui servitutem letho pejus oderunt, & pro bona causâ mortem oppetere

pulcher-

pulcherrimum esse augurium arbitrantur. Non est opus ut à Privernatibus, aut à veteribus historiis exempla sumantur, domi habemus unde disciplinam istam haurire possimus. Nulli testes citari possunt locupletiores ad faciendam fidem nihil esse impervium pectoribus generosis, & magnanimis, quam bellum Belgicum gestum sub auspiciis Ordinum confœderatorum, quod nunc per duodecennales Inducias interquiescens quasi signum quoddam sustulit ad exspectandam fidam, securam & sempiternam pacem. Quæ quidem tanquam cœli filia, & bonorum omnium dispensatrix ardentibus votis expetenda est, orandusque pacis sequester Deus, ut hoc incomparabile donum, cujus nunc usura certis temporum metis circumscripta est, proprium tandem, ac perpetuum evadat.

F I N I S.